

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů
Katedra zahradní a krajinné architektury

ŘEŠENÍ VZTAHU MALÝCH MĚST K NAVAZUJÍCÍ SÍDELNÍ KRAJINĚ

Doktorská disertační práce

Doktorandka: Ing. Adéla CHALUPOVÁ

Školitel: doc. Ing. Matouš JEBAVÝ, Ph.D.

Praha 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem disertační práci "Řešení vztahu malých měst k navazující sídelní krajině" vypracovala samostatně pod vedením školitele disertační práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené disertační práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne:

Ing. Adéla Chalupová

Poděkování

Děkuji školiteli doc. Ing. Matouši Jebavému, Ph.D. za odborné vedení, konzultace a cenné rady při vedení mé disertační práce. Děkuji své rodině a přátelům za podporu a trpělivost.

SOUHRN

Disertační práce se zabývá problematikou malých měst a jejich navazující sídelní krajinou. Zkoumá 2 města na území České republiky a 1 zahraniční město, které slouží jako vzor a zdroj inspirace. Město Vodňany se nachází v Jihočeském kraji a představuje město v harmonické krajině. Severočeské město Duchcov náleží zdevastované krajině po těžbě. Město Lomma se nachází na území jižního Švédska. Jedná se o původně rybářské město s průmyslovou historií, ale v současnosti s vývojem směřujícím k udržitelnému rozvoji, důrazem na životní prostředí, kvalitu a dostupnost veškerých služeb a občanské vybavenosti města a možnost aktivního využívání příměstské krajiny. Jedná se o velmi lukrativní a rychle se rozvíjející malé město.

V práci je zkoumána historie a vývoj vybraných měst, jejich infrastruktura, urbanismus, ekologie, návaznosti na velká města, ale především jejich příměstská krajina a vztah obyvatel ke svému okolí. Pomocí konkrétních analýz zaměřených na vizuálnost, vnímání a funkčnost je řešen jejich současný stav, širší i užší vztahy a hodnocení krajinného rázu. Výsledky analýz cílí k vytvoření zonace řešeného území a následně i návrhu úprav vybrané části území.

Práce je rozdělena do tří částí. V teoretické části je detailně řešena a vysvětlena problematika malých měst a jejich navazující sídelní krajiny. Jsou zde definovány klíčové pojmy, charakterizovány konkrétní problémy a požadavky na města a krajinu a také uvedeny některé zahraniční příklady a přístupy k řešení této problematiky.

Analytická část definuje a zároveň aplikuje konkrétní analýzy na řešená území. Jedná se o analýzu podle Kevina Lynche, analýzu LCA (Landscape Character Assessment), analýzu pomocí pocitových map a hodnocení krajinného rázu.

V praktické části jsou uvedeny výsledky všech analýz, které jsou zpracovány v textové i grafické podobě. U návrhů úprav je důraz kladen na individualitu a vlastní identitu každého města.

Výstupy práce jsou přínosné pro samotná konkrétní města, ale i vzorem pro další malá města na území České republiky. Zvolená metoda souboru analýz, která vede k vytvoření zonace, může sloužit jako součást zpracovávaných „Územně analytických podkladů“ a dále „Průzkumů a rozborů“ prováděných v rámci územního plánu malého města.

Klíčová slova: Příměstská krajina, malé město, analýzy, princip zonace, návrh úprav.

SUMMARY

The dissertation deals with the issue of small towns and their adjacent settlement landscape. It examines 2 cities in the Czech Republic and 1 foreign city, which serves as a model and source of inspiration. The town of Vodňany is located in the South Bohemian Region and represents a town in a harmonious landscape. The North Bohemian town of Duchcov belongs to a devastated after-mining landscape. The city of Lomma is located in southern Sweden. It is originally a fishing town with an industrial history, but currently with a development towards sustainable development, emphasis on the environment, quality and availability of all services and civic amenities of the city and the possibility of active use of the suburban landscape. It is a very lucrative and rapidly developing small town.

The thesis examines the history and development of selected cities, their infrastructure, urbanism, ecology, connections to large cities, but especially their suburban landscape and the relationship of the inhabitants to their surroundings. With the help of specific analyzes focused on visibility, perception and functionality, their current state, wider and closer relations and evaluation of landscape character are solved. The results of the analyzes aim to create a zoning of the solved area and subsequently to propose modifications to the selected part of the area.

The thesis is divided into three parts. The theoretical part deals in detail and explains the issue of small towns and their adjoining settlements. It defines key concepts, characterizes specific problems and requirements for cities and landscapes, and also provides some foreign examples and approaches to addressing this issue.

The analytical part defines and at the same time applies specific analyzes to the solved areas. These are the analysis according to Kevin Lynch, the LCA (Landscape Character Assessment) analysis, the analysis using emotional maps and the assessment of the landscape character.

The practical part presents the results of all analyzes, which are processed in text and graphic form. Emphasis is placed on the individuality and identity of each city.

The results of the work are beneficial for specific cities, but also a model for other small cities in the Czech Republic. The chosen method of the set of analyzes, which leads to the creation of zoning, can serve as a part of the processed "Spatial Analytical Data" as well as "Surveys and Analyzes" carried out within the zoning plan of a small town.

Keywords: Suburban landscape, small town, analyzes, zoning principle, design of modifications.

Obsah

1.	ÚVOD	7
2.	LITERÁRNÍ PŘEHLED O SOUČASNÉM STAVU PROBLEMATIKY	8
2.1	Úvod do problematiky	8
2.2	Vymezení základních pojmů	9
2.3	Historie vývoje vztahu člověka ke krajině a počátky plánování a zakládání měst	10
2.4	Malá města v evropském prostředí	14
2.5	Malá města ČR v perspektivě: dnes a zítra	16
2.5.1	Současné problémy v prostředí malého města a příměstské krajiny	18
2.5.2	Vize na zlepšení situace a možná řešení problematiky	19
2.6	Urbanistická struktura malého města	20
2.7	Zeleň malých měst, zelená infrastruktura v intravilánu malého města	21
2.7.1	Veřejný prostor malého města	23
2.7.2	Veřejná a polo-veřejná zeleň	24
2.7.3	Soukromé zahrady	26
2.7.4	Působení zeleně	26
2.8	Navazující sídelní krajina ve vztahu k malému městu	28
2.8.1	Krajinný ráz, krajinné prostory a krajinné zóny malého města	29
2.8.2	Cesty, stezky a koridory v prostředí krajiny malého města	30
2.8.3	Říční krajina malého města – břehová území	30
2.8.4	Zemědělská a lesnická krajina	31
2.8.5	Těžební krajina a industriální příroda	32
2.8.6	Ekologické principy ve vztahu malého města a krajiny	33
2.7	Studium a vnímání krajiny, zeleně a urbánního prostoru	35
2.10	Zonace území v prostředí malého města a jeho příměstské krajiny	38
2.10.1	Zonace podle jednotlivých studií a výzkumů	39
2.10.3	Zonace sídla a jeho krajiny s obecnými požadavky na jednotlivé zóny	41
2.10.3	Zonace jako nástroj k plánování udržitelného rozvoje	45
2.10.4	Zonace jako nástroj pro posuzování změn v sídelní krajině s možností zpětné kontroly	46
2.10.5	Zonace z pohledu estetického vnímání vizuálních charakteristik prostředí	46
3	CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY	47
3.1	Formulace cílů	47
3.2	Formulace hypotézy	47
4	MATERIÁL A METODY	48
4.1	Metodický postup práce	48
4.2	Analýza širších vztahů a funkční analýza stávajícího stavu	48
4.3	LCA analýza	48

4.4	Lynchova analýza	49
4.5	Analýza pomocí „pocitových map“ a sociologický průzkum	50
4.6	Výběr zkoumaných malých měst	50
4.7	Vymezení řešeného území pomocí hodnocení krajinného rázu	51
4.8	Tvorba zonace území	52
4.9	Návrhy úprav vybraného územního celku	52
5	VÝSLEDKY	53
5.1	Město Lomma	53
5.1.1	Úvod	53
5.1.2	Historie vývoje osidlování krajiny	54
5.1.3	Současný rozvoj města	56
5.1.4	Analýza širších vztahů a funkční analýza stávajícího stavu	56
5.1.5	LCA analýza	63
5.1.6	Lynchova analýza	66
5.1.7	Analýza pomocí „POCITOVÝCH MAP“	68
5.1.8	Hodnocení krajinného rázu a vymezení řešeného území	69
5.1.9	Aplikace výsledků	71
5.2	Město Vodňany	74
5.2.1	Úvod	74
5.2.3	Historie vývoje osidlování krajiny	75
5.2.3	Současný rozvoj města	78
5.2.4	Analýza širších vztahů a funkční analýza stávajícího stavu	78
5.2.5	LCA analýza	87
5.2.6	Lynchova analýza	89
5.2.7	Analýza pomocí „POCITOVÝCH MAP“	91
5.2.8	Hodnocení krajinného rázu a vymezení řešeného území	93
5.2.9	Aplikace výsledků	95
5.3	Město Duchcov	98
5.3.1	Úvod	98
5.3.2	Historie vývoje osidlování krajiny	98
5.3.3	Současný rozvoj města	99
5.3.4	Analýza širších vztahů a funkční analýza stávajícího stavu	99
5.3.5	LCA analýza	107
5.3.6	Lynchova analýza	109
5.3.7	Analýza pomocí „pocitových map“ a sociologický průzkum	111
5.3.8	Hodnocení krajinného rázu a vymezení řešeného území	115
5.3.9	Aplikace výsledků	117
6	DISKUSE	120

7	ZÁVĚR	121
8	PUBLIKAČNÍ A PROJEKČNÍ ČINNOST AUTORKY	123
9	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	124
10	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	128

1. ÚVOD

Soustava malých měst a jejich provázanost s venkovským osídlením a vnějším krajinným prostředím je typickým rysem české krajiny. Různé formy a hodnoty příměstskosti jsou proto jedním ze základních specifik jejich řešení. Tuto skutečnost řada praktických územně plánovacích přístupů v mnoha případech respektuje nepříliš důsledně. Problematika malých měst je tak v těchto případech chápána často ve smyslu zmenšené formy města velkého. Stanovení krajinářských specifik jejich dalšího rozvoje se proto jeví jako velmi potřebná.

Lze vyvodit a definovat jisté problémy týkající se suburbanizace, vzniku anonymity malých měst, poklesu zemědělské výroby apod. Z toho vyplývá nutnost řešit příměstskou krajinu ve vztahu k městu, ale i v návaznosti na sousední města, regiony a spřátelené obce.

Disertační práce řeší ve své literární části obecnou problematiku malých měst ve vztahu ke krajině, jejich vzájemné vazby v historickém kontextu po vznik dnešní situace a definuje důležité pojmy týkající se tématu. Zabývá se vznikem kulturní krajiny, tedy vlivem lidského osídlení na přetváření krajiny od počátku až po současnost. Dále zkoumá stav veřejné zeleně, jak z historického hlediska, tak současné požadavky na veřejné prostory. Pro řešení práce byla vybrána dvě města na území České republiky, která jsou detailně charakterizována z hlediska historie vývoje, tak jejich přírodní podmínky a stávající stav. Podrobněji jsou pak analyzována v praktické části práce. Jako inspirační město bylo vybráno jedno zahraniční malé město, které svou minulostí a současným rozvojem může sloužit jako vzorové.

Praktická část disertační práce se opírá o získané teoretické znalosti a uplatňuje konkrétní metody analýz k prozkoumání vybraných měst a cílí k vytvoření zonace příměstských krajin měst, které odkryjí problematiska místa na území měst a přispěje tak k definování území, jež je třeba dále řešit a vytvořit návrhy na jejich zlepšení. Výsledkem práce bude nastínění nových návrhů úprav některých částí vybraných měst. Poklady tak mohou sloužit při tvorbě pozemkových úprav a územních plánů. Práce se zabývá konkrétními malými městy jako takovými, jejich vnitřní skladbou s veřejnými prostory, občanskou vybaveností a historickým vývojem po současný náhled a vnímání města očima jeho obyvatel. A protože, za východisko neplatí teoretický obraz světa, sestavený specializovanými vědami, ale přirozený svět, jak jej známe a prožíváme v bezprostřední blízkosti (Löw, Míchal, 2003), bude i tato práce čerpat z prožitků a vnímání současných, reálných měst nejen na území České republiky.

Obr. 1: Harmonická sídelní krajina, obce jsou propojeny, půda obhospodařována
Zdroj: <https://www.velke-pavlovice.cz/jarni-krajina>

Obr. 2: Problém vzniku satelitní zástavby, která pohlcuje krajinu.
Zdroj: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/sidelni-kase-co-se-deje-s-ceskou-krajinou>

2. LITERÁRNÍ PŘEHLED O SOUČASNÉM STAVU PROBLEMATIKY

2.1 Úvod do problematiky

Hustota malých měst v České republice je značná, a proto příměstská krajina, která má vztah k navazujícímu malému městu, tvoří velkou část nezastavěného území České republiky. Město nás obklopuje stále více už po několik staletí (Löw, Míchal, 2003). Tím pádem stále více vytváří naše životní prostředí, v němž je téměř vše lidským dílem. Podle Hofmanna a kol. (2012) budou do roku 2030 žít více než dvě třetiny celkové populace světa ve městě nebo městském prostředí.

Problematika malých měst a vztahu člověka k nim úzce souvisí se snadnou orientací, s pochopením místa, prostředí a s možností najít svou vlastní identitu. Jednou z charakteristik malého města je jeho prostorová blízkost, která činí město svým obyvatelům důvěrně známé a osobní. Hraje zde významnou roli tzv. docházková vzdálenost, kterou Gehl (2000) doplňuje o podstatnou míru zážitkové vzdálenosti, jež zaujímá velkou část celkové fyzické vzdálenosti. Podle Gehla (2000) zahrnují typické požadavky, z pohledu obyvatel měst na město, lepší podmínky pro chodce a cyklisty, lepší podmínky pro děti a staré lidi a obecně lepší systém rekreačních a společenských funkcí. Sanesi a Chiarello (2006) zmiňují vztah mezi občany a městskou zelení a píší, že mnohem větší požadavky na veřejnou zeleň a životní prostředí mají lidé ve větších a velkých městech než v malých městech a obcích. Z tohoto tvrzení vychází potřeba klást větší důraz na kvalitu příměstské zeleně a krajiny v oblasti malých měst. Zelené městské prostory však obecně představují jeden z významných požadavků na veřejné prostory vůbec (Sanesi, Chiarello, 2006).

Hnilička (2005) hovoří o ztrátě dodržování všech možných pravidel, která mají za cíl utvářet smysluplná místa. Dále upozorňuje na nutnost umět určit a pojmenovat důležitá místa ve městě, jakými jsou náměstí, ulice, park, bulvár nebo alej, ještě ve fázi plánování: „*Jestliže neumíme plochy v novém plánu pojmenovat, nevěstí to nic dobrého.*“ Jak píší Horký a Vorel (1995): teoretické systémy městské zeleně významně dokumentují objektivně vzniklou potřebu ustoupit od dřívějších řešení zeleně města formou jednotlivých, spíše náhodně než záměrně umístěných ploch a plošek a přejít k řešení soustavy ploch a prvků přírodního charakteru – zeleně, vody a terénu – ve městě a jeho příměstské krajině s jejich záměrným a vzájemně se doplňujícím a umocňujícím působením.

Malé město náleží venkovské krajině, na kterou přímo navazuje a má tak svým, charakterem blíže k venkovu než k velkému městu. Cílek (2005) popisuje město jako rychlé a chaotické, jež má památky a dějiny, ale venkov je více součástí krajiny, je oproti městu pomalejší. „*Městské památky se dají obnovit, ale obnova venkova není návrat k nějakému datu, ale k základnímu principu bytí venkova, a tím*

je neustálé obnovování sebe sama“ (Cílek, 2005). „*Prozkoumáním historických souvislostí vztahu člověka ke krajině lze dojít k pochopení jeho podstaty a charakteru*“ (Librová, 1987). Zájem je tedy soustředěn i na otázky, jak společnost během svého historického vývoje a v současnosti v některých sociálních skupinách pohlíží na krajinu, jaké je sociální vnímání krajiny, ale i za jakých sociálních souvislostí a jakými mechanismy současná potřeba krajiny vznikala (Librová, 1987). Co se týče využívání venkovské krajiny, tu obyvatelé měst využívají podle Hofmanna a kol. (2012) obvykle k dlouhodobější rekreaci, zatímco městské plochy zeleně využívají každodenně, ke krátkým procházkám, odpočinku nebo při procházení městem cestou do zaměstnání, či školy.

Sádlo a kol. (2005) píší o vzniku nového typu centrální krajiny, jímž je periferie města. „*Jako hlavní typy nové krajiny můžeme rozlišit celky urbánně industriální (město a průmyslové komplexy), agrární (polní krajina s moderním obhospodařováním) a celky přetrvávající nebo vznikající přírody (parky, chráněná území, ruderální plochy, lesy apod.)*. Častější, než čisté typy jsou ovšem „*mezipřípady*“, jejichž úběžníkem, univerzálním amalgamujícím prostředím je pak novodobá městská periferie označovaná jako *suburbium*. Okraj města se rozostřuje a inkorporuje kusy přírody, polností a poměštěné vesnice. Periferie už není rozhraním města a venkova, ale stává se tím hlavním a převládajícím (je to přesná analogie s expanzí médií ve společnosti, původně a doslova prostředníků mezi jejími částmi)“ (Sádlo a kol., 2005). Hnilička (2005) nepovažuje předměstí jako svébytnou entitu protikladnou k městu, ale zcela odlišným prostředím, jehož problémem je změna měřítek související s rozvolněnou zástavbou. Hnilička (2005) dále říká, že hranice současných měst by měly zůstat zachovány a udrženy, další výstavba by neměla pokračovat za jejich okraje, ale naopak směrem dovnitř. Tímto zhušťováním a zintenzivňováním měst by se jednoduše zamezil narůstající problém suburbanizace a s ní související anonymita malých měst.

Současně se snahou zvyšovat obytnou hodnotu městského prostředí vyvstává nezbytnost komplexní tvorby a ochrany krajiny, uplatňující mnohostranné vědecké a umělecké přístupy (Horký, Vorel, 1995). Při řešení problémů měst jsou velice důležité otázky regenerace, obnovy, revitalizace a přestavby, otázky prostorového uspořádání měst, problematika centra, dopravy, kvalita bydlení, akceptování přírodních prvků, péče o obraz města a úroveň městského prostředí (Koutný, 2004), ale i lepší porozumění vlastnostem prostředí a psychologickým mechanismům, které podporují obnovu a mohou tak být důležitou součástí k dosažení udržitelnějšího a zdravějšího plánování každodenního prostředí (Scopelliti a kol., 2012). Štencel a kol. (1983) popisují, jak je člověk nerozlučně spjat s prostředím, ve kterém žije. Zmiňují, jak užívá jednotlivé složky a vnímá je v kontextu jejich konkrétních vlastností, ale i v celém jejich mnohostranném působení.

Důležitým faktorem jsou také ekonomické faktory, které mají na krajinu výrazný vliv. Jedná se o zemědělství, kde orná půda a lesy tvoří téměř 75% plochy České republiky, dále průmysl, dopravu a další ekonomické ukazatele ve vztahu k Evropě i ke světu. Štencel a kol. (1983) rovněž zmiňují, že není možné oddělit výtvarnou a užitnou stránku prvků našeho prostředí od stránky ekonomické.

Vzájemným překrytím map krajinného pokryvu a přírodní krajiny lze vidět typy současné krajiny, jejího využití ve vztahu k přírodním podmínkám daného území (Hrnčiarová, Peter-Zvara a kol., 2009). Do studia krajiny lze zahrnout i hodnoty přírodního a kulturního dědictví. Přírodní hodnoty jsou prezentovány kategoriemi chráněných území, jak na národní úrovni (NP, CHKO, NPR, PR, NPP, PP, přírodní parky a další), tak na úrovni evropské (Natura 2000) i světové (významné mokřady a biosférické rezervace). Lesní, půdní a vodní zdroje jsou pak prvky se zvláštní ochranou a ochrannými zónami. Kulturními památkami v krajině mohou být samostatné objekty, nebo celá památkově hodnotná území. Nejhodnotnější objekty jsou podle Hrnčiarové, Peter-Zvary a kol. (2009) označovány jako národní kulturní památky, nebo společně se světovým kulturním dědictvím UNESCO. Zvláštní pozornost zasluží pohled na krajinu, jako prostor pro společnost, kdy člověk využívá přírodních zdrojů, které s dalšími lidskými aktivitami mohou způsobit v krajině stresové jevy, které se pak projevují např. půdní erozí, poškozením lesů, znečištěním vod a ovzduší, ale i sesuvy odtěžených svahů, kontaminace půdy a vod, úbytku druhů rostlin a živočichů apod. Proto je nutné budoucí rozvoj usměrnit podle potenciálů a limitů krajiny (Hrnčiarová, Peter-Zvara et al., 2009).

Obr. 3: Typická česká krajina je mírně zvlněná, doplněná sídelními strukturami, cestní sítí a prvky zeleně.
Zdroj: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/pravo-v-ochrane-prirody/jak-stavet-v-chko-od-predpisu-k-praxi/>

2.2 Vymezení základních pojmů

- **Venkov** představuje rozmanitou strukturu sídel s proměnlivými přírodními podmínkami. (Mareček, 2005)
- **Venkovská sídla** představují bohaté půdorysné typy, kde převažuje nízkopodlažní zástavba. Intravilán zahrnuje velkou plochu se zahradami a úzce souvisí s vnějším krajinným prostředím. (Mareček, 2005)
- **Malé město** – definujeme podle:
  - počtu obyvatel od 5000 do 20 000 obyvatel (výjimku mohou tvořit města s menším počtem obyvatel, která však mají statut města získaný v minulosti), (Šilhánková, 2020).
  - funkční a prostorové skladby, která zahrnuje charakteristické městské prostory, jakými jsou náměstí, ulice, případně nábřeží, jednotlivé významné objekty správy, kultury, obchodu, školství, služeb apod. Malá města zpravidla nepotřebují MHD, výjimkou však může být město se složitým terénem či půdorysem, kde se však nejedná o MHD v pravém slova smyslu (Jebavý, 2001).
  - velikosti plošné rozlohy města, která tvoří poměrný čtverec 2x2km. Město je tak ve svém celku vizuálně uchopitelné a svým obyvatelům důvěrně známé svými částmi i jednotlivými detaily. V prostoru malého města je zachováno lidské měřítko, které je pouze doplněno některými architektonickými dominantami, jež umožňují lepší orientaci a zvýrazňují panorama města v krajině (Jebavý, 2001). Současná společnost je městská a městským charakterem je prostorová blízkost (Hnilička, 2005).
- **Osídlení** definuje Doutlík (1996) jako soubor všech sídel a vždy vytváří určitou sídelní strukturu, která dále vytváří vzájemné vztahy sídel mezi sebou. Podle Šilhánkové (2020) osídlení chápeme jako spojitý, integrovaný systém, v němž se rozvíjejí sídla různých velikostí. Osídlení je soustava lidských sídel včetně vybavení s nimi souvisejícího a sítí, které je propojují. Osídlení představuje rozmístění sídel v krajině (Šilhánková, 2020).
- **Sídlo** je tím pádem jednotkou osídlení, kterou tvoří jakékoliv trvale obydlené a prostorově oddělené seskupení bytových i nebytových objektů (Šilhánková, 2020). Sídlo je vybaveno službami a zařízeními pracovních příležitostí, které dávají předpoklad pro společenský život lidí (Šilhánková, 2020).
- **Sídelní krajina** je typem krajiny, ve které jsou její původní přírodní složky silně přetvořené. „Je to krajina bohatá funkční náplní a dynamikou vývoje. Je protikladem krajiny s převahou přírodních

prvků“ (Horký, Vorel, 1995). Městská, sídelní krajina se podle Otruby (2000) stále více prosazuje na úkor krajiny přírody. Uniká ze svých vazeb k původní městské skladbě a nestará se o svou vnitřní obnovu. Uniká z krajiny, kterou pohlcuje, ale nevyužívá její hodnotu, měřítka a vztahy. Snadno se pak zapomíná na ekologické, ale i kulturní a kulturněhistorické významy krajiny pohlčené necitlivou zástavbou, přitom přechod města a krajiny dává jedinečný prostor.

- **Veřejný prostor** je místem, které slouží k volnému a svobodnému pohybu. Kvalitní veřejný prostor vybízí k pobytu, k obývání a nenuťí člověka k jeho rychlému opuštění. Tvoří místo, kde je příjemné setrvat a naplnit různými činnostmi (Hnilička, 2005).
- **Zeleň** je nejčitelnější přírodní složkou městské krajiny. Je tak nejpochoptelnějším symbolem přírody, živoucí protiváhou „umělého“ urbanizovaného prostředí. „Významně se uplatňuje svým mnohostranným významem ekologickým, bioklimatickým, hygienickým, prostorovým, estetickým“ (Horký, Vorel, 1995).
- **Systém zeleně** je takový systém, který na sebe přirozeně váže i další přírodní prvky. Je tvořen zelenými plochami, mezi kterými existují vzájemné funkční a prostorové vazby, které jsou v interakci s obklopujícím prostředím a jejichž funkce se určitým způsobem podílí na celkové mnohostranné funkci celého systému zeleně (Horký, Vorel, 1995).
- **Předměstí, periferie** nebo také meziměsto představuje rozsáhlé, avšak řídké zastavěné prstence okolo městských jader. Tento typ prostoru lze považovat jako centrální typ nové krajiny. (Sádlo a kol., 2005, Hnilička, 2005)
- **Příměstská krajina** je podle Šilhánkové (2020) chápána jako část krajiny, která navazuje na městskou zástavbu a obyvatelé města je využívají pro krátkodobou rekreaci. Území příměstské krajiny je velmi důležité, zejména proto, že tvoří přechod sídla do volné krajiny. Šilhánková (2020) dále popisuje, že se zde vyvinuly specifické podmínky, tzv. městske-venkovské, které jsou charakteristické svou zástavbou, jež je vzdálená městské i venkovské. V současnosti ji často nazýváme suburbiem.
- **Zóna** je definována jako část území města (nebo aglomerace) zpravidla vymezená podle zvoleného kritéria, jež zdůrazňuje určitou homogenitu prostorových, funkčních, historických aj. parametrů, zařízení a vlastností, případně specifických vazeb, jež se realizují v určitém vymezeném prostoru.
- **Zonace** představuje utváření a definování zón podle dané charakteristiky. Je to systém na sebe navazujících zón v jednom územním celku, který plní funkci členění řešeného území a definování jednotlivých částí (zón).

2.3 Historie vývoje vztahu člověka ke krajině a počátky plánování a zakládání měst

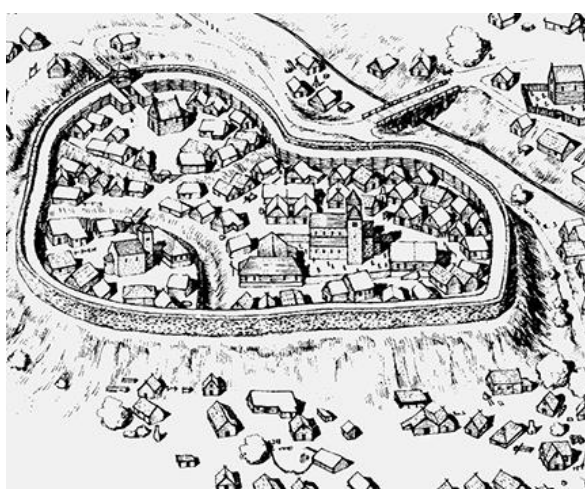
Vznik kulturní krajiny Českých zemí je běžně řazen do neolitu a spojován s tzv. neolitickou revolucí. „Teprve od neolitické zemědělské revoluce se stali lidé řídicím členem ekosystému, jehož součástí byli jako lovci a sběrači. Tím přebírají postupně i odpovědnost za krajinu, kterou dříve řídila příroda sama“ (Löw, Míchal, 2003). Během mladšího pravěku došlo na území Čech k propojení kulturních enkláv vedoucích k definitivnímu ústupu přírodních „pralesů“ a ke vzniku silně lidmi ovlivněné souvislé kulturní krajiny (Sádlo a kol., 2005). Revoluční změnu tedy představuje přechod člověka k zemědělské výrobě, jak pokračuje Librová (1987): „Neolitické zemědělství s sebou přináší usedlý způsob života, dělbu práce, růst její produktivity a druhotně první významné antropické ovlivnění ekosystému. V dalším vývoji se tlak na přírodní prostředí stupňoval.“ Sádlo a kol. (2005) dále popisuje situaci kdy, dochází k tomu, že se strategie trvalého osídlení krajiny a soustavné ovlivňování začne vyplácet víc, než strategie kočování a namátkového působení: lidé se rozhodnou raději zůstat a dál kultivovat území, které už kultivovat začali.

Města vznikala na euroasijském kontinentu už od 4. tisíciletí př. n. l. v zemědělsky výhodných oblastech jako výraz vyspělé, kulturně a ekonomicky soběstačné společnosti. Postupně se vyvíjely různé koncepty a principy řešení měst, které vedle potřeby bydlení zahrnovaly obranu, podmínky pro rozvoj kultury, řemesel a obchodní, nebo správní funkce. Zvláště promyšlený systém struktury města zanechali staří Řekové, jejichž město mělo pravidelnou osnovu ulic, ve středu agoru se společenskou nebo obchodní funkcí, na níž navazoval chrám a veřejné budovy. Město bylo koncipováno s ohledem na přírodní podmínky, jeho obvod byl vymezený přirozeně podle přírodních hranic a opevněno (Koutný, 2004). Období klasické antiky představuje dle Jelínka a Kysučana (2014) ideální modelovou situaci, dobu, kdy byly položeny základy moderní evropské civilizace. Řecko-římská antika byla tzv. předobrazem novověku, neboť v ní probíhaly obdobné procesy – urbanizace, transfer moci a spolu s ní i pozemkového vlastnictví od aristokratických elit ke střední třídě kapitalistů, stejně jako dnes tolik aktuální úpadek středních vrstev či proměna drobného zemědělství v centralizovanou velkovýrobu včetně ztráty soběstačnosti (Jelínek, Kysučan, 2014).

„Středověk uzavřel starou zástavbu do pevně rozměřených územních celků a podřídil ji pravidelně strukturovaným půdorysům. Osadil rozsáhlá území městy a vesnicemi, ustálil směr a průběh cest mezi nimi. Urbanizoval krajinu s ohledem na možnosti a potřeby toho kterého místa natolik velkoryse a citlivě, že až donedávna nebylo nutné její řád výrazným způsobem měnit. Krajina se poprvé stává předmětem soukromého vlastnění. Její hospodářské využívání je plánovité a poprvé v historii téměř totální. Většina

krajiny už někomu patří, každý pracuje na půdě, která už něčí je. Soukromé vlastnictví má i diachronní rámec: dědičnost půdy a plánování v dlouhém časovém horizontu. Hranice pozemků však ještě nejsou zcela pevné a ostré, natož pravouhlé, to vše svedlo až geometricky přesné a zdatné baroko. Jsou tu tedy kontinua mezi plotem a souvratí, souvratí a úhorem, úhorem a pastvinou, pastvinou a pasekou, pasekou a lesem. Přitom je samozřejmě o pevné a vykazatelné hranice pozemků krajní zájem, a výsledkem je strukturace krajiny: nejlepší hranicí je strom, mez, velký kámen, linie křovin, cesta, ohrada, kříž“ (Sádlo a kol., 2005).

Charakteristickým rysem klasické středoevropské krajiny byl podle Cílka (2005) kontrast mezi sídlem, zemědělskou půdou a lesem. „Sídla byla sevřená, obklopená zónou zahrad, pak nastupovaly polnosti a pastviny. Les byl krásný, protože v něm stála hájenka a nic víc“ Cílek (2005). Naproti tomu, středověké město svým postupným růstem dotvářelo sociální prostor. Ten přetrvává do současnosti, a proto se v něm tak dobře cítíme. V období 12. a 13. století, kdy vrcholí kolonizace a jsou zakládány četné osady, hamry, kláštery, města a hrady a vzniká tak základní síť měst, jejichž historická jádra i podle Horkého a Vorla (1995) dodnes víceméně slouží svému účelu. Gehl (2000) tuto myšlenku rozvíjí a navazuje: „Díky procesu svého vývoje mají tato města a městské prostory v sobě vestavěny kvality, které se u měst z pozdějších období nacházejí jen ve výjimečných případech. Vyznačují se tím skoro všechna středověká města. Nejen, že jejich ulice a náměstí jsou uspořádány s ohledem na pobyt lidí venku a jejich pohyb po městě, ale ukazuje se také, že stavitelé města měli nevšední pochopení a cit pro podstatu urbanistického plánování.“ Město tak samo o sobě nebylo cílem, ale nástrojem, který formulovalo jeho používání.

Obr. 4: Klasická podoba středověkého města, které je po celém obvodu opevněno hradbami.

Zdroj:

<http://historie.lusa.cz/premyslovsky-stat/osidlovani-zeme/stredoveke-mesto/>

Obr. 5: Panorama středověkého města. Patrné jsou kulturní dominanty v podobě kostelních věží. Rastr krajiny tvoří pole doplněná drobnými sídly, navzájem propojenými a roztroušená zeleň.

Zdroj: <https://www.kudyznudy.cz/akce/rane-stredoveke-litomerice-a-pocatky-institucional>

Podle Gehla (2000) nastaly během vývoje lidské společnosti od středověku významné, radikální změny v plánování měst, jedna z nich se udála v renesanci, kdy „změna měla přímý vztah k přechodu od volného vývoje k plánovaným městům.“ Současné odborné plánování, kdy odborníci navrhnu město na papíře a v modelech, aby je později vybudovali a předali hotové, má tedy svůj původ v renesanci. Města se stávala spíše uměleckými díly v rukou speciálních plánovačů. Byl kladen velký důraz na vzhled města a jeho budov. Tyto vizuální zřetele pak byly rozvíjeny a staly se tak kritériem dobré architektury a urbanismu. Gehl (2000): „Vědomá pozornost vizuálním aspektům plánování měst v tomto období a estetice formulované v této spojitosti rozhodně formovala základy pro architektonické řešení těchto problémů v následujících stoletích.“ Období renesance představuje pro krajinu rozsáhlou likvidaci bažin, mokřin a soustavnou likvidaci lesů ve prospěch zemědělských ploch (Horký, Vorel, 1995).

Posledním slohem, který zasáhl do uspořádání měst v historickém období, byl klasicismus, kde byly důsledně uplatňovány principy prostorové kompozice jako symetrie, měřítko, rytmus, kontrast a harmonie (Koutný, 2004). Kolem roku 1700, v období vrcholného baroka pak dochází k maximálnímu odlesnění krajiny, od té doby podíl lesa znovu sílí (Sádlo a kol., 2005). Horký a Vorel (1995) navazují zmínkou o racionalizaci zemědělství, kdy je zavedeno nepřetržité obdělávání půdy. Následuje proces tzv. raabizace, který výrazně ovlivnil další vývoj české krajiny. Dochází k úpravám venkovské sídelní struktury, kdy jsou některé velkostatky rozparcelovány a rozděleny mezi nové vlastníky. V tuto dobu vzniká mnoho vesnic. V druhé polovině 19. století začíná stoupat záliba i vědecký zájem o přírodu a vyúsťuje v rozvoj turistiky a zakládání prvních přírodních rezervací.

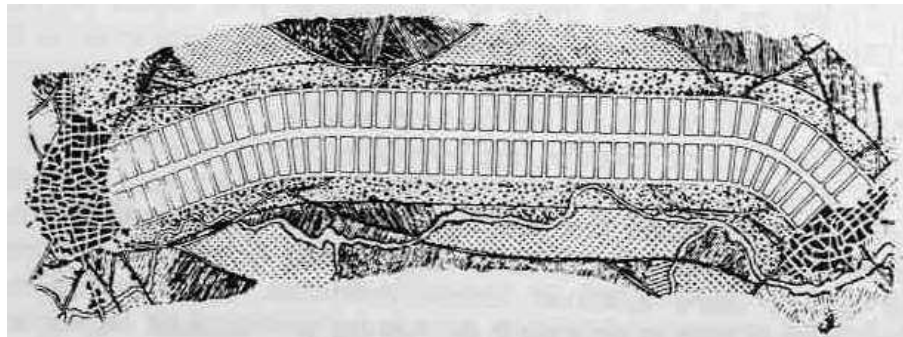
Jan Koutný (Wittmann a kol., 2012) zmiňuje postupné proměny v politické, sociální a společenské oblasti, technické vynálezy a technologické proměny výroby, které začaly probíhat od 18. stol. a navodily tak, zejména v 19. stol. principiálně novou situaci pro existenci a další rozvoj měst. Jako významného tvůrce, jež navrhoval městské čtvrti podle klasických zásad zmiňuje osobnost Camillo Sitte, který zdůrazňoval zásady čitelné kompozice ulic a náměstí, jasný, společensky významný střed města a zároveň klidné, prosvětlené, ale ne příliš široké ulice.

Další rakouský architekt a urbanista Otto Vágner vnímal město jako umělecké dílo, které má neustále působit na lidi nacházející se uvnitř. Po fyzické stránce upřednostňoval monumentalitu širokých přímých ulic, která je umělecky dovršená přerušením v podobě náměstí s veřejnými budovami nebo pomníky v duchu barokního urbanismu (Wittmann a kol., 2012).

Nástup průmyslové revoluce s sebou přináší kromě rozvoje průmyslové výroby a výstavby továren také rozvoj silnic a železnic, což má velmi negativní vliv na krajinu. Proces industrializace zapříčinil masový přesun obyvatel z vesnic do měst a stal se tak nejvýznamnější lidskou akcí za posledních 100 let s těžkým

dopadem na ekologii životního prostředí (Rees, 1997). Výrazné zhoršení životního prostředí se týká především velkých měst a oblastí kolem průmyslových závodů. Na škodlivé působení industrializace a zhoršující se životní podmínky lidí upozorňují socialističtí utopisté, kteří považují zeleň a vodu za nedílnou součást lidského obydlí a zdravou krajinu za jediné vhodné širší prostředí pro život zdravého a šťastného člověka. Snaží se tedy řešit krajinu a městské prostředí v duchu tehdejších nejpokrokovějších poznatků (Horký, Vorel, 1995). Ke konci 19. století jsou vypracovány některé teoretické návrhy systémů městské zeleně. V praxi se však podle Horkého a Vorla (1995) žádné ze schémat do důsledku neuplatnilo, ale všechna měla nesporný vliv pro další řešení tehdy již uznávané městské zeleně. Přelom 19. a 20. století se nese v duchu hledání nových systémů výstavby měst, mezi nimiž jsou nejznámější teorie lineárního města Sorii y Maty, teorie zahradního města Ebenezer Howarda a teorie průmyslového města Tonyho Garniera.

Koncepce *lineárního města* byla založena na řešení dopravního problému, kdy základní koncepční linie, kterou byla trasa komunikace, vytvářela hlavní prostorovou a provozní osu města.

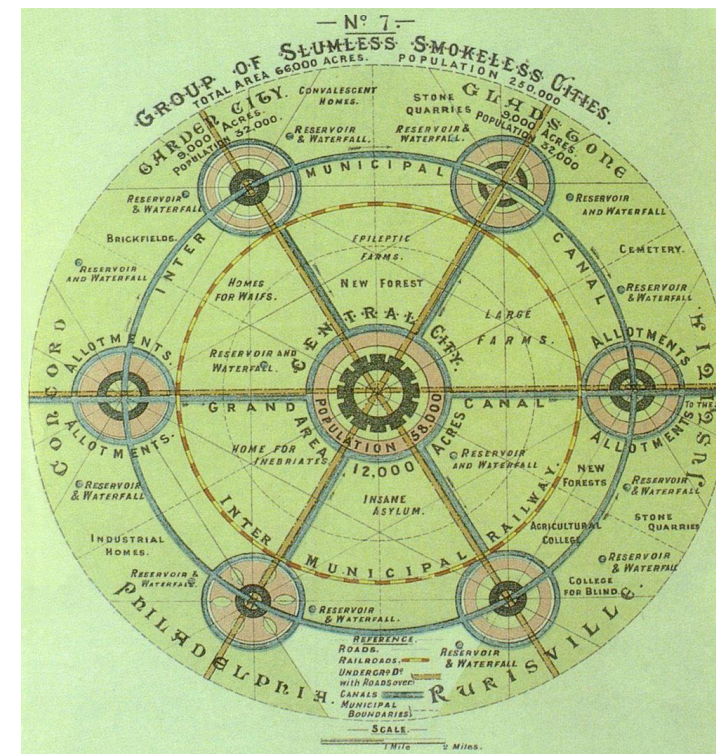

Obr. 6: Koncept lineárního města podle Sorii y Maty.
Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Linear_city#/media/File:Ciudad_lineal_de_Arturo_Soria.jpg

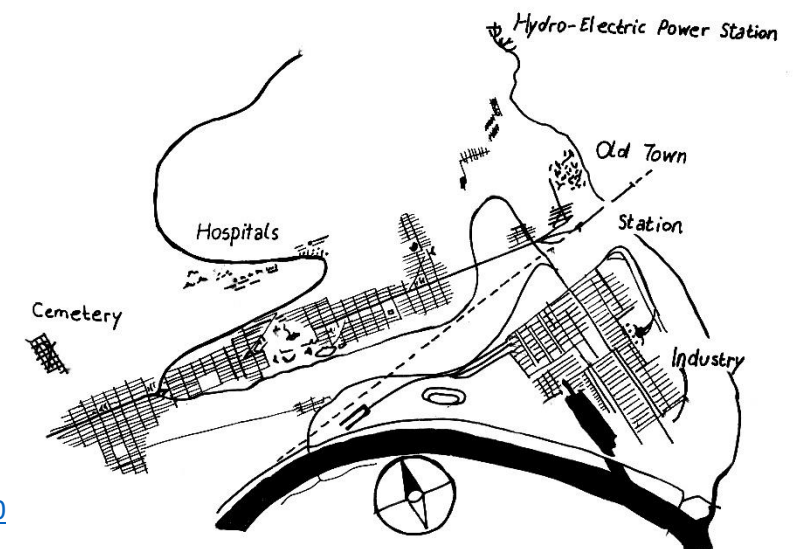
Naopak urbanistickou koncepcí *zahradního města* byl systém zónování jednotlivých celků podle funkcí. Zóny od sebe byly odděleny pásy zeleně, na něž navazoval systém obytných satelitů (Koutný, 2004). Vliv zahradního města zasáhl podle Štencela a kol. (1983) téměř celou Evropu a jeho odraz tak lze najít v mnoha evropských městech. Popisují, jak na začátku tohoto století a v jeho první polovině vznikla řada zahradních předměstí a vilových čtvrtí, obytných kolonií i větších sídelních satelitů. Jejich urbanistická hodnota však byla často velmi rozdílná (v závislosti na daných podmínkách). Současně s existující živelností jejich úroveň klesla podle Štencela a kol. (1983) až na úroveň periferních oblastí.

Koncepce *průmyslového města* vycházela z principu závětrných stran, kam byla situována průmyslová část města. Centrálně vedená komunikace s hromadnou dopravou pak propojovala obytnou a průmyslovou část, přičemž centrum města bylo situováno v těžišti rezidentní části (Wittmann a kol., 2012). „Koncepce průmyslového města jasně určila principy situování průmyslu v uspořádání moderního města a stala se předobrazem funkcionalistického pojetí města i pojetí principů zónování města

dotvořeného následně v Athénské chartě“ (Wittmann a kol., 2012), na jejímž vzniku má mimořádný podíl švýcarský architekt, urbanista, výtvarník a filozof Le Corbusier, který byl významným iniciátorem funkcionalismu a propagoval moderní pojetí řešení urbanistického prostoru a centralizační návrhy výstavby měst (Koutný, 2004, Horký a Vorel, 1995). Podle klasifikace moderních přístupů k tvorbě veřejného prostoru lze zmínit i skupinu naturalistů v čele s Frankem Lloydem Wrightem (1867-1959), který razil tvůrčí heslo organického urbanismu. Výsledkem bylo město rozptýlené v krajině – sprawl. Lze říct, že v současnosti dochází k aplikaci tohoto principu, kdy vzniká tzv. urban sprawl, který se však projevuje nekoncepční rozptýlenou zástavbou, jež je zejména z hlediska respektování principů udržitelného rozvoje nežádoucí (Wittmann a kol., 2012).

Obr. 7: Koncept zahradního města Ebenezer Howarda.
Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zahradní_město#/media/Soubor:Garden_City_Concept_by_Howard.jpg

Obr. 8: Koncept průmyslového města podle Tonyho Garniera.
Zdroj: <https://ekinersonzlu.wordpress.com/2019/02/24/the-industrial-city/>

Podle Gehla (2000) byl nástup funkcionalismu, který rozvíjel materiálně-funkční aspekty měst a budov jako dimenze plánu nezávislá na estetice a doplňující ji, druhou radikální změnou ve vývoji plánování města. Stejně tak píše Cílek (2005): moderní architektura, která je ovládána funkcionalismem 30. let 20. století, jehož filozofie zakládala na vědě a lékařských poznatcích. Funkcionalismus v architektuře požadoval dost slunce a vzduchu pro zdravý vývoj těla, ale zapomněl přitom na vztahy. Výrazně tak upřednostňoval fyziologii člověka, před sociologií. „Domy jsou daleko od sebe, události jsou zřetěně. Všude je daleko, takže se nikam nechodí. Ztrácí se tak možnost setkávání. Náměstí jsou nahrazena křižovatkami. A co hůř – ze sociálního prostoru zbyly jenom ty hrozné, špinavé a zaprášené trávníky. Důvěrně známe. Stavitel silnice vlastně vládne sociálními vztahy města“ (Cílek, 2005).

V meziválečném období byl kladen důraz na eliminaci rušivých vlivů ze sousedních ploch s nevhodnou funkcí, či z rozvíjející se dopravy pomocí různých forem zónování města. Pozornost byla věnována funkčnímu uspořádání města, kdy ve vznikajících regulačních plánech bývalo město obvykle členěno na plochy obytného území, výrobní plochy, plochy městského vybavení a dopravní plochy, parky a zeleň. Ve městech tak byly budovány vilové a obytné čtvrti, dělnická sídliště, areály městského vybavení a výrobní areály. Významným dokumentem, který ovlivnil vývoj, a výstavbu měst v meziválečném období byla Athénská charta z roku 1933, jež definuje základní funkce města: bydlení, práce, rekreace, doprava. „V návaznosti na tyto funkce bylo doporučeno řešení zónování města“ (Wittman a kol., 2012).

Poválečný rozvoj měst se orientoval odlišným směrem na západě, kde převažoval racionální přístup k obnově a na východě, kde často převažovala forma přesné obnovy původní struktury města. Většinou se tedy poválečná stavba měst orientuje na funkcionalistické pojetí s uplatněním funkčního zónování. Výrazně se rozvíjí doprava, vznikají nová sídliště v duchu Athénské charty. Následuje období vrcholného technického rozvoje, který však vedle kladného přínosu působí i nevratné změny ekologického systému. Ochrana životního prostředí se stává středem zájmu v rozvoji území. Postupně se mění i pohled na uspořádání města, Athénská charta je kritizována, jsou znovuobjeveny hodnoty městského prostředí jako ulice, náměstí a městské prostory. Veliký problém činí stále houstnoucí automobilová doprava. Vzniká řada organizací a hnutí na podporu kvalitního prostředí měst. Julie Horká (Wittmann a kol., 2012) zmiňuje, že od konce 60. let se začínají obecně v životním stylu objevovat témata jako omezení konzumu, návrat k přírodě a na venkov, prostý způsob života a ochrana životního prostředí, která se začínají projevovat i v krajinářské tvorbě. Umělecký proud Land Art z období 60. a 70. let 20. století tvoří díla na odlehlých, těžko dostupných místech ve volné krajině. Krédem hlavního představitele směru, Michaela Heizera bylo, aby jeho umělecká díla žila, porušila se, a nakonec zanikla ještě za jeho života, díla nelze převážet a ani koupit (Kupka, 2006).

Trend tzv. ekologické zahrady, kdy příroda je brána jako pozitivní a zásahy člověka do ní mnohdy jako negativní jev vzniká v 70. a 80. letech a přímo propaguje omezení konzumu. Tato přírodní zahrada podle Horké (Wittmann a kol., 2012) vyžaduje, aby její autor vytvořil pomocí recyklovaných materiálů, zbytků, či kamenů prostor pro rostliny a živočichy a příroda sama tento prostor dotvoří. Autorem této myšlenky je zahradní architekt a malíř L. G. Le Roy, který agituje zahradu jako místo ekologického poznání, odkud chce vytěsnit veškerý lidský zásah (Kupka, 2006).

Od konce 20. století, kdy je rozvoj měst provázen snahou o další eliminaci negativních vlivů působících v městském prostředí, jeho ozdravení a revitalizaci vedoucí k dalšímu zobytnění prostředí města, jde podle Koutného (2004) také o aktivnější zapojení obyvatel do ozdravného a revitalizačního procesu. Koncem 20. století jsou vytvářeny koncepty na zklidnění dopravy, formují se radiálně okružní provozní systémy města, které snižují dopravní zátěž center i obytných území (Koutný, 2004). Současný vývoj měst je tedy soustředěn především na veřejné prostory měst, revitalizaci a obnovu veřejných prostranství jako jednoho z výrazných faktorů kvality a obytnosti městského prostředí stávajících měst. Specifickým myšlenkovým proudem, který se zabývá celkovou koncepcí města, je tzv. nový urbanismus, jehož manifest byl představen v 90. letech 20. století (Wittmann a kol., 2012). Základní teze lze shrnout následovně:

- pěší dostupnost – domov i práce musí být dostupné do 10 minut chůze (v návaznosti na městskou dopravu)
- dobrá pěší propustnost města
- smíšené využití hustě osídleného území podporující vitální diverzitu lidského společenstva
- sousedské lokality a semiprivátní prostory podporující místní sociální vazby
- hodnotná architektura a kvalitní veřejná prostranství mající vliv na sociální kvalitu života ve městě a podporující soudržnost městského společenstva
- ekologicky nezávadná doprava, podpora cyklistických a pěších stezek
- respektování principů udržitelného rozvoje spočívající v chápání území jako jednoho z významných přírodních zdrojů, energeticky šetrná výstavba a energeticky šetrné město důsledně hospodařící s vodou (Wittmann a kol., 2012).

Postmoderní zahrada se vědomě odchyluje od pravidel klasické architektury, pracuje s formami vtipně hravými, ironicky laděnými až po přísně klasicistní nebo pestře infantilní. Tyto zahrady, které mají blízko k pop-artu a slouží spíše k podívání, než k procházkám vznikají v průběhu 90. let 20. století (Kupka).

Podle Jellicoa (2000) je historie krajiny pouze výklad toho, co je konstantní a neměnné, a proto stále žijoucí. To, co se mění, jsou lidské požadavky a možnosti člověka, ale i měnící se vztah člověka k prostředí, ve kterém žije. Říká, že by se měl člověk obrátit na umělce, aby viděl vizi budoucnosti, protože abstraktní umění, které se skrývá za vším, žije svým vlastním životem nezávisle na čase a prostoru.

„Vývoj města není nikdy ukončen – neustále se mění podmínky jeho existence, mění se lidé a společnost, její vyspělost a úroveň, mění se způsob života lidí a jejich vzájemná komunikace, vyvíjí se kultura, umění, věda a technologie. To vše, včetně dalších nejmenovaných vlivů a faktorů, ovlivňuje neopakovatelným způsobem další rozvoj měst – této scény i jeviště života lidí a společnosti“ (Koutný, 2004). Pro komplexní pochopení je však třeba nahlížet na celou problematiku v kontextu minulosti (Wittmann a kol., 2012).

2.4 Malá města v evropském prostředí

Evropská města jsou od nepaměti lokalizována a zakládána u zdrojů vody – řek, jezer, oceánů nebo vodopádů (Botkin, Beverige, 1997). Již období středověku formuje dnešní vnitřní strukturu jednotlivých evropských států. Některá vymezení dnešních měst zejména v jižní Evropě ale může sahát ještě do mnohem starších období. Cílek a kol. (2011) popisují, že donedávna byl pro evropskou zemědělskou krajinu charakteristický rozdíl mezi osídlenými plochami a volnou krajinou. Bylo zřetelné, kde končí vesnice a začíná pole nebo les. V důsledku cen půdy a vzrůstajícímu počtu obyvatel na ní závislých dochází ke změnám. Od počátku 20. století však začíná proces pomalé zástavby krajiny rodinnými domy, sklady nebo garážemi a původně ostře vymezené zrno krajiny se rozostřuje a spojuje s okolními zrny do jakési amorfni plochy, která už není ani sídlem ani krajinou (Cílek a kol., 2011).

V relativně husté městské síti se v evropském prostředí nachází jen několik skutečně velkých měst. Ve velkoměstech s více než 5 miliony obyvatel žije v Evropě jen 7 % lidí. Pouze 500 měst v Evropské unii má více než 100 000 obyvatel. Česká republika má kromě Prahy pouze dvě města s více než 300 000 obyvateli (Brno, Ostrava).

Evropské státy jsou v současnosti členěny na místní správy, které mívají obvykle různý charakter. Dále existují místní samosprávy, které mají společný rys nebo tradici spočívající v lokálních volbách, kde si místní obyvatelé volí své zástupce, kteří spravují společné věci veřejného zájmu (Mátl a kol., 2006). Jsou tak občanům nejbližší, řeší se zde praktické věci, probíhá zde dialog mezi občany a politiky. „Účinná místní demokracie je proto podmínkou fungování vyšších úrovní demokracie na regionální, národní a evropské úrovni“ (Mátl a kol., 2006). V Evropské unii se nachází téměř 90 tis. (89 336 v roce 2006) místních samospráv a jejich průměrný počet obyvatel činí 5 100 lidí, přičemž více než 25 členských států žije

ve venkovských oblastech, které pokrývají 90% území unie. Zároveň však ve městech a městských oblastech žije minimálně 70 % z celkového počtu obyvatel Evropské unie na ploše jen asi 25% území EU. „Evropu lze charakterizovat jako prostor se značnou teritoriální rozmanitostí a polycentrickým vývojem, s relativně hustou sítí měst, ale jen malým počtem velkých měst“ (Mátl, Jabůrková, 2010). Největší evropskou organizací je Rada evropských municipalit (CEMR), jež je zastřešující organizací, která zastupuje místní a regionální samosprávy. V současnosti má 60 členských asociací ze 41 evropských zemí a představuje tak asi 150 000 místních a regionálních samospráv z celé Evropy. Cílem organizace CEMR je obhajování zájmů na úrovni EU, ale i na světové úrovni a dále vytváření platformy pro tvorbu sítí, výměnu zkušeností a spolupráci členských asociací (<https://www.smocr.cz/cs>).

Města jsou klíčová pro místní, regionální, národní i evropský rozvoj. To s sebou přináší i negativní dopady a problémy, jakými jsou vysoká urbanizace, dopravní přetížení, znečištění životního prostředí a společenské polarizace (Mátl, Jabůrková, 2010). „Pro lepší pochopení hlavních problémů a výzev, kterým evropská města čelí, a možností, jak na ně mohou reagovat, tak, aby se stala „chytřejšími“, je stejně důležité šířit znalosti a podporovat výměnu informací o nejlepší praxi při regeneraci měst, předkládat případové studie o úspěšných městských projektech, provádět srovnávací studie a sestavovat statistiky městského života a pokračovat ve výzkumu městských témat“ (Mátl, Jabůrková, 2010). Tzv. „chytřejší město“ se vědomě snaží inovačním způsobem využívat informační a komunikační technologie na podporu všestrannějšího, rozmanitějšího a udržitelného rozvoje města (Mátl, Jabůrková, 2010).

Státy Evropské unie mají několik společných aktivit týkajících se životního prostředí v sídlech, jaké je ovzduší, voda, hlučnost, odpady a celkově řeší kvalitu života ve městech. Některá opatření se týkají ochrany architektonického dědictví, které jsou důležitou složkou a tvoří kulturní a umělecké bohatství našich měst. Avšak centrem ozdravení životního prostředí ve městě je podle Evropské komise (1993) město samo. Historická centra měst byla často poškozena nevhodnou výstavbou anonymních krychlí nesoucích tzv. mezinárodní styl. Proto, aby byl znovuvytvořen harmonický obytný soubor, je třeba se vyhnout skládání stylizovaných plošných prvků, dále je třeba respektovat základní tradice např. ve výběru materiálů, různorodosti stylů a polyfunkčnosti.

Evropská města představují v současnosti zdroj prosperity a hnací sílu ekonomického rozvoje, zároveň se zde koncentrují největší problémy a výzvy k řešení. Jedním z hlavních problémů evropských měst je tzv. překotná urbanizace, tedy rozpínání měst. Ta má za následek negativní ekologický, sociální i ekonomický dopad, jak na samotná města, tak na evropskou krajinu (Mátl, Jabůrková, 2010). Nejsilnější

dopad má velmi rychlé rozrůstání měst zejména ve střední, východní a jižní Evropě, která měla v minulosti charakter kompaktní městské struktury. Nyní se situace velice rychle mění.

Dalším problémem se jeví být stárnoucí populace, kdy v širším kontextu můžeme sledovat pokles počtu obyvatel v produktivním a mladším věku ve městech. Tyto změny mohou výrazně ovlivnit nároky na městskou sociální infrastrukturu. Vysoká míra nezaměstnanosti městského obyvatelstva je pozorována v evropských městech navzdory vyšší koncentraci příležitostí a možností, které s sebou prostředí města přináší. Společenskému vyloučení čelí některé oblasti Evropy, které trpí chudobou, nízkou úrovní vzdělanosti, dlouhodobou závislostí na sociálním zabezpečení a nízkou úrovní veřejných služeb (Mátl, Jabůrková, 2010).

Narůstající intenzita dopravy v mnoha evropských městech negativně ovlivňuje kvalitu života v nich. Počty automobilů se neustále zvyšují a reakcí měst na tento tlak po vyšší dopravní poptávce řeší zvýšením nabídky, tedy většímu počtu aut se nabídne větší prostor na silnicích (Evropská komise, 2005). Řešením tak bývá zvětšení silničního prostoru, které však situaci většinou ještě zhorší. Město se tak stává pro obyvatele těžko dostupné, vznikají fyzické i pocitové bariéry, zvyšuje se hluk, prašnost a kvalita života velmi klesá. Razantním řešením může být přerozdělení silničního prostoru ve prospěch dopravních režimů bez vozidel, což může představovat technicky náročnou a z politického hlediska citlivou záležitost (především tam, kde dopravní zácpy způsobují každodenní problémy), ale „jakmile je městský prostor zbaven automobilů, začíná být přátelským místem pro život, a nejen pro přežívání“ (Evropská komise, 2005). Podle studie Evropské komise (2005) je jasné, že mobilita založená na osobních automobilech zůstane nadále významnou součástí dopravy, cílem každé udržitelné strategie rozvoje měst by měla být snaha nalézt cestu, jak podpořit využívání alternativních způsobů dopravy (veřejná doprava, cyklistika a chůze). Evropská unie podporuje města bez aut v rámci celoevropských projektů Evropský týden mobility a Evropský den bez aut, kdy je možné vyzkoušet některá opatření „nanečisto“ a ukázat tak lidem městské prostředí, jak by vypadalo bez osobních automobilů (Evropská komise, 2005).

Neposledním problémem může být zejména pro menší města malá nebo nedostatečná podpora měst ze strany regionálních a státních orgánů, protože ekonomické strategie a přidělové transfery a investice, které probíhají často formou dotací, jsou převážně v gesci rozhodnutí ústřední vlády (Mátl, Jabůrková, 2010). „Centrální vlády a jejich různé institucionální orgány tak významně ovlivňují rozhodování o tom, kterým městům a regionům bude přiděleno nejvíc veřejných zdrojů“ (Mátl, Jabůrková, 2010).

Pokud tedy máme znalosti a zkušenosti z předchozího vývoje a tendencí, měli bychom umět plánovat města pro budoucnost, která by byla jednak v souladu s přírodou a zároveň estetická, funkční

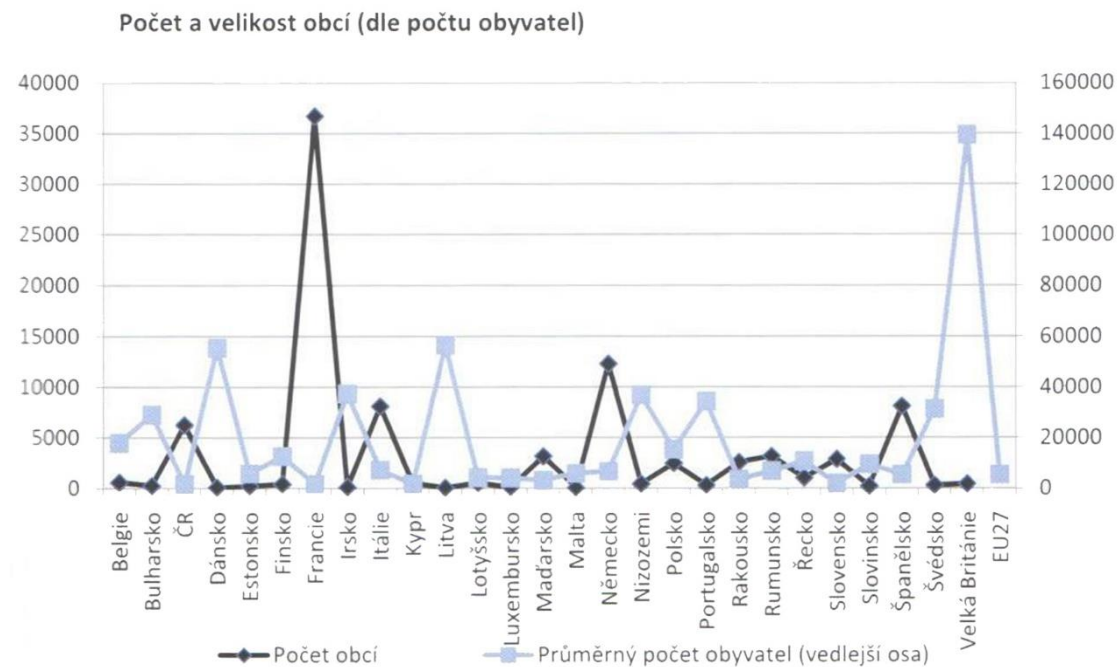
a komfortní pro obyvatele. Pro většinu lidí bude v budoucnosti přirozené žít městský život a život v městském prostředí (Botkin, Beverige, 1997). Dle Cílka a kol. (2011) lidé nejraději bydlí v čistých a přirozených krajinách, které vybízejí k pobytu venku. Cílek a kol. (2011) dále zdůrazňuje, že krása a harmoničnost krajiny představuje i ekonomický význam a ukazuje to na příkladech Slovinska nebo Rakouska, které si dokázaly udržet svůj krajinný ráz, který je atraktivní pro mnoho návštěvníků. Na příkladu Norska lze zachytit změnu vnímání krajiny a změny využívání krajiny v průběhu času, dále změnu sídelní struktury a zároveň závislost sídel na hlavních tazích, tedy provázaností krajiny a sídla (Swensen, Jerpåsen, 2008).

Witmann a kol. (2012) zmiňují, že vedle funkčních a provozních požitků lidé zohledňují rovněž estetické kvality prostoru, což se ukazuje na následujících příkladech průzkumů. Hezké a upravené veřejné prostory vedou podle průzkumů Evropské komise (2005) ke zvýšení občanské hrdosti. Např. průzkum veřejného mínění obyvatel finského města Kaajani zjistil, že střed města lidé vnímají po úpravách jako pohodlnější, bezpečnější a hezčí. Hlavní náměstí považují jako dobrou vizitku i pro návštěvníky města, na což jsou obyvatelé pyšní. Nejlepším řešením bylo podle místních obyvatel rozšíření pěší zóny. Klíčovými faktory úspěchu při úpravách města Kaajani bylo vytvoření tzv. koordinační skupiny a „společnosti pro střed města“, které zastupovaly zájmové skupiny, městský úřad, stavitele, obchodníky a obyvatele. Důležitým bodem byla i jasná politická vize a závazek městské rady k řešení problémů, návrh integrované strategie regenerace včetně změny využití silničního prostoru a tím tedy zlepšení městského prostředí. Nelze opomenout návrh strategie marketingu pro město a zapojení veřejnosti pomocí průzkumů veřejného mínění před a po realizaci daného projektu.

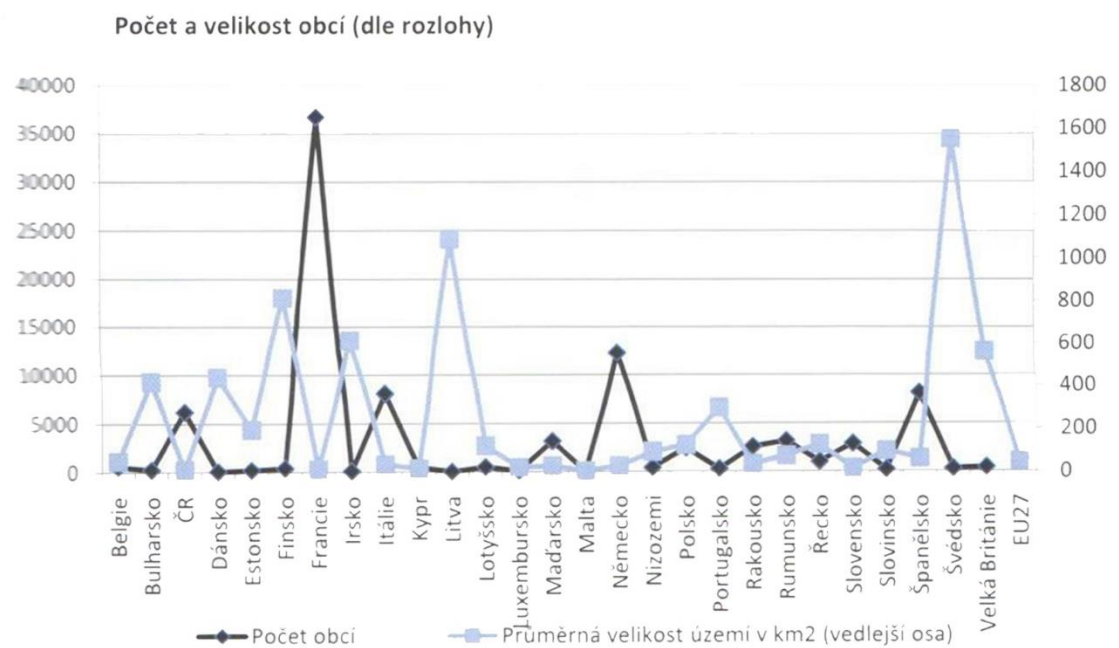
Projekty řešené ve městech Velké Británie, např. Wolverhampton, Cambridge nebo Oxford se řídily heslem, že: „je potřeba mít jasnou vizi, získat podporu veřejnosti pomocí publicity a diskusí s lidmi, a když začnou pochyby, pak je nezbytná pevná politická podpora“ (Evropská komise, 2005). Německý Norimberg, francouzský Štrasburg nebo belgický Gent se při řešení veřejných prostor a úprav měst řídí dlouhodobou diskusí s veřejností, ale prováděním změn po etapách, přesným sledováním situace před zahájením projektu a po jeho uskutečnění. Důležité jsou po skončení projektu důkazy a srovnání situací před realizací a po realizaci. Nezbytným krokem je pravidelná informovanost obyvatel o průběhu projektu a jeho realizaci.

Závěrem kapitoly lze shrnout, že současným trendem k řešení stavu měst a příměstské krajiny je kladen důraz zejména na udržitelný rozvoj, pozitivní vliv zeleně a vody na člověka v sídle, ale i možnost identifikace a ztotožnění se s místem, kde člověk žije. Města by měla být tvořena pro lidi, zachovat lidské

měřítka a mít dostatečnou občanskou vybavenost a dostupnost služeb. Pro budoucnost jsou tyto přístupy velmi důležité a pozitivní pro další vývoj.

Obr. 9 a 10: Grafy znázorňující zhodnocení postavení měst v Evropském kontextu. V grafech je vidět, že obce ČR mají nejnižší průměrný počet obyvatel a i velikostně patří k těm nejmenším.
Zdroj: MÁTL, Ondřej; SRNOVÁ, Eva; ŠTEGMANNOVÁ, Ingrid. *Budoucnost měst v České republice. Analýza potřeb měst po roce 2013 z hlediska budoucí kohezní politiky*. Praha: Svaz měst a obcí České republiky, 2010. 156 s.

2.5 Malá města ČR v perspektivě: dnes a zítra

Šilhánková (2020) hovoří o městě jako o živém organismu, který se vlivem vnějších i vnitřních faktorů proměňuje: roste, stagnuje nebo se zmenšuje. Původní jádro je v průběhu času často obkružováno dalšími čtvrtěmi a městskými částmi. Město je formováno charakteristikami, které určují prostor a tvoří je prostorové uspořádání ve městě, funkce a funkční uspořádání a provoz, provozní vztahy a vazby ve městě (Šilhánková, 2020). Pochopením podstaty fungování městského uspořádání můžeme pochopit i problémy, které mohou vyvstat.

„V České republice je více než 70% obyvatelstva urbanizováno; 63,6 % žije ve městech s počtem obyvatel nad 5 000“ (Mátl, Jabůrková, 2010). Malá a menší města do 10 tis. obyvatel zaujímají tři čtvrtiny všech měst na území ČR (Mátl a kol., 2010). Města jsou sídla nad 5 tisíc obyvatel, kde převažují nezemědělské funkce a kde se koncentrují výrobní aktivity a kulturně společenské funkce. Hlavními vlastnostmi jsou podle Šilhánkové (2020) vyšší hustota zalidnění, kompaktnost a koncentrace zástavby, typická demografická, sociální a profesní struktura obyvatel a poskytování správních, vzdělávacích, výzkumných, zdravotnických, obchodních a kulturních funkcí pro širší okolí. Občanské vybavení má podle Šilhánkové (2020) základní charakter – základní školství, základní ambulantní zdravotnická péče, síť obchodů se spotřebním zbožím ve spíše menších prodejních jednotkách a pak 1-2 velkoplošné maloobchodní potravinářské prodejny. Příroda a volné rekreační plochy jsou většinou dobře dostupné. S výjimkou centrální části města zde převažuje individuální rodinná nízkopodlažní zástavba (Šilhánková, 2020).

Šilhánková (2020) píše o přeměně vesnice na město, která se nazývá urbanistická revoluce. Malá města se od sebe liší svou převažující funkcí, některá dodnes odráží vliv zemědělství a zemědělských center, jiná jsou průmyslovými městy. Současnou převažující funkcí představují však služby jako vzdělávání, zdravotnictví, kultura a sportovní vyžití a v posledních letech k nim přibývá vliv turistického ruchu a možnosti rekreace. Dále vyzdvihuje parametry, které město definovaly a jsou jimi:

- hustší osídlení
- kompozice a funkce města je odlišná od vesnické, ve městě si nezajišťují obyvatelé potravu přímou zemědělskou produkcí
- každý primární producent platí díl své nadprodukce vládci/ vládě, která tuto nadhodnotu ve městě shromažďuje
- ve městě vznikají monumentální budovy (chrámy, paláce, hrobky apod.)
- ve městě se formuje vládnoucí vrstva, která se podílí i na organizaci a plánování rozvoje města

- historicky se město stalo rozvojem společnosti, zrodem písma a matematiky
- je centrem další vzdělanosti a vědy
- sdružují se zde umělci – sochaři, malíři, rytci apod.
- jsou centry, kde se realizuje a organizuje dálkový obchod, zejména s luxusním zbožím a tím vzniká další skupina obyvatel – obchodníků
- ve městech dochází ke zpracování surovin ve specializovaných dílnách, a tedy ke vzniku řemesel

Pro vznik a rozvoj měst jsou velmi důležité tzv. městotvorné faktory, tedy podmínky a síly, které podmiňují vývoj a fungování měst. Šilhánková (2020) popisuje, že kladné využití potenciálů ke vzniku města může k rozvoji města velmi přispět. Naopak podcenění nevhodných faktorů může vést k pozdější stagnaci či úpadku města. Tzv. městotvornými faktory jsou (Marhold, 1991, Krásný, 1962, Voženílek, 1957 v Šilhánková, 2020):

- přírodní faktory
- faktory obrany
- faktory hospodářské
- faktory dopravy
- faktory demografické
- faktory právní a správní moci
- faktory kulturní a společenské

Vývoj země je velmi podle Mátla a Jabůrkové (2010) ovlivněn stavem malých měst a jejich kondicí. Pokud budou malá města v nepořádku, nebudou se na ně moci obrátit okolní obce a celá situace bude velmi obtížná. Města a městské oblasti hrají velmi důležitou roli ve formování nejen národní, ale i evropské ekonomiky, jsou hlavními zdroji znalostí a inovací, pracovních příležitostí, střediskem podnikání a vyššího vzdělávání – dle Mátla a Jabůrkové (2010) jsou jádrem globalizace světové ekonomiky. Kwiatek-Šoltys (2011) zmiňuje ekonomický potenciál každého malého města, které leží v blízkosti většího města. Tato města se podle Kwiatek-Šoltys (2011) vyvíjí podstatně rychleji a přebírají zejména residenční funkci, kdy dochází k odlivu obyvatel z velkého města do malého, anebo funkci produktivní, např. vznik administrativních zón. Malá města ale bývají často opomenuta, co se týče strategie tzv. chytrých měst, zejména z hlediska sociální, ekonomické a politické podpory obyvatel (Balco, Košecká, Bajzík, 2021), a tím i potenciálního ekonomického růstu celého regionu.

Během staletí se podle Wittmanna a kol. (2012) měnil poměr mezi přírodním a civilizací vytvářeným prostředím a za poslední dvě století došlo k velkému rozvoji měst, zejména v oblasti technologií a rozšíření prostorů pro transport obyvatel, bohužel však na úkor rozvoje a významu přírodních urbánních elementů. Rees (1997) připomíná, že člověk je součástí jak urbánního tak přírodního prostředí, které nemohou jedno bez druhého dobře fungovat. Přírodní složky jsou důležitou součástí každého sídla a zejména v prostředí měst doplňují jejich prostorové, funkční i provozní struktury (Wittmann a kol., 2012). Otázky životního prostředí a přírody ve městě lze chápat, jak z estetického hlediska, kdy „několik statných stromů“ (Klimplová, 1993) zmírní strohost zastavěného prostředí, ale také z psychologického hlediska, kdy tyto prvky vytvářejí pro obyvatele pocity propojenosti s přírodou (Klimplová, 1993). Důležitá je rovněž dostupnost ploch zeleně, jejich vzdálenost a čas, který v nich obyvatelé stráví v poměru k času docházky. Dosažitelnost veřejných prostranství, zeleně a polopřírodní obytné zóny tak mají velký význam v plánování měst (Klimplová, 1993).

Současná města nemají mnoho společného s městy 18. a 19. století, přesto však pomalu dochází k situaci, kdy lidé znovuobjevují kvality a výhody klasického městského života, kde je téměř vše dostupné, město je sevřené a rozmanité, kombinuje ekonomické a sociální funkce, což je účelné, protože je možné šetřit čas i energii, a zároveň oplývá potenciálem kvalitní historické architektury, kterou je možno zvelebovat (Klimplová, 1993). Zatímco nedostatek veřejného života, kulturních akcí, ale také vizuální jednotvárnost a ztráta času dojížděním by mohly znamenat pomalý úpadek periferií. Klimplová (1993) dále zmiňuje, že opětovné vytvoření polyfunkčního města bude sociálním a ekonomickým projektem, ve kterém „kvalita života“ nebude přepychem, ale nutností.

Přístupy územního plánování se během let radikálně změnily, co se týče uspořádání měst, a to v důsledku praxe s dynamickým rozvojem a oddělením funkčního určení území (Klimplová, 1993). Fyzické oddělení zón, které mezi sebou často nebyly propojeny veřejnou dopravou, ale mělo za následek, že obyvatelé města byli donuceni ke zvyšování mobility, zejména tedy k jejich závislosti na automobilech a soukromé dopravě obecně (Klimplová, 1993). Podle Klimplové (1993) vedl tento vývoj k rozvoji rozlehlých zón, kde se z ekonomických důvodů nevyplatí zavést veřejná doprava. Tím pádem vzniká tlak nejen na životní prostředí zvýšenou dopravou a s ní související nárůst hluku, prašnosti a znečištěného ovzduší, ale i na město samotné. Vznikem tzv. meziměstských ploch, přeměny předměstí na okrajové zóny s různým využitím vede k úpadku městských center a sociální izolovanosti. Tento trend bohužel směřuje od velkých měst, přes malá města až na současný venkov, kde mohou být tyto negativní dopady ještě intenzivněji vnímané (Klimplová, 1993). Každá aktualizace nebo nové zpracování územního plánu by mělo podle Konvičky (Vorel, Sklenička, ed., 2006) být již v první fázi řešeno v rámci tzv. participace se

zajímavými občany a organizacemi. Rozsah a kvalita městské a příměstské krajiny by měly podle Konvičky (Vorel, Sklenička, ed., 2006) vystaveny přísné veřejné kontrole, podobně jako je tomu ve vyspělých demokratických státech Evropské unie. Hlavní odpovědnost v tomto směru nesou městské správy a národní vlády, které vytvářejí legislativní a finanční rámec pro města a jejich životní prostředí (Klimplová, 1993). Evropská společenství podle Klimplové (1993) prostřednictvím různých opatření vykonávají značný vliv na městské zóny a budoucí vývoj měst a jejich sídelní krajiny.

K organizacím starajícím se o chod a fungování sídel patří v České republice Svaz měst a obcí ČR, který působí převážně v oblasti legislativy týkající se financování obcí. Jeho další činnosti jsou např. v oblasti regionálního rozvoje a rozvoje venkova, bezpečnosti, dopravy, energetiky, školství, kultury, životního prostředí a sociální oblasti atd. Svaz měst a obcí ČR se snaží vyvíjet své aktivity i na mezinárodní úrovni, zejména na evropské, kde se snaží ovlivňovat podobu evropské legislativy a politik ve prospěch měst a obcí a spolupracuje tak s činnostmi Evropské rady obcí a regionů (CEMR), jejímž je členem od roku 1992, Výboru regionů (CEMR), Kongresu místních a regionálních orgánů při Radě Evropy (CLRAE) a v Evropské sociální síti (CLRAE). Hlavním posláním SMO ČR je tedy obhajování místních samospráv na národní, evropské, ale i mezinárodní úrovni ve spolupráci se Světovou organizací měst a samospráv (UCLG).

2.5.1 Současné problémy v prostředí malého města a příměstské krajiny

Podle Mátl a Jabůrkové (2010) čelí česká města řadě specifických problémů, jejichž příčiny jsou často navzájem provázány a spojeny s transformací bývalého socialistického hospodářství a se souvisejícími změnami životního stylu. Mátl a kol. (2010) dále tvrdí, že typickým jevem současné doby je velmi nevyrovnaná sídelní struktura. Mátl a Jabůrková (2010) definují problémy českého města následovně:

- 1) Prudká komerční a rezidenční urbanizace v předměstských oblastech je jedním z nejviditelnějších problémů. Jedná se o masovou výstavbu rodinných domků bez dostatečné infrastruktury a služeb. Tato nová zástavba pak ve své podstatě „parazituje“ na jádru původního města jako takového a města se nekontrolovatelně rozpínají do krajiny.
- 2) Zpustlé průmyslové komplexy ve středech měst jsou v některých městech důsledkem de-industrializace. Místa bývalých továren, či překladišť jsou v současnosti nevyužívaná a často zpustlá kvůli možné kontaminaci. Města tento problém musí řešit ze svých omezených zdrojů.

V současnosti jsou některé tyto plochy využívány pro různé instalace, či výstavy, čímž vzniká nový potenciál pro tyto plochy.

- 3) Nedostatečná infrastruktura a dopravní problémy spočívají především v nízké kvalitě a malé kapacitě dopravní infrastruktury, zejména silniční sítě. Nutné jsou rekonstrukce stávajících komunikací a železnic, ale i výstavba nových komunikací. Naléhavějším problémem však je situace bezpečné jízdy na kole a možnosti pro pěší.
- 4) Zvýšené nároky na ochranu životního prostředí vznikají v českých městech zejména kvůli trendu rozvoje osobní automobilové dopravy a tím pádem i zhoršení kvality městského prostředí. Z ekonomického hlediska musí města řešit náklady na energie, likvidaci odpadu, čističku odpadních vod a nedostatek zeleně v mnoha městech.
- 5) Rozpadající se panelákové sídliště je podle Mátl a Jabůrkové (2010) velice specifický problém všech zemí bývalého socialistického bloku. V současnosti jsou sídliště ohrožena fyzickým i sociálním úpadkem s vysokou spotřebou energie.

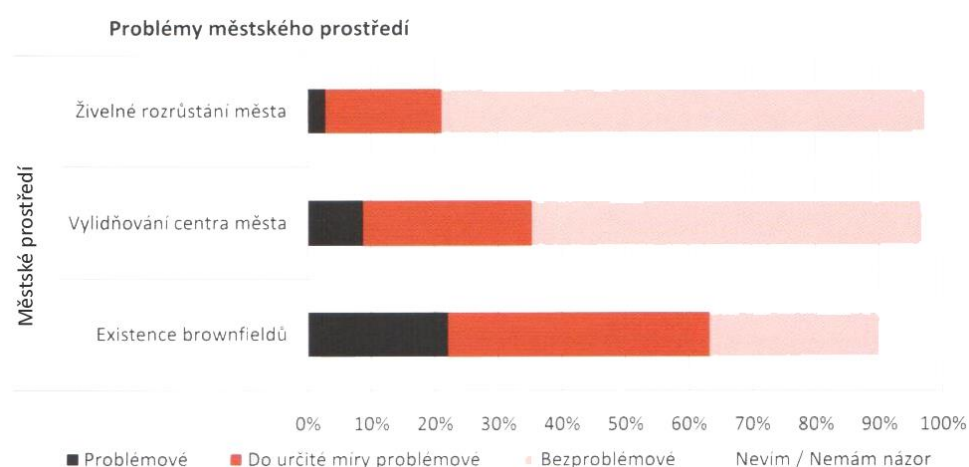
Naopak Klimplová (1993) definuje přímo konkrétní problematická místa, či zóny na území měst, které popisuje jako:

- 1) *Průmyslové zóny*, jejichž funkce se v průběhu času změnila. Týká se to zejména průmyslových objektů, které už neslouží svému účelu a pokud se neřeší, pustnou a hyzdí město. Jejich potenciál tkví v nové funkci, kterou lze propojit s infrastrukturou, službami a veřejným prostorem. Město tak může získat novou image i prosperitu.
- 2) *Okrajové části města* často postrádají kvality města. Jedná se buď o zanedbané průmyslové části, nebo nově vzniklou aglomeraci, která postrádá osobitost i funkce města.
- 3) *Veřejné prostory a městská zeleň* bez řádné péče, údržby i plánování. Pro kvalitní, funkční a esteticky hodnotné prostory je třeba komplexní, globální přístup.
- 4) *Centra měst*, zejména jejich historická centra, která jsou často poznamenána nevhodnou architekturou s tzv. mezinárodním stylem. Pro zachování historických jader je třeba respektovat místní tradice, kulturu, volit správné materiály a soustředit se na polyfunkčnost prostředí.

Podle Cílka a kol. (2011) je současný rozvoj suburbánních zón charakterizován prosazováním zájmů individuálních investorů, developerských skupin, popř. investičních záměrů nadnárodních korporací, a proto je velmi nekoordinovaný, s velmi nízkou hustotou zástavby a prostorovou separací jednotlivých lidských aktivit. Zároveň se dle Cílka a kol. (2011) vyznačuje vysokými nároky na budování

dopravní a technické infrastruktury, vyšší spotřebou energií a vody. Kromě výše zmíněných negativních dopadů zde můžeme rovněž sledovat zastavování hodnotné zemědělské půdy, kterou podle Cílka a kol. (2011) můžeme v důsledku klimatických změn v budoucnu opět potřebovat. Rovněž ubývání krajiny, kde se lze rekreovat a chodit na procházky. Cílek a kol. (2011) zmiňují velmi závažný dopad, který může zapříčít územní plánování rozdělením plochy katastru na zastavitelné a nezastavitelné území, čímž omezí spekulace s cenami pozemků a tím vytváří jasný základ pro výpočet daní z pozemku. Uvádí příklad obcí ze zemí Rakouska, Švýcarska nebo Slovinska, kde je předepsána zásada o další výstavbě pouze v intravilánu obce, zatímco v extravilánu je stanovena stavební uzávěra.

Podle Cílka a kol. (2011) opomíjí současné plánování suburbií sociální i přírodní aspekt sídla. Domy jsou podle nich vnímány izolovaně jako samostatné jednoty, které nemají vazbu ani k sídlu ani k sobě navzájem. Komunikace, místa sociálních aktivit – náměstí a pěší zóny a místa zábavy a odpočinku – parky, nebo hospody formují podle Cílka a kol. (2011) veřejný prostor města. Moderní suburbie však tato místa neobsahuje, obvykle sestává pouze ze soukromých prostorů propojených veřejnými komunikacemi. Cílek a kol. (2011) píší, že plochy zde nelákají k vycházkám, ani k dětským hrám, nelze tu postavit kavárna, dětské hřiště ani žádné místo k setkávání. Často tu nelze zasadit ani strom. Struktura suburbií je ryze soukromá a jak již bylo zmíněno, chybí zde prostor pro setkávání, ale i funkční návaznost na starší zástavbu, cesty, pěšiny, cyklostezky a nějaký určující prvek (Cílek a kol., 2011). Kromě výše zmíněných problémů zde také chybí možnost jiné dopravy než soukromým automobilem. Víze do budoucna je podle Cílka a kol. (2011) mizivá. Couch a kol. (2006) i La Greca (2011) rovněž zastávají myšlenku regulování vzniku suburbií jako klíčovou pro územní plánování. Tvrdí, že tímto problémem nekonceptního rozrůstání jsou nejvíce ohroženy obce a města převážně v jižní, východní a střední Evropě.

Obr. 11: Graf znázorňující hlavní body, které lidé vnímají v městském prostředí jako problematické. Zdroj: MÁTL, Ondřej; SRNOVÁ, Eva; ŠTEGMANNOVÁ, Ingrid. *Budoucnost měst v České republice. Analýza potřeb měst po roce 2013 z hlediska budoucí kohezní politiky*. Praha: Svaz měst a obcí České republiky, 2010. 156 s.

2.5.2 Víze na zlepšení situace a možná řešení problematiky

Budoucí trendy by měly zdůrazňovat koncept „kompaktního města“, čímž by se zamezil narůstající problém suburbanizace a s ní související anonymita malých měst (Hnilička, 2005, Farid, 2011). Dnes se nezabýváme otázkami tvorby nového města, ale úprav a spravování již stávajících urbanizovaných území (Farid, 2011).

Při řešení problémů měst jsou velice důležité otázky regenerace, obnovy, revitalizace a přestavby, otázky prostorového uspořádání města, problematika centra, dopravy, kvalita bydlení, akceptování přírodních prvků, péče o obraz města a úroveň městského prostředí (Koutný, 2004), ale i lepší porozumění vlastnostem prostředí a psychologickým mechanismům, které podporují obnovu a mohou tak být důležitou součástí k dosažení udržitelnějšího a zdravějšího plánování každodenního prostředí. (Scopelliti a kol., 2012). Balco, Košecká a Bajzík (2021) pracují s myšlenkou tzv. chytrých měst (Mátl, Jabůrková, 2010), kdy se snaží motivovat obce k vytváření atraktivního prostředí, zejména pro mladé lidi. Zdůrazňují modernizaci služeb a udržitelný rozvoj měst a jejich životního prostředí. Podle Wittmanna a kol. (2012) je žádoucí sledovat a indikovat některé výrazné záměrné tvůrčí přístupy vedoucí k formování sídelního a zejména městského prostoru.

Pro malá města zítřka se podle Wittmanna a kol. (2012) stane klíčovým bodem uvědomění si, že jsou tvořena pro lidi, kteří zde žijí, pracují, vzdělávají se, odpočívají a nachází zde zázemí. Aby zde lidé mohli spokojeně žít, je nutné usilovat o udržitelný rozvoj města jak z hlediska ekonomického, tak ekologického (Wittmann a kol., 2012). Indikátorem ekonomicko-sociální vyspělosti určité společnosti indikuje dle Wittmanna a kol. (2012) úroveň životního prostředí ve městě. Hlavními aktéry, kteří se podílejí na formování urbánního prostředí, jsou 1) místní plánovací úřady, 2) developři, 3) soukromí vlastníci staveb, 4) stavitelé, 5) finančníci a banky a 6) architekti. V každé zemi, či společnosti jsou podle Wittmanna a kol. (2012) tyto aktéři různě kultivováni a udávají tak směr vývoje města a jeho prostředí.

Wittmann a kol. (2012) dále poukazují, jak je důležitý úhel pohledu na kvalitu urbánního prostředí z hlediska chodce. Protože „ten ocení nejen bezkolizní a bezproblémovou možnost pohybu, ale také funkčně různorodé a přehledné území (Wittmann a kol., 2012).“ Pěší pohyb představuje důležitý aspekt fungujícího města a je tedy žádoucí zabývat se a analyzovat úlohu chodce v současné struktuře města, snažit se nalézt vyhovující funkční, provozní a prostorové vazby mezi veřejnými prostory a napojenými aktivitami pro usnadnění pěšího pohybu a přístupnosti cíle pro chodce (Wittmann a kol., 2012). Pohyb chodce je také typický svou nepředvídatelností a spontánností a zároveň se jedná o nejpřirozenější a nejčastější pohyb po městě (Wittmann a kol., 2012).

Vize současného města představuje město jako místo sociálních kontaktů a vztahů mezi společenskými skupinami. Centrum města by mělo zůstat nejpřitažlivějším místem pro pohyb osob. V současnosti ale zaznamenáváme větší pohyb a přesunutí center měst do předměstí, kde jsou obytné zóny, ale hlavně obchodní centra a komerční budovy, která způsobují vylidnění městského jádra (Wittmann a kol., 2012).

Aby si obce zachovaly městský, nebo poloměstský charakter, neměla by jejich hustota osídlení klesnout pod 100 obyvatel/ha (Cílek a kol., 2011). Cílek a kol. (2011) navrhuje zahušťovat sídla např. formou vyplňování zbytečných proluk a soustředit se na udržení výstavby spíše na malé ploše, poblíž míst, kde funguje městská doprava a samozřejmě s návazností na stávající zástavbu. Pro větší obce a malá města doporučují upřednostňovat hustší zástavbu nebo řadové domy. Hidding a kol., 2002 rovněž zdůrazňuje potřebu nového konceptu plánování pro rozvoj měst a venkova. Říká, že koncepce městské krajiny není pouze statickým modelem pro územní rozvoj, ale představuje strategii, jež může vést k různým výsledkům v závislosti na vlastnostech krajiny.

2.6 Urbanistická struktura malého města

Konvička (Wittmann a kol., 2012) charakterizuje urbanistickou strukturu sídla jako soubor vzájemně se překrývajících, samostatně činných vrstev s funkčními, provozními a prostorovými složkami. Jan Koutný (Wittmann a kol., 2012) popisuje sídlo, kterým může být město, obec, či vesnice, jako prostor skládající se ze zastavěných a volných ploch území. Hovoří o zdánlivém působení zastavěných ploch, jako těch, co mají hlavní význam, protože ty nezastavěné jsou v podstatě prázdné plochy, ale upozorňuje na to, že ono „prázdné“ je velmi smysluplné a nezbytné (Wittmann a kol., 2012).

Atributem urbanizovaného prostředí je podle Koutného (Wittmann a kol., 2012) nutnost ohraničení, tedy vymezení oblasti působení konkrétní urbánní funkce, či skupiny funkcí, jehož intenzita závisí na charakteru dané funkce/ skupiny funkcí.

Prostorová struktura je tvořena dle Konvičky (Wittmann a kol., 2012):

- půdorysnou osnovou (sítí ulic, náměstí, poloha a charakter centra)
- výškovým uspořádáním (vnější obraz – silueta, panorama a vnitřní obraz – městský interiér, výraz kompaktních celků)
- členěním dílčích útvarů (historické jádro, prstenec blokové zástavby, periferní zástavba – rodinná, vesnická, bytová zástavba, funkční areály).

Wittmann a kol. (2012) dále doplňuje, že „základními veřejnými prostorotvornými prvky jsou ulice, náměstí (popř. nábřeží), plochy veřejné zeleně a jejich modifikace“. Pozorovatel při svém pohybu městem sleduje statické i dynamické, přírodní i umělé prvky. Mezi statické prvky řadí terén, objekty a jejich soubory, mobiliář ulice, zeleň a také siluetu. Dynamickými prvky jsou pak především lidé a jejich pohyb v městském prostředí, pozemní doprava a městská fauna. Jasné a čitelné vymezení prostorových vazeb by mělo být doprovázeno přehledností, kontinuitou a gradací prvků urbanistické kompozice (Wittmann a kol., 2012).

Cílek a kol. (2011) citují Ladislava Žáka a jeho knihu Obytná krajina z roku 1974, ve které navrhuje následující pravidla:

- 1) Stavba zapadá do krajiny, jestliže je dobrá. V dnešním zmatku stavebním, architektonickém i sociologickém byla zcela ztracena stará tradice dobrých stavebních vzorů a předloh, zanikly staré ctnosti, rozumné myšlení a vkus byly rozvráceny a místo nich se objevuje zcela nový jev – architektonický kýč, lživá, nevkusná a nekulturní nápodoba nevhodných a špatných vzorů... Nízká úroveň se stala pravidlem...
- 2) Stavba zapadá do krajiny, jestliže je dobrá a nemá-li špatné sousedství a okolí. I nejznamenitější stavba je znehodnocena, nalézá-li se v záplavě staveb bezcenných... soulad staré vsi s krajinou byl přirozený, pravdivý a opravdový.
- 3) Stavba zapadá do krajiny, jestliže je vytvořena z přírodních hmot, zvláště místního původu, způsobem v době svého vzniku v kraji obvyklým.
- 4) Ani nejznamenitější stavba nezapadá dobře do krajiny, jestliže jsou jí obětovány krajinné hodnoty, jejichž cena tkví právě v jejich neporušenosti.
- 5) Stavba zapadne do krajiny, jestliže se stane nenápadnou, jsouc zakryta stromovím a omšelá stářím.

Výsledné hmotové uspořádání se podle Witmanna a kol. (2012) podílí na vnímání člověka, jak se v daném prostředí cítí. Urbanistická kompozice pracuje s prvky jako body (např. věže, výškové budovy, rozhledny, obelisky apod.), linie (budovy, komunikace, chodníky, aleje, terén apod.), plochy (terén, objekty, uliční fronta, horizontální plochy ulic a náměstí, obloha) a otvory čili perforace plochy (Wittmann a kol., 2012). Prostředky estetické harmonizace urbanistické struktury lze charakterizovat jako proporce, měřítko, rytmus, gradace, symetrie a asymetrie, kontrast a dominanta (Wittmann a kol., 2012).

2.7 Zeleň malých měst, zelená infrastruktura v intravilánu malého města

Pocit pohody a celkové spokojenosti s prostředím, v němž žijeme je ovlivňován podvědomým pocitem odedávna sounáležitosti člověka s přírodou (Horký, Vorel, 1995).

V prvopočátečních nově založených městech nejsou po většinu případů, zřizovány plochy zeleně záměrně. Horký a Vorel (1995) zmiňují, že v průběhu 12. a 13. století, nehraje zeleň nijak významnou úlohu a ani není předmětem obecnějšího zájmu. Města jsou totiž tak malá a k nim přiléhající krajina tak neporušená, že ze zdravotního a mikroklimatického hlediska je její vliv naprosto bezprostřední. Funkci zeleně s jejím vlivem na zvýšení obytnosti, rekreaci i její zdravotní a hygienickou funkci v obytné zástavbě začínají řešit až renesanční utopisté v období 15. a 16. století.

Renesanční krajinu střídá po 30. leté válce baroko svým prudkým nárůstem zakládání barokních zahrad a četnými výsadbami alejí v krajině. Změny v chápání a uspořádání městské zeleně přichází s nástupem romantismu a rozvojem krajinářského parku. Na hodnotu městského prostředí a tvorbu měst mají podle Horkého a Vorla (1995) vliv i důsledky osvícenských reforem. Zrušením nevolnictví dochází k přesunu obyvatel z vesnic do měst, čímž se nutně zahušťuje městská zástavba až k téměř úplnému zastavění. Horký a Vorel (1995) dále píšou: „Zahušťování městské zástavby logicky vyúsťuje ve snaze získat zeleň na jiných plochách města nebo v jeho bezprostředním zázemí, a to ve formě veřejně přístupné. Zahuštění zástavby a zmenšení meziblokových ploch je podle Štencela a kol. (1983) kompenzováno vytvářením parků v docházkových vzdálenostech nebo propojením na okolní upravenou přírodu.

Počátky budování veřejné městské zeleně jsou však velice skromné. Ponejvíce se zaměřují na výsadby promenádních alejí a jen pozvolna nabývají na rozsahu a směřují k zakládání veřejně přístupných městských parků. Jako vhodné plochy pro toto zakládání se často uplatňují rušené hradební pásy.“

Ulice a náměstí představují další plochu pro rozvoj veřejné zeleně koncem 19. století, kdy jsou hlavní ulice, tzv. bulváry osázeny zelení a na náměstích mnohdy vznikají veřejné parky. Velký potenciál však přináší nově vznikající předměstí, kde jsou uplatňovány nové zásady tvorby městské zeleně (Kupka, 2006). Parková náměstí či rozsáhlé parky vznikají ve vynechaných místech v blokové zástavbě. Často mohou navazovat na stávající zahrady či jiné přírodní plochy, kde předměstí vzniká. Zásady tvorby skutečného systému městské zeleně jsou zformulovány na konci 19. století (Kupka, 2006).

Zájem se tak postupně přesouvá i do širšího okolí města, kde je snahou vytvářet nebo zachovávat rozsáhlé enklávy zeleně vhodné zejména pro rekreaci obyvatel. Ve složitě strukturovaných sídlech jsou prvořadým

nositelem rekreační funkce. Reš a kol. (2009) zmiňují fakt, že urbanizovaná část naší krajiny tvoří asi jednu pětinu z celého území ČR. Struktura sídel prošla během svého vývoje mnoha změnami a proměnami. Významnou dochovanou složkou urbanizovaného prostředí jsou proto přírodní enklávy a podle Reše a kol. (2009) plochy zeleně a vegetační prvky různého typu přetvořené lidskými aktivitami, které jsou označovány jako intravilánová zeleň.

Intravilánová zeleň plní podle Reše a kol. (2009) především funkci estetickou, přírodní a hygienickou, která spočívá ve zlepšení mikroklimatických a biologických podmínek a životního prostředí v sídle. Jak již bylo zmíněno, pozitivně ovlivňuje kvalitu ovzduší, poskytuje stín, zvyšuje vlhkost vzduchu a podíl kyslíku v ovzduší, ale také omezuje hlučnost prostředí způsobenou například dopravou. Zároveň poskytuje útočiště pro řadu živočichů, jako jsou například ptáci nebo hmyz.

Podle Reše a kol. (2009) přinese obnova zeleně v intravilánu následující výhody:

- Zhodnotí nezastavěné prostory
- Zlepší mikroklima (hlučnost, prašnost, teplota, vlhkost, ...)
- Zvýší estetickou hodnotu prostředí a tím i ztraktivní danou lokalitu
- Zlepší provozní bezpečnost stromů
- Zvýší biologickou hodnotu prostředí,lepší průchodnost daného území pro živočichy (v případě vhodného napojení na okolní krajinu se tím zajistí migrační prostor v jinak nepříznivých podmínkách a intravilánová zeleň může být skladebnými částmi územních systémů ekologické stability), představuje přírodní stanoviště mnoha druhů organismů, a to i zvláště chráněných druhů apod.
- Výchovný a vzdělávací přínos (obyvatelé mohou například pečovat o svou výsadbu, poznávat nové druhy rostlin, kvalitně obnovená zeleň může zvýšit jejich zájem o přírodu a krajinu a prohloubí jejich vztah k přírodě).

Cílem realizace a obnovení zeleně v urbanizovaném prostředí je zhodnocení životního prostředí v obcích, s ohledem na zlepšení a obohacení stavu tamní přírody a krajiny (Reš a kol., 2009). Projekt by tak měl podle Reše a kol. (2009) navazovat na kulturní, přírodní, estetické a historické charakteristiky konkrétního místa. Ke každému projektu je třeba přistupovat individuálně a zároveň respektovat přímé okolní, návaznosti a souvislosti s konkrétním místem.

Městská zeleň plní celou řadu funkcí, nicméně hlavní funkce pro obyvatele města je funkce rekreační. Jako městskou zeleň můžeme chápat podle Šilhánkové (2020) všechny plochy vegetace, které se vyskytují na území města a zároveň i veškerou bodovou a liniovou vegetaci.

Zeleň tvoří jeden ze základních skladebných prvků města. Se změnou charakteru osídlení a měnícím se způsobu života, se zvyšujícím se působením stresu a rušivých faktorů ve městě dochází podle Šilhánkové (2020) k nárůstu významu zeleně, zejména kvůli její hygienické a psychologické funkci. Zeleň může sloužit i jako prostředek k vyrovnávání se s dopady změn klimatu. Šilhánková (2020) uvádí rozdělení jednotlivých prvků zeleně na:

- solitéry (samostatný strom nebo keř)
- skupiny (dva a více jedinců, kteří mezi sebou mají nějaký vztah)
- aleje (řada stromů s prostorovou a orientační funkcí)
- popínavé rostliny (využití zejména v omezeném prostoru)
- zeleň v mobilních nádobách (funkce hygienická, usměrňovací, oddělovací a estetická, použití především v centrech měst)
- zeleň na konstrukci (maskování garáží, tunelů, extenzivní zelené střechy, vegetace snižuje teplotní výkyvy, zabraňuje promrzání a přehřívání, zachycuje prach, tlumí hluk, zlepšuje mikroklima, má výraznou ekologickou i estetickou funkci)
- záhonové výsadby (převážně bylinné výsadby, použití v centrech měst nebo městských parcích – finančně nákladné)
- tvarovaná vegetace (stříhané ploty, stěny, použití v omezené míře, vysoká náročnost na údržbu)
- dočasné sezónní instalace (zpříjemnění městských prostorů)

Panduro a kol. (2013) rozlišují různé typy ploch zeleně a podle jejich vlastností je dělí na:

- 1) parky – rozmanité plochy s různou funkcí, tematikou, ale také plochy s nejnáročnější údržbou
- 2) jezera – vegetační plochy, které jsou spojeny a navázány pouze na přítomnost vody
- 3) přírodní plochy – obvykle začínají na okrajích měst, často plochy travních porostů, keřové či stromové skupiny, vodní plochy, přírodní cestní síť
- 4) hřbitovy – specifická zeleň, přístupná pouze v denní dobu, uklidňující, meditační charakter
- 5) sportoviště – specifická zeleň přizpůsobená funkci hřiště, často oplocení a omezená provozní doba pro veřejnost
- 6) společné prostory – zeleň vnitrobloků, udržována vlastníky, často přítomnost dětského hřiště, poloveřejný charakter
- 7) zemědělská pole – obvykle rozsáhlé monotónní plochy

8) „green buffers“ – pásmo tzv. nárazníkových ploch v blízkosti silnic a dálnic, obvykle skupinové výsadby stromů nebo keřů, které mají hlavní funkci tlumit negativní dopady komunikací, jako je hluk, prach a optické zakrytí komunikace.

Podle Hniličky (2005) se v poslední době rozšiřuje názor, že veřejný prostor není zapotřebí, protože v současné společnosti nenachází uplatnění. Přitom však zdůrazňuje, že velmi záleží na jeho kvalitě. Aby se lidské aktivity znovu přesunuli z uzavřených budov do venkovních prostor, musí kvalitní veřejný prostor představovat místo vybízející k pobytu, k obývání, musí být místem, které nenutí člověka k jeho rychlému opuštění, místem, kde je příjemné setrávat, zkrátka místem svobodným. Gehl (2000) na tuto myšlenku navazuje tím, že právě přítomnost ostatních lidí, aktivit, událostí, zdrojů inspirací a podnětů tvoří jednu z nejdůležitějších charakteristik veřejných prostranství.

Podíl zeleně v menších městech je podle Horkého a Vorla (1995) obecně ve větším zastoupení než ve městech velkých. Ještě zde totiž přistupuje možnost snadného a účelného využití příměstské krajiny. Veřejné prostory v současnosti považujeme jako nedílnou součást městského systému. Dle Wittmana a kol. (2012) plní mimořádnou úlohu při oživení, tvorbě a revitalizaci soudobého městského prostředí, a pokud jsou správně, tedy funkčně navrženy, vnímáme je jako hodnotnou záruku kvalitního městského prostředí. Aby byly veřejné prostory funkční, je třeba vycházet z požadavků obyvatelnosti, přitažlivosti městského prostředí pro obyvatele i pro návštěvníky města (Wittmann a kol., 2012). Při správném navrhování je třeba uplatňovat optimální podmínky provozu a principy udržitelné dopravy s důrazem na přirozený pohyb, ale také principy prostorové kompozice a akceptovat přitom hodnoty prostředí a jejich genius loci (Wittmann a kol., 2012). K péči o malé veřejné plochy podle Wittmanna a kol. (2012) zásadně přispívá pocit „sousedství“ z hlediska obyvatel a tím i vnímání prostoru jako „sousedského prostranství“, sounáležitosti s místem. Wittmann a kol. (2012) toto „komorní měřítko může být nositelem kvalitního a progresivního designu“ malých měst, ale může být přeneseno i do „významných veřejných prostranství celoměstského významu.“

Všestranná vyspělost společnosti je právě podle Wittmanna a kol. (2012) odrazem stavu veřejných prostranství, komunikací a polosoukromých prostor lidských sídel. Na výsledném stavu městského/urbánního prostředí se v dobře fungujícím městě podílí kromě politiků, plánovačů, a obyvatel, hlavně architekti a urbanisté (Wittmann a kol., 2012). Podle Choumert (2010) je poptávka po zelených plochách veřejností na vzestupu, ale pochopení místních veřejných politik je stále nedostatečné.

Dle Wittmanna (2012) lze městské prostředí považovat za maximálně exponované a reprezentativní. Bezprostředně se zde projevují aktuální obecné tendence vývoje sídel. Tyto trendy je možné sledovat, jak ve velkých městech, tak i v menších sídlech, kde více zohledňují místní zvyky, tradici a společenské vztahy. Aktuálním tématem současné tvorby a rozvoje urbanizovaného území je jeho udržitelnost z hlediska ekologického, ekonomického a sociálního (Wittmann a kol., 2012).

Obr. 12: Upravený prostor před kostelem s květinovými výsadbami. Prostor je řešen s návazností na minulost, výsadby jsou rozděleny tematicky, některé jsou doplněny bylinkami a drobnou zeleninou. Foto autorka.

Obr. 13: Uliční zeleň malého města lze doplnit výsadbou např. pnoucích růží, které prostor zútulní a provoní. Foto autorka.

2.7.1 Veřejný prostor malého města

Veřejné prostory lze definovat jako městotvornou součást městského prostředí, která podle Koutného (Wittmann a kol., 2012) vytváří prostor pro společenské a další aktivity, a zároveň se podílí na obrazu místa, dává mu specifické znaky a tím je místo pak snáz identifikovatelné. Prvků, které vyjadřují výtvarnou specifičnost a výrazovou odlišnost, by v nových sídlištích měla být široká škála. Jejich prostřednictvím specifických výtvarných prvků lze podle Štencela a kol. (1983) zmírnit uniformitu a anonymitu prostředí sídlišť a tím zvýšit obytnou hodnotu venkovního parteru, jeho aktivní vyhledávání a využívání a zároveň zlepšit orientaci v sídelní struktuře. „To vše přispívá k zabydlenosti prostoru, lepší adaptabilitě obyvatel, jejichž nové generace zde mají vyrůstat a žít“ (Štencel a kol., 1983).

Volná prostranství lokálních center jsou podle Štencela a kol. (1983) mimořádně důležitým společenským prostorem, protože jsou místem koncentrace obyvatelstva, tedy prostředím vzájemných kontaktů a místem společenského a kulturního vyžití, ale také důležitým prvkem, který utváří městskou strukturu (Wittman a kol., 2012). Úpravy veřejných prostranství musí proto vytvářet podmínky pro stimulaci kontaktů a vysokou obytnou hodnotu prostředí (Štencel a kol., 1983). Podle požadavků

společnosti se mění nároky na vybavení a uspořádání veřejných prostor. Koutný (Wittmann a kol., 2012) dále zmiňuje, že „veřejné prostory odrážejí soudobé společenské, kulturní, technologické a ekonomické podmínky rozvoje společnosti a osídlení“. Hlavní atributy veřejných prostorů podle Koutného (Wittmann a kol., 2012) jsou následující:

- jsou součástí prostor města
- tvoří dopravní prostor
- zaujímají prostor pro přístup k objektům a zařízením
- slouží pro pohyb a pobyt lidí
- tvoří veřejná prostranství
- mají potenciál být krásným prostorem.

Veřejnými prostory se rozumí všechny nezastavěné plochy ve městě, které jsou volně, tedy bezplatně přístupné všem obyvatelům a návštěvníkům města (Wittmann a kol., 2012). Koutný (Wittmann a kol., 2012) rozlišuje veřejné prostory podle jejich tvaru nebo uspořádání na plochy s koridorovým nebo koncentrickým charakterem. Hovoří převážně o **ulicích, nábřezích, náměstích, parcích a pasážích** (Wittmann a kol., 2012). Veřejné prostory však tvoří i **dětská hřiště, veřejná prostranství významných budov, vnitrobloky, či hřbitovy** (Štencel a kol., 1983), ale i **městské zahrady, městské parky, lesoparky a příměstské rekreační plochy** (Šilhánková, 2020).

Ztvárnění parteru náměstí vyžaduje podle Štencela a kol. (1983) individuální přístup. Mělo by být typické svou jedinečností. K základním znakům, které navozují koncepční přístup k úpravě parteru náměstí, patří podle Štencela a kol. (1983) velikost, tvar, výšková členitost náměstí a způsob obestavění.

Zeleň ve městě můžeme podle Šilhánkové (2020) rozlišit na soukromé a veřejně přístupné plochy. Jak již bylo zmíněno, veřejné plochy zeleně slouží obyvatelům převážně k rekreačnímu vyžití.

Úrovně malých měst se od sebe velmi liší, jedny prosperují a další mohou stagnovat. Stagnující města lze poznat podle výtvarné a výrazové nekonceptnosti a značné zanedbanosti veřejných ploch a zeleně (Wittmann a kol., 2012). Hrubanová (Wittmann a kol., 2012) upozorňuje na ne příliš pozitivní přístup a vztah k veřejným prostorům, říká, že v podmínkách České republiky často není veřejný prostor vnímán jako plnohodnotná součást života lidí. Hrubanová (Wittmann a kol., 2012) zároveň poukazuje, že vzhled a charakter veřejných prostranství je dán úrovní naší společnosti, zvláště pak sociálními a ekonomickými poměry, ale také kulturními a historickými tradicemi. V důsledku překotného zrychlení životního tempa a modernizačních technologií dochází často k výraznému přetěžování okolí a s tím související znevažování kulturních a historických tradic, nerespektování tradičního formování krajinného a sídelního

prostředí. Tím pádem vznikají opuštěné zóny ve vnitřních částech měst i za hranicemi měst (Wittmann a kol., 2012). Dále upozorňuje, že ze současných měst mizí plochy zeleně, a naopak přibývají zpevněné plochy, které mají velice negativní dopad na městské mikroklima, nedovolí pozvolné zasakování dešťové vody, snižuje se vzdušná vlhkost, zvyšuje se teplota vzduchu a v neposlední řadě stoupá množství smogu a zvířeného prachu ve městech. Je tedy nezbytné hledat nové strategie v rámci udržitelného rozvoje a zásad ekologického plánování k oživení veřejných městských prostranství. Štencel a kol. (1983) např. doporučují provést úpravu v dopravě vedené přes veřejné plochy města.

Podle Wittmanna a kol. (2012) je na architektovi a urbanistovi, kteří svou tvůrčí prací a pomocí nástrojů územního plánování mohou zásadně ovlivnit charakter a kvalitu prostředí sídel i navazující krajiny, definují charakter a podmínky pro bydlení, práci, rekreaci, odpočinek a společenské využití. V důsledku tedy mohou ovlivnit i kvalitu života obyvatel, která je podmínkou sociální udržitelnosti a je určována společenským potenciálem města a současně tedy ovlivňují celkový udržitelný rozvoj města (Wittmann a kol., 2012). Obytnost, individuální charakter a výtvarná hodnota podle Štencela a kol. (1983) závisí kromě architektonického řešení také na úpravách všech nezastavěných ploch a na jejich plném funkčnímu využití a zapojení do organismu sídla.

Úroveň urbánního prostředí měst je podle Konvičky (Vorel, Sklenička, 2006) závislá na urbanisticko architektonické kvalitě objektů a prostorových seskupení a jejich výtvarném pojetí, ale i na řadě dalších výrazových prvků, z nichž k nejvýznamnějším patří prvky přírodní: terén, voda a zeleň. Popisuje, že zejména zeleň ve všech formách – v solitérech, alejích, skupinách i masivech tvoří základ městské a příměstské krajiny. „Je třeba si uvědomit, že úroveň urbánního a krajinného prostředí významně reflektuje svoji dobu, kulturnost obyvatel i úroveň společnosti, a to jak její prosperitu, stagnaci tak i případný úpadek“ (Vorel, Sklenička, 2006).

2.7.2 Veřejná a polo-veřejná zeleň

Důležitou roli při utváření veřejných prostor měst hrají přírodní složky, které zahrnují plochy zeleně ve všech podobách (Hrubanová ve Wittmann a kol., 2012). Jak již bylo řečeno, urbánní prostředí je nejen odrazem kulturnosti, ale také historického povědomí městského obyvatelstva.

Sídlíšní zeleň, tedy zeleň typická pro volná prostranství v sídlíšní zástavbě obvykle charakterizovaná rozvolněnou výsadbou dřevin na plochách trávníku, hraje v našich podmínkách významnou roli. Její hlavní funkce by měla spočívat v plnění role zázemí obyvatelům, kteří v sídlíšti žijí, ale často má charakter pouze jako doplněk architektury. Často zcela postrádá funkci rekreační a omezuje se pouze na bezútěšná dětská hřiště, pusté plochy nebo květinové truhlíky (Kupka, 2006).

Obr. 14: Sídlíšní prostor, který neláká k trávení času v něm, cílem je pouze projít prostorem a nezdržovat se zde. Foto autorka.

Obr. 15: Polo-veřejný prostor mezi obytnými bloky, kde lidé tráví svůj volný čas, potkávají se se sousedy, grilují, hrají si zde děti, prostor žije. Foto autorka.

Městské zahrady představují plochy zeleně uvnitř města s převážně pravidelným charakterem a jsou určeny ke klidové rekreaci, procházkám a posezení. Šilhánková (2020) upřesňuje, že se tyto plochy často vyvinuly ze soukromých zahrad, které byly předány, aby sloužily veřejnosti. **Městské parky** jsou potom plochy převážně volné zeleně uvnitř města, které naproti tomu slouží kromě klidové rekreace i k aktivní rekreaci, tedy sportovním aktivitám, jako běh, míčové hry apod. Šilhánková (2020) říká, že byly zakládány na přelomu 19. a začátku 20. století členy okrašlovacích spolků. Městské parky jsou charakteristické volnou výsadbou, střídáním otevřených trávníkových ploch, stromových solitérů a kompaktních výsadeb dřevin. Na rozdíl od městské zahrady zde může docházet k mnoha sociálním kontaktům důsledkem širších možností využití. Doulík (1996) člení městské parky na okrskové, obvodové a celoměstské. Okrskové městské parky pak charakterizuje jako parky, které se nachází v těžišti sídelního bloku a jsou jeho součástí. Rozloha dle Doulíka (1996) odpovídá 1 až 2,5ha a pěší dostupnost parku má být 400–800 m. Vybavení okrskového parku by dle Doulíka (1996) mělo obsahovat plochy pro aktivní rekreaci, reprezentativní a okrasnou část. Obvodové parky zaujímají rozlohu 4–14 ha a podíl ploch zeleně by neměla klesnout pod 80%. Tyto parky jsou podle Doulíka (1996) součástí zeleného systému města a mohou být svou specifickou polohou a přírodními danostmi velmi různorodé. Obvykle v těchto parcích dochází k členění podle funkcí konkrétního využití, např. klidové zóny, zóny pro aktivní sport apod. Dostupnost těchto parků odpovídá 1–2 km. Celoměstské parky vytvářejí podle Doulíka (1996) buď soustavu oddělených parků uvnitř města anebo centrální park. Jejich součástí mohou být i historické zahrady. Pěší dostupnost Doulík (1996) uvádí v rozmezí 2-4 km u středních a malých měst. V celoměstských parcích se nachází mnoho vodních ploch i odpovídající občanské vybavení. Jejich hlavní

funkcí je klid a relaxace. Doutlík (1996) dále definuje obecné zásady navrhování veřejných parků následovně:

- Parky jsou víceúčelovým zařízením aktivní a pasivní rekreace městského obyvatelstva a mají tedy být místy klidu, relaxace, ale i místem kontaktů a kulturních a estetických prožitků v přírodním prostředí.
- Umístění sportovního, kulturního a dalších zařízení musí respektovat klidové hodnoty parku.
- Parky je nutno izolovat od hluku a provozu formou hustých zelených clon, eventuálně terénních úprav či modelací.
- Důležitá je otázka dostupnosti parku.
- Je nezbytné dodržet převážně biotický – přírodní typ parku, který lze úměrně doplnit zpevněnými plochami a dále technickým a občanským vybavením.
- Při tvorbě je nutné vycházet z přírodních a geografických podmínek a dále respektovat zásady správného střídání prostorů a jejich charakteru, zohledňovat pohledové, průhledové a vyhlídkové expozice místa.
- Řešení trávníků, keřů a stromových skupin musí respektovat prostorové a kompoziční možnosti parku a také počítat s proměnlivostí během jednoho roku i několika let.

Obr. 16: Městská zahrada odkazuje na kdysi soukromou zahradu sídla, ke kterému přiléhá.
Foto autorka.

Obr. 17: Městská zahrada nově vzniklá, s moderním charakterem.
Foto autorka.

Lesoparky definuje Šilhánková (2020) jako plochy zeleně, které přímo navazují na městský organismus a jsou určeny hlavně k aktivní rekreaci. Charakterizuje je jako volné zelené plochy s širokou nabídkou aktivit, jež zajišťují velký podíl sociálních kontaktů, které jsou ale omezovány menší koncentrací návštěvníků. **Příměstské rekreační lesy** Šilhánková (2020) popisuje jako plochy volné krajinné zeleně v příměstském území. Zeleň zde podle Šilhánkové (2020) není nijak upravována a slouží především pro aktivní krátkodobou nebo střednědobou rekreaci. Vzhledem k rozsáhlosti území jsou zde omezeny sociální kontakty. Městské lesy jsou podle Matsuoka a Kaplana (2007) vnímány příznivě zejména pro obyvatele, kteří žijí v jejich blízkosti tím, že jim poskytují kontakt s přírodou, možnost rekreace a pocit soukromí, ale i zvýšený pocit připoutanosti ke komunitě.

Jako *zelené plochy občanského vybavení* Doutlík (1996) definuje následující objekty:

- Botanické a zoologické zahrady
- Parky kultury
- Centra volného času
- Izolační pásy, tedy ochranné zelené pásy
- Školní a sportovní areály

Do zvláštní skupiny ploch zeleně lze zařadit objekty letní rekreace, jakými jsou tábořiště a campy, dále pak zahrádkářské osady, hřbitovy a areály zimní rekreace, jako lyžařská střediska a běžecké tratě.

Hrubanová (Wittmann a kol., 2012) dále zdůrazňuje, jaké mají přírodní složky v městském prostředí uplatnění a důležitost z hlediska zdravotního, tedy bioklimatického, hygienického i psychologického. Dále pak uplatnění z hlediska prostorového, kdy vytváří kompoziční a esteticky hodnotné plochy a s tím související i hledisko taxonomické čili botanicko-dendrologické. Hrubanová (Wittmann a kol., 2012): „V rámci těchto kvalit, které zeleň městskému prostředí poskytuje, je třeba zdůraznit, že zeleň není jen pouhou zelenou hmotou, která tu a tam vyplní prázdné místo či nevyužitý kout. Její význam je pro městské prostředí nezastupitelný.“

Rostliny ve veřejném prostoru lze vnímat jako měnící se prvky, které mají po celý rok i v řádu několika let co nabídnout. Vyznačují se různými texturami, strukturou i celkovým habitem. Jejich různorodost je jejich velkou předností. Liší se od sebe mnoha vlastnostmi a kvalitami, zejména rychlostí růstu, dlouhověkostí apod. Pro jejich užití ve veřejném prostoru hraje velkou roli jejich barevnost, kterou lze uplatnit v kompozicích pomocí kontrastů nebo sezónních efektů, např. výsadba jarních cibulovin, využití letniček, dvouletek i trvalek. Jako dílčí jednotky zeleně, které dále tvoří kompoziční prvky

v městském prostředí, lze definovat dřeviny, popínavé rostliny, půdopokryvné rostliny, travníkové plochy a květinové výsadby (Wittmann a kol., 2012).

Při řešení nebo zakládání ploch zeleně pro veřejné a polo-veřejné plochy na území města, je třeba důsledně volit adekvátní formu, která bude v daném prostředí funkční. Extenzivní formy výsadeb, které jsou založeny na sukcesních principech vývoje ekosystému, jsou v tomto smyslu vyhovující. Prostředí s přirozenou výsadbou se stává snadno udržitelné a bez nutnosti vyšších finančních nákladů a nároků na údržbu. Podle Hrubanové (Wittmann a kol., 2012) totiž přirozené systémy vykazují mnohem větší schopnost autoregulace, a tak mohou být daleko odolnější vůči případným negativním změnám vnějšího prostředí.

Na určitých místech ve městech většinou není možnost rozvinout zeleň do větších forem, a tak se nabízí uplatnění půdopokryvných rostlin, které tvoří nenáročná společenstva. Tím mohou vznikat nové zelené plochy např. nad zanořenými konstrukcemi podzemních objektů, jako jsou stanice metra, garáže, obchodní centra a podobně (Hrubanová ve Wittmann a kol., 2012).

Obr. 18: Zeleň náměstí v dominantních květináčích, které zapadají do celkového stylu města.
Foto autorka.

Obr. 19: Městský park sloužící k odpočinku i vzdělávání.
Foto autorka.

2.7.3 Soukromé zahrady

Z historického hlediska představují soukromé šlechtické zahrady počátek zakládání veřejné zeleně ve městech. Prvním krokem je, jak píše Kupka (2006) od pol. 18. století zpřístupňování císařských, královských a šlechtických zahrad a parků. Zahrady jsou zpravidla otvírány jen v určité dny nebo při zvláštních příležitostech a často za vstupné. Období osvícenství dopomohlo většímu zpřístupňování zahrad a parků širší veřejnosti a postupně se začaly zakládat zahrady a parky pro veřejnost, kde však i nadále platila jasná pravidla vstupu a otevírací doba. Kromě rekreační funkce mají nově vzniklé zahrady

a parky i funkci osvětovou a vzdělávací (Kupka, 2006). Zakládání veřejných sadů probíhá zprvu ze soukromých prostředků spolků, či sdružení a posléze, ve druhé polovině 19. století se začínají zakládat veřejné parky přístupné všem občanům.

V současnosti přispívají soukromé zahrady rodinných domů ke kvalitě života na malém městě podle výzkumu De Fields (2013) různými způsoby. Jednak dovádí panorama a prostředí města z jeho vizuální stránky, ale také působí jako vyjádření identity obyvatel, poskytují soukromí, zároveň pomáhají budovat sousedské vztahy a rozvíjí vztah k přírodě i tradicím. Nelze opomenout jejich pozitivní vliv na městské klima a vytváření přechodu města do krajiny, který je však ne vždy harmonický, jak je již zmiňováno v předchozích kapitolách.

2.7.4 Působení zeleně

Plochy a prvky zeleně mají ve městech svůj nezastupitelný význam (Wittmann a kol., 2012). Důležitými vlastnostmi jsou jejich prostorová, hygienická, rekreační, ekologická a ekonomická funkce (Wittmann a kol., 2012). Wittmann a kol. (2012) dále uvádí, že vzhledem k těmto funkcím je patrné, že správně uplatněná zeleň má přímý vliv na kvalitu městského prostředí a jeho udržitelný rozvoj. Zeleň v dokreslování městských obrazů i městských panoramat má podle Horkého a Vorla (1995) mimořádný význam obzvláště v utváření dojmu celistvosti a harmoničnosti pozadí i dílčích území. Pozitivní působení zeleně na člověka úzce souvisí s řadou dalších příznivých vlastností zeleně, jakými jsou kromě pestrosti a ucelenosti také bohatá vjemová působivost, líbivost, příjemnost, svěžest, optimistické působení, ušlechtilost tvarů, nevtrávnost a další. Sanesi a Chiarello (2006) řeší vztah mezi občany a městskou zelení a tvrdí, že zeleň představuje jeden z jejich významných požadavků na veřejné prostory (Sanesi, Chiarello, 2006). Hofmann a kol. (2012) píší, že městská zeleň je velice důležitým ukazatelem spokojenosti. To, co lidé preferují je pak klíčovým kritériem při řešení designu zeleně a veřejných prostor. Navrhování městské zeleně se tak jeví stále důležitější v otázkách optimalizace obytné a životní spokojenosti obyvatel města (Hofmann a kol., 2012).

Vegetační prvky jsou nedílnou součástí kulturní krajiny zejména proto, že vytváří společně s architektonickými prvky mozaiku historicky utvářených územních celků. Podle Vorla a Skleničky (ed., 2006) pomáhají dotvářet jedinečný ráz místa, který je odlišitelný od jiných míst, který je odrazem jednoty přírodních podmínek a tvůrčí činnosti člověka. Příkladem může být z prostorově funkčního pohledu např. vegetace návsí, ulic, zemědělských usedlostí a humen, ale i hřbitovů, okolí kostelů, far, škol, starých hospod, kováren, panských dvorů, úvozů, polních cest a silnic, dále pak zeleň u vodotečí a doprovodných

luk, rybníků, náhonů a mlýnů, studánek a pramenů, lesních porostů, polí a pastvin, sadů, chmelnic, vinohradů, památných a jinak významných míst v krajině (Vorel, Sklenička, ed., 2006). De Fields (2013) píše, že lidé postupně poznávají, že prostory zeleně mohou vytvářet ve městě řád a zlepšit estetický zážitek z města. Veřejné prostory mají potenciál poskytnout lidem soukromí, umožnit lidem propojení s přírodou, o které se mohou něco dozvědět, ale i nabídnout lidem místo pro relaxaci nebo cvičení.

Význam zeleně v městském prostředí podle Hrubanové (Wittmann a kol., 2012) spočívá v následujících bodech:

1) Uplatnění zdravotní

- a. Vyrovnává extrémní teploty
- b. Upravuje vzdušnou vlhkost prostředí
- c. Usměrnjuje vzdušné proudění
- d. Zachytává prach
- e. Tlumí hluk
- f. Poskytuje stín
- g. Psychologické uplatnění zeleně – působí osvěžujícím dojmem, zvyšuje pocit duševní pohody

2) Uplatnění prostorotvorné – kompoziční a estetické

- a. Zeleň respektující geografické podmínky, přírodní útvary a vodní toky se jako skladebný prvek urbánního prostředí podílí na místní danosti prostředí a jedinečném vzhledu jednotlivých měst
- b. Patří k architektuře
- c. Dotváří městské prostory
- d. Vytváří vhodný přechodový článek mezi starou a novou zástavbou
- e. Působí jako neutrální pozadí budov, uměleckých děl a fontán
- f. Dominantní postavení – solitéry
- g. Clona negativních pohledů nebo soustředění pozornosti žádoucím směrem
- h. Podporuje prostorovou orientaci
- i. Dává architektuře měřítko
- j. Působí pozitivně na atraktivitu veřejných prostorů

Prostorové působení zeleně může být vnímáno také jako:

- Bod – solitérní význam zeleně, vytváří akcent nebo dominantu v prostoru

- Linie – kompoziční principy metrické řady a rytmu, rovnováhy a gradace – aleje, stromořadí, živé ploty
- Plocha – celkový dojem jako hmotný prvek, zvláště rekreační význam

Štencel a kol. (1983) doplňují, že rozmístěním porostů dřeviny vytváříme jejich hmotovým působením sadovnickou nebo architektonickou kompozici, jejíž proměnlivost souvisí nejen s ročním vývojovým cyklem okrasných rostlin, ale i s rozdílnou životností jednotlivých druhů.

3) Uplatnění taxonomické – vlastnosti rostlinného materiálu a jeho použití

a. Stanovištní podmínky

i. Ekologické hledisko

1. Teplotní poměry
2. Půdní poměry
3. Světelné poměry
4. Vlhkostní poměry

ii. Morfologické hledisko

1. Rychlost růstu
2. Velikost
3. Tvar – habitus
4. Povrch – textura
5. Jemná vs. Hrubá
6. Členění – konstrukce – charakter větvení
7. Barva – květy, plody, listy, kůra kmene a větví

b. Estetické a funkční záměry

- i. Jednotlivé scenérie a kompozice
- ii. Situování skupin dřevin a solitérních jedinců
- iii. Potřebě vysokých vs. nízkých kulis, průhledů
- iv. Tvarových a barevných požadavcích
- v. Potřebě kvetoucích prvků – doba, barva a nápadnost kvetení
- vi. Rychlosti dorůstání jednotlivých skupin
- vii. Potřebě stálezelených porostů apod. (Štencel a kol., 1983).

Konvička (Vorel, Sklenička, ed., 2006) a Dean a kol. (2011) rovněž potvrzují, že urbánní prostředí města s dostatkem zeleně v současnosti není pouze estetickou, ale stále více i disciplínou ekonomickou, zmiňuje, že zvýšení atraktivity města, jeho účelné a krásné urbánní prostředí pozitivně ovlivňuje cestovní ruch a podílí se na příchodu nových investorů.

Kultivovaná, charakteristická městská a příměstská i krajinná zeď plní podle Konvičky (Vorel, Sklenička, ed., 2006) v případě, že tvoří ucelený a propojený systém, ekologické, hygienické a estetické cíle, zvláště pak ve vztahu k historickým dominantám a městským jádrům.

Obr. 20: Předzahrádka, která významně přispívá ke zlepšení atmosféry ulice.
Foto autorka.

Obr. 21: Výsadby dominujících trvalek a travin zpřijemňují volné prostranství města.
Foto autorka.

2.8 Navazující sídelní krajina ve vztahu k malému městu

Horký, Vorel (1995): „Zatímco města ovlivňují svoje přírodní zázemí převážně negativně, působí hodnotné přírodní zázemí na město převážně pozitivně, ať už svým ozdravujícím působením, nebo poskytováním ploch pro činnosti, pro které není ve městě dostatek místa.“ Pokud je tedy příměstská krajina dobře dostupná a hodnotně utvářená, může do značné míry nahradit nedostatek veřejné zeleně v malých městech. Příměstská krajina vždy plní řadu, často i protichůdných funkcí a musí být záměrně řešena jako víceúčelová. Sídelní krajinu nutně doprovází rozptýlená zeď, jež je pro českou kulturní krajinu typická a vyskytuje se buď ve formě plošného prvku, liniového prvku nebo solitérního prvku. Drobné artefakty v krajině jsou dalšími doplňky, které ztvárňují výtvarně a účelově pojaté, uměle vyrobené předměty či stavby s různou funkcí (Sklenička, 2003). Cílek (2005) pak vnímá celou krajinu jako určitou jednotu mnohostí, které vytvářejí pocit, že někam patříme a že jsme tam doma: „Krajina je nositelem důležité části národní identity a historické paměti.“

Hnilička (2005) upozorňuje na rozrůstající se oblasti stále do větších dálek, které není možno jednoznačně popsat, které nemají konkrétní zapamatovatelný charakter, které lze až příliš snadno zaměnit mezi sebou. Stejně křižovatky, nadjezdy, podjezdy, haly, parkoviště, reklamy, obchody, benzinky a sem tam osamocený dům. Mluví tak o ztrátě identity místa. Člověk si velmi těžko hledá vztah k těmto místům, protože je snadno může zaměnit s jiným místem. Je zde tedy patrná opomíjenost jedinečnosti při řešení příměstské krajiny malých měst. Horký a Vorel (1995): „Charakter sídelní krajiny má nejenom vlastní městská krajina, ale i krajina příměstská a urbanizovaná krajina sídelních aglomerací s dopravními zařízeními a dalšími technickými díly, s vlivy průmyslu a energetiky.“

Z pohledu na českou krajinu se se sídelní krajinou setkáváme po celém území České republiky. Sídla jsou od sebe v takových vzdálenostech, že na sebe jednotlivé sídelní krajiny plynule navazují a vzájemně se prolínají. Krajina tím však netvoří jako celek homogenní hmotu, naopak, je velmi heterogenní a polyfunkční, především díky převaze některých specifických složek na daném území. Ty pak působí na hlavní funkci krajiny, čímž ovlivňují celkový krajinný obraz (Horký, Vorel 1995). „Prostorové souvislosti vztahu sídla a krajiny promítají sídla do obrazu krajiny. Funkční vztahy, které spojují sídlo s krajinou mnohostrannými vazbami, dávají tomuto obrazu logický základ“ (Horký, Vorel, 1995). Dalším stupněm vztahu sídla a krajiny je pak vztah krajinných celků ke skupinám sídel, či sídelních útvarů s rozsáhlými průmyslovými celky, technickými díly a zařízeními, které jsou vzájemnými funkčními, prostorovými a sociálními vztahy sdružené do sídelních aglomerací. Stále více roste význam celého systému osídlení ve struktuře krajiny a v jejím obrazu. Dá se očekávat, že poroste kontrast vysoce urbanizovaných území a rozsáhlých chráněných přírodních celků.

Jelínek a Kysučan (2014) popisují další součást české krajiny, kterou tvoří krajina po těžbě. Zejména v severních Čechách pozměnily krajinu velké lomy, a to na stovky let. I přes to se některé lomy staly domovem pro spoustu vzácných druhů rostlin a živočichů. Některé velké lomy však zůstávají po dlouhé roky téměř bez života. Krajina podle Jelínka a Kysučana (2014) regeneruje postupně a je to dlouhodobý proces. Hrubanová (Wittmann a kol., 2012) popisuje problém, který představují brownfields měst a týká se jak center, tak příměstské krajiny, kde přispívají ke špatnému vzhledu a pověsti dané lokality. Protože jsou jakékoliv ekologické úpravy těchto míst velmi finančně nákladné, často dochází k řešení stavu pomocí přirozené sukcese, kdy tyto areály zcela samovolně zarůstají zelení a jak píše Hrubanová (Wittmann a kol., 2012) vznikají tak poměrně levné přírodní parky i v centrálních polohách měst. Co se týče navazující příměstské krajiny, kde mohou rovněž vznikat nové plochy zeleně a vytvářet tak veřejné parky, které přechází do volné krajiny a mohou tak tvořit „zelený most“ pro obyvatele přilehlých oblastí (Wittmann a kol., 2012).

Kulturní krajina je podle Lapky (2008) relativně trvalým výsledkem současné společnosti, ale i společností minulých, je tedy neustále přepisovaným médiem. Její dynamická rovnováha je vlastností vyrovnávat změny přírodního a antropogenního původu. Mezi těmito složkami a prvky krajiny existují podle Lapky (2008) vzájemné vztahy, které neustále podléhají změnám vyvolaným působením vnitřních, vnějších, abiotických a biotických faktorů.

2.8.1 Krajinný ráz, krajinné prostory a krajinné zóny malého města

Pojem krajinný ráz podle Zajoncové (Klvač, 2009) reflektuje fakt, že v nás krajina vzbuzuje určitý dojem, že na nás, jako na pozorovatele vizuálně působí. Zajoncová (Klvač, 2009) dále popisuje, že na základě osobního kontaktu a vlastního pozorování působí krajinný ráz a krajina na pozorovatele emocionálně, a to souladem prostorových forem, tvarů, barev, zvuků a vůní.

Součástí krajinného rázu je zóna mezi obcí/ městem a krajinou – humna, která jsou v současné době mizející složkou. Podle Marečka (Flekalová, ed., 2008) představují humna rozsáhlý prostor, který tvoří obvodový rámeček vesnic. Humna vytvářela ochrannou zónu vesnice na přechodu intenzivní produkční krajiny do zastavěného území (Flekalová, ed., 2008). Prostorové uspořádání humen má podle Marečka (Flekalová, ed., 2008) dvojí smysl, jednak vnitřní, či užší funkčnost, která naplňovala konkrétní hospodářské i sociální potřeby a pak vnější, krajinářská funkce, která dotvářela vztah sídla ke krajině. „Představovala tak jednu ze základních složek siluety obce, a tedy i krajinného rázu a identity každého konkrétního venkovského území“ (Flekalová, ed., 2008). V současnosti tradiční hospodářské využití humen ztrácí na významu a humna se podle Flekalové (ed., 2008) často mění pouze na „zásobárnu“ pozemků pro výstavbu nových rodinných domů nebo průmyslových zón. Další vhodnější možností je jejich využití pro volný čas a rekreaci, čímž lze zvýšit obytnost příměstské krajiny. Zahradně architektonické úpravy na předměstí mohou mít podle Flekalové (ed., 2008) několik základních vlastností, které se mohou buď doplňovat anebo nad sebou převažovat a jsou jimi např.:

- Vegetační úpravy jako tzv. „obytná zeleň“ – rezidenční zóny
- Rekreční úpravy – krátkodobá forma rekreace, sportovní areály, zeleň
- Vegetace tvoří pohledové panorama, obraz sídla a jeho propojení s krajinou
- Vegetace propojují významné objekty se sídlem – aleje
- Vegetace vchází z krajiny do sídla

Zeleň vysazovaná na hranici obce by měla podle Prudkého (Flekalová, ed., 2008) tento nepříznivý stav zlepšit. Sídlo a krajina jsou často propojeny i linií výsadbami alejí, větrolamů, ale i břehovými

porosty apod. Do budoucna bude nutné podle Prudkého (Flekalová, ed., 2008) hledat strategii na zlepšení propojení sídla a krajiny a vytvoření harmonického prostředí na okraji obce pro lepší kvalitu života.

Charakter krajiny se vyznačuje dvěma důležitými vlastnostmi, jakými jsou proměnlivost a neopakovatelnost. Přítomnost nebo nepřítomnost určitých znaků, v jejich vizuálním projevu, výraznosti a jedinečnosti, v jejich kombinaci a prostorových vztazích jsou podle Kupky a Vorla (2011) důvodem oné proměnlivosti a neopakovatelnosti. Charakter krajiny také vyjadřuje určité vlastnosti krajiny, které jsou dány např. georeliéfem, vodními toky a plochami, vegetačním krytem, osídlením, technickou infrastrukturou a hospodářským využitím krajiny (Vorel, Kupka, 2011).

Podle zákona §12. zák. ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny je krajinný ráz tvořen přírodní, kulturní a historickou charakteristikou určitého segmentu krajiny a jejich vizuálním projevem v krajinné scéně (Vorel, Kupka, 2011).

Vorel a Kupka (2011) dále zmiňují, že krajinný ráz má pro většinu návštěvníků význam převážně vizuální a estetický. Je obvykle vnímán jako obraz krajiny nebo krajinná scéna působící emocionálně i rozumově. Identitu krajiny vytváří kromě hmotných prvků, ke kterým můžeme mít osobní vztah, i prvky nebo vlastnosti nehmotné, které jsou dány duchovním, symbolickým nebo historickým významem. Zároveň, identita krajiny může být dána rázovitostí a zmíněnou nezaměnitelností krajinné scény, či přítomností viditelných stop kulturního vývoje.

Obr. 22: Kulturní dominanta v krajině – kostel, propojená sídla, zemědělská krajina s bohatým rastrosem obhospodařování.

Zdroj: <https://www.velke-pavlovice.cz/jarni-krajina>

Obr. 23: Technické dominanty v krajině – průmyslová oblast za městem, která představuje samostatnou izolovanou zónu.

Zdroj: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/sidelni-kase-co-se-deje-s-ceskou-krajinou>

Siluetu měst a obcí v krajině se podle Vorla a Kupky (2011) značně změnilo, změnilo se zejména měřítko jednotlivých staveb (halové objekty), celkové zástavby, rozsah zastavěných ploch vůči volným plochám. Měřítko krajiny je podle nich pozměněno velkoplošnou strukturou krajiny, kterou kdysi vytvořily velké scelené plochy polí.

Neméně důležitou roli ovlivňující vývoj měst a jejich příměstských krajin hraje vlastnictví půdy, které by mělo být řízeno tak, aby vedlo k harmonickému růstu města. „Stabilní politika územního rozvoje je možná pouze tehdy, existují-li dobré plány. Plán rozvoje by měl zaručit směr vývoje, jež hraje klíčovou roli pro budoucí vývoj města a krajiny“ (Kwiatk-Soltys, 2011). Rozumná prostorová struktura městského plánování, která je řízena kontrolními opatřeními může pomoci zabránit nevhodnému rozšiřování městských hranic a podpořit zvýšení komplexní kvality malých měst (Brooker, 2002).

2.8.2 Cesty, stezky a koridory v prostředí krajiny malého města

Současná krajina je protkána a provázána nejen úzkými pěšinami, širšími štěrkovými, nebo asfaltovými cestami, silnicemi a dálnicemi, ale i průseky elektrických vedení, železničních tratí, vodních kanálů a v neposlední řadě i ploty a zdi různých druhů. Tyto liniové stavby jsou podle Cílka a kol. (2011) pro mnohé živočichy nepřekonatelnou překážkou. Z původně velkých ploch různých stanovišť se tak stávají rozčleněné malé či menší izolované ostrůvky. Krajina, která je protkána cestami vedoucími na hezká místa se pro člověka jeví jako vlídná a přátelská, ale pro jiné organismy tomu může být podle Cílka a kol. (2011) zcela naopak.

Cesty a stezky v krajině vznikaly tak, že je lidé chodili. V méně přístupných krajích pak lidé často využívali stezek zvěře. Cesty se tak mírně klikatí, dbají na výhled kvůli bezpečnosti a odpovídají přirozené chůzi a potřebě pozorovat obě strany cesty (Cílek a kol., 2011). Swensen a Jerpåsen (2008) popisují, jak staré cesty kopírují místní topografii a tvoří síť spojující zemědělské usedlosti a menší sídla, zatímco moderní komunikace vycházejí z potřeb města a struktur městské sítě.

Cesty a jejich okraje často představují biokoridory nebo biocentra v podobě mezí, škarp, či louží. Hlavní funkcí biokoridorů jako jsou např. aleje, větrolamy, meze, či potoční údolí je usnadnění migrace organismů z jednoho území do druhého. Koridory, jakožto spojnice mezi sítí krajinných prvků poskytují podle Ndubisiho a kol. (1995) ekologické, rekreační i kulturní benefity pro přírodu i společnost. Ndubisi a kol. (1995) dále zmiňují proces tzv. konvenčního zónování, který se zaměřuje pouze na ochranu jednotlivých krajinných prvků, ale nesoustředí se tolik na jejich integraci s okolní krajinou a jejím využíváním. Často se tak jedná o izolovaná místa v sídelní krajině.

Jelínek a Kysučan (2014) tvrdí, že sídla nás zbavují přírodních a přírodě blízkých ekosystémů, komunikace pak přírodní celky přetínají, fragmentují a tím ztěžují výměnu informací a migraci. Komunikace podle nich představují bariéry. Zároveň popisují, že během vývoje se z městských prostředí stala velmi rozmanitá místa, kde se objevují jak betonové stavby, přísně střížené trávníky kolem asfaltových komunikací, ale na druhé straně se zde nachází množství zelených ostrůvků, parků, zahradních kolonií a dalších pestrých prvků plných života.

Podle Cílka a kol. (2011) jsou velmi hodnotnou částí krajiny aleje a to, jak z hlediska estetického, tak ekologického. Dávají krajině typický vzhled a přispívají k udržení její ekologické stability. Alej není jen řada stromů, jedná se o stromy jednoho druhu a stejného stáří, vysazených ve stejných intervalech vzájemně od sebe a od cesty s plánovitými průhledy osovými i bočními. Aleje často směřují podle Cílka a kol. (2011) ke kostelu, zámku, či kopci, který dodává celému rázu krajiny pohyb a dynamiku. „Aleje pohledově uzavřely cesty před okolní krajinou, zvýraznily je a zviditelnily na velkou vzdálenost, aniž by zabránily v pohledech do krajiny (Cílek a kol., 2011).“ Schrader (1995) i Gobster (1995) popisují pozitivní vliv zejména pobřežních oblastí jakožto hodnotných koridorů nejen z hlediska rekreačního využití, estetického vnímání, uchování kulturní, historické a regionální identity krajiny, ale především ochrany kvality životního prostředí, zachování lokální biodiverzity, ochrany kvality vody i vzduchu a zdůrazňují, že je nezbytné dát lidem do povědomí důležitosti těchto oblastí a systémů na sebe navazujících koridorů. Úspěšné plánování a rozvoj tzv. zelených koridorů ve venkovských a příměstských oblastech závisí podle Schradera (1995) také na vlastnictví půdy, a zda tedy vlastníci přijmou nové strategie plánování a správy krajiny, ale i na přístupu místních správ a regionálního plánování.

2.8.3 Říční krajina malého města – břehová území

Pocit duševní pohody podstatně zvyšuje zeleň ve vhodném spojení s vodou a terénem. Působí tak na převážnou část obyvatelstva velmi osvěžujícím dojmem, zvláště v urbanizovaném nebo technicky pojatém prostředí města (Horký, Vorel, 1995). Vodní plochy, zvláště pak řeka a její okolí s pobřežní liniovou zelení zaujímá v městské a příměstské krajině zvláštní postavení. Podle Matsuoky a Kaplana (2007) mají břehová území a prostory nábřeží v městském prostředí stále větší význam pro rekreaci, sociální interakci, zvýšený estetický prožitek, ale i pro zkvalitnění životního prostředí ve městě. Konvička (Vorel, Sklenička, ed., 2006) píše, že řeka tvoří kromě funkčně provozního významu navazující nivy, velmi často dominantní urbanistický prvek s prostorově estetickým významem. Popisuje promenádní nábřeží,

jež od nepaměti vytváří základ místní estetické a psychologické identity. V okrajových částech města pak řeka a další vodní plochy vytváří přírodní prostor pro rekreaci, turistiku a sportovní aktivity.

Řešení vegetace břehových okrajů vodních ploch a toků připadá speciální význam. Horký a Vorel (1995) zmiňují, že úměrné střídání vhodných typů břehových okrajů bývá vítaným zvýšením estetické působnosti. Psychická i estetická hodnota zeleně a vody je podle nich umocňována podvědomými emocionálními pocity uživatelů vztahujících se k mnohostranné užitečnosti a užitkovosti zeleně a vody. Spojení vody a zeleně tak vyvolává asociace příjemných estetických a psychických prožitků v krajině, parcích, zahradě apod.

Otázkami, jak udržet vodu ve městě i v krajině se zabývá Pavelčík a kol. (2019). Konstatují, že voda se drží tam, kde je vegetační pokryv a organická hmota v půdě a tím pádem, abychom v krajině vodu udrželi, je třeba zvyšovat podíl přírodních a přírodě blízkých ploch s vegetací a uchovávat, co nejpestřejší mozaiku stanovišť s ovocnými sady, listnatými lesy, křovinami, mokřady, stepními a nivními loukami, mezemi, poli, rybníky, alejemi, soliterními stromy. Zmiňují, že tento princip může dost dobře fungovat i na území města, v městských parcích, nebo vlastních zahradách.

Pro řízení a návrh městského i příměstského pobřežního prostředí říčních koryt popisují Baschak a kol. (1995) ekologický rámec, který by měl být aplikován. Každá komponenta ekologického rámce by měla být podrobně zvážena a zahrnuta do procesu, který obsahuje: inventarizaci krajinných prvků, komponenty koridorové sítě, úvahy o měřítku a hierarchii a proces hodnocení krajiny (Baschak a kol., 1995). Baschak a kol. (1995) současně představují kritéria, podle kterých hodnotí ekologickou hodnotu krajinných prvků v říčním prostředí a jsou jimi: druhová rozmanitost rostlin, míra přirozenosti, druhová vzácnost, struktura rostlinného společenstva a citlivost k rušivým elementům. Plánovači a projektanti potřebují podle Baschaka a kol., (1995) jasné pokyny založené na vědeckých důkazech, aby mohli správně uplatňovat ekologické koncepty řešení.

Obr. 24: Nábřeží, na kterém se konají pravidelné trhy, přispívá k sociálnímu životu ve městě. Foto autorka.

Obr. 25: Nábřeží k procházkám a rozjímání v upravené městské zeleni. Foto autorka.

2.8.4 Zemědělská a lesnická krajina

Charakter zemědělské krajiny byl tvořen členitostí terénu, strukturou pěstovaných plodin, ale i sociálními a ekonomickými podmínkami daného území. Základní členění pozemků – plužin, bylo vázáno podle typu sídel, např. ulicové, návesní, rozptýlené apod. Termín plužina představuje podle Šilhánkové (2020) název pro všechny pozemky patřící k vesnici, které byly využívány k zemědělské produkci. Podle Kysely (Flekalová, ed., 2008) představovaly důležitou součást hranice, jako cesty, stromy, hradečnický, ploty, ale především meze. Staré katastrální mapy ukazují, jak hustá a o kolik hustší byla cestní síť před zemědělskou kolektivizací a jak lehce bylo území přístupné. Cesty byly obvykle doprovázeny stromořadími, v některých místech se nacházely osamocené stromy, či křížky, které jsou patrné dodnes uprostřed současných lánů orné půdy (Flekalová, ed., 2008).

Zemědělskou krajinu vždy doprovázely drobné sakrální stavby a prvky, z nichž nejstarším typem byly baby a smírčí kříže. Dále se dochovaly obrázky na stromech, kříže, sokly a sloupy se sochami světců, boží muka, zvonice anebo kapličky. Zemědělskou krajinu doplňují i další drobné hospodářské stavby jako stodoly, kůlny, seníky, či špýchary, ovocné sušárny a vinné sklípky. Mezi krajinné prvky současné a nedávno minulé řadí Flekalová (ed., 2008) meliorační šachtice, betonová polní hnojiště, vítkovické senážní věže, ocelokolny, napáječky a železné ohrady pastevních areálů a dále funkční vodojemy, regulační stanice plynovodů, trafostanice, vedení vysokého napětí, vysílací věže mobilních operátorů a v poslední době stále častější vrtule větrných elektráren. Mezi další drobné stavby v zemědělské krajině řadí myslivecké posedy a ohraničení pozemků.

Cílek a kol. (2011) upozorňují, že zemědělská půda, společně s atmosférou a hydrosférou představují základní a zároveň největší obnovitelný zdroj lidstva, avšak lokální devastace, eroze nebo zasolení byla podle nich vždy v historii klíčovým faktorem zániku většiny dávných kultur Starého i nového světa. Poukazují zejména na mizení zemědělské půdy pod novými halami, obytnými budovami a komunikacemi.

Vnímáním krajiny očima zemědělců se zabývá několik výzkumů. Klvač (2009) popisuje lásku zemědělce ke krajině v minulosti jako zažitý stereotyp a velký omyl. Zemědělec nevnímá krásu, nemá rád divočinu a snaží se ji zničit. Vnímá krajinu jako funkční prostředí, ze kterého si bere a to, co vzniká, tedy obhospodařovaná krajina, je vedlejší produkt. Ideálem je pro zemědělce rovná, obhospodařená krajina. Čím víc závisí člověk na zemědělství a obživě, tím víc nemá rád divočinu. Podle Klvače (2009) zemědělci oceňují krajinu, která je upravená a především obdělaná, z níž zmizelo vše z divočiny.

Velký zlom nastal ve vnímání a postoji ke krajině v období minulého režimu, kdy docházelo ke k přerušení kontinuity vývoje, ztrátě identity a odcizení se od krajiny. V této době došlo ke zpřetrhání vazeb zemědělců ke krajině jako k prostředí, ve kterém žije a hospodaří (Klvač, 2009).

Určujícími znaky krajinného rázu zemědělské krajiny je početnost, pestrost a charakter krajinných prvků. Klvač (2009): „Protože tyto krajinné prvky v drtivé většině případů sousedí nebo jsou přímou součástí agroekosystémů, jsou pro jejich existenci a plnění jejich funkcí rozhodující postoje zemědělců, jejich ochota a schopnost je obnovovat a pečovat o ně“.

Zemědělská krajina je velmi rozmanitá, zejména, protože se v ní kromě zemědělsky využívaných ploch, polí, luk sadů, pastvin, chmelnic a vinic, vyskytují také prvky, které jsou zemědělsky využívány pouze částečně nebo doplňkově: komunikace, meze, kamenice, polní cesty, jejich okraje a příkopy, potoky, tůně, rybníčky, mokřady, rozptýlená (mimolesní) zeleň a další (Klvač, 2009). Z hlediska ekologické stability mají tyto prvky zásadní význam. Podle Klvače (2009) jsou refugii významného množství druhů rostlin a živočichů a zastávají tak funkci biocenter a koridorů. Právě na rozhraní výše uvedených prvků a orné půdy je zaznamenána zvýšená biodiverzita. Dalšími funkcemi krajinných prvků v zemědělské krajině je např. funkce vodo-ochranná či půdo-ochranná s protierozním významem. Funkce estetická platí při vytváření krajinných dominant, jež má vedlejší význam pro orientaci větších živočichů, kteří se mohou cítit ztraceni v rozsáhlé monotónní krajině. Část krajinných prvků nacházející se v zemědělské krajině má také historickou funkci, kdy se jejich vznik váže k nějaké významné události. Klvač (2009) dále popisuje funkce organizační, kterou mají zejména aleje, živé ploty, cesty, meze, kamenice, příkopy a potoky, které mohly vymezovat hranice pozemků nebo katastrů, a také rozptýlená zeleň. Zmiňuje, že v současnosti převládá rekreační funkce krajinných prvků, ale u některých přetrvává funkce sakrální a rituální.

Sádlo (Haluzík, ed. a kol, 2020) popisuje nenápadnou kvalitu suburbánní krajiny, kterou tvoří pole a jejich těsné okolí, meze a polní cesty. Tato kvalita spočívá ve volném, jen zčásti (liniově, sezonně) přístupném prostoru, který nechává vyniknout tomu, co odděluje. Dále zmiňuje, že pole jsou lidmi přirozeně respektována, i když vybočují z pojetí městské krajiny, z rozdělení na veřejný a soukromý prostor apod.

Lesy mají v kulturní krajiny parametry venkovské krajiny. Sádlo (Haluzík (ed.) a kol., 2020) řeší, zda nebo v jakém ohledu mohou být veřejným prostorem, protože kromě produkční funkce zde příroda vytváří rekreační prostředí pro lidi. Pirnat (2000) považuje lesní biocentra a koridory v příměstské krajině jako odrazový můstek mezi městskými lesy a lesy v přilehlé zalesněné krajině, který umožňuje migraci mezi většími lesními komplexy.

2.8.5 Těžební krajina a industriální příroda

Cílek a kol. (2011) popisují, že jakýkoliv cizorodý zásah do přírodního prostředí je dříve nebo později krajinou přijat a stane se tak její součástí. Rovnováha krajiny, tedy schopnost krajiny vstřebávat změny, udržovat stálé prostředí, pružně se vracet po narušení zpět do původního stavu anebo si najít nějaký nový rovnovážný stav vhodný k další existenci je vlastnost, která je společná pro všechny soustavy s živými prvky, jež se vyvinula během evoluce jako základní podmínka k přežití v měnícím se světě (Cílek a kol., 2011). Rychlost těchto procesů, kterými krajina reaguje na lidské zásahy odnepaměti, se liší v řádu hodin, či dnů až po změny sezónní a víceleté. Jako příklady uvádí Cílek a kol. (2011) spáleniště, které se zazelená, opuštěná pole, haldy, či výsypky vždy zarostou, život tu tedy nevymizí, jen se promění jeho podoba. Schopnost krajiny vracet se do původního stavu je tak dobře patrná zejména po katastrofických událostech. Hrubé zásahy do krajiny, které mohou znehodnotit její přírodní i estetické hodnoty mohou představovat například zpusťované okrsky v prostorách povrchové těžby hnědého uhlí v Podkrušnohoří, zejména pak Radovesická výsypka, která zcela pohltila kus Českého středohoří. Další příklady mohou představovat celé řady odtěžených sopečných povrchů na severu Čech.

Prvotní pojetí rekultivací spočívalo podle Kupky (2006) pouze v zakrytí zbytků po průmyslové výrobě nebo těžbě. Avšak pod vlivem výše zmíněného směru ekologické zahrady se začaly objevovat snahy o zachování ducha místa a průmyslové krajiny a zároveň o její znovuzapojení do urbanistické struktury (Kupka, 2006, Wittmann a kol., 2012). Začínají se objevovat rekultivovaná území, která vznikají s ohledem na již existující struktury, půdní podmínky a rostlinný materiál. Horká dále zmiňuje, že cílem krajinářských úprav bylo využít dosavadní průmyslové prvky, které uchovávají genius loci. Tento trend je patrný do současnosti a nese v sobě velký potenciál. Průmysl v současnosti, jeho metody, struktura zaměstnanosti, budovy, závody, ekonomický a sociální dopad i zeměpisné rozložení se již jen minimálně podobá dřívějšímu (Haluzík, ed. a kol., 2020).

Lin (2012) píše, že pro řešení ploch po těžbě je potřeba kreativního přístupu se zaměřením na řešení detailů. Rozluštění potenciálů starých průmyslových nebo těžebních oblastí jsou čím dál více využívané pro návrhy a vznik specifických, ale kvalitních veřejných ploch sloužících pro rekreační i kulturní využití obyvatel.

Cílek a kol. (2011) definují fenomén tzv. industriální přírody jako přírodní prostředí, které se vyvíjí pod silným a převládajícím vlivem industriální činnosti a obvykle začíná od počátečního „nulového“ stavu kolonizace holých ploch různých odkališť, hald nebo bývalých průmyslových areálů. Zmiňují, že se ale tato nově vzniklá příroda liší např. od přírodních ploch vzniklých zarůstáním lomů, které jsou často obklopeny

více či méně přirozenými porosty, zatímco industriální plochy jsou podle Cílka a kol. (2011) zcela denaturalizované a odříznuté od okolních systémů pásy komunikací a budov. Jejich substrát, pozice i mikroklima se od okolní zemědělské krajiny výrazně liší, a proto se může dynamicky vyvíjet spíše k parkové krajině a poskytovat tak útočiště pro mnoho druhů ptáků a zvěře (Cílek a kol., 2011).

Konkrétní příklad rekultivovaného území v okolí města Duchcova:

„Současná koncepce rekultivace území po těžbě klade důraz na řešení velkých územních celků, zvýrazňuje prvky ekologické rovnováhy a snaží se realizovat takové způsoby, které umožňují nenásilné včlenění rekultivovaných ploch do okolního území. Jsou trvale hledány cesty, aby rekultivace území řešila nejen přírodní složku obnovy postiženého regionu, ale aby účinně přispěla i k řešení otázek sociálně ekonomických“ (Žižka, Pletichová, 2015).

Rekultivované plochy by tak měly plnit funkci ekologickou, krajině-estetickou, sportovně-rekreační i sociálně ekonomickou. Výsledný návrh tak musí vycházet z komplexního posouzení báňsko-geologické, hydrogeologické, hydrochemické, hydrobiologické, geotechnické, ekologické a ekonomické problematiky (Žižka, Pletichová, 2015). Proto, např. zatopením zbytkové jámy vznikne vodní plocha (930,32ha), která bude průtočná do řeky Bíliny a její okolí tak bude plnit funkce rekreační a ekologické. Nezatopené území ve svazích se zalesní (lesnická rekultivace) a rovinaté plochy poslouží pro zemědělskou rekultivaci a ostatní rekultivace.

Do současnosti bylo navrhováno mnoho způsobů úprav tak, aby se vyhovělo požadavkům těžební organizace, požadavkům města Duchcov, obce Ledvice i požadavkům elektrárny Ledvice, která území nejvíce využívá. Závažným problémem bylo uchopit řešení území z hlediska tvarového, výškového a funkčního uspořádání výsypky Pokrok. Náhorní plošinu výsypky je možné propojit s Oseckou výsypkou a dále členit. Sloužila by pak jako mezideponie ornice, která bude skrývána při postupu výsypky Pokrok a dále sloužit zemědělské rekultivaci s výslednou kulturou jako orná půda. Jedná se o obecný cíl, kterým je dosažení optimálního všemi zainteresovanými subjekty přijatelné řešení, tzn. Obnovení devastované krajiny – společný zájem. Jde tedy o snahu o obnovení krajiny, která by byla dobře obyvatelná a také, aby v příměstské zóně byly vytvořeny dostatečně velké a využitelné plochy pro rozvoj městských aktivit, tedy aby budoucí krajina splňovala požadavky ekonomické, estetické a vytvářela hodnotný nový krajinný celek v těsném sousedství Duchcova a poskytovala dostatečný prostor pro krátkodobou rekreaci obyvatelstva. Neméně důležitou roli hraje i vybudování dobrého komunikačního propojení s okolními aglomeracemi a dále vytvoření co nejpřirozenějšího vodního režimu. Základním předpokladem úspěchu je tedy vhodné vymodelování terénu, sklon povrchu výsypky a přirozené rozložení podílu lesnické a zemědělské rekultivace, doplněné účelně vedenými záchytnými a odvodňovacími příkopy. Klimatické a hydrologické podmínky jsou zde pro lesnickou i zemědělskou rekultivaci příznivé. Z hlediska rozsáhlosti plochy i kvality stanoviště by mohl být vytvořen prostor, ve kterém vzniknou hodnotné lesní porosty využitelné v krajině jak ekologicky tak rekreačně, ale i dostatečné zemědělské plochy. Cílem je též zapojení výsypky Pokrok do jednotného ekosystému okolní krajiny využitím a rekultivováním přilehlých ploch, v návaznosti na očekávaný vývoj biocenter jako jsou zámecká zahrada u Duchcova, zalesněný prostor kolem soustavy rybníků u vodních toků, Osecký les a Salesiova výšina (Žižka, Pletichová, 2015).

2.8.6 Ekologické principy ve vztahu malého města a krajiny

Pavel Kohout (Blümllová, 2012) vysvětluje vztah mezi sídlem a krajinou, vztah člověka k sídlu a ke krajině: krajina je člověku zdrojem obživy, sídlo potom poskytuje lidskému společenství ochranu, je mu přibytkem. Krajina je člověku ponejvíce zdrojem surovin, sídlo potom místem jejich zpracování (zušlechtění), směny a především spotřeby, zároveň však člověk hluboce a bytostně prožívá svou sounáležitost s přírodou, pečuje o jemu svěřený úsek země, cítí se být její součástí, uvědomuje si, že z ní čerpá energii v nejširším slova smyslu a že snaha vymanit se z jejího působení nezřídká končí ve slepé uličce odříznutí se od zdrojů i kořenů s akutní hrozbou zhroucení celého civilizačního modelu.

Lidská sídla jsou součástí kulturní krajiny, kde působí jako jasně vymezené plochy jak z hlediska prostorového, tak z hlediska funkčního. Jak již bylo zmíněno, města moderní doby si přilehlou krajinu i s původně venkovskými sídly podmaňují procesem suburbanizace a tím se přechodná zóna zázemí města posunuje dále od jeho centra (Flekalová, ed., 2008). V současném vývoji měst se podle Štencela a kol. (1983) ztrácejí dříve jasné hranice mezi městem a krajinou. Dochází k tomu, že město vstupuje do krajiny a krajina do města. Trnka (Flekalová, ed., 2008) dále tvrdí, že jedním z důsledků suburbanizace je zvýraznění problému fragmentace krajiny a při přesáhnutí určité míry může dojít k přílišnému rozbití krajiny na mnoho malých segmentů, které budou odděleny liniovými bariérami infrastruktury a tím pádem k výraznému snížení biodiverzity, neboť dojde k izolaci lokálních populací. Člověk podle něj vnáší do vlastní obývané a kultivované krajiny ostré hraniční linie, které se ve volné přírodě vyskytují jen výjimečně a často mají charakter přechodových pásem nebo zón, tzv. ekotonů. Trnka (Flekalová, ed., 2008) zmiňuje, že nejkvalitnější přechody vznikají právě na rozhraní diametrálně odlišných ekosystémů. Tato tendence je v literatuře popisována jako okrajový efekt (Edge effect). Okrajové biotopy současných ekotonů jsou např. okraje polí, příkopy podél cest, okraje lesů a také okolí lidských sídel.

Koncepce ekologického plánování jsou podle Hrubanové (Wittmann a kol., 2012) založeny zejména v duchu následujících zásad:

- Posouzení přírodních faktorů
- Hospodárné a efektivní využití stávajících zdrojů
- Smíšené použití, vícenásobné použití a flexibilita
- Kompaktní – prostorově úsporná hustota zastavění a vysoká kvalita života
- Promyšlený systém provětrávání prostranství – zajištění přísunu čerstvého vzduchu
- Krátké dostupné vzdálenosti – zeleň a otevřená prostranství umístěné v blízkosti domova a hřišť

- Jednoduché finančně nenáročné úpravy, šetrné k životnímu prostředí – uplatnění extenzivních výsadeb
- Uživatelsky příjemné prostředí
- Úsporné hospodaření s odpadní vodou, vybudování rozsáhlého zachytného přírodního jezera na dešťovou vodu s kořenovou čističkou
- Důsledné třídění odpadů, používání šetrných čisticích prostředků v domácnostech

Pavelčík a kol. (2019) upozorňují, že města zasáhne celou řadou konkrétních důsledků změna klimatu. Popisují, jak koncentrace obyvatel a ekonomických aktivit společně s efektem tepelného ostrova zesílí mnoho negativních dopadů. Aktuálním tématem je podle Pavelčíka a kol. (2019) problematika týkající se zadržení vody ve městě i v krajině. Pavelčík a kol. (2019) zmiňují, že voda se drží tam, kde je vegetační pokryv a organická hmota v půdě. Zvýšením podílu přírodních a přírodě blízkých ploch s vegetací, ale i snahou zachovat, co nejpestřejší mozaiku stanovišť s ovocnými sady, listnatými lesy, křovinami. Mokřady, stepními a nivními loukami, mezemi, poli, rybníky, alejemi, solitérními stromy lze vodu udržet, jak v krajině, tak i v menším měřítku městského parku nebo vlastní zahrady.

Pavelčík a kol. (2019) vidí řešení v podobě modrozelené infrastruktury, mitigačních a adaptačních opatření. Zároveň však upozorňují, že bez koordinace a prosazování opatření pomocí územního plánování se účinná adaptace území města neobejde. Ve výsledku to znamená postupné přebudování veřejných prostranství tak, aby voda ze zpevněných ploch stékala do zeleně, kde může být vsakována a následně odpařována pomocí rostlin.

Relativně nový spojitý územní systém představuje moderní myšlenka tzv. modrozelené infrastruktury města (Šilhánková, 2020). Hlavní cíl modrozelené infrastruktury spočívá ve vsakování, co největšího množství dešťové vody, která je následně odpařována pomocí rostlin v zelených plochách měst. Tím dochází podle Pavelčíka a kol. (2019) k ochlazení a zvlhčování vzduchu. Aby tento systém mohl správně fungovat, je třeba postupně přebudovat veřejné prostory tak, aby voda ze zpevněných ploch stékala do zeleně, kde může být vsakována. Modrozelená infrastruktura tedy reprezentuje systém introdukce přírody do města, který při dodržení podmínek udržitelného rozvoje přinese zlepšení kvality života ve městě (Šilhánková, 2020). Princip modrozelené infrastruktury definují Pavelčík a kol. (2019) jako nejvýznamnější podmnožinu ekosystémových služeb v oblasti nakládání s dešťovou vodou, mající vliv na adaptaci městského prostředí i velký mitigační efekt. Důležité je, aby většina ekosystémových opatření představovala ucelený a propojený systém. Jen tam mohou správně fungovat. Nedílnou součástí celého

procesu je zahrnutí analýz a dat o území vzniklých při návrhu koncepčního řešení adaptačních opatření do územně analytických podkladů (Pavelčík a kol., 2019).

Pavelčík a kol. (2019) definují řadu konkrétních opatření, která lze uvést do praxe, z nichž jsou níže uvedena ta, která souvisí s problematikou měst a sídelní krajiny:

- 1) *Zeleň jako systém – kostra sídelní zeleně*
- 2) *Zasakování dešťové vody z vyspádovaných komunikací a střech*
- 3) *Retence (zadržování a zpomalování odtoku) vody v území*
- 4) *Zaplavitelné plochy pro rozliv (nejen bleskových) povodní*
- 5) *Výsadba stromů ve zpevněných plochách*
- 6) *Škálování intenzity zeleně*
- 7) *Habitaty pro zvýšení biodiverzity*
- 8) *Odpar – vodní prvky*
- 9) *Pítka – součást veřejných prostorů*
- 10) *Stínění pobytových prostor*
- 11) *Prvky bránící větrné a vodní erozi*
- 12) *Zlepšení péče o ornou půdu*
- 13) *Přírodě blízké lesní hospodaření*

Koncept územního systému ekologické stability (ÚSES) se dělí na biocentra, biokoridory a interakční prvky má za cíl zejména:

- vytvoření sítě relativně ekologicky stabilních území ovlivňujících příznivě okolní, ekologicky méně stabilní krajinu
- zachování či znovuobjevení přirozeného genofondu krajiny
- zachování, či podpoření rozmanitosti původních biologických druhů a jejich společenstev, tedy biodiverzity (Cílek a kol., 2011, Šilhánková, 2020).

Klimplová (1993) shrnuje hlavní cíle budoucích akcí usilujících o zlepšení životního prostředí ve městě podle různých politik následovně:

- Politiky týkající se **fyzické struktury** města z hlediska:
  - o Urbanismu
    - *Nové uspořádání nevyužitých městských pozemků – Četné plochy pozemků s dosud přesně nevymezenými funkcemi, průmyslové pozemky ležící ladem, okolí železnic, doků a vojenských zařízení, jež jsou rozsety po městských zónách, nabízejí skvělé*

příležitosti k novému uspořádání, které by mohlo zabránit tomu, aby dynamický rozvoj města nepohltil rekreační a nezastavěné plochy skýtající městu a jeho zájmovému území přístřeší.

- *Obnova stávajících obytných souborů – Potřeba nového dynamického rozvoje se neomezuje na obytné soubory v městských centrech. Mnohé obytné soubory na okrajích měst, zejména stavby určené pro sociální bydlení, projevují příznaky úpadku, jež charakterizuje tradičně spíše zchátralé meziměstské zóny.*
- *Estetika měst – kvalita životního prostředí ve městě závisí jak na estetice staveb, tak na prostorové diferenciaci. Ochrana vizuální hodnoty a historické identity našich sídel vyžaduje, aby se dbalo nejen na péči o historické budovy, ale také na koncepci nových budov, které jsou začleňovány do městského organismu. Urbanistické plánování musí tedy obsahovat tento třetí rozměr podporující architektonickou inovaci a vyhýbající se přitom tomu, aby nové realizace neohrožily charakter města a nezničily nebo neučinily nevyužitelnými nezastavěné plochy.*
- **Městské dopravy**
  - *Šilhánková (2020) popisuje vazbu mezi bydlištěm a pracovištěm, která je velmi důležitá pro fungování města. V současnosti se největší koncentrace pracovních příležitostí nabízí v centrální městské části, nebo v průmyslových zónách. Dostupnost Šilhánková (2020) rozděluje na:*
    - *pěší docházku (do 500 m, max. do 1 km)*
    - *dojížděku na železném kole*
    - *dojížděku městskou hromadnou dopravou*
    - *dojížděku vlastní automobilovou dopravou*
- **Ochrany a rozšiřování historického dědictví**
- **Ochrany a rozšiřování přírodních ploch uvnitř města**
  - *Obavy o životní prostředí způsobily, že došlo k uvědomění si bohatství přírodních obytných zón, vklíněných do teritoria měst. Blízkost těchto zón má pro značný počet obyvatel zvláštní význam z hlediska zlepšení kvality městského života možnostmi, jež nabízejí: zrekreovat se a na místě se naučit přírodní historii a ekologii.*
  - *Ochrana a rozšiřování nezastavěných ploch jakož i přírodních obytných zón a výsadba stromů zesilují vizuální požitky, jež nabízejí urbanizovaná území*

a mohou rovněž přispět k boji proti mikroklimatickým účinkům odpovědným za koncentraci znečišťujících látek ve městě, dokonce za znečištění jako takové.

- *Mnoho měst schválilo „zelené plány“ orientované na ochranu volných ploch, zvětšení jejich možností, podněcování obyvatel měst k výsadbě stromů a jiná zlepšení pro životní prostředí.*
- *Nárůst volného času a poptávka po plochách pro sport a rekreační aktivity způsobují, že vzácné meziměstské plochy, jež by byly k dispozici, jsou velmi žádané – je třeba podporovat městské orgány v tom, aby se chopili každé příležitosti k novému územnímu uspořádání ploch se zatím přesně nevymezenými funkcemi u pozemků ležících ladem. Rekreační lesy na okrajích měst – mnohé možnosti využití volného času.*

- **Politiky orientované na *omezení dopadu městských aktivit na životní prostředí:***

- *Průmyslu ve městě*
- *Energetického hospodářství ve městě*
- *Odpadového hospodářství ve městě*
- *Vodního hospodářství*

- ***Iniciativy místního i regionálního měřítka*** týkající se:

- *Informací*
- *Sociálních akcí*
- *Kooperací mezi regiony*

2.7 Studium a vnímání krajiny, zeleně a urbánního prostoru

Krajinu je možné vnímat jako „životní prostředí člověka, jako dynamický prostorový systém zemského povrchu, ve kterém jsou člověk a jeho aktivity v interakci s přírodními podmínkami a přírodními zdroji území, které vytvářejí předpoklady pro existenci organismů, ekosystému i lidské společnosti“ (Hrnčiarová, Peter-Zvara et al., 2009). Krajinu lze podle Atlasu krajin České republiky hodnotit z různých hledisek a charakterizovat její stav a strukturu, naznačit její dávný vývoj, stanovit současný stav a kvalitu prostředí, ale i pomocí vědeckých poznatků předvídat, jaký bude její další vývoj (Hrnčiarová, Peter-Zvara a kol., 2009). Předmět studia poukazuje, jak se mapa postupně stala hlavním vyjadřovacím prostředkem při výzkumu krajiny. Pomocí historických map lze zjistit vliv člověka na krajinu a zhodnotit tak konkrétní období, kdy došlo k největším změnám z hlediska osídlení, změny hranic státu a administrativních

jednotek, formování typů sídel, dopravní sítě, vývoj zaměstnanosti, či využití krajiny. Geografická poloha a souvislosti jsou nezbytnou součástí k poznání širšího kontextu v rámci Evropy. Výzkum přírodních složek krajiny je rozdělen podle sledování energie krajiny, ovzduší, geologické podmínky, reliéf, vodstvo, půdu, rostliny a živočichy. Neživou složku přírodní krajiny považujeme za stále ještě člověkem nezměněnou, oproti tomu živou složku přírodní krajiny často vnímáme pouze jako potenciální. „Poznání vlastních složek přírodní krajiny a v ní probíhajících procesů je velmi důležité pro posouzení jejího dalšího využití“ (Hrnčiarová, Peter-Zvara a kol., 2009).

Stibral (Blümllová, 2012) popisuje, že pro novověkého člověka je estetický postoj ke krajině typický. Lidé se podle něj k přírodě už nestaví na základě nezbytných utilitárních postojů, jakými jsou zdroj obživy, otopu, či stavebního materiálu, ale ani magicko-náboženským způsobem. Stibral (Blümllová, 2012) dále píše: „S výjimkou sběru hub a borůvek už do přírody nechodíme, abychom si zde obstarali jídlo, a většina lidí na přírodu, kam se dostane nejspíše z rekreačních pohnutek, hledí spíše očima fotografů a dalších umělců a nachází v ní krásu nebo je ovlivňuje prizma přírodních věd.“

Stibral (Blümllová, 2012) dále popisuje estetický zážitek a vnímání člověka přírody jako zážitek, pro který je charakteristické, že pozorovatel se nachází „uvnitř“, je prostředím obklopen a zároveň je jeho součástí. Není tedy zřejmé, jaký je správný úhel pohledu, protože se neustále proměňuje, stejně jako vše kolem pozorovatele (Blümllová, 2012). Výsledky pokusu analýz estetického zážitku s přírodou jsou zdaleka jiné než s uměním, což dokazuje disciplína současné estetiky následovně:

- Příroda např. nemá žádné rámce, rámy, podstavce a nemůžeme ji vnímat jako objekt či scénérii ve smyslu umění, jsme jí stále obklopeni, jsme jaksi „uvnitř“ – současně diváci i herci, pro její vnímání používáme také všechny smysly.
- Na rozdíl od uměleckého díla příroda nemá hranice smysluplnosti jako umělecké dílo – při pohledu do mikrostruktury i makrostruktury „krajiny“ ji můžeme nadále esteticky oceňovat a těšit se z ní, zatímco při mikroskopickém pohledu na část uměleckého díla sice můžeme dostat zajímavou informaci, ale to už nebude souviset s vlastním uměleckým dílem, nebude to estetický zážitek s uměleckým dílem. A samozřejmě, na rozdíl od uměleckého díla – jakkoliv dnešní umění tyto charakteristiky cíleně překračuje – se příroda neustále proměňuje. Denní i roční doby, atmosférické proměny, intenzita slunečního svitu či větrnost, to vše dělá z přírody značně jiný estetický objekt, než je umělecké dílo.

Kohout (Blümllová, 2012) zároveň zmiňuje, že s tímto současným přístupem se otevírá i jiná perspektiva a tedy, že představa člověka jako pána tvorstva je nahrazována mnohem realističtějším

obrazem s pokorou pečujícího správce přírody a krajiny, se kterou cítí být její součástí. Tím pádem musíme pojmy sídlo a krajina znovu promyslet a jinak uchopit. K tomu, abychom mohli zcela autenticky být, či pobývat nám pomáhají dům i sídlo, ale současně i přírodní prostředí, tím Kohout (Blümllová, 2012) vyjadřuje, že zde není principiální rozpor, ale odlišnost charakteru. Obytná krajina je z hlediska kulturního i přírodního založena na schopnosti vnímat smysluplnost prostředí, tedy vidět, jak všem našim potřebám poskytuje oporu. Konkrétní místo nám pak svým charakterem umožňuje zpětně pozorovat okolní svět, který dává našemu pohledu perspektivu (Blümllová, 2012)

Místa mají dle Kohouta (Blümllová, 2012) odlišnou formu obytnosti lišící se podle vlastností, dále hovoří o typologii míst a o určitých významných rozlišovacích znacích, jako např. měřítko, míru přírodního či kulturního, ale i míru soukromí atd. Charakter obytnosti krajiny podle Kohouta (Blümllová, 2012) spočívá ve vytváření rámce, tedy okraje sídla. Zdůrazňuje, že k znovunastolení autentického vztahu k místu, k jeho zabydlení je možné dojít přes univerzální princip vědomí, které nás může nasměrovat a určovat hierarchii hodnot.

Největším smyslově dobře uchopitelným měřítkem je podle Kohouta (Blümllová, 2012) právě krajina jako něco, co se rozprostírá od horizontu k horizontu, tedy „kam až oko dohlédne“ a dalším dobře vnímaným měřítkem je právě sídlo. Dalším z rozlišovacích znaků místa je jeho umělý či přírodní charakter, jestli je místo více volnou přírodou, produkční, či kultivovanou krajinou, anebo sídlem s více organickým prostředím, či kulturním rámcem.

Je proto důležité uvědomovat si tyto souvislosti, aby se pro nás prostředí nestalo nesrozumitelným a nečitelným. Obytnost a její vnímání je tedy možné realizovat v měřítku sídla i krajiny, v prostředí přírodním i kulturním. Jako indikátory obytnosti považuje Miovská (2010) vodní prvky, les, přírodní prostředí, ekonomické aktivity, antropogenní prvky a dopravní/ cestní síť. Zdůrazňuje racionální a udržitelný rozvoj v užívání krajiny a zachování hodnot krajiny. Další průzkumy ukazují, že lidé mají čím dál větší potřebu po krásách přírody. Je zde však potřeba najít harmonii mezi jejím užitím, kultivací a péčí o ni a lidé, kteří krajinu obývají, hrají klíčovou roli. Kohout (Blümllová, 2012) vytvořil pro přijatelnou obytnost prostředí následující zásady:

- Srozumitelný obraz místa
- Dosažitelnost živého/ přírodního
- Srozumitelná struktura (vrstvení měřítek)

Valenta (2008) pojednává o problematice krajinných scenerií, kterými dle jeho slov mrháme ve prospěch „rozvoji“, který často destruuje stávající hodnoty krajinného rázu. Estetika krajiny podle něj

představuje estetiku mimouměleckých jevů se základními kategoriemi krásna a ošklivosti, které nejsou předem definované a vždy vznikají na daném místě specifickou interakcí konkrétního subjektu/ člověka a konkrétní krajiny v určitém čase. Člověk může podle Valenty (2008) vnímat estetickou kvalitu krajiny v souladu se svou náladou a v souladu s momentálním pragmatickým vztahem ke krajině, např. podle toho, co tam jde dělat, zda se rekreovat, anebo obchodovat. Podle toho se pak mění hodnotový žebříček apod. Člověk pohybující se v krajině podle Valenty (2008) vnímá vnitřními smysly, vciťuje se, pociťuje a prožívá, seberefektuje a reflektuje, představuje si, rozvíjí fantazii, dívá se, naslouchá, čichá, dotýká se a někdy chutná. Zážitek dramatickosti pak Valenta (2008) rozebírá následovně:

- Krajinné prvky spíše statické probouzejí diváctví
  - o Specifické tvary krajinných prvků a složek – např. ostré kužely hor
  - o Rozmanitost prvků v krajině: luční enklávy, kamenná moře na svazích
  - o Kontrasty krajinných prvků: místa zlomů mezi krajinnými prvky, rokle, hora a okolní rovina
  - o Asymetrie krajinných prvků – nachylování skal, nesouměrnost stran
  - o Nečekané, překvapivé proměny při pohybu krajinou
  - o Specifické zbarvení krajinných prvků
  - o Dálkové parametry průhledů do krajiny
- Krajinné prvky spíše dynamické
  - o Pohyb krajinného prvku – např. valící se kámen
  - o Změny, kontrasty, překvapení z náhlých změn
  - o Zvukové podněty – vítr
  - o Světlo v krajině
  - o Vliv počasí, ročního období
  - o Obloha – barvy, tvary
  - o Přítomnost zvířat
- Místa ovlivněná člověkem
  - o Zásahy do krajiny
  - o Tvorba tůní jako krajinný prvek
  - o Vysazování alejí
  - o Likvidace některých porostů
  - o Obdělávání půdy
  - o Náboženské prvky – tesání do skal – skulptury, nápisy

- o Pomníky
- o Staré stavby: hrady, statky, roubenky, pevnosti...
- o Značení turistických tras
- o Péče o památky přírodní i kulturní
- o Budování objektů k pozorování scenerii
- o Naučné a stezky, informační materiály, tabule
- o Rekonstrukce starých a přidávání nových staveb

- Přidaná hodnota duchovní
  - o Tradice
  - o Smyšlené události nebo skutečné události s uměleckým dodatkem

Pro svůj výzkum používá Valenta (2008) metodologické nástroje:

- 1) Přímé, tzv. zúčastněné pozorování
  - a. Přímé zúčastněné bytí v krajině, scénický vjem, vnitřně hmatové uchopení krajiny a prožitek
- 2) Introspekce, resp. sebereflexe v průběhu prožitku
- 3) Následné reflexe či analýzy vlastních responsů na danou krajinu
- 4) Nepřímé pozorování krajiny prostřednictvím analýz cizích reflexí scéničnosti
- 5) Analýza sociální dimenze krajiny jako nespécifické/reálné scény: scénický pohled vyprovokovaný či ovlivněný skutečnými osudy lidí žijícími v této krajině, charakterem sídel, charakter hospodářského využití krajiny apod.

Protože je snaha objasnit charakter prostoru, který propojuje město a krajinu, roste tak zájem o příměstskou krajinu (Žlender, 2021). Výzkum Žlendera (2021) ukazuje, že většina dotazovaných vnímá počátek příměstské krajiny tam, kde město končí, tedy jako hranici mezi městským jádrem a okrajem města. Mnoho zúčastněných uvádělo charakter příměstské krajiny jako administrativní okraje města. Zatímco oblast za městem, tzv. zelený pás kolem města už byl vnímán jako venkovská krajina. Příměstská krajina je však vnímána podle různých způsobů využití půdy, např. pro nákupní centra, lesy, pole, ale i „zadržené“ prostory pro budoucí rozvoj (Žlender, 2021). Část obyvatel vnímá podle výzkumu Žlendera (2021) příměstskou krajinu sice jako okraj města, ale využitelný pro volnočasové a rekreační aktivity. Další část občanů naopak vnímá příměstskou krajinu pouze jako výplňové plochy spojené se zastavěným územím, které jsou využívány např. jako letiště, dopravní nebo provozní plochy.

Pro další řešení dotazování účastníci Žlenderova výzkumu (2021) určovali nejčastěji prázdné a nedefinovatelné plochy ať už v příměstských otevřených oblastech, tak v centrech měst. Žlender (2021) dále zdůrazňuje, že obyvatelé velice kladně hodnotí možnost zapojení se do řešení veřejných ploch a témat týkající se veřejné zeleně. Důležité je rovněž umět pojmenovat příměstské oblasti a nahlížet na ně, jako na krajiny se specifickými vlastnostmi a různými potenciály než pouze jako přechodové plochy mezi městem a venkovem/ volnou krajinou. Navzdory tlakům na rozvoj vidí Žlender (2021) příměstskou krajinu jako potenciálně důležitý prostor pro volný čas a rekreaci.

Průzkumy týkající se identifikace krajiny a vnímání problémů v otázkách kvality krajiny se zabývají Redzinská a Nijnik (2009) podle kterých je hlavním faktorem ovlivňujícím vnímání identity krajiny kvalita fyzických nastavení z hlediska kvality plánování a urbanismu, jako např. estetika, měřítko budov apod. Většina respondentů podle Redzinské a Szulczewské (2019) vnímá nedostatek prvků, které od sebe jednotlivá sídla odlišují a dávají sídlu jeho jedinečnost. Případová studie Redzinské a Szulczewské (2019) potvrzuje, že pokud chybí propojení s obyvatel s místem, krajina trpí degradací dědictví. Dále odhaluje, že role dominantních prvků slouží jako determinant identity krajiny a místa, velkou roli má ale i obecné vnímání estetiky míst a identifikace krajiny.

Podle Matsuoky a Kaplana (2007) obyvatelé měst po celém světě vyjadřují touhu po kontaktu s přírodou, po místech, která jsou atraktivní, kde mohou relaxovat a trávit volný čas, ale zároveň, kde je možnost najít soukromí, nebo vytvářet komunitní setkávání se sousedy. Městská prostředí, která poskytují kontakt s přírodou, jsou cenná sama o sobě, ale podle Matsuoky a Kaplana (2007) mohou také uspokojovat další potřeby, které vytváří přirozená prostředí. Potřeby přímo spojené s fyzickými rysy přírodního prostředí byly hodnoceny z hlediska kontaktu s přírodou, estetickými preferencemi, rekreací a volnočasovými aktivitami. Matsuoka a Kaplan (2007) potvrzují, že design městské krajiny silně ovlivňuje pohodu a chování uživatelů a blízkých obyvatel. Kontext městské přírody z environmentálního hlediska sahá podle Matsuoky a Kaplana (2007) v měřítku od střešních zahrad, zelených pásů a ozeleněných cest, přes areály nemocnic, kampusů, obytných čtvrtí, parků, školních areálů až po opuštěné pozemky. Dále zmiňují, že je možné podporovat lepší sociální interakce prostřednictvím správně navržených městských prostorů. Přírodní krajiny na území města tak mohou hrát klíčovou roli při vytváření sociálních kontaktů.

Rovněž potvrzují důležitost účasti občanů v procesu navrhování různými způsoby a hovoří o důležitosti propagace občanské participace k dosažení vynikajícího designu a komunitní podpoře, kterou uznávají jak urbanisté, tak projektanti a vědci. Výzkum Stępniewské (2021) rovněž potvrzuje důležitost vlastního strategického plánování řízení městských parků zahrnující posouzení přírodních vlastností i vnímání obyvatel.

2.10 Zonace území v prostředí malého města a jeho příměstské krajiny

„Každý městský organismus je ve své podstatě systém složený ze složek (bydlení, rekreace, vybavenost, doprava, obchod a výroba), které jsou ve vzájemné kooperaci z hlediska funkčního, provozního a prostorového. Tento systém vykazuje prvky stability, pokud jsou tyto složky ve vyváženém poměru. Hlavní stabilizační složkou je adekvátně umístěná zeleň, která do určité míry působí jako katalyzátor“ (Wittmann a kol., 2012).

Města lze prostorově členit na centrum, tedy centrální zónu, která obsahuje historické jádro. K historickému jádru přiléhající části pak tvoří vnitřní část města. Vnější část města, tedy předměstí, bývá dále členěno na územní zóny. Mimo město se nachází zóny přilehlého zájmového území, které mohou být s městem propojeny vzájemnými vazbami (Doutlík, 1996).

Urbanistická sídelní zóna je podle Doutlíka (1996) vnitřní ucelenou součástí města. Doutlík (1996) dále popisuje, že její základní funkční, hmotový, společensko-sociální a provozní charakter mají vždy respektovat a vycházet z širších územních podmínek sídla. Urbanistická zóna může být ohraničena a vymezena buď přírodními hranicemi, jako jsou vodní plochy, lesy nebo terénní ráz, anebo technickými dělícími prvky, např. komunikacemi, železnicí, nebo různými technickými koridory. Doutlík (1996) definuje základní funkční složky, které jsou podle převažujícího charakteru děleny na obytné, rekreační, občanského vybavení a výrobní nebo smíšené. Doplňující složky jsou pak doprava, inženýrská infrastruktura či doprovodná zeleň.

Zóny s převládající funkcí mohou mít monofunkční charakter v závislosti, která funkce je převažující, např. to může být funkce obytná, výrobní, nebo s převládající funkcí občanské vybavenosti. I v monofunkčních zónách je však značné množství doplňujících funkčních složek osídlení, které jednotlivé zóny propojují. Doutlík (1996) dále zmiňuje možnosti integrace a segregace jednotlivých zón, zejména zón s monofunkčním charakterem. Integrace je velmi dobře pozorovatelná a častá zejména mezi složkou bydlení a občanské vybavenosti nebo rekreací. Naopak segregace je mnohdy vyžadována především mezi složkami bydlení a výrobou nebo zátěžovou dopravou. Vždy však dle Doutlíka (1996) půjde o diferencovaný přístup k řešení vzájemného vztahu funkčních složek podle konkrétních místních podmínek.

Na uspořádání urbanistických zón a sídelních struktur mají zásadní vliv přírodní podmínky. Ty podle Doutlíka (1996) vytvářejí podstatnou odlišnost každého území, krajiny, sídla a jeho části. Pro řešení hmotové kompozice je důležité a určující uvědomit si následující prvky, které dávají místu jedinečnost a jsou jimi terén a jeho svažitost, vodní plochy, detaily stromů, keřů, travnaté plochy, zemědělská či

městská krajina, parky, či lesy (Doutlík, 1996). Územní zóny dle Doutlíka (1996) vždy vycházejí z širších funkčních, prostorových a ekonomicko-sociálních vztahů vyššího urbanistického celku, tedy z celého sídla a jeho zájmové oblasti.

Hlavním předpokladem a smyslem aplikace zonace je podle Doutlíka (1996) vytvářet plynulý, harmonický soulad všech funkčních složek a harmonické životní prostředí.

2.10.1 Zonace podle jednotlivých studií a výzkumů

Tzv. zonální teorie členění města vznikla v 1. pol. 20. století a rozdělovala město do základních funkčních zón: bydlení, práce, rekreace a vše, co souvisí s dopravou a technickou infrastrukturou. V současné době je tato teorie, jak píše Šilhánková (2020) překonaná a je zřejmé, že monofunkční zóny města nedělají město fungující. Proto se v současnosti spíše používá termín prostorových struktur města. Prostorová struktura města je podle Šilhánkové (2020) utvářena stavbami, technickým zařízením, náměstím, volnými plochami ulic a zelení a lze je vyvodit propojením prostorového a funkčního zónování. Šilhánková (2020) uvádí městské struktury následovně, zároveň však tvrdí, že ne každé město musí nutně obsahovat všechny níže uvedené struktury:

- historické jádro města
- centrální městská čtvrť (19. a počátek 20. století)
- městská vilová čtvrť
  - o charakteristická je nízkou hustotou osídlení
- sídliště
  - o tvoří výraznou hranici mezi městem a krajinou
  - o při výstavbě se počítalo s plochami zeleně, ale často nebyly úpravy realizovány
  - o v současnosti je snaha změnit stav zeleně na sídlištích k dosažení kvalitního veřejného prostoru
- průmyslová zóna
  - o jedná se o ucelený soubor kompaktních objektů vhodných pro lehkou, hygienicky nezávadnou výrobu s účelně vyřešenou dopravou a velkým podílem zeleně mezi jednotlivými objekty
  - o negativním dopadem je značný dopravní provoz
- rezidenční suburbánní oblast
  - o oblast primárně určena k bydlení

- o výstavba rodinných domů často probíhá na „zelené louce“
- o chybí zde občanská vybavenost, veřejné prostory i hromadná doprava
- komerční suburbánní oblast
  - o obdoba průmyslové zóny, zastavěno kolem 50 % plochy, zbytek tvoří parkoviště a obslužné komunikace
  - o nedostatek zeleně
- vesnická oblast
- rekreační městská a příměstská oblast
  - o rekreační funkci ve městě i mimo něj zajišťují plochy zeleně – aspekty psychologické, estetické a hygienické

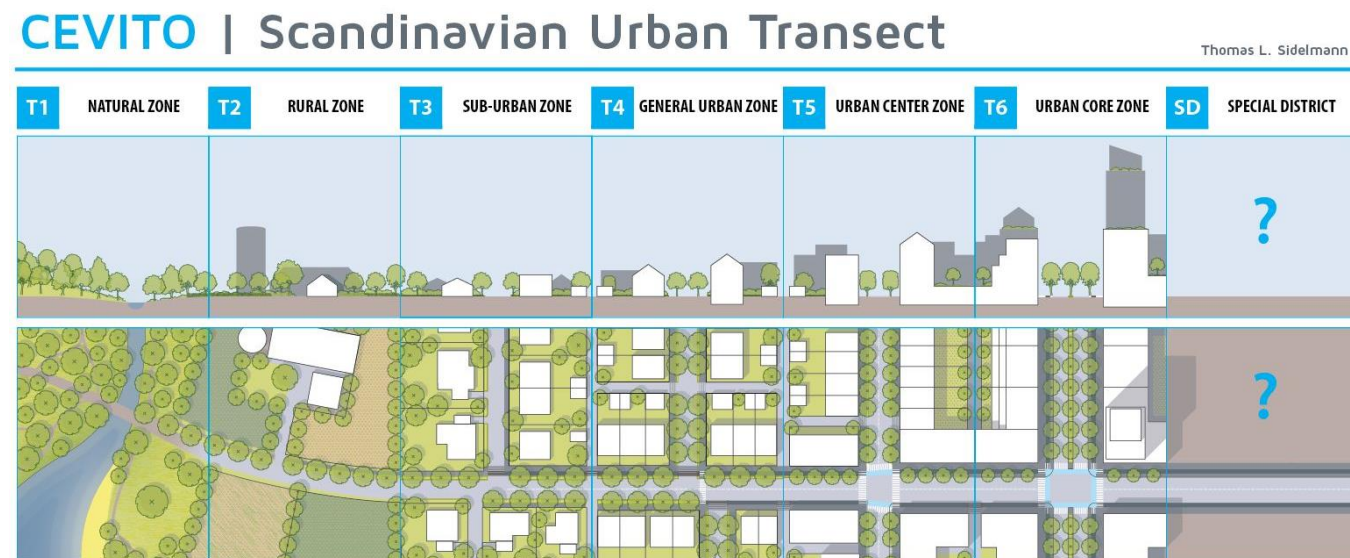
Systém zonace podle Genga a kol. (2014) spočívá ve 4 hlavních typech zón v hodnocení krajiny, jakými jsou zóna přírodní, zóna technologická, socioekonomická a zóna ekologická. Xu a kol. (2006) toto hodnocení ještě rozšiřuje o venkovské osídlení. Zonace udržitelného rozvoje krajiny podle Xu a kol. (2006) spočívá v posuzování potenciálů krajiny, podle kterého je pak zkonstruován index, který dělí území do systémů: 1) zemědělské zdroje, 2) rozvoj zemědělství a praxe, 3) životní prostředí a ekosystém, 4) venkovská sídla a společnost a 5) věda, výzkum a management. Zdůrazňuje používání a práci s mapovými podklady, které ukazují mozaikový vzor, podle které je možné dále posuzovat krajinu v daném území.

Tse (2001) dělí zonaci podle vlastnictví i podle nástrojů plánování, které jsou omezeny právě vlastnickými právy. Jednotlivé zóny jsou rozděleny podle typu užívání, ale také podle jejich vlastností, jako velikost, struktura, zpětná vazba na okolí, výška zástavby apod. (Tse, 2001). Podle Neutze (Tse, 2001) pomáhá princip zonace a krajinného plánování redukovat stupeň nejistoty a neurčitosti prostředí.

Miovská (2010) rozděluje území podle sídelního potenciálu na 4 typy: 1) kulturní, sociální a historický, 2) přírodní prvky v území, 3) ekonomické aktivity oblasti, 4) přístupnost, dostupnost a cestní síť. Zonace podle Miovské (2010) může být užita jako jediná vrstva pro místní politické účely, ale i jako jedna z více vrstev pro vyšší stupeň územního plánování. Miovská (2010) dále zavádí 4 zóny obytnosti (residenční zóny) podle převládajícího potenciálu: 1) primární zóna, kde převládá residenční užití, antropogenní zóna, 2) sekundární zóna – zóna vývoje a přírodní zóna, 3) zóna s převládajícím zemědělstvím a produkcí, 4) zóna s pokračujícím osídlením. Zonace představuje efektivní rozlišení území s respektem k udržitelnému rozvoji, jeho residenčních funkcí, tudíž přispívá k optimalizaci využívání krajiny, racionálního územního plánování a k zachování přírody a krajiny. Pomáhá lidem identifikovat se

s krajinou, pochopit hodnoty krajiny a procesy v ní. Přispívá tak k péči o krajinu a snaze zachovat její hodnoty.

Transekční plánování je dle Duanyho (2002) definovat jako analytický nástroj, který vznikl z pozorování přírodních zákonů. Transekční plánování uplatňované v sídelní struktuře předchází podle Duanyho (2002) jakékoliv explicitní pojmové formulaci, jedná se o nadčasovou, mezikulturní, životnou alternativní teorii. Princip transektu lze snadno pozorovat při procházce městem z centra na samý okraj. Transekční plánování by se do budoucna mohlo stát podle Duanyho (2002) komplexním nástrojem jako současný standard pohodlný pro správu i urbanisty, kterým by pomáhal dotvářet lepší místa pro život.

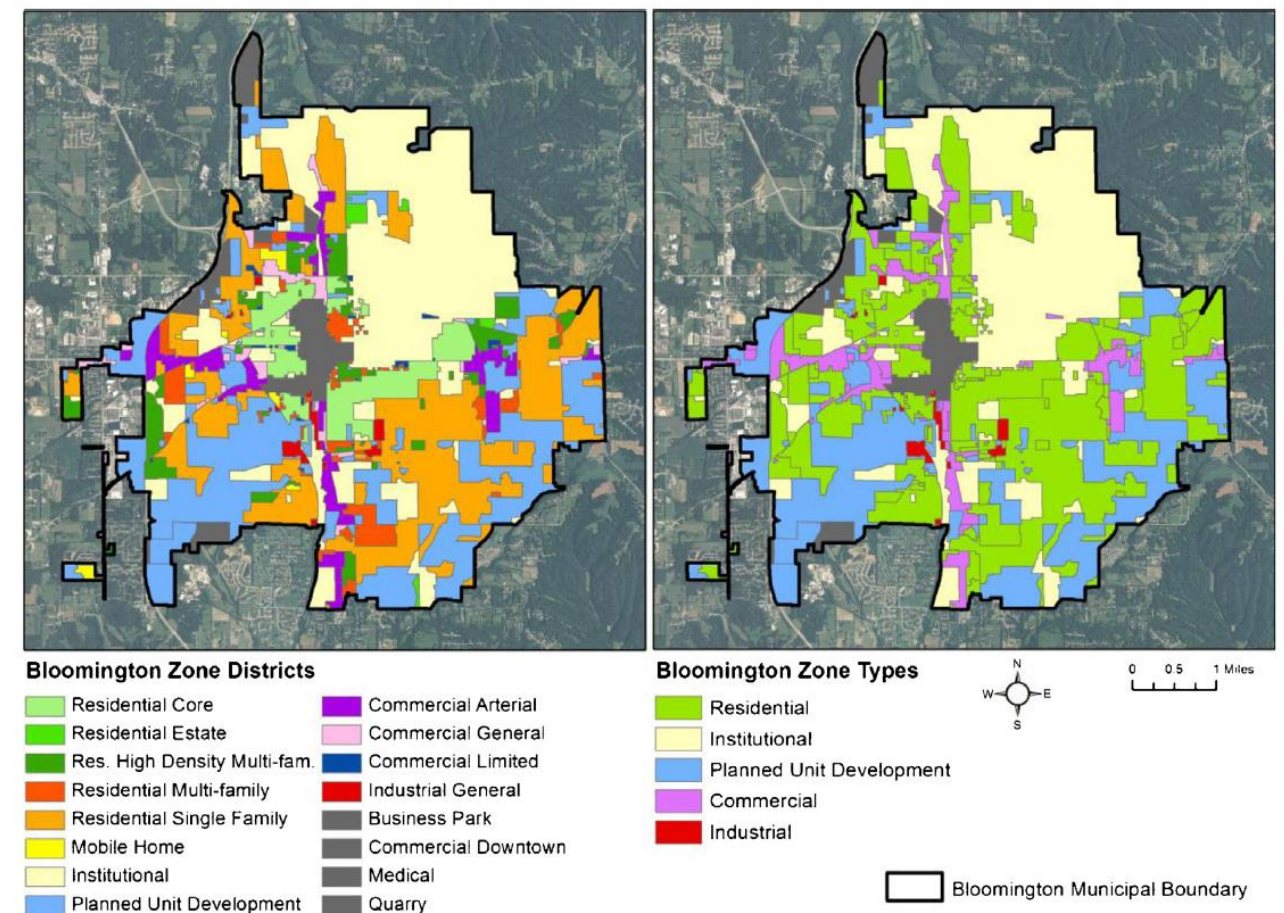

Obr. 26: Příklad skandinávského transekčního plánování. Městský prostor je rozčleněn až po příměstskou sídelní krajinu na jednotlivé zóny. Dostupné z: pinterest.com.

Behzadfar a kol. (2017) zmiňuje, že teorie a přístup transekčního plánování se v posledních letech stává jedním ze základních principů městského plánování a designu ve Spojených státech, Evropě i na Blízkém východě. Cílem teorie transektu je mimo jiné i dosažení vzorců udržitelného rozvoje městských oblastí. Dále se snaží vést a kontrolovat městský charakter pomocí analýzy intenzity a vzájemné dominance mezi zastavěným a přírodním prostředím (Behzadfar a kol., 2017). Behzadfar a kol. (2017) dále píšou, že město je považováno za „živou entitu“, která roste jako výsledek procesu vývoje a úkolem projektanta je tento tok řídit a kontrolovat. Zmiňuje, že město je fenomén podobný džungli nebo ekosystému, ve kterém se vše vyvíjí společně a zároveň nikde není uvedena ideální forma jako konečný cíl. Metoda hodnocení a členění území pomocí transekčního plánování poskytuje podle Tagliaventi (2006) komplexní systém, který pomáhá vést racionální a organický rozvoj měst. Myšlenka transektu krajin pochází z Ameriky a Tagliaventi (2006) se jí snaží aplikovat a přizpůsobit evropským podmínkám. Protože jsou evropská města specifická v tom, že byly kdysi obehnané hradbami, bylo

potřeba zavést do teorie transektu mezikategorii, která zahrne tuto specifickou oblast. Jedná se o formu přechodu mezi městskými čtvrtěmi a venkovem, ale podle Tagliaventi (2006) se ještě nejedná o příměstskou krajinu. Princip transektu jako klíč k pochopení evropských sídel a jejich krajin je podle Tagliaventi (2006) velkou výzvou a podle výzkumů poskytuje architektům a urbanistům možnosti řešení problémů spojených s rozrůstáním měst do krajiny. Upozorňuje, abychom se vrátili k městskému dědictví, a k tomu nám může pomoci právě metoda transektu, která umožňuje prostřednictvím spojení analýz a návrhů, vedoucích k úspěšnému organickému vývoji sídel. Zmiňuje, že je načase, aby se evropský urbanismus znovu naučil stavět čtvrti měst, které budeme moci obdivovat a aby se město a venkov znovu usmířily.

Doutlík (1996) zdůrazňuje, že základním smyslem hmotové skladby prostoru je vytváření přehledných a srozumitelných prostor, s dobrou orientací, harmonií všech plošných a hmotových prvků. Měly by být respektovány širší proporční vztahy ke krajině, městu a jeho částem. Princip zonace a zónování měst by měl podle Mátlá a kol. (2010) nahradit projekty měst, aby byla zaručena lepší kvalita sociálního a ekonomického života.

Obr. 27: Příklad zonace města podle Mincey a kol. (2013)
Zdroj: Sarah K. Mincey, Mikaela Schmitt-Harsha, Richard Thurau, 2013.

2.10.3 Zonace sídla a jeho krajiny s obecnými požadavky na jednotlivé zóny

Bydlení podle Doutlíka (1996) uspokojuje fyziologické, psychologické a sociologické nároky obyvatel. Obytným prostředím se potom rozumí soubor všech okolních ploch, jako jsou ulice, vnitřní dvory, hřiště, dopravní plochy, centra vybavení, občanské vybavení, plochy zeleně, plochy pro rekreaci a technické vybavení. Nároky a podoba obytného prostředí je odrazem způsobu života obyvatel a v průběhu času se proměňuje (Doutlík, 1996).

Doutlík (1996) zmiňuje vývoj vztahu bydlení a pracoviště, které vede k oddělování těchto dvou složek z důvodu hygienických, realizačních i z důvodu provozních nákladů, což vede ke zvýšení nároků na dopravu. Současný trend by však měl tento vývoj otočit a usilovat o co nejkratší vzdálenosti do zaměstnání nebo využívání moderních technologií a možností práce z domova.

Vztah bydlení a funkce rekreace a ploch zeleně je velmi blízký a je dán skutečností (Doutlík, 1996), že rekreace je formou aktivního i pasivního odpočinku ve volném čase nezbytná pro obnovu fyzických i psychických sil obyvatel. Podíl ploch zeleně je podle Doutlíka (1996) z biologického, prostorového i estetického hlediska v zóně bydlení nezbytný. Příroda a životní prostředí na území města hraje v současnosti čím dál vyšší úlohu v otázkách kvality života ve městě. Klimplová, (1993): „Venkovské prostředí utváří přírodní prvky, městské prostředí charakterizují stavby, tu a tam stromy a plochy zeleně“. Městské životní prostředí dále dotváří silnice, ulice, stavby, nezastavěné plochy a rekreační zóny (Klimplová, 1993). Klimplová (1993) dále tvrdí, že i když je kvalita životního prostředí městské zeleně je často otázkou vkusu, lidé většinou uvádějí stejná kritéria kvality, jako jsou historické stavby, starobylé ulice, volné plochy, stromy a možnosti různých aktivit. Přírodní plochy, jako jsou městské parky, lesíky nebo uliční zeleň jsou již dlouho oceňovanými prvky uvnitř městských zón a zároveň jsou částí klasického urbanistického plánování (Klimplová, 1993).

Vztah bydlení a zóny občanské vybavenosti je vázán na pěší dostupnost, ale zároveň je důležité zachování klidové oblasti v zóně bydlení. Jak již bylo zmíněno, občanská vybavenost sídla může mít charakter základního vybavení a pak vyššího občanského vybavení. Mezi vyšší občanské vybavení se řadí např. školské a vysokoškolské areály, zdravotnické areály, administrativní areály, ale také veletržní a výstavní areály nebo centrální vyšší městská vybavenost (služby, ubytování, stravování, sociální služby, kultura, apod.).

Vztah bydlení a technické infrastruktury vytváří podle Doutlíka (1996) přímou provozní závislost, jak z hlediska dodání pitné vody, energie, tak zpracování a odvoz odpadů a funkční kanalizace apod.

Doutlík (1996) charakterizuje požadavky nebo zásady na obytné prostředí následovně:

1) Hledisko provozně-technické:

- a. Požadavek koncentrace pracovních a obytných aktivit v souladu se strukturou osídlení
- b. Požadavek na kvalitní životní prostředí
- c. Požadavek na respektování stávajících hodnot místního prostředí
- d. Požadavek na zajištění optimální skladby výstavby bytů a domů
- e. Požadavek na zajištění základní občanské vybavenosti (základní a mateřská škola, prodejny potravin a průmyslového zboží, restaurace, kulturní zařízení, základní zdravotní zařízení apod.)
- f. Požadavek na zajištění dostatečného a dostupného přírodního prostředí pro rekreaci a sportovní vyžití
- g. Požadavek na zajištění odpovídající dopravní dostupnosti a obsluhy, možnosti pro pěší i cyklisty

2) Hledisko sociální a psychologické

- a. Požadavek na bezpečnost
- b. Požadavek identity (možnost sžití se s prostředím)
- c. Požadavek na umožnění setkávání se a vytváření sociálních kontaktů
- d. Požadavek na soukromí, klid a intimitu prostředí
- e. Potřeba snadné orientace
- f. Potřeba vzniku náklonnosti k místu bydlení (vytváření pocitu domova)
- g. Potřeba teritoriality, tedy rozdělení obytného území do odpovídajících územních zón na:
(* další obdobné členění spočívá v rozdělení prostorů na soukromý, polosoukromý, poloveřejný a veřejný)
  - i. Mikroúzemí (byt, dům, společné prostory domu a jeho okolí)
  - ii. Mezouzemí (společný dvůr, dětské hřiště, možnost kontroly těchto území)
  - iii. Makrouzemí (veřejné prostory ulice, náměstí, parku, nákupního centra nebo okolí nádraží)

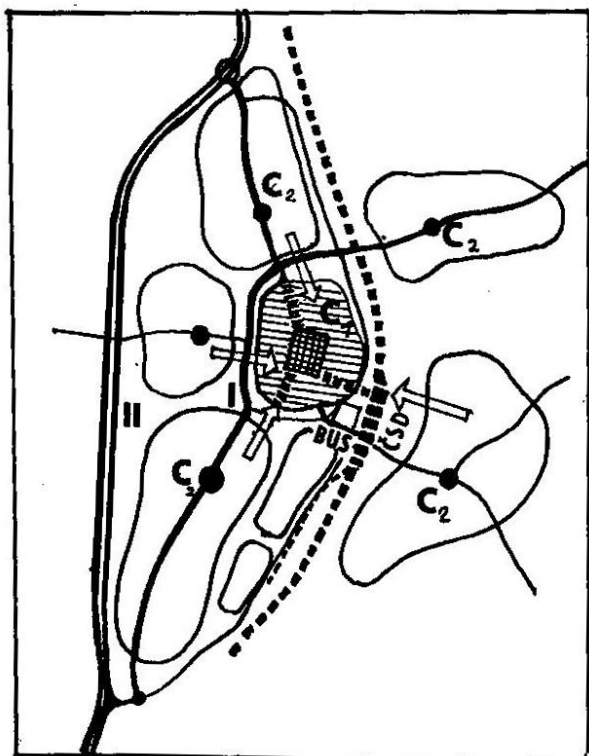
3) Hledisko hygienické

- a. Požadavek na zachování hygienických pásem ochrany od negativních vlivů dopravy, průmyslové a zemědělské výroby (požadavek na čisté ovzduší a případné odhlučnění)
- b. Požadavek na dostatečné oslunění bytů a rekreačních ploch

- c. Požadavek na zajištění standardu technického vybavení a občanského vybavení (zásobování vodou, energiemi, odvoz odpadu, kanalizace, zacházení s dešťovou vodou apod.)

CENTRÁLNÍ ZÓNA MĚSTA

Doutlík (1996) popisuje centrální zónu města jako přirozené těžiště města, kde jsou soustředěny všechny funkční složky. Jedná se o typickou polyfunkční zónu, kde hlavní složkou bývá vyšší a celoměstská občanská vybavenost. Obvykle zahrnuje historické jádro, které je charakteristické svou jedinečností a dává tak každému sídlu neopakovatelný ráz a genius loci. Velikost centrálních zón je rovněž velmi rozdílná a ovlivněná přírodními podmínkami, terénem i přítomností vody. Centrální zónu Doutlík (1996) dále člení na historické jádro, přilehlou vnitřní kompaktní část a nové části s novodobou zástavbou. U malých měst je podle Doutlíka (1996) centrální zóna i základní zónou občanské vybavenosti, kdy je vše v dostupné pěší vzdálenosti. Při jakýchkoliv sídelních úpravách je podle Doutlíka (1996) nutné vždy vycházet z širších celoměstských a sídelních souvislostí, tedy z analýzy širších vztahů. Podle hmotových a prostorových širších vztahů je třeba při řešení úprav sídelního prostoru chránit panoramatickou dominantnost centra, nevytvářet konkurenční nevhodné dominanty v blízkosti centra, chránit přístupové osy a dodržovat hierarchii architektonického výrazu okrajových částí od centra (Doutlík, 1996).

Obr. 28.: Centrální zóna malého města, I. - II. etapy dopravního zklidnění, C1 C2 dvoustupňová hierarchie centrálního vybavení. Pěší dostupnost umožňuje koncentraci občanského vybavení, vybavení do centra. Dostupné z: Doutlík (1996).

Velkou důležitost mají v centrální zóně plochy zeleně, přičemž tradiční historická jádra měst mají podle Doutlíka (1996) pouze 5–8 % ploch zeleně z celkové plochy centrální zóny. Městské parky a zahrady začínají mít větší podíl v přilehlé části v okolí bývalých hradeb a dále od centrální části města, kde se nachází parky nebo městské lesoparky, které mohou být doprovázeny vodními prvky či plochou. Centrální zóna je dále charakteristická svým řešením pěších zón a reprezentativního parteru zaměřeného na výtvarný detail.

Wittmann a kol. (2012) říká, že pokud navštívíme dosud pro nás neznámé město, podvědomě nás přitahuje jeho těžiště, tedy centrum se stopami historického vývoje, které jsou čitelné v uspořádání centrálního náměstí a v okolních ulicích. Podle Wittmanna a kol. (2012) vytvářejí tyto prvky charakteristický a neopakovatelný obraz města, který má subjektivní charakter a otisk tohoto obrazu zůstává v naší mysli v podobě „mentální mapy místa“. Historická centra většiny českých i evropských měst jsou stavěna na společném základu: středověk jim dal malé ulice a uličky vedoucí z náměstí, 18. století jim přenechalo stavby většího rozsahu, 19. století a počátky 20. století byly obdobím velkých změn, které vyústily v expanzi výstavby na předměstí, až už v podobě obytných celků, nebo obchodních center, městská centra se vylidnila, došlo k „odejmutí center vrstvám osob s průměrnými a vyššími příjmy ve prospěch specializovaných a administrativních aktivit a konečně dopravní zácpy, městské autodráhy a uniformní podprůměrná architektura v centru i na okraji města“ (Klimplová, 1993). Historické jádro by mělo představovat osobitost, být reprezentativní a odlišné od ostatních měst (Klimplová, 1993).

ZÓNA REKREACE A SPORTU

Rekreace je formou odpočinku ve volném čase a její způsoby jsou velmi různorodé (pasivní odpočinek, procházky, oddech, hry, pobyt v přírodě, společenské vyžití, kulturní a osvětová činnost, aktivní pohyb, sport, apod.).

Každodenní rekreace představuje formu odpočinku po zaměstnání ať už aktivní nebo pasivní, a z hlediska fyziologie a psychiky člověka se podle Doutlíka (1996) jedná o nejdůležitější složku rekreace a regenerace lidských sil. Doutlík (1996) dále uvádí, že se týká všech věkových skupin obyvatelstva a je součástí výrazu životního stylu. Každodenní rekreace probíhá nejčastěji v blízkosti domova a jeho bezprostředním okolí. Je zde důležitá prostorová dostupnost a dostatek míst určených k rekreaci. V zásadě se jedná o plochy zeleně, ale i o sportovní, či kulturní zařízení.

Víkendová rekreace představuje 1-2denní pobyt nejčastěji v přírodě, u vody nebo v lese. Doutlík (1996) popisuje, že je víkendová rekreace vázána na krajinu a koncentruje se do center zimní a letní rekreace v časově dostupných lokalitách.

Dlouhodobá rekreace probíhá o dovolené a prázdninách jako způsob dlouhodobého zotavení, obvykle nad 4 dny (Doutlík, 1996). Obvykle se soustřeďuje do center zimní a letní rekreace v atraktivních přírodních oblastech.

Přírodní prvky pro prostorovou tvorbu rekreačního a sportovního prostředí mají nezastupitelný význam. Základními přírodními prvky jsou plochy zeleně se stromy, keři a trávničky. Charakter každému prostředí dodávají terénní morfologie, tedy svažitost a přítomnost vody v podobě stojaté vody nebo protékající řeky, potoka, apod. Veřejné plochy zeleně v obytném prostředí jsou často uměle vytvářeny a obsahují tak různé architektonické prvky. Uliční zeleň tvoří doprovodné výsadby stromů nebo keřů podél komunikací, ale také v obchodních nebo pěších zónách, kde může být doplněna o mobilní zeleň. I na náměstí a nábřeží má zeleň podle Doutlíka (1996) důležitý hygienický, estetický a prostorový význam. Zejména v centrech měst vytváří zeleň vhodný změkčující kontrast k zastavěným plochám.

VÝROBNÍ ZÓNY (ZÓNY ZAMĚSTNÁNÍ)

Funkční složka výroby podle Doutlíka (1996) jednou ze základních funkcí, která zásadně určuje funkční a prostorovou formu celého osídlení. Spoluurčuje tak základní formu sídla, města i venkovské obce a dále určuje i jeho vnitřní části – funkční zóny měst. Způsob výroby byl vždy podle Doutlíka (1996) rozhodujícím činitelem společenského vývoje, jež se projevuje v urbanistické a územně plánovací činnosti. Zóny zaměstnání zahrnují všechna pracoviště různých sektorů zaměstnaneckých aktivit.

Funkční složky zaměstnání mají za cíl vytvářet harmonický soulad kvalitního životního prostoru s ostatními funkčními složkami, zejména se složkou bydlení a rekreace. Doutlík (1996) dále popisuje, jak zóny zaměstnání působí na urbanistickou strukturu města, říká, že bývají orientovány ve třech polohách a to 1) v urbanistické struktuře celého osídlení, tedy ve velkých územních celcích, 2) v sídle a 3) v jeho zónách.

ZÓNY S PRŮMYSLOVOU VÝROBOU

Doutlík (1996) uvádí základní členění průmyslu na 1) těžební a úpravárenský, 2) energetický, 3) těžký, 4) střední a 5) lehký. Ten pak dále člení podle lokalizace ve struktuře sídel následovně:

- Průmysl vázaný na danou lokalitu (těžba)
- Průmysl s volnou lokalizací
- Průmysl městský (sídelní)
- Průmysl mimoměstský

Doutlík (1996) také zmiňuje, že současná lokalizace průmyslu je často určena historickým založením základního průmyslového závodu ve městě, na rovinatém území, v blízkosti železniční tratě apod. To má za následek vytvoření územních bariér, které neumožňují další plošný rozvoj ani rekonstrukce podle moderních technologických požadavků. Poměrně novodobým odvětvím průmyslu je výstavba skladů a hal, jež má rozsáhlý dopad na krajinu a životní prostředí. Průmyslové zóny jsou podle Doutlíka (1996) rozloženy v samostatných soustředěných zónách města buď uvnitř města, nebo na obvodu města anebo v samostatné poloze. Doutlík (1996) dále uvádí obecné zásady rozmístění výrobních ploch, které je třeba respektovat a dodržovat z hlediska hygienické ochrany, z hlediska lokalizace příslušné výroby ke zdroji surovin, z hlediska územně-technologických nároků průmyslové výroby na rozlohu území, dopravu, zásobování energií, vodou, plynem a možností likvidace odpadu. Dále z hlediska geofyzikálních vlastností území. Je třeba řešit lokalizaci průmyslu s ohledem na vlastní urbanistickou koncepci, tedy návrh a členění funkčních zón z hlediska ochrany prostředí, architektonické kompozice prostorů, dominant a krajiny. V neposlední řadě je důležitá organizace výrobních ploch v ucelených provozních urbanistických souborech, tedy členění na průmyslové zóny, obvody, okrsky a skupiny s ohledem na vlastní hmotovou prostorovou skladbu, s možností koordinace a kooperace ve výrobě, s možností výzkumu a společných sociálně-hospodářských zařízení v dopravě a inženýrské infrastruktuře (Doutlík, 1996).

Zvláštní složkou ve výrobních zónách tvoří doprava a zeleň. Dopravní síť představuje možnosti vodní, letecké, železniční a motorové dopravy (Doutlík, 1996). Dopravní průmyslové vazby Doutlík (1996) člení na vnější, které představují vazbu na dopravní kostru sídla a soustavy osídlení a vnitřní, které je danou organizací a skladbou uvnitř výrobních obvodů, okrsků a závodů. Ozelenění výrobních ploch má dle Doutlíka (1996) mimořádný význam jak z hlediska prostorově-kompozičního, tak z hlediska zdravotního, hygienického, estetického i pocitu rekreačního. Izolační pásy zeleně také pomáhají oddělovat jednotlivé výrobní soubory, ale i výrobní zóny od obytných zón a jsou tak důležitými biologickými činiteli životního prostředí. Je důležité zmínit, že průmyslová výroba obecně ve většině případech působí negativně na krajinu, životní prostředí i sídla, proto je důležité dodržovat hygienická

a ochranná pásma. Ochranné pásmo mezi obytnou zónou a výrobní zónou má mít šířku minimálně 50 m (Doutlík, 1996).

ZÓNY SE ZEMĚDĚLSKOU VÝROBOU

Vývoj vztahů zemědělské výroby k sídlu započal bezprostřední návazností na obydlí zemědělce, jeho hospodářských objektů a těsného zázemí produkční zemědělské půdy a toto členění dalo základ obrazu naší vesnice (Doutlík, 1996). Další vývoj spočíval v postupném scelování pozemků a oddělování zemědělské výroby od sídel. V důsledku tohoto vývoje došlo k zásadním změnám struktury venkovského osídlení, ke změnám celého obrazu krajiny a celkové změně životního způsobu venkovského obyvatelstva (Doutlík, 1996). Doutlík (1996) dále popisuje současné trendy, které revidují účelnost velkých zemědělských jednotek a popisuje důvody ke zmenšení plošných měřítek z hlediska ekonomického, zejména v otázkách dopravy, dovozu potravy pro zvířata, odvozu fekálií apod., dále z hlediska zhutnění půdy, kterou takto znehodnocují těžké zemědělské stroje, z hlediska problému vodní a větrné eroze, která na těchto plochách vzniká, a také z hlediska estetického, kdy velké plochy výtvarně prostorově i rekreačně znehodnocují krajinný ráz. Doutlík (1996) dále zdůrazňuje, že působení výrobních zón a zemědělských ploch je velmi závažné, protože způsobuje převratné změny zemědělské krajiny a jejich jednotlivých typů (příměstské rekreační, podhorské, apod.). Zdůrazňuje, že základním smyslem tvorby kvalitního životního prostředí je uchování kulturních a civilizačních hodnot krajiny a vytvoření nových způsobů hospodaření s respektem k přírodě, krajině i sídlu. Doutlík (1996) navrhuje použití vegetačních krajinných pásů k ochraně a izolaci výroby od sídel a rekreačních ploch a zároveň jejich provázání s okolní krajinou. Zemědělská výroba je značně ovlivňována přírodními a biologickými podmínkami a odpovídá tak různým typům krajiny, kde vytváří jedinečné sezónní kompozice.

PROVOZNÍ ZÓNA – DOPRAVA

Doprava tvoří spolu s technickým vybavením sídla systém sídelní technické infrastruktury, který zprostředkovává informace, kontakty, energetické zásobování a celkovou formu pohybu osob a nákladů (Doutlík, 1996). Zahrnuje v sobě trasy pro pěší, cyklotrasy, trasy MHD apod. Tvoří linie či uzly v dopravní síti. Její hlavní funkcí je spojovat a propojovat, ale zároveň může vytvářet nepřekonatelné bariéry a omezení v daném území.

Doutlík (1996) shrnuje a charakterizuje obecné požadavky na dopravní strukturu do následujících bodů:

- Doprava a inženýrská infrastruktura má být co možná neekonomičtější;
- má respektovat zásady ochrany životního prostředí;
- má vytvářet ucelené dopravní systémy a dále subsystemy motorové dopravy a subsystemy hromadné a pěší dopravy, které tvoří ucelený systém dopravní struktury osídlení a sídla;
- potřeby se vyvíjejí v závislosti na změnách životního způsobu obyvatel, tedy z celkových společenských a sociálních potřeb společnosti;
- doprava a její systém musí sloužit v každé etapě vývoje – požadavek flexibility celého dopravního systému.

Součástí dopravní sítě jsou i odstavné a parkovací plochy, na které jsou odlišné požadavky v centrech města a v obytných zónách. Dalším prvkem je autobusové nebo vlakové nádraží a jejich umístění na území města.

Jak píše Doutlík (1996), pěší pohyb je nejpřirozenější způsob přemístování člověka a odpovídá jeho biologickým vlastnostem. Formy pěšího pohybu po městě jsou buď účelové, jako cesta domů, do zaměstnání, školy, na MHD anebo rekreační, jež představuje volnočasové procházky, rekreační sport apod. Chodec se má podle Doutlíka (1996) pohybovat v artikulované struktuře, vnímat dynamiku uzavřených a otevřených prostor a vnímat orientační body a symboly města. U malých a rovinných měst je podle Doutlíka (1996) dále nutné zajistit bezpečný provoz cyklistů, kteří mohou jezdit na kole do zaměstnání nebo do škol.

Vliv dopravy na životní prostředí je zásadní, na jedné straně rozvoj dopravy zvyšuje životní úroveň obyvatel, ale na straně druhé, dopady pronikání dopravy do center měst, do zón bydlení, či do rekreačních zón způsobují velkou zátěž na prostředí a obyvatele (Doutlík, 1996). Hluk, prach, vibrace a celkové potenciální nebezpečí z motorové dopravy vytvářejí dle Doutlíka (1996) stále psychické stresové vjemy. Urbanistické řešení by mělo zajistit funkční řešení situace např. zamezením možnosti projížděním obsluhy centrální částí města, prostorovým oddělením pěších od motorové a hromadné dopravy, oddělení pomalé a rychlé dopravy. Urbanisticko-dopravní řešení by tak mělo vést k vytvoření chráněných zón životního prostředí, klidu a relaxace (Doutlík, 1996). V okolí komunikací má značně pozitivní vliv užití zeleně, zejména z biologického hlediska, zeleň filtruje prachové částice, zvyšuje vlhkost prostředí apod. Zeleň podél komunikací funguje také jako orientační a vodící prvek (Doutlík, 1996).

ZÓNA MÍST MEZI MÍSTY, VÁGNÍ TERÉN

Haluzík (ed.) a kol. (2020) popisuje vágní terén jako prázdný prostor, který vznikl jako vedlejší produkt, jako nezamýšlený důsledek snad každého urbanistického záměru, každé realizace masterplanu města.

Základním typem vágních terénů jsou podle Haluzíka (ed.) a kol. (2020) rozlehlé tzv. brownfieldy, jejichž vznik je spojován s útlumem těžby a těžkého průmyslu. Haluzík (ed.) a kol. (2020) charakterizuje brownfieldy s nevyužívanými průmyslovými objekty jako degradovaný prostor městské periferie, které jsou pro „většinový pohled synonymem zmaru, rozpadu a esence ošklivosti.“ Teprve až postupem času se podle něj tento negativní pohled proměnil ve fascinaci těmito podivnými městskými místy. Vágní terén dále Haluzík (ed.) a kol. (2020) popisují jako počáteční stádium návratu člověkem změněného stanoviště zpět přírodě. Popisují tento proces jako časoprostorové problikávání přírody mezi umělými strukturami, nebo spíše na jejich troskách. Rostliny i živočichové tento prostor znovu osidlují, uchycují se zde podle vhodnosti podmínek pro daný druh. Haluzík (ed.) a kol. (2020) se zamýšlí, jak člověk vnímá vágní terén jako něco prázdného, nepatřičného, či prekérního, na rozdíl od živočichů, kteří jej vnímají jako prostor potenciálně vhodný k obývání a k expanzi. Haluzík (ed.) a kol. (2020) zmiňují město jako složitý organismus, který si však udržuje svou uspořádanost, ale zároveň vylučuje na svou vnitřní i vnější periferii neuspořádanost, srovnávají tento proces s úklidem domácnosti, ve kterou jsou potřeba tzv. úklidové a manipulační prostory a prostor pro odpad, stejně tak i uspořádané centrum města produkuje neuspořádanost na vnitřní a vnější periferie, čímž vznikají tyto vágní terény, či zóny. Haluzík (ed.) a kol. (2020) zdůrazňují, že ony vágní terény, místa mezi místy představují velký potenciál pro rozvoj nové identity města.

Konvička (Vorel a Sklenička, ed., 2006) upozorňuje na postupnou industrializaci našich měst, jejímž vlivem se formují rozsáhlé výrobně technické a navazující smíšené zóny, pro které je typické degradované životní prostředí a výrazný deficit zeleně. Tím pádem zde zcela chybí i jakékoliv náznaky ucelené městské krajiny. Potvrzuje to i Haluzík (ed.) a kol. (2020), který sleduje aktivní zájem o vágní terén jako prostor s estetickou, biologickou a historickou hodnotou. Tvrdí, že lidé vědí, co v těchto místech mohou očekávat, chápou, co je možné změnit, co je zde dobře nebo špatně.

Urbanistická a estetická kvalita města je v současnosti podle Konvičky (Vorel, Sklenička, ed., 2006) čím dál více ceněna pro nezastavěné prostory, tzv. open space, které slouží jako veřejné prostory a dotváří přírodní prostředí města.

Haluzík (ed.) a kol. (2020) doporučuje následující body pro správné navrhování a realizaci projektů ve vágním terénu:

- „Nebojme se ve městě vyhradit prostor pro bujení přírody a novou divočinu
- Smiřme se s dočasnými zásahy
- Nebojme se ve sterilitě veřejných prostor města pootevřít dvířka síle přírody a spontaneitě
- Nebojme se tedy být „architektky prázdnoty“ ve městě. Používat široké spektrum jejích různých módů a typů.
- Nenechme se přesvědčit ke snadnému ostentativnímu uklízení
- Nechme vágnímu terénu některé funkce, které si sám osvojil
- Nechme ve městě prostor pro spontaneitu a věci vznikající zespoda
- Aby prostor umožňoval setkávání, inkluzi a dialog, musí být i sama jeho projektová příprava a tvorba setkáváním a dialogem představ i účastníků
- Sledujme, kolik ošemetnosti ještě sneseme, a tomu pak podřídíme jeho úpravy. V ostrém řezu střídat kontrolu se spontánností.
- I zde je třeba stanovovat pravidla
- Síť občanské kontroly
- Neděsme se před započítím takových projektů nedostatku financí
- Neděsme se určité guerillové podstaty
- Nenechme se svést k šablonovitým přístupům“

2.10.3 Zonace jako nástroj k plánování udržitelného rozvoje

Protože existuje kritická potřeba porozumět geografické diferenciaci a regionálním charakteristikám za účelem formulování opatření managementu a plánování rozvoje tak, aby odpovídaly místním podmínkám (Geng a kol., 2014) je tvorba zonace území jedním z hlavních a zároveň nejlevnějších nástrojů strategického plánování území. Princip zonace je důležitým nástrojem pro plánování a zajištění stability z hlediska ekonomického, ekologického i sociálního. Může přispět k tvorbě strategií pro další rozvoj území a tím zajistit udržitelný rozvoj území, ochranu půdy, ale i schéma pro zachování přírodního a kulturního dědictví (Boyes a kol., 2007). Zonace odhaluje, které zóny je třeba chránit a podporovat a které naopak omezovat v růstu a rozšiřování se. Princip zonace dále představuje klíčový nástroj v regulačním plánování, zejména pak v širším smyslu environmentálního plánování (Tse, 2001). Je však nutné stanovit si jasný řád a pravidla principu zonace. Prostřednictvím zonace mohou plánovači

a urbanisté stanovit jasná pravidla, jak nejlépe využít půdu a území příměstské a městské krajiny. Zonace podle Mincey a kol. (2013) odkazuje na manifest Nového urbanismu, a tedy návrat k tradičnímu plánování. Rovněž zonace sídelní krajiny podle Miovské (2010) určuje základní principy a příležitosti pro obytné užití sídelní krajiny. Představuje metody umožňující strategický rozvoj území a celkový vzhled krajiny. Je tedy zásadním prostředkem pro udržitelný rozvoj a zlepšování kvality života a zachování hodnotné venkovské krajiny.

2.10.4 Zonace jako nástroj pro posuzování změn v sídelní krajině s možností zpětné kontroly

Studie Onsteda a kol. (2014) zkoumá proměny v krajině a v urbanizovaných regionech z hlediska sociálně-ekologického. Uvádí, že aplikací zonace lze lépe chápat změny v krajině v průběhu času a tím pádem i lépe plánovat budoucí vývoj urbanizované krajiny. Studie podle Onsteda a kol. (2014) používá formu zpětné kontroly vytvořením tzv. kontrolního modelu, který pomáhá v důsledném plánování budoucího rozvoje území. Podle studie Hsiao-Tung (2011) vznikne stanovením zonace nové vhodnější nastavení územního řízení za účelem získání lepší kvality městského prostředí. Ke svému výzkumu a stanovení zonace používají tzv. zónovou kontrolu, která nejprve popisuje stávající využití půdy, občanskou vybavenost a infrastrukturu, ale i výšky budovy, procenta zastavěného území, procenta nezastavěného území, procenta plochy zeleně a hustotu osídlení. Podle matematických vzorců dále určuje procentní podíly jednotlivých zón. Studie vychází ze současného stavu obytných zón a odhaluje tak prioritní území k řešení. Ve výsledcích nabízí metodiku se sjednocujícím přístupem, která cílí ke zkvalitnění městského prostoru a udržitelnému rozvoji.

Tse (2001) uvádí jako hlavní cíle zonace: 1) usnadnit obnovu/restrukturalizaci měst a tím zlepšit životní prostředí ve městech, 2) možnost propojení lokalit, zajištění integrace různých využití území a rozvoj infrastruktury, 3) možnost koordinace vývoje např. některými omezeními a 4) zajištění odpovídající kontroly návrhu zástavby v oblastech s vysokou krajinářskou a občanskou hodnotou a v lokalitách se zvláštním designem nebo historickým významem.

Pomocí zonace lze sledovat výraznou heterogenitu krajin a městských struktur a zároveň vidět prostorové přechody ve využití půdy. (Couch a kol., 2012). Boyes a kol., 2007 člení krajinu na meziměstskou, příměstskou a městskou a říká, že všechny oblasti krajiny jsou čím dál více antropogenní, a proto odráží lidské priority ve využití půdy. Boyes a kol. (2007) popisují využití principu zonace v územním plánování a řízení aktivit na území regionu. Přínos principu zonace vidí v možnosti strategičtějšího plánování. Zonace může podle Boyese a kol. (Botkin, Beveridge, 1997) přispět k ochraně

stanovišť a druhů, ale i místa s kulturním dědictvím apod. tím, že minimalizuje konflikt mezi jednotlivými zájmovými sektory. Schématem zonace je tak možné identifikovat, kde jsou interakce a potenciální konfliktní místa na řešeném území (Boyes a kol., 2007).

Jak již bylo zmíněno, princip zonace je systém prostorové klasifikace (Xu a kol., 2006) a jeho účelem je vést regionální plánování k dosažení udržitelného rozvoje. Zonace nám pomáhá pochopit rozdíly a podobnosti mezi jednotlivými zónami. Pro každou zonaci je třeba zohlednit měřítko a její aplikaci pak nejlépe na úroveň regionu.

2.10.5 Zonace z pohledu estetického vnímání vizuálních charakteristik prostředí

H. Rich a D. Rich (2017) rozdělují krajinu podle jejích převládajících vlastností na 1) lesy, 2) pastviny, 3) pobřeží, 4) hory a 5) voda a mokřady, která dále řeší z hlediska atmosféry daného prostředí a jeho vnímání. Všechny poznatky pak prakticky využívají při řešení návrhů jednotlivých prostorů a území, soustředí se přitom na materiály, strukturu a principy osázení. Praktičnost této metody se pak uplatňuje v konečné fázi při vytváření nových návrhů nebo návrhů úprav zvolených stanovišť.

Tabulka 1: Zonace na základě teorií podle H. Riche a D. Riche (2017)

zóna	vlastnosti a jak je vnímáme	barevné schéma
LESY	- klidný a intimní charakter - nejsou zde jasně definované cesty - tlumené a pohyblivé světlo - různé tóny zeleně - vnímáme střídání ročních období - stromové opakování vertikálních forem - keřové a bylinné patro - rovnováha, harmonie - pocity rekreace	
LOUKY A PASTVINY	- složitá síť rostlin skládající se z velkého množství trav proložených sezónními trvalkami - cítíme, že tato rostlinná společenství jsou příkladem komplexnosti, hloubky a rovnováhy přírody - opakování travin - vnímáme pohyb ve větru a jemné detaily - rovnováha mezi tvarem, výškou, barvami a texturou - charakter je převážně plochý, téměř tekutý - prožíváme pocit nekonečna	

POBŘEŽÍ	- nedefinovatelně divoká, syrová síla, která je vždy konstantní - působí jako autorita, která utvářela zemi po miliony let - kombinace drsných účinků větru, soli a písku vytváří velmi náročné podmínky - pobřeží má schopnost být klidné a shovívavé nebo tvrdé a neústupné - nepředvídatelnost, díky které je krajina hraničící s mořem tak fascinující - pobřežní mokřady - rozměr – mezi útesy a pláží – rovnováha - kontrast – různé materiály, textury - kontrast prostoru	
HORY	- velmi silná atmosféra - náročná krajina, která vyžaduje respekt - všímáme si, jak exponované a drsné podmínky jsou a jak ovládají paletu rostlin - vítr působí na stromy, keře, je zde zvlněná půda - pochopení jedinečného smyslu místa dáno: - přírodními materiály - povětrnostními podmínkami - kořeny jsou obnaženy na cestách - uvědomujeme si, jak zde rostou rostliny HORSKÉ ZÓNY - přírodní - vrstevnaté ekosystémy - nadmořská výška určuje různé podmínky prostředí (teplota, vlhkost, složení půdy a sluneční záření) - od bujných hustých březových lesů až po pokroucené borovice a nížce rostoucí, voskově-listnaté alpiny - vnímáme texturu a prostor	
VODA A MOKŘADY	- voda je klíčovým prvkem v krajině - skrz vodu vnímáme spojení nebe se zemí - představuje hloubku, tajemství - v její blízkosti je živná půda - na cestách krajinou působí jako odpočívadlo - je intenzivní a silný prvek nebo tichý a klidný - vnímáme směr a tvar vodního prvku Vodu v krajině dělíme na: - řeky a potoky - jezera a rybníky - rašeliniště - mokřadní oblasti - kaskády a stupně - bažiny	

3 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

Cílem disertační práce je zpracování obecných zásad pro řešení zonace sídelní krajiny ve vztahu k malému městu a její aplikace na konkrétní malá města.

3.1 Formulace cílů

Hlavním cílem práce bude vytvoření principu zonace příměstských krajin, která bude aplikovaná na konkrétní malá města a dále využitelná pro řešení dalších obdobných území malých měst v České republice. Dále budou vypracovány konkrétní návrhy úprav s předpokladem vizuální a funkční kompozice a důrazem na sociální a estetické hledisko a individualitu malých měst.

Vedlejším cílem bude zpracování dat a analýz z průzkumů území a zhodnocení stávajícího stavu území vybraných malých měst.

Pro analýzy jsou vybrána 2 malá města v České republice. Jako referenční město bude vybráno jedno zahraniční malé město v Evropě. Jedná se o Duchcov s devastovanou částí příměstské krajiny a Vodňany se zachovalou příměstskou krajinou. Praktickým vyústěním práce budou podklady použitelné pro řešení příměstských krajin obdobných malých měst a vlastní návrhy na řešení úpravy příměstské krajiny měst Duchcov a Vodňany. Jako vzorové a inspirační (referenční) město bude zvoleno malé město Lomma v jižním Švédsku, které se velice rychle a zároveň efektivně vyvíjí, klade přitom důraz na veřejný prostor a využití okolní krajiny. V současné době se jedná o jedno z nejlukrativnějších malých měst v Jižním Švédsku.

3.2 Formulace hypotézy

Důvodem špatného vývoje a stavu příměstské krajiny je nedostatek tvůrčího a citlivého navrhování, nedůsledně zpracované územní plány a nezájem obyvatel o prostředí vlastního města i okolí a individuální snahy pro exploataci příměstské krajiny.

Hypotézy:

H1 – problémy spojené s estetickým působením krajiny malých měst a zlepšení vztahu obyvatel ke krajině malého města je možné vyřešit novým uspořádáním příměstské krajiny, navržením zeleně a zefektivněním využívání jednotlivých prostorů krajiny.

H2 – provedené analýzy, spojené se zjištěním potřeb obyvatel malého města, je možné a efektivní použít pro další malá města v České republice, je možné zapojit veřejnost do dění města a vést ji tím k uvědomění si svého vztahu k malému městu a k prostředí, ve kterém obyvatelé města žijí.

4 MATERIÁL A METODY

4.1 Metodický postup práce

Hlavními metodami pro řešení stanovených výzkumných otázek (hypotéz) byly zvoleny konkrétní analýzy, které umožní kompletně zhodnotit území z hlediska vyšších územních celků, pohledu na město ve vztahu ke krajině, uchopit celkovou strukturu krajiny a města, strukturu osídlení, ale i vztah obyvatelstva k území. Pro prvotní uchopení vybraných měst a jejich okolí byla použita analýza stávajícího stavu a širších vztahů. Následovala analýza LCA (Landscape Character Assessment), která se soustředí převážně na definování krajiny a pojmenování jejích rozdílných jednotek podle charakteristických vlastností. Ve druhé fázi pak člení město a jeho vnitřní strukturu. Analýza podle Kevina Lynche se naopak v první fázi soustředí na strukturu města a jeho fyzické prvky, ve druhé fázi zabíhá do krajiny a řeší, jak na sebe oba organismy vzájemně působí a jak se ovlivňují. Poslední analýzou je výzkum pomocí pocitových map, který proběhl ve vybraných městech v různém časovém horizontu. Analýza spočívá ve vyjádření pocitů místních obyvatel ve vztahu k městu, ve kterém žijí. Hodnocení krajinného rázu doplňuje výše uvedené analýzy a pomáhá k definování řešeného území a následnému vytvoření zonace města a příměstské krajiny.

Všechny zvolené metody tak společně tvoří „trojrozměrný“ úhel pohledu, který nám pomáhá pochopit situaci daných území ze vztahu krajiny k městu, města ke krajině a ze současného vnímání místních obyvatel jejich životního prostředí.

4.2 Analýza širších vztahů a funkční analýza stávajícího stavu

Analýza širších vztahů a stávajícího stavu popisuje danosti lokality z převzatých dat, jak v textové části, tak ve formě map.

Analýza širších vztahů vyjadřuje převážně na mapových podkladech jednotlivé faktory a prvky, které nějakým způsobem působí na řešené město v rámci katastrálního území i mimo něj. V mapových podkladech jsou významné vlivy vyznačeny plošnými útvary, body, liniemi či šipkami. Na mapě jsou zakresleny hranice katastrálního území daného města a dále okolní subjekty, jež na hranice území navazují a difúzně prostupují definovanými hranicemi v širším kontextu krajiny (např. kontakty sousedních obcí, turistické stezky, blízkost chráněných krajinných oblastí apod.). Analýza širších vztahů představuje mapový podklad s charakteristikami území, které spolu navzájem souvisí, vzájemně se ovlivňují a je doplněn textovou charakteristikou k lepšímu pochopení. Mapové podklady vyjadřují také výhledy z města do krajiny a z krajiny na panorama města, hlukové charakteristiky, dopravní situaci,

formu zastavění, okruh dostupnosti zeleně či vlivy okolního krajinného rázu. Analýzy jsou zpracovány na základě terénního průzkumu a na základě zpracování mapových podkladů, které poskytuje mimo jiné Česká informační agentura životního prostředí CENIA a další.

Funkční analýza stávajícího stavu území je řešena převážně grafickým ztvárněním doplněným o text k jednotlivým mapám a zobrazení. V první části je charakterizováno vybrané město a jeho okolí v rámci katastru, občanská vybavenost, technická zařízení, zemědělské subjekty nebo průmyslové areály, dopravní situace, demografické údaje apod. Dále se zde setkáme s funkčním členěním území, vycházejícím z ÚPD (Územně plánovací dokumentace) a vyznačenými ochrannými pásmy v řešeném území. Historický vývoj území je popsán detailně a doprovází ho historické mapové podklady znázorňující vývoj města a jeho okolí v prostoru a čase. Následuje charakteristika přírodních podmínek a celkového uspořádání katastrálního území s jeho využitím.

4.3 LCA analýza

Metoda analýzy LCA (Landscape Character Assessment) byla definována v rámci kvalitativního hodnocení krajiny a je podkategorií EA (Environmental Assessment) nebo EIA (Environmental Impact Assessment). Analýza je původem z Anglie a Skotska, kde byla použita pro hodnocení přírodního dědictví v krajině. Analýza charakteru krajiny definuje vlastnosti dané krajiny, zabývá se geografickými prvky, kulturním vývojem a živou krajinou (Vorel, Sklenička ed., 2006). Podle Hansona (Vorel, Sklenička ed., 2006) by rovněž měla vzít v úvahu hledisko obyvatel krajiny, které je důležité zejména pro vizuální analýzu a dále by měla brát v potaz podmínky a principy pro zásahy do krajiny specifické pro dotčený prostor. Zmiňuje základní prvky charakteru krajiny, strukturu kulturního vývoje a rozvojovou politiku. Dále může zahrnovat posouzení všech aspektů řešené krajiny, jakými jsou geologie, hydrologie, ekologie, využití krajiny apod. LCA analýza slouží jako nástroj, který nám pomáhá porozumět a uvědomit si vlastnosti krajinného území, ve kterém žijeme a zároveň vidět rozdíly v porovnávání se sousedními krajinami. Analýza se tedy zaměřuje na to, jak identifikovat a vyjádřit rozdíly dílčích krajin v rámci jednoho řešeného celku. Učí nás vidět a vnímat prostředí s jejich odlišnostmi. Pomocí LCA analýzy dokážeme od sebe rozlišit např. mnohé typy lesnatých oblastí, luk či pastvin, vrchovin, zemědělských pozemků, ale i charaktery architektonických stylů a historických artefaktů, jež dodávají místům jedinečný dojem působnosti. Definováním jednotlivých vlastností se řešené území rozčlení a každý jednotlivý úsek tak vynikne vlastním charakteristickým rysem a dojmem, jakým na nás působí a čím se zároveň liší od okolních lokalit. Toto „rozidentifikování“ krajiny a charakterizování kombinací v ní nalezených komponentů je vyústěním našeho přemýšlení o krajině. V analýze se snažíme být co nejvíce objektivní a přemýšlíme o krajině jako

o celku se všemi jejími prvky. Proces posuzování krajiny zahrnuje dva hlavní stupně. V prvním z nich je krajina popisována a klasifikována na jednotlivé části s jednoznačným významem. Druhá fáze analyzuje a rozčleňuje definovaná území detailněji a hodnotí získaná data popisem. LCA analýza nám umožní stanovit strategickou kostru pro další vývoj krajiny a určit tak její potenciál a priority pro další akci.

Hanson (Vorel, Sklenička ed., 2006) zmiňuje, že v krajinných charakteristikách by měly být zahrnuty minimálně následující prvky:

- 1) *Horizont*, protože představuje nejzákladnější složku charakteru krajiny. Tento okraj podle něj tvoří přechod z urbanity do divočiny, je místem, kde budujeme monumenty, symboly, ikony a stavby, kterými se do krajiny podepisujeme.
- 2) *Směr(y) pohledu* podle Hansona (Vorel, Sklenička ed., 2006) znázorňují oblast nebo region, který obsáhne pohledem a který sahá právě k horizontu. Říká, že je plánem, na kterém vzniká obraz charakteru krajiny.
- 3) *Voda* jako nejdůležitější podmínka existence života je zároveň nejvíce žádaným prvkem v krajině. Hanson (Vorel, Sklenička ed., 2006) píše, že od městských prostranství až po horská jezera a pláže, všude je voda magnetem pro naše smysly.
- 4) *Okraje* vznikají podle Hansona (Vorel, Sklenička ed., 2006) vznikají na přechodu krajinných prvků a představují např. pobřeží, kraj lesa, linie, kterou je budova spojena se zemí. Říká, že okraje vytváří strukturu krajiny.
- 5) *Plocha* vyplňuje prostor mezi liniemi – okraji. Hanson (Vorel, Sklenička ed., 2006) píše, že úseky krajiny, které pokrývají tvary povrchu země a jejich proporce vnímáme z pohledových bodů a linií.
- 6) *Barva a textura* vytváří podle Hansona (Vorel, Sklenička ed., 2006) charakter a náladu krajiny.
- 7) *Atmosféra* je podle Hansona (Vorel, Sklenička ed., 2006) filtr, přes který krajinu vidíme.
- 8) *Kontrast* vytváří pomocí rozdílů v krajině akcenty, které k sobě obvykle přitahují pozornost. Hanson (Vorel, Sklenička ed., 2006) uvádí příklad stromu rostoucímu na louce, jež je dominantou a místem úkrytu, zatímco strom rostoucí v lese sotva vnímáme.

Krajinná analýza může podle Hansona (Vorel, Sklenička, ed., 2006) využívat tzv. inventarizaci krajiny a stát se tak základním podkladem pro posouzení vizuálního zásahu. Popisuje, že návrh zásahu do krajiny musí být definován v návaznosti na charakteristiky a posouzen správně a dostatečně po zvážení a vybrání patřičných technik hodnocení. Zmiňuje metody fyzické replikace, fotomontáže, počítačové modelování a analýzy srovnatelných studií.

4.4 Lynchova analýza

Výzkumem mentálních map a jejich urbanistickou interpretací se zabýval americký urbanista a teoretik Kevin Lynch, který definoval teorii „obrazu města“. Lynchův „obraz města“ je výsledkem složitých společenských a historických pochodů (Wittmann a kol., 2012). Wittmann a kol. (2012) popisují Lynchovu metodu jako objektivní proces, který probíhá mezi pozorovatelem a okolím. Města, která podle Wittmanna a kol. (2012) Lynch sledoval, měla velmi malý rozsah vizuálně čitelných a současně přitažlivých městských částí i samotného centra, a proto bylo potřeba zajistit jejich čitelnost, srozumitelnost, pochopení a lepší orientaci.

Zvolená analýza podle Kevina Lynche, významného amerického teoretika environmentální urbanistické tvorby, spočívá v definování konkrétních území a částí města podle jejich funkce a vnímání. Analýza vychází z knihy *The image of the city*, kde je uplatněna na příkladech několika amerických měst. Kevin Lynch (1960) zkoumá především formu města, jeho jednotlivé čtvrti a s tím související možnost pohybu a orientace v prostoru města. Analýza pracuje pouze s fyzickými prvky města a jejich vnímání. Jednotlivé elementy Kevin Lynch dělí do pěti kategorií, jimiž jsou definovány cesty – *paths*, okraje – *edges*, oblasti – *districts*, uzly – *nodes* a orientační body či mezníky – *landmarks*. Analýza pomáhá při definování charakteru města, jeho čitelnosti a možnosti identifikovat se s ním. Město se stává přehledné s rozlišitelnými symboly.

Cesty, trasy – *paths* znamenají v Lynchově analýze element, který slouží k pohybu v prostoru města, lidé mohou objevovat město, jeho čtvrti a oblasti. Jako fyzický prvek představují cesty/ trasy – *paths* ulice, kanály, stezky, silnice, železnice. Okraje/ rozhraní čili *edges* představují lineární prvky tvořící hranice mezi dvěma fázemi. Lidé je nepoužívají k možnosti pohybu jako cesty, ale vnímají je jako předěl mezi různými prostředím. Tvoří je například nábrežní, rohy zástaveb nebo zdi. Někdy jsou vnímány i jako bariéry, které mohou uzavřít jednu část města od druhé. Okraje jako fyzický element tvoří důležitý organizační rys, jenž udržuje obecnou strukturu města jako celek. Oblasti/ soubory – *districts* charakterizují rozsáhlá území města, která uvažují v dvourozměrné rovině jako vnitřní a vnější části. Lidé vnímají vnitřní prostor, který je uzavřený a blíží se interiéru jinak než vnější prostor, který je otevřený a navazuje na krajinu. Oba prostory však souvisí a působí na sebe navzájem. Uzly – *nodes* představují body a strategická místa ve městě, jež umožňují vstoupit do města a pohybovat se skrze město. Tvoří jádra, která mohou koncentrací různých užití prostoru města, jako jsou rohy ulic, uzavřená náměstí, nebo zaměřená na oblasti, jejichž vliv se šíří a zastává funkci jako symbol. Uzly jsou však primárně křižovatky, místa odpočinku v rámci dopravy, křížení nebo sbíhání cest, momenty přechodu z jedné struktury do jiné. Orientační body – *landmarks* představují podobné body jako uzly, ale liší se ve fyzické formě, jenž

zahrnuje všechny výrazné objekty, jakými jsou budovy, obchody, hory nebo kopce. Mezníky symbolizující konstantní směr. Lidé jich neuvžívají pro vstupy a pohyb, ale jako místa pro setkání a orientační body. *Landmarks* mohou být uvnitř města nebo vzdálena v okolní sídelní krajině.

Cílek a kol. (2011) se zamýšlí, jak funguje analýza Kevina Lynche v prostředí krajiny. Zjednodušeně by se dalo říct, že středem města je náměstí, z něhož vyúsťují ulice nebo koridory vedoucí k hraničním čtvrtě, či města (Cílek a kol., 2011). Jaká centra nebo koridory je však možné najít v krajině? Cílek a kol. (2011) píše, že existují tzv. přirozená ohniska – biocentra a přirozené trasy zvěře, či migrační dráhy rostlin – biokoridory. Cílek a kol. (2011) píše, že mezi ohnisky (*uzly* nebo *orientační body*) a spojnicemi (*cesty*) krajiny leží větší či menší plochy (*oblasti*) lesů, polí a lidských sídel. Na rozhraní těchto ploch nebo plošek, které nejsou stálé, se koncentruje většina života a je zde i nejvyšší druhová pestrost. Krajina představuje v delším časovém úseku podle Cílka a kol. (2011) tekutou mozaiku několika navzájem s dočasně zaměnitelných prostředí po nějakou dobu udržovaných vnějšími vlivy.

Všechny tyto fyzické prvky spolu souvisí a ovlivňují se navzájem. Pro město jsou důležité z hlediska trvalé udržitelnosti, organizace a jasné struktury města jako celku dohromady. Hnilička (2005) rovněž přikládá důležitost jasné organizaci města a říká, že srozumitelností se místo stává důvěrným, příjemným a dobrým k obývání, město je tak čitelné, pochopitelné a lze si k němu jako k něčemu, co uznáváme, že existuje, utvářet vztah.

4.5 Analýza pomocí „pocitových map“ a sociologický průzkum

Analýza území podle „pocitových map“ je inspirována projektem občanského sdružení „Vodňany žijou“, které tuto metodu aplikovalo v roce 2010 ve městě Vodňany. Metoda pomocí „pocitových map“ spočívá v komunikaci s obyvateli města, přičemž oni sami vyznačují v příslušné mapě místa podle stanovené legendy. Tímto způsobem se tak hlouběji zamyslí nad místem, ve kterém žijí, dokáží definovat jednotlivá území a ztotožnit se tak s určitými částmi města.

Analýza pomocí „pocitových map“ je založena na terénním průzkumu spojeném s osobním kontaktem s místními obyvateli, kteří jsou dotazováni, kde nejčastěji tráví svůj volný čas na řešeném území, co je pro ně orientačním bodem, kde prožívají lásku, kde je podle nich ve městě největší nuda, kde se jim nelíbí a kde se eventuálně ve městě bojí. Každý z těchto bodů prožitku má svou barvu, kterou je označen v přiložené legendě u slepé mapy města. Občané tak přiřazují své pocity k příslušným místům, kde daný pocit prožívají. Pro označování míst na mapě občané používají barevné samolepky. Každý občan může použít pro daný prožitek různý počet samolepek, pokud ten samý pocit prožívá v řešeném území

na více místech, nebo může kterýkoliv bod z legendy zcela vynechat, jestliže daný pocit na území nikdy neprožívá.

Výsledkem analýzy pomocí „pocitových map“ je zobrazení míst s největší koncentrací zájmu občanů. Pro samotné obyvatele má metoda hodnotu v jejich sebereflexi, uvědomění si, že jim město patří. Místa, která vyznačili na mapě, pro ně něco znamenají, jsou identifikovatelná a zapamatovatelná. Důležitějším faktem tedy není, jakou nálepku to, které místo dostane, ale že ji vůbec dostane, že něco znamená.

Analýzu pomocí „pocitových map“ doprovází ve městě Duchcově sociologický průzkum formou demografického dotazníku, kde je použita metoda kvalitativního průzkumu náhodného stratifikovaného výběru podle věkových kategorií, kdy jsou do výzkumu zahrnuti obyvatelé příslušného města ve věku od 11 do 80 let včetně (Disman, 2002).

Potenciál této metody tkví v tom, že je možné ji dle konkrétních potřeb přizpůsobovat a doplňovat. Dále je možné zvolit různý typ provedení, nebo aplikace, jak výsledky získat. V tomto článku je uveden terénní průzkum, který proběhl ve vybraných městech a má své výhody v tom, že výzkumník město prožívá současně s obyvateli. Přímou vidí, kde se lidé pohybují, kde a jak tráví čas. Je ale možné analýzu převést do digitální podoby a oslovit obyvatele prostřednictvím internetu s konkrétní aplikací, která bude zahrnovat mapu a dotazník.

4.6 Výběr zkoumaných malých měst

Jak píše Jan Gehl (2000): „Přestože hmotný rámec nemá přímý vliv na kvalitu, obsah a intenzitu společenských kontaktů, architekti mohou ovlivňovat podmínky pro setkávání, pozorování a poslouchání lidí, podmínky, které jednak získávají svou vlastní kvalitu, jednak se stávají důležitými jako zázemí a východisko pro jiné formy kontaktu.“, byla vybrána a dále řešena dvě města v České republice s odlišným hmotným rámcem, který tak umožnil řešit každé město s individuálním přístupem, který klade důraz na jedinečnost každého města a vyžaduje tak odlišný přístup řešení k docílení kvalitních veřejných prostranství. Jedná se o k sobě kontrastní města Vodňany a Duchcov. Obě města však spojuje stejný problém týkající se stagnace, kdy chybí energie lidí využívajících prostory města, centra jsou takřka bez života. S tímto problémem se v současné době potýkají mnohá města nejen na území České republiky a úzce souvisí se společným soužitím obyvatel jednoho města a trávení času ve veřejných prostranstvích. „Živá města, v nichž jsou lidé v kontaktu s jinými lidmi, jsou vždy podnětná, protože jsou bohatá na zážitky, na rozdíl od měst nežijících, která se jen zřídka dokážou vyhnout chudobě zážitků, a tak jsou monotónní bez ohledu na to, jak pestrobarevné a různobarvé v nich stojí budovy“ (Gehl, 2000).

Jako třetí malé město bylo zvoleno zahraniční město Lomma v jižním Švédsku – oblast Skåne, které bylo v minulosti souženo obdobným problémem stagnace, ale v současnosti se jedná o velice lukrativní, prosperující a tím pádem velmi inspirativní město.

Města v České republice byla vybrána na základě kontrastních vlastností jejich zeměpisné polohy, vnitřní struktury i celkového krajinného obrazu. Zeměpisná poloha podle Horkého a Vorla (1995) ovlivňuje rozhodujícím způsobem charakter krajiny a skladbu jejích složek. Jihočeské Vodňany se tak od severočeského Duchcova výrazně liší jak v různorodosti vegetace, charakteru lidských sídel, tak v hospodářské činnosti. Vnitřní struktura obou měst je rovněž zřetelně kontrastující. Krajinný obraz popisují Horký s Vorlem (1995) jako vnější projev geografických podmínek, složitých vztahů a procesů krajinné struktury. Může tak být mnohostranně vnímaným vjemem, který umožňuje vnímat estetické a umělecké prožitky i psychické a citové reakce, které jsou subjektivním hodnocením, jimiž charakterizujeme krajinu.

Podle míry převládajících zásahů lze krajinu členit (Horký, Vorel, 1995) na krajinu přírodní, tedy bez zásahů člověka a na krajinu civilizovanou, která alespoň na území České republiky výrazně dominuje. Sklenička (2003) o této krajině hovoří jako o krajině kulturní a dále ji člení stejně jako Horký a Vorel (1995), kteří ji dále kategorizují na krajinu harmonickou, narušenou a devastovanou. V případě vybraných měst pro řešení této práce představují Vodňany město ležící v civilizované, harmonické krajině s vyrovnaným vztahem mezi přírodou a člověkem. K Vodňanům kontrastní Duchcov pak představuje město náležící civilizované, devastované krajině s výraznými civilizačními zásahy. Město v devastované krajině bylo vybráno zejména proto, že působení zeleně je zde více ceněno a její úpravy tak vyžadují zcela jiný přístup. Obdobně jako Vodňany, i město Lomma náleží civilizované, harmonické krajině s vyrovnaným vztahem mezi přírodou a člověkem. I přes tuto souvislost je mezi oběma městy propastný rozdíl zejména v kulturním vztahu k městu, veřejným prostorům a krajině.

4.7 Vymezení řešeného území pomocí hodnocení krajinného rázu

Krajiny mají podle Cílka a kol. (2011) zřídka ostré hranice. Pro řešení nějaké situace si v daném území obvykle stanovíme střed, jež se ale nemusí shodovat s geometrickým středem, ale může představovat např. středověké město, které má pravěkou historii. Pozornost bychom měli věnovat podle Cílka a kol. (2011) říční síti, protože má obvykle důležitou pozici vůči vodním tokům a pramenům, které se často nachází do 200 m od sídla.

Vymezení řešeného území u každého města bylo definováno pomocí hodnocení krajinného rázu. Hodnocení krajinného rázu bylo provedeno také jako doplnění analýz pro jednotlivá území a napomáhá

k vytvoření zonace. Hodnocení se opírá o metodiku podle Vorla a Kupky (2011). Vorel a Kupka (2011) popisují tzv. zákonná kritéria krajinného rázu, jakými jsou přírodní, kulturní a historická charakteristika, estetická hodnota, významné krajinné prvky, zvláště chráněná území, kulturní dominanty, harmonické měřítko a harmonické vztahy v krajině. Ve smyslu zákona však není stanovena závazná ani doporučená metodika hodnocení krajinného rázu, jsou tato hodnocení prováděna různými způsoby a upřednostňována různá hlediska (Vorel, Kupka, 2011). Vorel a Kupka (2011) popisují metodu na základě vytvořené metodiky kolektivem autorů, která je sjednocená s jasnými kroky a postupy hodnocení. Princip řešení spočívá v prostorové a charakterové diferenciaci krajiny a v rozložení hodnocení a posuzování na dílčí, samostatně řešitelné kroky, které Vorel a Kupka (2011) popisují následovně: **1) vymezení a popis, 2) hodnocení a 3) posouzení.**

V rámci vymezení a popisu řešeného území zmiňují tzv. „potenciálně dotčený krajinný prostor“, který slouží k tomu, abychom hodnotili pouze území, které je skutečně zájmově významné. Vymezuje se především pomocí bariér očekávané viditelnosti záměru, Vorel a Kupka (2011) je charakterizují jako terénní horizonty, okraje lesních porostů, hmoty nelesní zeleně, horizonty a okraje zástavby. Podle zákona může takovýto prostor obsahovat jedno nebo více míst krajinného rázu (krajinných prostorů). Rovněž je důležité do hodnocení zahrnout i scenerie pozorované z významných míst, např. z vyhlídkových turistických tras, ze vstupů do území apod., nebo tzv. třetí body, ze kterých se eventuální navrhovaný záměr do krajiny dostává do vizuálního vztahu k jedinečným či významným segmentům v krajině. Takováto místa se mohou podle Vorla a Kupky (2011) stát referenčními body hodnocení.

Hodnocení je druhou etapou vlastního hodnocení dotčené krajiny. Na základě prostorové a charakterové diferenciaci krajiny se vymezí místo či oblast, která představuje charakterově odlišný krajinný celek, určité rozsáhlé území s podobnou přírodní, kulturní a historickou charakteristikou. Místo krajinného rázu je podle Vorla a Kupky (2011) nejmenším hodnoceným celkem, obvykle vymezený krajinný prostor, konvexní, či konkávní, vizuálně spojený z většiny pozorovacích stanovišť anebo se jedná o území s typickou a odlišnou charakteristikou.

Obecná charakteristika dotčené krajiny a podrobná charakteristika potenciálně dotčeného krajinného prostoru následuje po základní prostorové diferenciaci a zjištěním širších krajinných souvislostí. Výsledkem analýz je dle Vorla a Kupky (2011) identifikace a klasifikace znaků jednotlivých charakteristik. Jednotlivé znaky jsou klasifikovány podle jejich významu jako zásadní, spoluurčující anebo doplňující, dále podle cennosti, jako jedinečný, význačný a běžný a podle projevu. Každý znak má stránku obsahovou a vizuální (Vorel, Kupka, 2011). Přítomnost prvků a jejich struktur, jakými jsou body a bodové

struktury, linie a liniové struktury, plochy a plošné struktury, texturní a barevné struktury a prostory a prostorové struktury tvoří krajinnou scénu.

Řešená území jsou hodnocena na mapových podkladech a dále popsána. Cílem členění krajiny pro účely hodnocení krajinného rázu je podle Vorla a Kupky (2011) vystihnout souvislé, relativně homogenní celky vystihující jedinečné, neopakovatelné vlastnosti území.

4.8 Tvorba zonace území

Návrh a aplikace zonace je řešen ve formě případových studií a opírá se o teoretická východiska a rešerše dostupných zdrojů. Téma tvorby zonace území je velmi široké a v současnosti existuje celá řada druhů a typů zonace aplikované, jak na sídelní krajiny, na města a obce, tak na různě definovaná území podle daných charakteristik. V případě této práce je zonace vytvořena k účelu definování jednotlivých území sídelní krajiny v okolí malého města a navazuje na předchozí analýzy území.

Zóny jsou proto rozděleny na:

- 1) **centrální zónu města**, která působí jako těžiště, od které pak vede kružnice s poloměrem 3 km, které představují pohodlnou docházkovou vzdálenost z města do krajiny
- 2) **zónu města** zahrnuje celé zastavěné území sídla, kromě průmyslových zón
- 3) **zóny rekreace a sportu** zahrnují území přímo k tomuto účelu určená, ale také přírodní plochy a volnou krajinu s cestní sítí a výhledy apod.
- 4) **výrobní a průmyslové zóny** jsou jasně ohraničené plochy s výrobou, ale také haly a jejich areály
- 5) **zóny zemědělské výroby** zahrnují jak obdělávaná pole, tak lesy, louky a pastviny
- 6) **zóny dopravy** představují plochy podél hlavních komunikací a železnic
- 7) **zóny vágních terénů neboli míst mezi místy** odhalují těžko definovatelné plochy, většinou se ale jedná o menší zanedbané plochy, nacházející se na rozhraní definovaných ploch. O tato místa často nejeví nikdo zájem a nikdo k nim nemá vztah, proto jsou v neudržovaném stavu.

Definice konkrétních zón se tak nejvíce přiklání k metodice zonace podle Doutlíka (1996), teorie transekčního plánování a zahrnutí tzv. zón mezi místy podle Haluzíka a kol. (ed., 2020). Studie tyto zóny aplikuje na vybraná území měst a jejich příměstské krajiny, která je řešena v rozsahu 3 km od centrální zóny města, zároveň území ohraničují významné bariéry, většinou hlavní komunikace nebo dálnice a ke snazšímu uchopení napomáhají i pomyslné hranice katastru. Ke správnému určení a přiřazení jednotlivých zón a následnému vyhodnocení stavu příměstské krajiny vybraných měst dopomáhají

vyhotovené analýzy, o které se se vlastní návrh zonace opírá. Aplikace zonace na konkrétních území odkrývá místa, kde se některé zóny překrývají a tím pádem ukazuje potenciál, jak rozšířit možnosti využívání příměstské krajiny anebo naopak místa, kterým je třeba věnovat pozornost a rozvinout snahu o zvýšení působení zóny, které by vedlo ke zlepšení stavu. Výsledkem je vyhodnocení stávajícího stavu, které je dále řešeno v konkrétních návrzích pro zlepšení situace a stavu jednotlivých zón. Městské plánování je podle toho schopno aplikovat princip zonace za účelem zjištění využití území, ale také intenzitu využití území a podle toho tvořit návrhy na zlepšení situace ve městě a příměstské krajině.

4.9 Návrhy úprav vybraného územního celku

Konkrétní vybraná území pro návrh úpravy byla vybrána na základě zhodnocení analýz celého řešeného území. Jedná se o místa, která se jeví jako problematická, nebo místa s potenciálem pro širší využití. Místa jsou nejprve zanalyzována a poté je vytvořen návrh na zlepšení současného stavu nejproblematictějších míst v krajině. Návrhy jsou vytvořeny ve formě studií a skic. Další návrhy týkající se zejména problematickým místům v intravilánu sídla jsou popsány v textové části. Uvedené návrhy je možné dále zpracovávat a detailně řešit pro možnou realizaci.

Práce ukazuje na důležitost správně zhodnotit a analyzovat území. Území se tak stává čitelným a odkrývají se místa, kterými je potřeba se zabývat. Může se jednat o velké komplexní úpravy, např. na navazující rekultivace, ale často i o drobné změny, které dokáží místa zobytnit. Malými, ale promyšlenými zásahy, tzv. intervencemi, lze dosáhnout poměrně velkých změn. Znamenají totiž, že o krajině, nebo městě přemýšlíme a chceme je dlouhodobě zlepšovat (Cílek a kol., 2011). Představují např. úpravy přechodů pro chodce, umístění lavičky, či další drobnosti. Zatím je však česká krajina dle Cílka a kol. (2011) kombinací velkých projektů centrálních vlastníků půdy, ale postupně vznikající řady malých projektů.

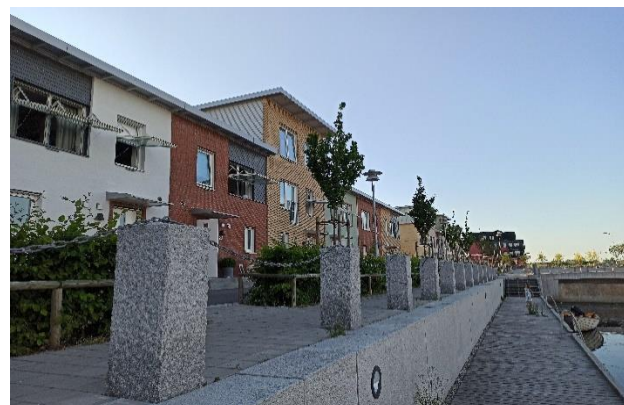
5 VÝSLEDKY

5.1 Město Lomma

Podrobnější srovnání situace ve Švédsku jsem zvolila proto, že jsem Švédsku v rámci programu Erasmus 1 rok studovala a stále se do této země vracím za inspirací. Měla jsem tedy možnost v rámci studia provést některé analýzy na konkrétních malých městech – kommun. Přímořské město Lomma, které bude dále detailněji rozebráno, lze řadit mezi malá města i s počtem obyvatel 13 530. Město Lomma je charakteristické svou blízkostí, jak ve smyslu vzdálenosti, tak sociální a pocitové. Nachází se zde jedno centrum města s náměstím, základní občanská vybavenost a snadná dostupnost větších měst. Městem protéká řeka Hoje å, která se zde vlévá do moře. Město je protkáno parky a dětskými hřišti, které jsou aktivně využívány. Ze dvou protějších stran podél pobřeží navazují na město cenné přírodní rezervace s cestní sítí, místy k odpočinku a informačními tabulemi.

5.1.1 Úvod

Jak již bylo zmíněno, město Lomma patří k malým městům a nachází se podél pobřeží v západní části oblasti Skåne. Celá oblast má rovinný terén s nejvyšším bodem ve 40 m. n. m. Krajina oblasti Skåne je využívána především pro zemědělství a průmysl. V celé oblasti je umístěno značné množství větrných elektráren. V těsném okolí města Lomma se nachází několik chráněných území. Dominantním rysem obce je více než 20 km dlouhé pobřeží s pláží a mělkým mořem. „Zátoka Lomma je spolu s mnoha pobřežními vodními plochami nesmírně důležitá pro život v moři a mimo jiné i pro bohatý ptačí život“ (<https://lomma.se>).

Obr. 29: Nová ulice se zátokou. Důraz je kladen na veřejné prostory a harmonickou architekturu.

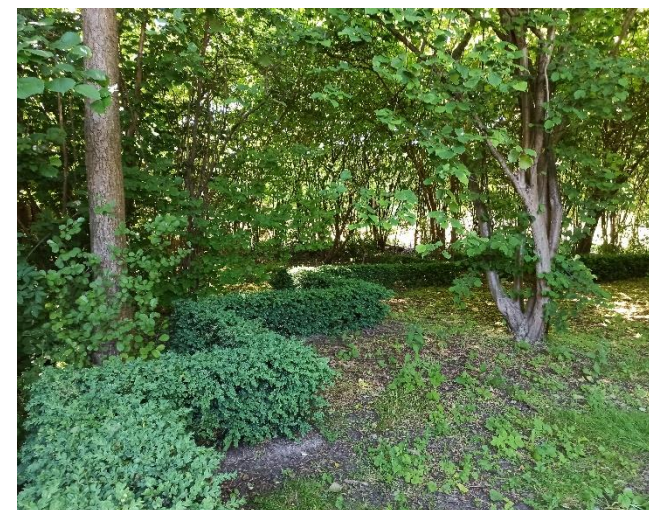
Obr. 30: Růžový park mezi bytovými domy nedaleko centra města.

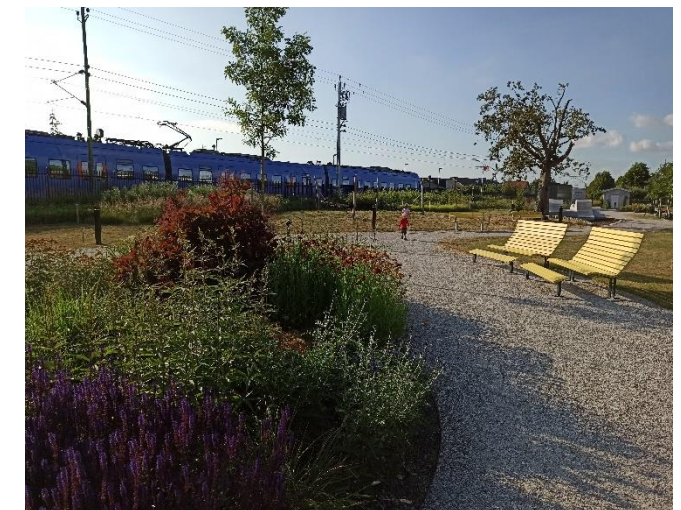
Obr. 31: Veřejný prostor v blízkosti staršího sídliště.

Obr. 32: Výsadby na hlavní ulici vedoucí na náměstí.

Obr. 33: Park s lesními porosty sloužící studentům zahradní a krajinné architektury.

Obr. 34: Úprava veřejného prostoru u hlavního nádraží.

Obr. 35: Moderní odpočívadla v blízkosti majáku a hlavní třídy podél přístavu.

Obr. 36: Celkový pohled na náměstí, v zadní části se nachází lehátka a lavičky u výsadb trvalek a travin.

5.1.2 Historie vývoje osídlování krajiny

Oblast dnešní Lommy byla osídlena již od doby kamenné nejen kvůli své strategické poloze v okolí řeky a zároveň moře, které bylo zdrojem obživy, ale i charakteru krajiny a příznivého klimatu.

Tání ledového příkrovu znamenalo uvolnění velkého množství tající vody a to přispělo k ostře zvýšenému pobřeží. Nejvýše položené body na území dnešní obce byly viditelné nad hladinou moře už asi před 13 200 lety.

V roce 1085 byla obec Lomma zmíněna v darovacím listu dánského krále Knuta de Heliges, ve kterém daruje svůj majetek kostelu sv. Vavřince v Lundu. Lomma se tak zařadila mezi tři nejstarší města ve Skåne společně s Lundem a Helsingborgem. Kulturní centrum Skåne bylo tehdy v Lundaslätten, jež bylo propojeno toky Höje å a Lödde å, a které tak mohlo být i centrem obchodu a transportu.

Raný středověk patřil Vikingům, kteří působili na nedalekém hradě Borgeby, které bylo po dlouhou dobu centrem vládnoucí moci z hlediska ekonomického, sociálního a strategického. Lomma je podle archeologických průzkumů považována za přístav do města Uppåkra a dalších strategických míst po moři, po řece, ale i zde byla i významná propojení pozemní cestou.

Další zmínky o obci Lomma jako takové pochází až ze 14. století, kdy byla pouhou rybářskou vesnicí. Obec měla podélný charakter s hlavní komunikací a tento ráz si udržela do současnosti. Koncem 18. stol. byla v důsledku nárůstu počtu obyvatel vesnice řešena pozemková reforma, která spočívala v dělení pozemků. Domy a budovy byly soustředěny podél řeky Höje å až ke kostelu. Obdělávaná půda byla rozdělena na úzké a dlouhé tratě, které byly nejprve spravedlivě rozděleny tak, aby každý dostal stejně kvalitní půdu. Později byl tento princip poupraven a ti s chudší půdou dostali více půdy a naopak.

Až do poloviny 19. století byli obyvatelé Lommy převážně zemědělci s rybolovem. Poté následoval zlom v podobě průmyslové revoluce a Lomma se začala ubírat směrem průmyslu s těžbou hlíny a výrobou cihel. Ke konci 19. století se zde nacházelo 5 cihelen. Cihly byly velmi proslulé a žádané a byly považovány za velice kvalitní. Charakteristickým rysem pro ně byla žlutá barva, která převažuje na většině původních domů a staveb do současnosti. Na konci 19. století z nich byl vystaven i novogotický kostel. Další expanze města představovala výstavbu předměstí zejména pro dělníky a pro obyvatele dojíždějící do Malmö a Lundu. Jednalo se o malé rodinné domky.

Byla založena cementárna – cement Skånska s výrobou v Lommě. Koncem 19. století však začala cementárna upadat a nahradila ji výroba eternitu – Eternitaktiebolaget, která byla v 1977 uzavřena.

Během procesu urbanizace ve Švédsku byla založena železnice propojující Malmö-Billesholm a Lund-Bjärred. Podél tratí tak vznikala nová sídla a nová centra dění. Z vnitrozemského Švédska bylo snadné dostat se k moři a obec Lomma se tak stala i turisticky atraktivní.

V období 2. světové války působila komunita jako klidné místo s utichajícím průmyslem a soustředící se na rybolov.

Původní Lomma köping se v roce 1963 spojila s územím Flädie a vytvořily tak dnešní podobu obce Lomma. Do současnosti však obec prošla velkými změnami z hlediska expanze. Obec se propojila s dalšími územími jako Löddesnäs, Vinstorp a Karstorp. Začala masivní výstavba rodinných domů, které vytvořily obrovské předměstí, které dominovalo celému městu. Na konci 20. století se tak počet obyvatel ztrojnásobil.

V průběhu 80. a 90. let se proměnila především centrální část, zejména přístav, který musel uvolnit místo pro bytové zástavby. Následovaly další výstavby tehdy moderních domů a současně se začaly vyskytovat jisté problémy s dopravou, velkým provozem a nutností plánovat infrastrukturu města, ze které se prakticky ztratilo centrum.

Obr. 37: Pohled na hlavní ulici z roku 1900. Zdroj: publikace Historisk översikt, 2005.

Obr. 38: Letecký pohled na protáhlý charakter Lommy z roku 1930. Zdroj: publikace Historisk översikt, 2005.

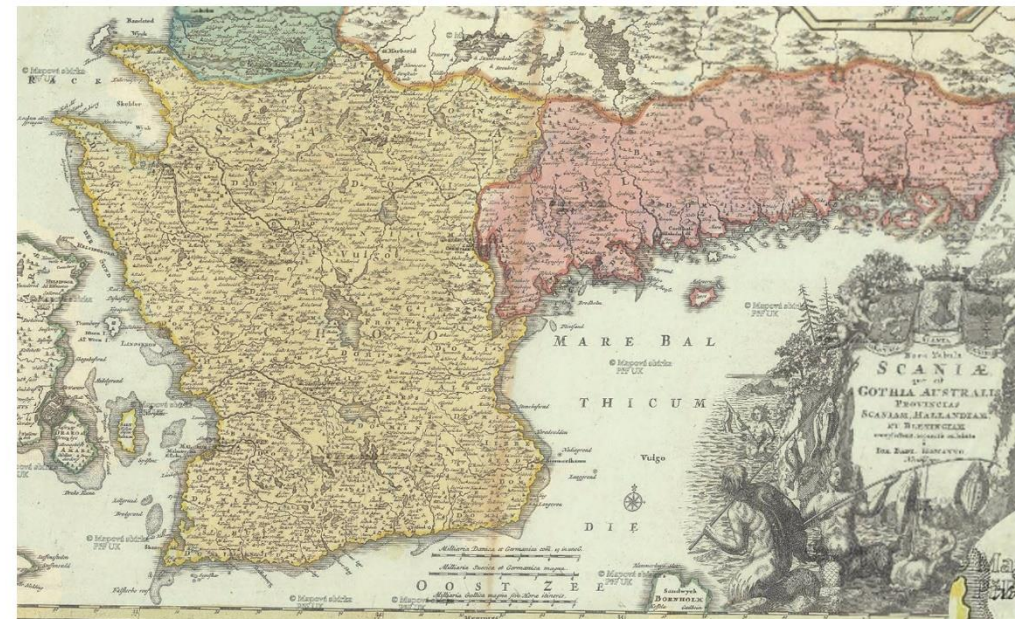
Zdroj informací: <https://lomma.se/kommun-och-politik/kommunfakta/historia---fran-1700-talet-och-framat/fornhistoria.html>

Obr. 39: Mapa z roku 1700 odkazuje na období, kdy byla oblast Skåne součástí Dánského království, a proto se vyskytují na mapách společně. Ve zvětšeném kukátku lze vidět Malmö a Lund, který je zdůrazněn ikonou katedrály. Lomma na mapě vyznačena není.

Zdroj: <https://mapy.mzk.cz/mzk03/001/060/310/2619268280/>

Obr. 40: Mapa z roku 1716 ukazuje hranice oblasti Skåne. Ve výřezovém kukátku je k vidění obec Malmö, Lund i Lomma, která se nachází v místě vlévání se řeky do moře.

Zdroj: <http://cuni.georeferencer.com/compare#map/dbd7e85e-62c0-5d6f-849f-84c754f2892c>

Zdroj: <https://collections.lib.uwm.edu/digital/collection/agdm/id/20113/rec/16>

Explanation	
Each square (•) stands for 1 sq.km. (0.386 sq.m.) cultivated land	
• Town with more than 50000 inhab.	----- Frontier
• " " between 10000-50000 "	----- Boundary of Province (Sw. län)
• " " " 1000-10000 "	----- Boundary of Hundred (Sw. härad)
• Place " " 200 - 1000 "	----- Parish boundary
— Railway and station	• Church
— " " under construction	Area covered by the Sea during late-Quaternary times
< High road	▨ Limestone districts

Obr. 41 a 42: Mapa a její zvětšený výřez s legendou z roku 1921 ukazují území obhospodařované člověkem – žluté čtverečky. V mapě je vidět město Malmö, které mělo více jak 50 000 obyvatel. Město Lund mělo v této době počet obyvatel v rozmezí 10 000 až 50 000 a město Lomma se řadilo k městům s počtem obyvatel do 10 000. Jedná se o celkový počet Lomma kommun, tedy i s přílehlými oblastmi. Šrafovaná část ukazuje oblast výskytu a těžby vápence k výrobě cihel a cementu.

5.1.3 Současný rozvoj města

V současnosti se území obce – kommun, skládá z přilehlých městských oblastí: Lomma, Bjärred a Flädie a vesnic: Borgeby, Fjellie, Önnarup, Lilla Lomma a Alnarp. Lomma sousedí s městy Malmö, Burlöv, Staffanstorps, Lund a obce Kävlinge. Na území obce je dobře fungující hromadná doprava a dostupnost s většími městy. Od roku 2020 je zde nová vlaková stanice. Velice využíváný je přístav v centru města a dále přístav pro jachty na řece Höje å. Město je protkáno sítí cyklostezek i cest pro pěší a současně propojeno s ostatními městskými částmi. Vše je velice snadno dostupné. Rozloha katastru města činí 4,2km².

Lomma se nyní nachází ve fázi velké výstavby moderních bytových domů i rodinných domů. Plány výstavby jsou řešeny v souladu s veřejným prostorem, důraz je kladen na dostatek zeleně, dětských hřišť, parků a sportovního vyžití. Zároveň je řešeno parkování residentů v přilehlých parkovištích u bytových domů. Vše je vkusně zakomponováno v zeleni. Ve většině ulic je stromořadí, domy se staví s předzahrádkami, které jsou vzájemně sjednocené a propojené výsadbami. Město propojuje síť útulných, bezpečných ulic. Centrum města tvoří náměstí s výsadbami dřevin a trvalek. V blízkosti náměstí je lokalizováno autobusové nádraží a nedaleko přístav a knihovna. Město protíná hlavní komunikace Strandvagen. Příměstská krajina je ze dvou protějších stran podél pobřeží ponechána přírodním rezervacím, kde je dostatek cest, odpočívadel a informačních tabulí. Jedná se o oblast s rybníky, kde žije mnoho vodních ptáků a dále o oblast s četnou vegetací, kde rovněž žije řada různých druhů živočichů. Pouze v severní části města, kde je nájezd na dálnici, jsou lokalizovány průmyslové haly.

Ve městě se nachází plná občanská vybavenost. Jsou zde mateřské školy, školy, zdravotní středisko, obchody, restaurace, ubytovací zařízení, sociální služby a knihovna. Knihovna hraje důležitou roli při spolupráci se školami a školkami, kdy spolupřádají různé kulturní akce nejen pro děti.

Charakteristickým znakem v oblasti podnikání a zaměstnanosti v Lomma komun je velké množství malých firem a z hlediska nezaměstnanosti patří mezi města s nejnižší nezaměstnaností. Lidé z obce pracují ve firmách zabývajících se průmyslem nebo zemědělstvím. Mnoho příležitosti nabízí blízká univerzita SLU v Alnarpu. Rovinatá oblast Skåne je přímo určená pro zemědělskou výrobu. Nachází se zde jak pole k pěstování, tak pastviny pro skot a koně. Mnoho obyvatel však dojíždí za prací do nedalekého města Malmö nebo Lund.

Volnočasové aktivity je možné provozovat, jak venku, kde je velké množství parků, hřišť a sportovišť, ale i možnosti pro vodní sporty, jogging, jízdu na koni apod., tak ve vnitřních prostorách

k tomu určených. Velice populární jsou zde místní spolky, které se schází v zasedací místnosti Folkets Hus nebo Medborgarhuset.

Město Lomma má městskou radu, která se schází jednou za měsíc a řeší současné problémy a vize do budoucna. Její setkání jsou veřejná, aby se obyvatelé mohli zapojit do řešení konkrétní situace a zároveň byli informováni o všem potřebném.

Ve znaku – erbu má obec vyznačenou kotvu, která připomíná důležitost přístavu a cihlovou zeď, která odkazuje na někdejší slávu cihlářského průmyslu.

(Zdroj informací: <https://lomma.se>)

5.1.4 Analýza širších vztahů a funkční analýza stávajícího stavu

Město Lomma se nachází v jižním Švédsku, v oblasti Skåne. Tato oblast je charakteristická svými nížinami, které společně s velmi příznivým klimatem předurčují oblast k zemědělství. Oblast Skåne v minulosti patřila k Dánskému království a dodnes se sousednímu Dánsku velice podobá, jak charakterem krajiny, tak i z hlediska využití půdy, architekturou, ale i vznikem velice úspěšných měst a přístavů. S Dánskem je oblast Skåne přímo propojena mostem Öresund vedoucím z Kodaně do Malmö.

Dle údajů <https://pub.norden.org/nord2020-001/#78756> patří Skåne k silným regionům, k oblastem s vysokou prosperitou, udržitelným rozvojem měst a vznikem tzv. chytrých měst. Ve městech je kvalitní zdravotnická a sociální péče, kvalitní a dostupné školy, výborná sociální a občanská vybavenost, možnost kulturního i sportovního vyžití, rozvinutá infrastruktura, dostupnost služeb, vzájemné propojení sídel v celém území včetně široké sítě cyklostezek.

Lomma sousedí s městy Malmö a Lund, se kterými je velmi provázána. Lidé z Lommy často dojíždí do větších měst za prací, a naopak lidé z větších měst využívají oblast Lommy k rekreaci a sportovnímu vyžití, zejména protože se jedná o klidnou lokalitu a proslulými plážemi.

5.1.4.1 PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

Obrázek s mapou č. 43 znázorňuje letecký pohled na celou oblast Skåne se sousedním Dánskem. Na mapě je vidět charakter reliéfu. Podél pobřeží je patrný pás nejnižších poloh se zemědělským průmyslem a zároveň i s největšími městy. Dále do vnitrozemí a směrem na sever se zemědělská krajina mění v lesnaté oblasti s množstvím jezer.

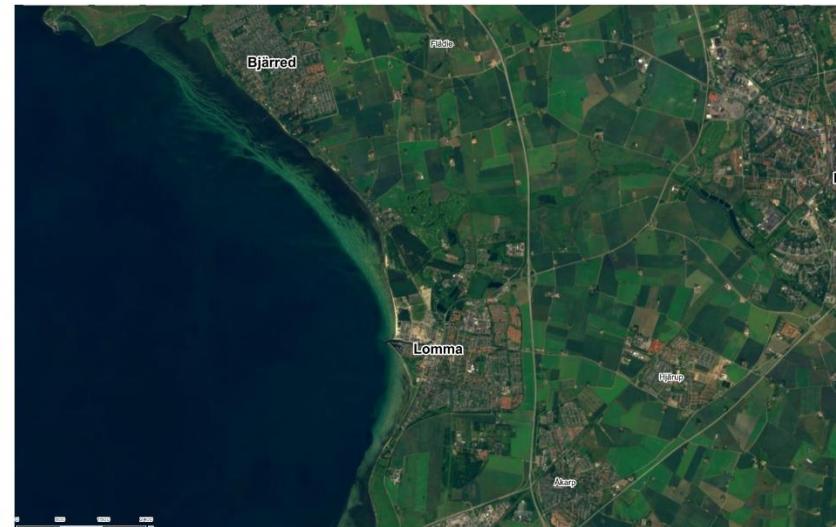
Obrázek s mapou č. 44 znázorňuje rovněž letecký pohled na řešenou oblast, avšak s přiblížením na město Lomma. Z mapy je vidět členitost sídel a zejména členitost zemědělské krajiny. Je zde jasně vidět krajinná mozaika s jednotlivými polnostmi, mezi nimiž vedou komunikace k okolním sídlům.

Obrázek č. 45 s legendou ukazuje topografii území, na které lze vidět, že se jedná o velice nížinná místa s hodnotami od 0 do 13 m. n. m. v oblasti města Lomma.

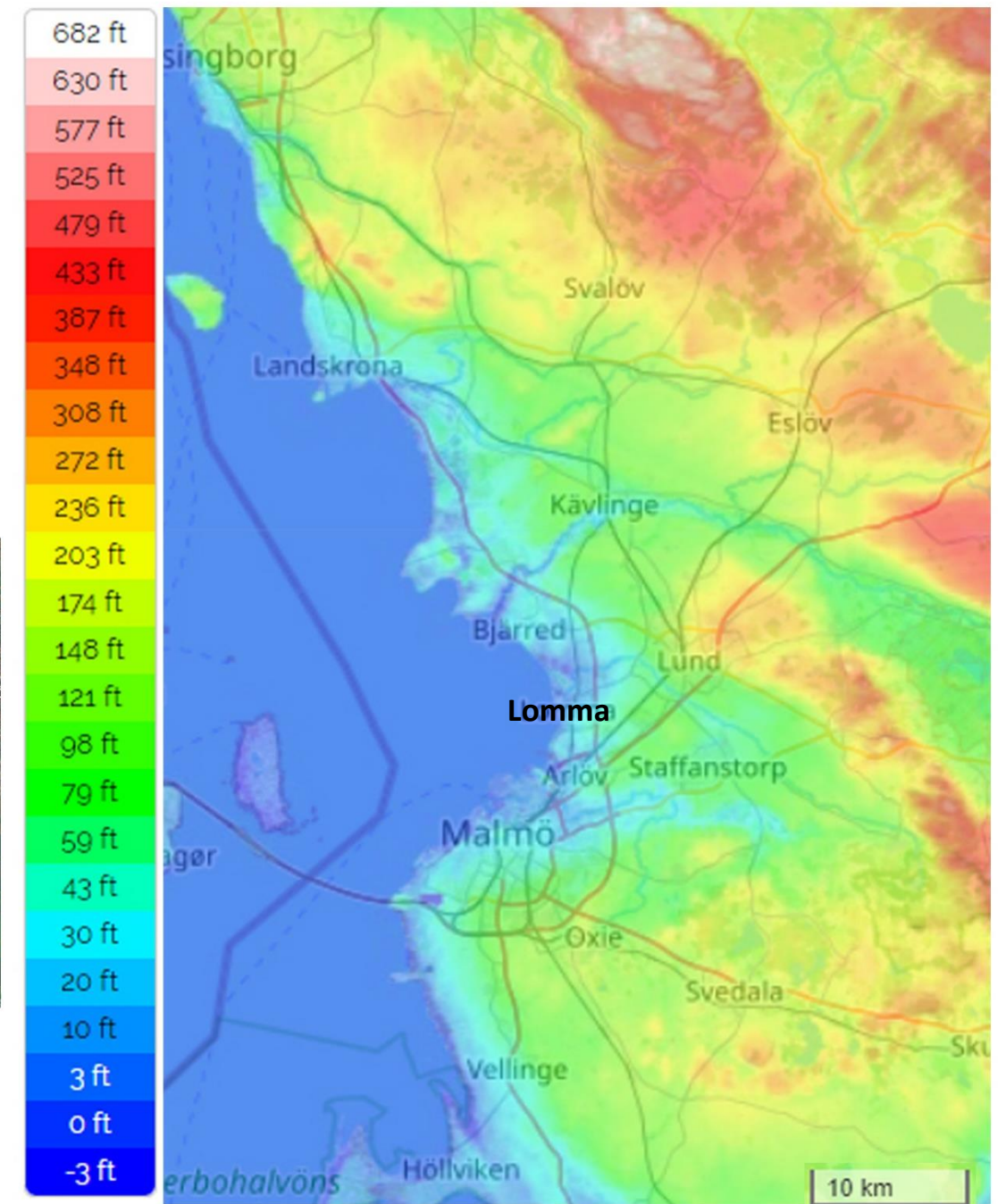
Mapa na obr. č. 46 představuje půdní mapu – výřez s oblastí Skåne, kde řešená část náleží oblasti fenzorických hornin mladšího kambria s půdami terciárních vápenců.

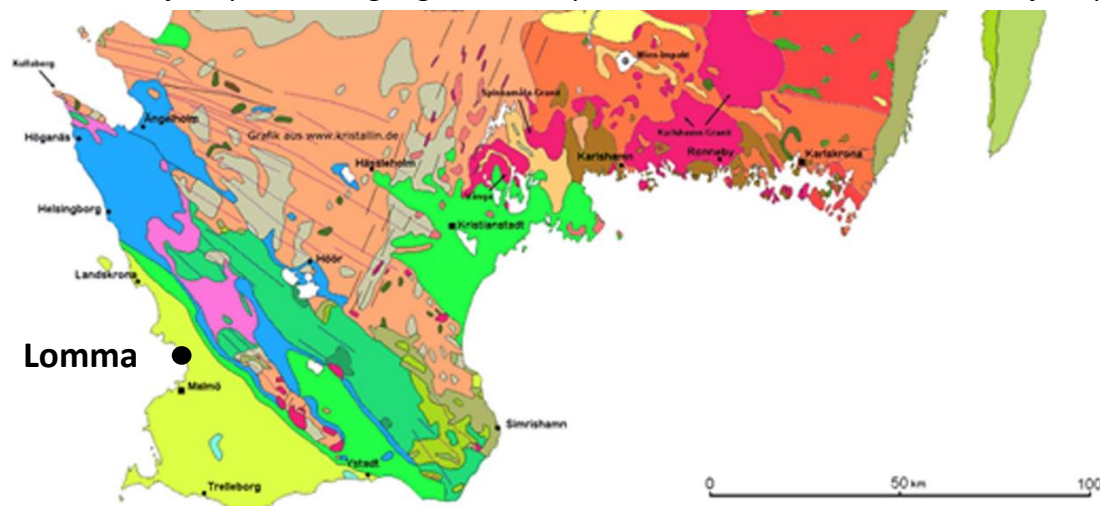
Obr. 43: Zdroj: <https://www.google.com/maps>

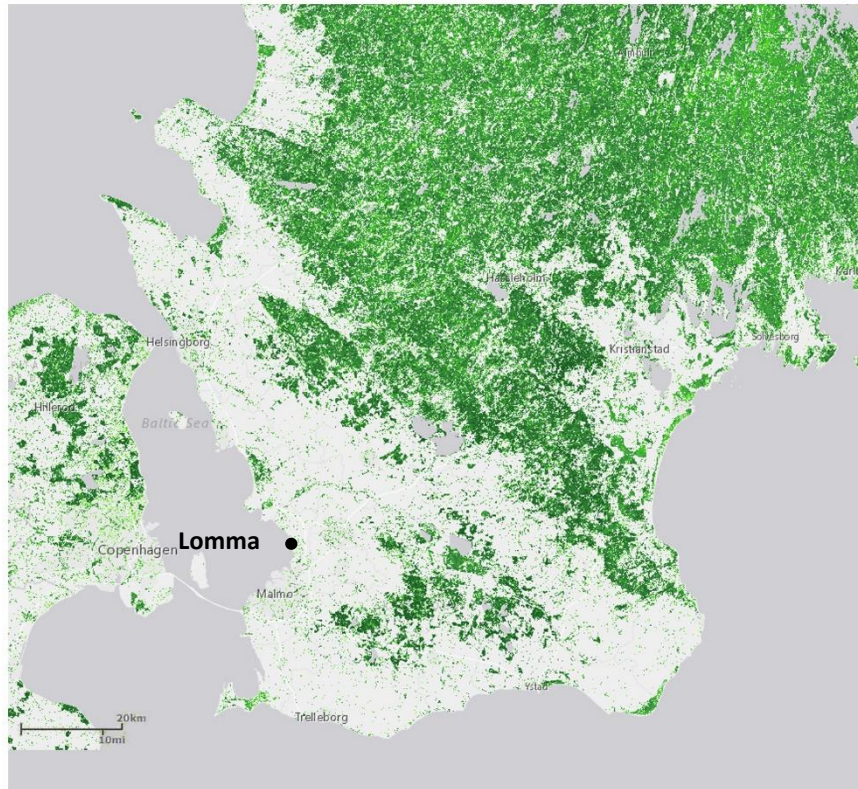
Obr. 44: Zdroj: <https://www.google.com/maps>

Obr. 45: Mapa topografie území. Zdroj: <https://en-ie.topographic-map.com/maps/3ac/Skåne-County/>

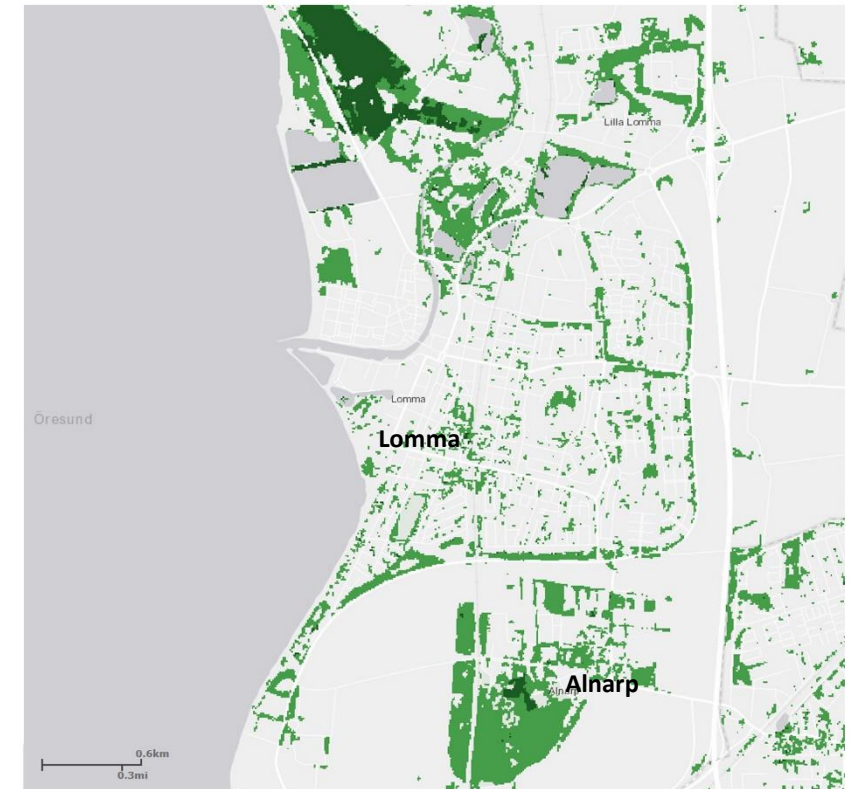

Obr. 46: Zdroj: <https://huishoutsteen.files.wordpress.com/2015/04/zuid-zweden-kaart.jpg>

Obr. 47. Zdroj: <https://land.copernicus.eu>

V oblasti Skåne se kromě mnoha polí a pastvin vyskytují převážně listnaté nebo smíšené lesy. Na mapě, obr. 47 je zobrazena hustota zalesnění v oblasti Skåne. Je zde vidět slabší pokryv drobných lesů i na území sídel. Dominantní zalesnění je patrné v centrální části a pak dále na sever přes většinu vnitrozemí. Mapa obr. 48 je zaměřena na zeleň řadící se k lesnatým porostům na území města Lomma. Tmavě zelená barva představuje jehličnaté porosty a světle zelená listnaté porosty. Na území se nachází mnoho přirozených parků a doprovodné zeleně vodních ploch nebo toků a komunikací. V jižní části – oblast Alnarp je území s univerzitou Sveriges Lantbruksuniversitet, kde je dominantní rozsáhlý historický park anglického typu a přilehlé listnaté lesy, které slouží vědeckým výzkumům. Severní část zaujímají převážně borové lesy, které jsou protkány turistickými cestami, cyklostezkami a jezdeckými tratěmi. Zeleň v oblasti Lilla Lomma v severní části představuje převážně listnaté porosty a zeleň hřbitova.

Obr. 48. Zdroj: <https://land.copernicus.eu>

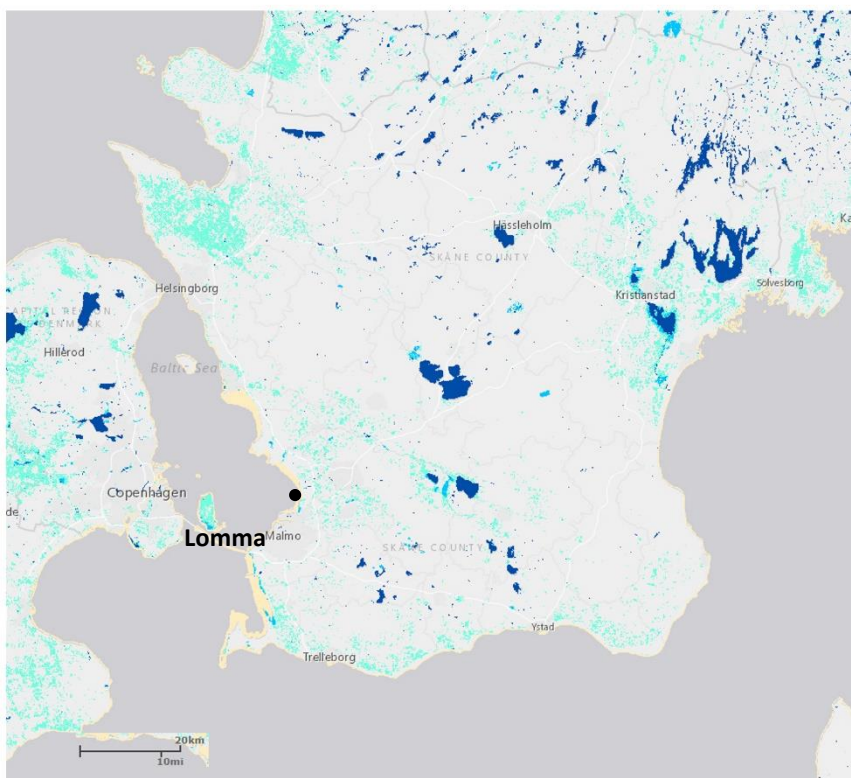

Obr. 49. Zdroj: <https://land.copernicus.eu>

Mapa na obr. 49 znázorňuje pastviny a trvale travní porosty v oblasti Skåne a mapa obr. 50 pak pastviny a zejména trvalé travní porosty na území Lommy. Co se týče porostů na území sídla, jedná se o četné louky, hřiště, ale i travnaté plochy podél pláží.

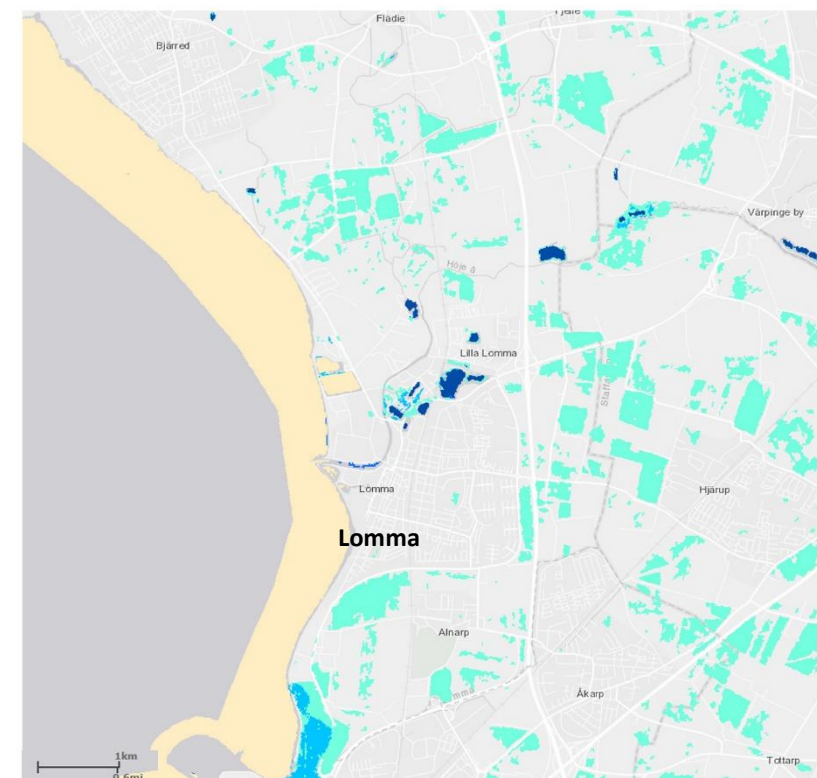

Obr. 50. Zdroj: <https://land.copernicus.eu>

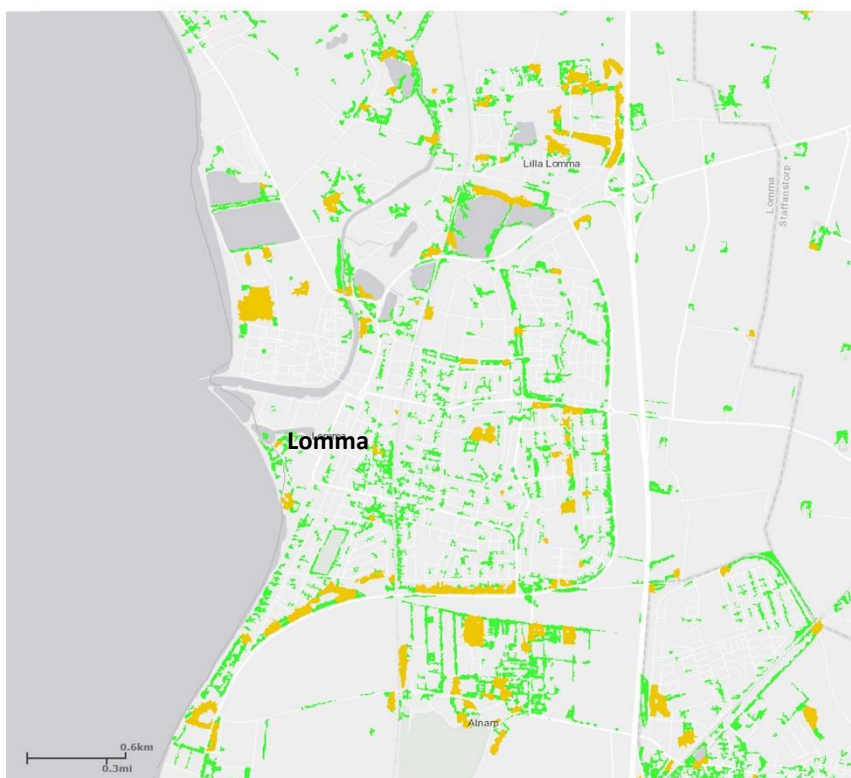

Obr. 51. Zdroj: <https://land.copernicus.eu>

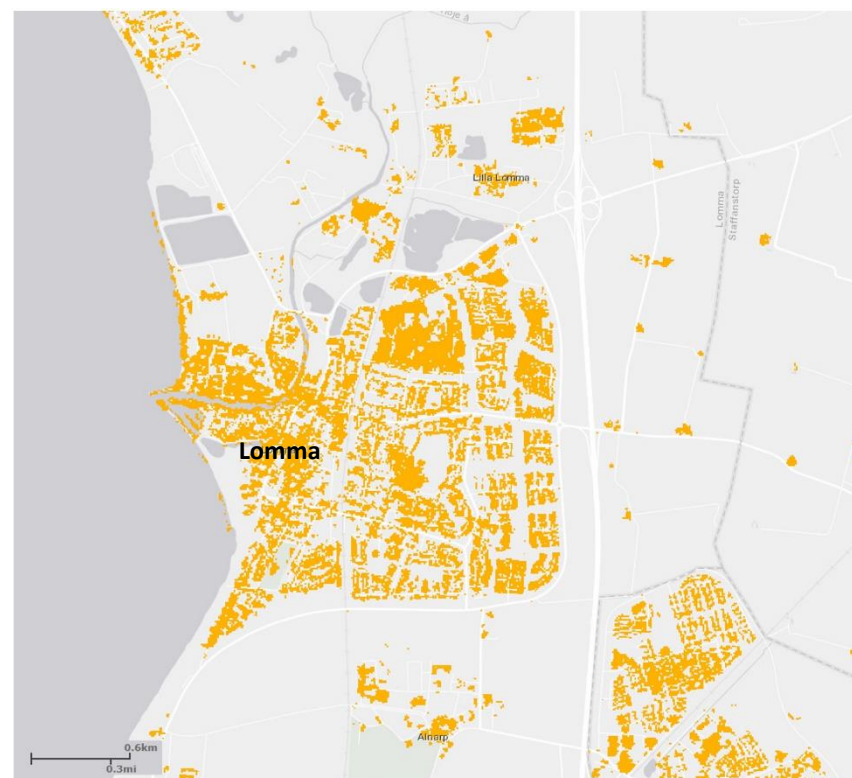
Mapa obr. 51 znázorňuje vodstvo na území Skåne a obr. 52 je zaměřen na oblast Lommy. Světle modrá barva představuje dočasné zamokření. Při prozkoumání předchozích map je patrné, že se jedná o plochy polí, luk a trvale travních porostů, ale i ploch podél toků a vodních ploch. Tmavě modrá barva znázorňuje trvalé vodní plochy. V mapě obr. 51 se jedná o rybníky a přírodní jezera, na mapě obr. 52 jsou vyobrazeny městské rybníky. Žlutá barva pak představuje mořskou vodu zasahující na řešené území. Na mapě obr. 53 jsou zobrazeny drobné prvky zeleně. Zelená barva znázorňuje prvky lineárních výsadeb jako živé ploty, izolované skupiny keřů, stromořadí, dřeviny mezi, břehů a podél komunikací. Žlutě označená zeleň tvoří tzv. ostatní kategorii, která neodpovídá geometrickým pravidlům, ale jedná se o rastr doplňující zeleně. Mapa obr. 54 žlutě znázorňuje celkovou zastavěnou plochu města Lomma. V současné době probíhají další výstavby bytových komplexů v severní části. Je zde však kladen důraz na ponechání dostatečného množství veřejné zeleně mezi komplexy.

Obr. 52. Zdroj: <https://land.copernicus.eu>

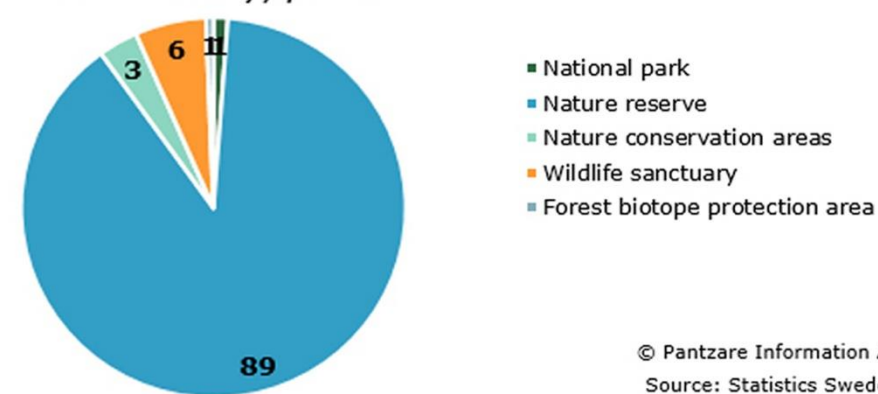

Obr. 53. Zdroj: <https://land.copernicus.eu>

Obr. 54. Zdroj: <https://land.copernicus.eu>

Protected areas 2020-12-31
Skåne County, per cent

Obr. č. 55 a 56. Zdroj: <https://www.regionfakta.com/skane-lan/in-english/environment/protected-area/>
Skåne County

	Number	Total area, hectares	of which land area, hectares	Land areal of total area, %
National park	3	2 057	1 954	95,0
Nature reserve	337	151 761	32 127	21,2
Nature conservation areas	8	5 691	5 518	97,0
Wildlife sanctuary	90	10 220	2 340	22,9
Forest biotope protection area	518	1 052	1 050	99,8
Biotope protection area	9	19	19	100

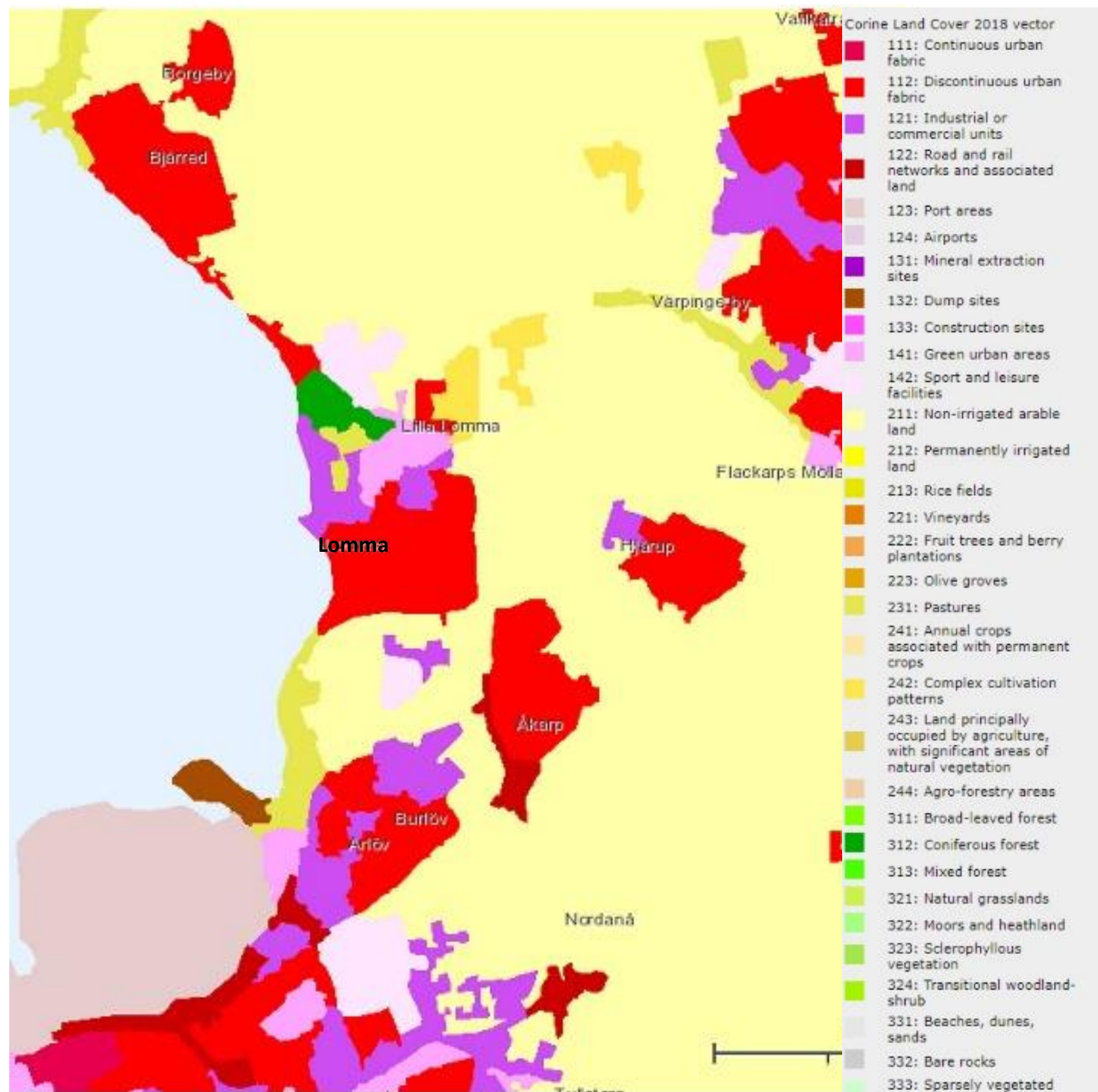
Graf a tabulka na obr. 55 a 56 znázorňuje poměr chráněných území v oblasti Skåne. Nejvíce, tedy 89 % z celku chráněných území představují přírodní rezervace, následují přírodní rezervace s důrazem na výskyt chráněných živočichů nebo rostlin, dále pak přírodní chráněná území, národní parky a biotopy lesů se zvláštní ochranou.

5.1.4.2 VYUŽITÍ PŮDY

Jak již bylo zmíněno, využití půdy ve Skåne je převážně zemědělského charakteru. Mapa na obr. 53 představuje půdní pokryv. Plochu mezi městy zaujímá obdělávaná zemědělská půda (světle žlutá barva). Zaměříme-li se na oblast v těsné blízkosti řešeného území Lommy. Červeně značená (112) plocha znázorňuje urbanizované území, tedy území sídla, ze severu na něj přímo navazuje fialová barva (121) znázorňující průmyslové a komerční objekty. Růžovou barvou (141) je vyznačena plocha městské zeleně. Zelenožlutá barva (231) navazující na průmyslové plochy a plochy zeleně, představuje pastviny. Jedná se o pastviny zejména pro skot a koně. Světle růžová barva (142) definuje plochy pro sport a aktivní odpočinek. Jedná se o území s mnoha trasami a areály pro jezdeckví. Žlutá barva (242) na severovýchodním okraji výřezu představuje obhospodařovaná území. Podél jižního pobřeží se rozléhají trvalé travní porosty s pastvinami.

Obr. 57: Využití půdy.

Zdroj: <https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover/clc2018>

5.1.4.3 VZTAHY A VAZBY NA OKOLÍ

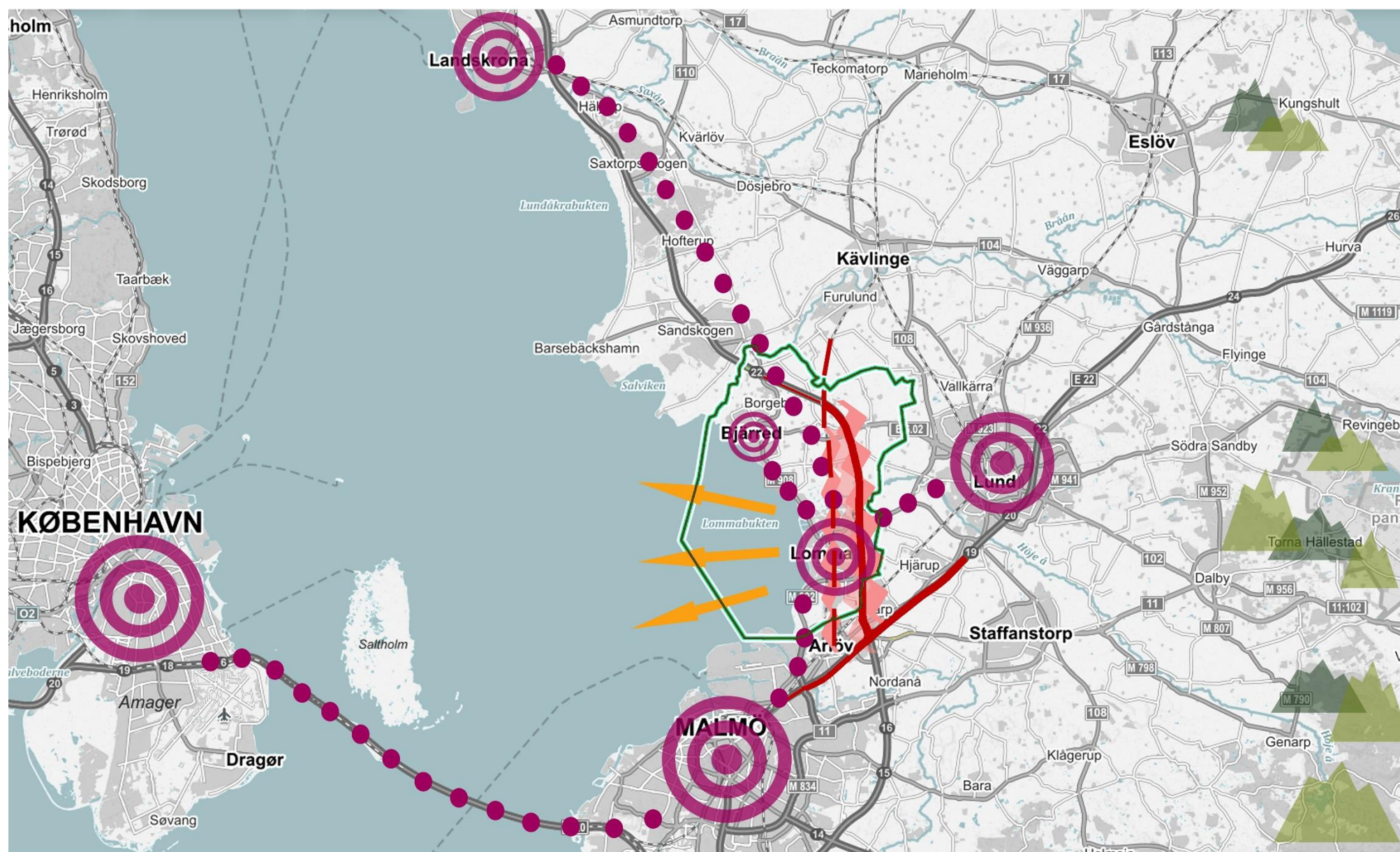
Mapa širších vztahů ukazuje vazby města Lomma na okolí a zpět na město. Obec Bjärred severozápadně od Lomma je oficiální součástí katastru města Lomma. Jedná se o vilovou čtvrť s množstvím zeleně, ale bez základní občanské vybavenosti. Bjärred je tak plně závislá na Lommě, či okolních městech.

Na mapě jsou zeleně znázorněny hranice katastru, žluté šipky ukazují výhledy z města na moře, kde je v dálce zřetelně vidět panorama Kodaň a také výhledy na významný most Öresund, který propojuje Švédsko s Dánskem. Mapa červeně znázorňuje největší komunikace v okolí města, tedy obchvat v západní části a přerušovanou čarou železniční trať vedoucí městem. Růžově je znázorněn hluk působící právě od těchto komunikací. Tečkované fialové čáry představují důležitá spojení na okolní města, jedná se o Malmö na jihu, severovýchodně univerzitní město Lund a severně město Landskrona. Nelze opomenout velice dobře dostupnou Kodaň. Město Lomma je velice nízko položeno, téměř na hladině moře, a proto nemá nijak výrazné panorama.

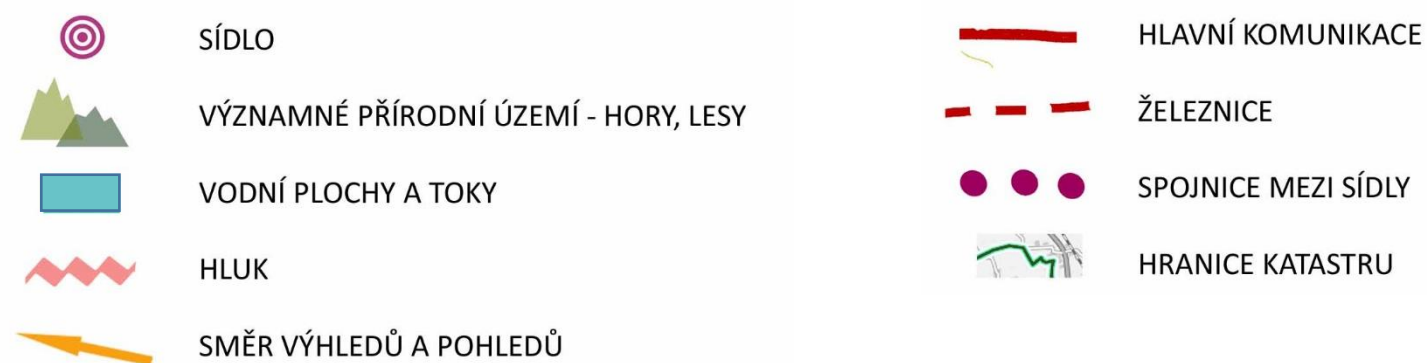
Žlutý bod od města Lomma představuje univerzitu Sverige Lantbruksuniversitet v obci Alnarp, která během akademického roku zaplní město mnoha studenty z různých koutů světa.

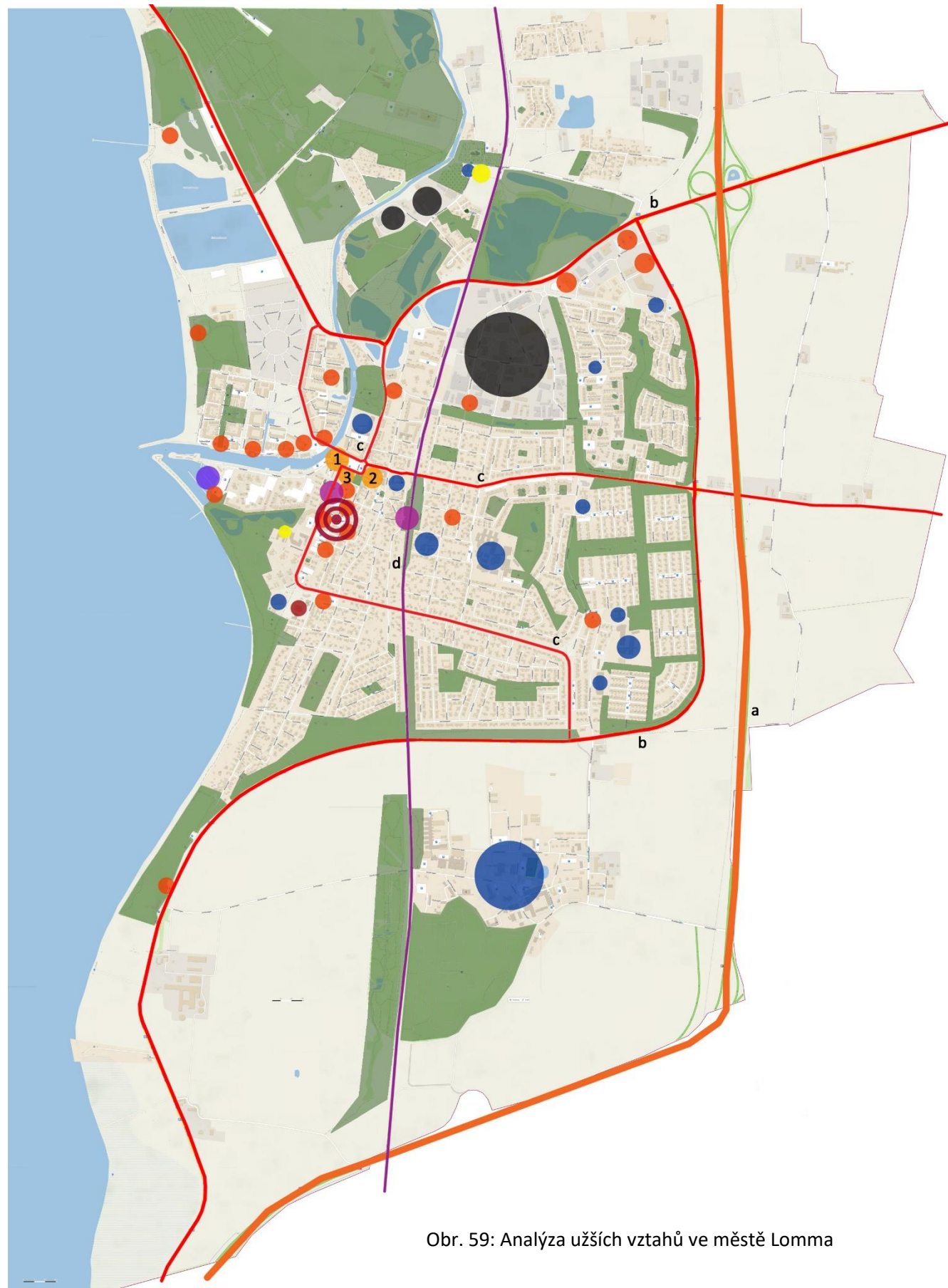
Turistický ruch nemá příliš velkou váhu, Lomma není turisticky známé město pro zahraniční turisty, ale je velmi oblíbená pro své pláže a blízkostí měst Malmö a Lund zejména pro obyvatele severnějších oblastí Švédska.

Velmi dobře dostupné jsou významné přírodní lokality a chráněná území s četnými vodními prvky, mokřady, bukovými porosty a zvlněným rázem krajiny v okolí města Dalby – Torna Hällestad východně od Lomma.

Obr. 58. mapa širších vztahů. Zdroj podkladové mapy: <https://www.google.com/maps>

Obr. 59: Analýza užších vztahů ve městě Lomma

Mapa užších vztahů ve městě Lomma ukazuje centrum města, které se nachází v blízkosti přístavu. Město protínají komunikace vedoucí z obchvatu města. Centrum města tak není výrazně zatíženo dopravou. Místa střetu komunikace s železniční tratí je řešena podjezdy. V přímé blízkosti centra se nachází obchody, restaurace a služby. Centrum města charakterizuje čtvercové náměstí s moderní kašnou, možnostmi k posezení a atraktivní výsadbou stromů, trvalek a travin. Velmi oblíbenou částí města je území podél řeky Hoje a vedoucí směrem k přístavu, kde se nachází mnoho drobných restaurací a kaváren. Důležitým prvkem je řešení odhlučnění suburbii ve východní části města, které je řešeno rastrem zeleně mezi komunikací i jednotlivými bloky. Tyto plochy zeleně jsou protkány cyklostezkami, místy k sezení, či dětskými hřišti. Co se týče ploch zeleně, kterých je na území katastru města opravdu dostatek, velmi inspirativním řešením se jeví využití příměstské krajiny jako chráněné území. Jedná se o přirozenou zeleň, kde je vytvořena cestní síť, odpočinkové zastávky, ale i informační tabule, co v dané lokalitě roste a žije. Ve městě se nachází několik škol, vždy v doprovodu se sportovišti. V severní části města se nachází průmyslová zóna, kde jsou převážně haly. Prostor je však ohraničen pásem zeleně a vzhledem k jeho pozici v blízkosti hlavní komunikace a obchvatu nijak nenarušuje život ve městě. Nová výstavba zejména bytových domů a obytných bloků je směřována podél pobřeží směrem na sever.

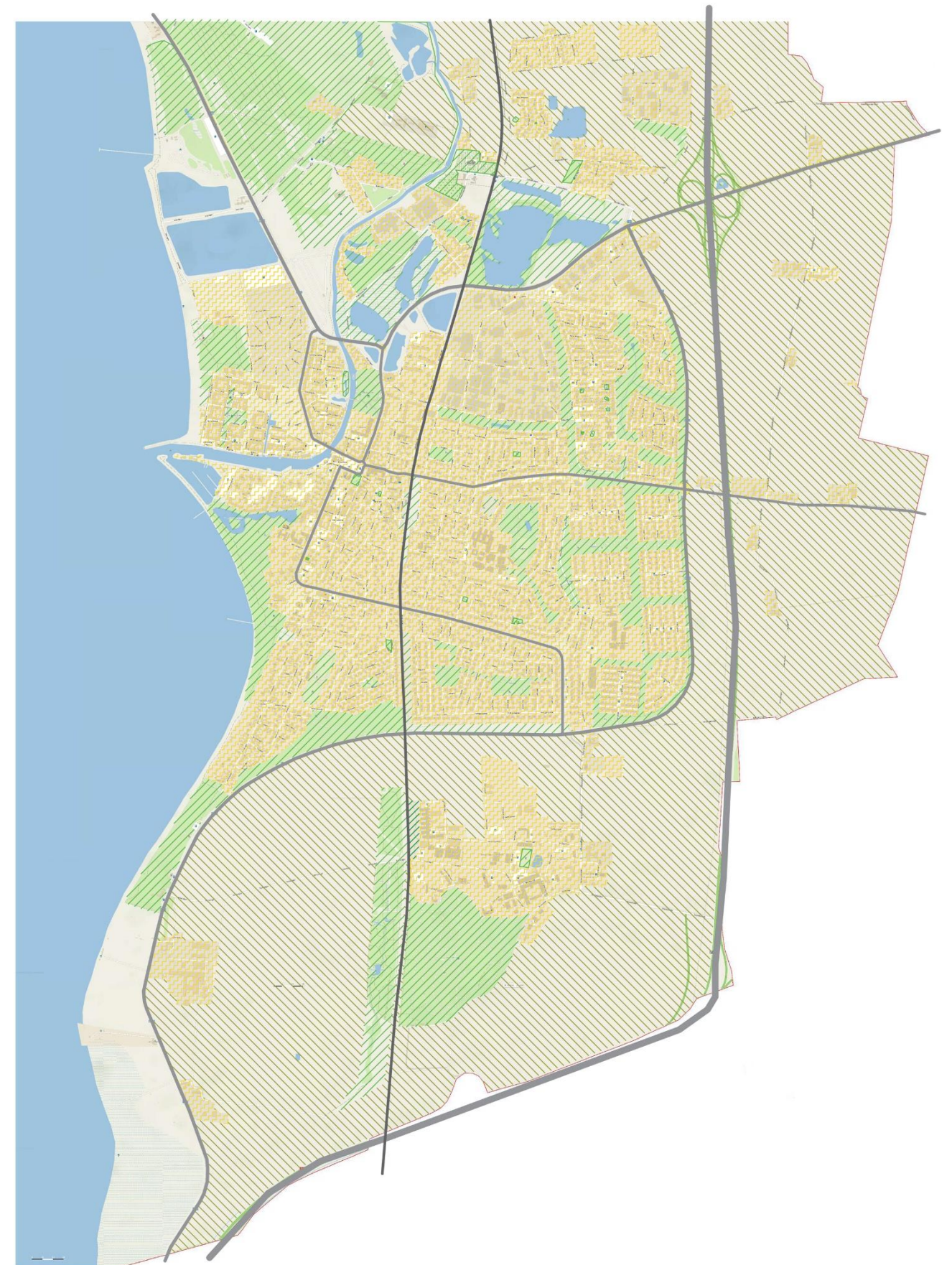
- SLUŽBY
1 KNIHOVNA, 2 ÚŘAD, 3 ZDRAVOTNÍ STŘEDISKO
- ŠKOLY (MATEŘSKÉ, ZÁKLADNÍ, ODBORNÉ, UNIVERZITA)
- OBCHODY, RESTAURACE A UBYTPOVÁNÍ
- NÁDRAŽÍ (VLAKOVÉ, AUTOBUSOVÉ)
- PŘÍSTAV
- PRŮMYSLOVÁ ZÓNA
- NÁMĚSTÍ - CENTRUM
- VEŘEJNÁ ZELEŇ: PARKY, DĚTSKÁ HŘIŠTĚ, SPORTOVIŠTĚ, DOPLŇKOVÁ ZELEŇ KOMUNIKACÍ A VODNÍCH PRVKŮ A CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ
- KOSTEL
- KOMUNIKACE
  - a DÁLNIČE
  - b VNĚJŠÍ OBCHVAT
  - c VNITŘNÍ HLAVNÍ SILNICE
  - d ŽELEZNIČNÍ TRÁŤ

5.1.5 LCA analýza

Analýza metodou LCA (Landscape Character Assessment) člení území ve své první fázi ze širšího kontextu na plochy zemědělské krajiny, zastavěného území a přírodní krajiny. Zastavěné území náleží městu samotnému, ale i osamoceným stavbám nebo drobným sídelním strukturám uprostřed zemědělské krajiny. Zemědělská krajina představuje převážně rovinatá pole, doprovázena obvykle hospodářskými budovami a farmou. Voda je zastoupena mořem, ale i počtem rybníků zejména v severní části příměstské krajiny, kde mají význam jako biotopy pro ptactvo a řeka Hoje ř, vlévající se ve městě Lomma do moře. Územím prochází dálnice a některé hlavní komunikace, obchvat města a železnice.

LEGENDA:

	ZASTAVĚNÉ ÚZEMÍ
	ZEMĚDĚLSKÁ KRAJINA
	VODA
	PLOCHY ZELENĚ
	DÁLNIČE
	Hlavní komunikace
	ŽELEZNICE
	HRANICE KATASTRU

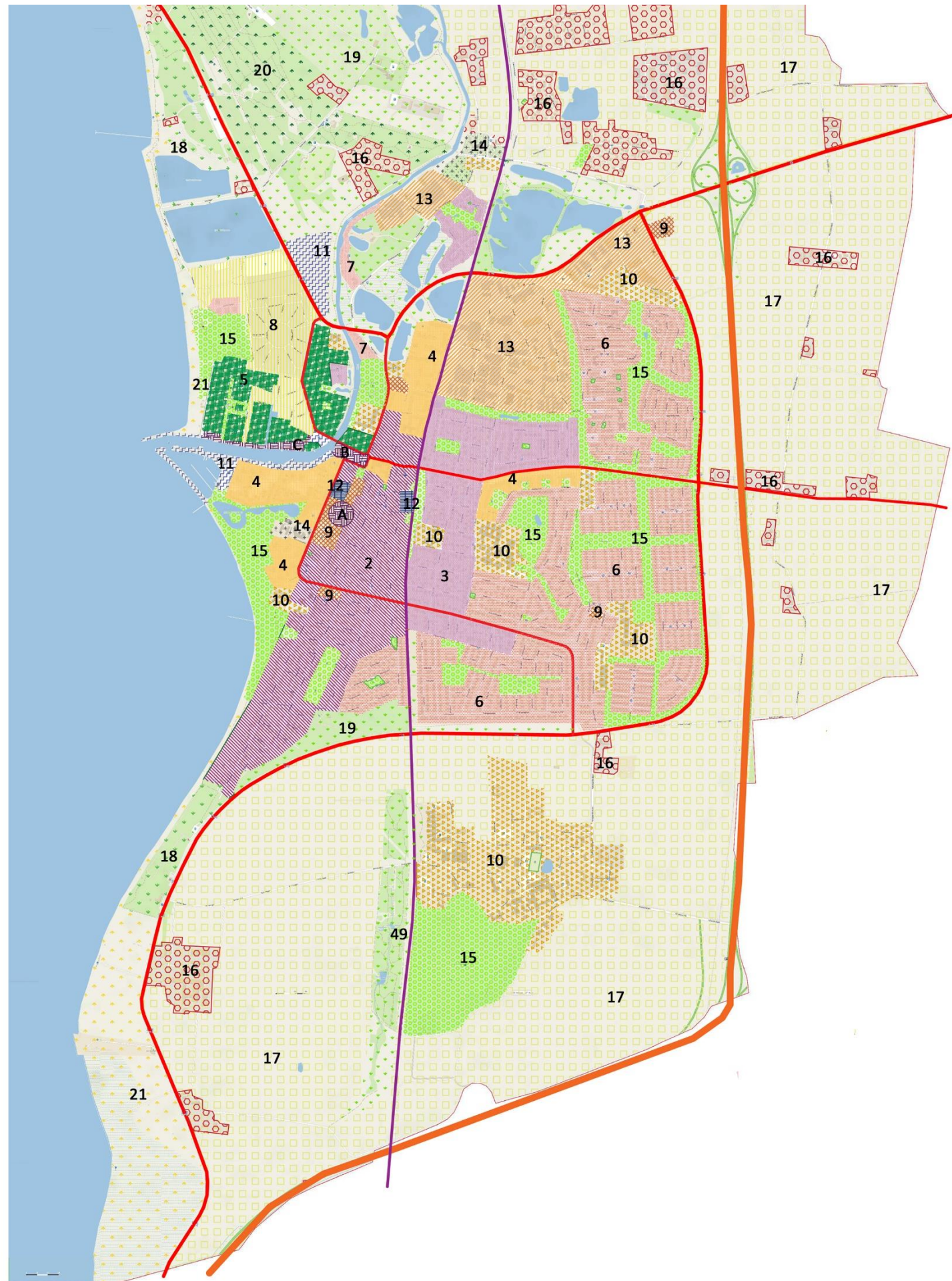

Obr. 60: Analýza LCA ve městě Lomma, širší kontext

LCA analýza užších vztahů ve městě Lomma, užší kontext:

- 1) CENTRUM MĚSTA je charakterizováno čtvercovým náměstím s jedno až třípodlažními budovami, kde se v přízemí nachází obchody, restaurace a služby. V jeho okolí se nachází autobusové nádraží, knihovna, zdravotní středisko a úřad. Snadno dostupný je i přístav, některé školy a dětská hřiště.
- 2) PŮVODNÍ NÍZKOPODLAŽNÍ ZÁSTAVBA – „MALÉ DOMEČKY“ jsou situovány podél celé komunikace vedoucí i kolem náměstí a představují velice malebnou architekturu.
- 3) STARŠÍ NÍZKOPODLAŽNÍ ZÁSTAVBA RODINNÝCH DOMŮ představuje předstupeň vzniku suburbánní zástavby. Jedná se o rodinné nízkopodlažní domky v zahradách, které mají rovněž malebný vzhled a jsou doprovázeny uliční zelení.
- 4) ZÁSTAVBA DOMŮ A BYTŮ ZE ŽLUTÝCH CIHEL představuje specifické celky, kde převažuje architektura z doby rozmachu a největšího využívání žlutých cihel, které se v Lommě kdysi vyráběly. Zástavba se line podle původní hlavní komunikace vedoucí napříč Lommou a podél pobřeží, kde představuje jednopodlažní rodinné domky v zahradách. Vícepodlažní bytové domy, které se nachází v blízkosti přístavu.
- 5) MODERNÍ BYTOVÉ DOMY se nachází v blízkosti náměstí, ale zejména směrem k přístavu a jeho okolí. Jedná se o geometrické, moderní vícepodlažní budovy s čistými liniemi. Oblasti moderních bytových domů jsou už při jejich zakládání řešeny s kvalitními veřejnými prostory se zelení. Jedná se o velmi harmonické obytné celky s četnými možnostmi využití.
- 6) NÍZKOPODLAŽNÍ DOMKY V ZAHRADÁCH tvoří území novější zástavby. Jedná se o harmonické čtvrtě města, domy jsou nízkopodlažní, malebné, doplněné zelení. Z urbanistického hlediska se jedná o suburbánní zástavbu. Rastr v mapě ukazuje, že se jedná o pravidelné celky, domy jsou designově sjednocené a propojené uliční zelení. Mezi jednotlivými celky této zástavby jsou široké pásy zeleně, které je navzájem od sebe izolují, ale zároveň propojují rozvinutou sítí cest a cyklostezek doprovázených řadou parků, dětských hřišť, anebo sportovišť.
- 7) REKREAČNÍ OBLAST – „CHATIČKOVÁ ZÁSTAVBA“ je orientována podél řeky Hoje å v severní části města.
- 8) NEZASTAVĚNÉ PLOCHY neboli plochy určené k nové zástavbě bytových domů představují oblast, na které v současnosti již stavba probíhá. Důležité je zmínit, že tvorba veřejných prostor, vodních prvků a výsadby stromů probíhají současně s výstavbou domů.
- 9) OBCHODY, RESTAURACE A SLUŽBY jsou nejvíce koncentrovány v blízkosti centra města, tedy náměstí a jeho přilehlém okolí.
- 10) AREÁLY ŠKOL, ŠKOLNÍ ZAŘÍZENÍ jsou rozmístěny v různých částech města, školní areály jsou vždy doplněny sportovišti nebo dětskými hřišti.
- 11) PŘÍSTAV A JEHO SOUČÁSTI představují přístav jako takový, který je situován v blízkosti centra města a zároveň navazuje na řeku Hoje å, ve které menší lodě rovněž kotví. K přístavu patří i tzv. parkoviště pro lodě a jachty na souši, které se nachází podél hlavní komunikace směrem na sever.
- 12) NÁDRAŽÍ pro autobusy se nachází v těsné blízkosti náměstí, vlakové nádraží je posunuto směrem na východ a z centra města je snadno dostupné.
- 13) PRŮMYSLOVÁ OBLAST je situována v severní části města v blízkosti nájezdů na rychlostní komunikaci i dálnici. Průmyslové oblasti představují areály s halami, které jsou částečně zakomponovány mezi zeleň a zároveň jsou izolovány od obytných částí hustými pásy zeleně.
- 14) KOSTEL A HŘBITOV náleží území Lilla Lomma, kde jsou zakomponovány mezi zeleň. Celkový prostor působí velmi klidným dojmem.
- 15) PARKY – UDRŽOVANÁ ZELEŇ NA ÚZEMÍ MĚSTA představuje převážně pásy zeleně mezi jednotlivými sídelními oblastmi, ale také zeleň městských parků, často propojených s dětskými hřišti.
- 16) OSAMOCENÁ ZÁSTAVBA V KRAJINĚ náleží zemědělské krajině a jedná se o obytné celky s hospodářskými budovami, jejichž obyvatelé hospodaří na dané polnosti.
- 17) ZEMĚDĚLSKÁ KRAJINA je dominantním rysem celého jižního Švédska. Jedná se o rovinatá pole, u kterých se zpravidla nachází hospodářské osídlení.
- 18) CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ jsou situována na jižním i severním okraji města. Jižní oblast chráněného území navazuje na pastviny směřující dále podél jižního pobřeží směrem k Malmö. Jedná se o území pásu zeleně vedoucí podél pláže s několika odpočívadly a informačními tabulemi. Severní chráněné území tvoří 2 velké rybníky a jejich okolí. Jedná se zde především o ochranu ptactva.
- 19) ROZPTÝLENÁ ZELEŇ v krajině představuje zejména skupiny listnatých dřevin, drobné remízky, ale i výzkumný les náležící univerzitě v Alnarpu.
- 20) JEHLIČNATÝ LES se nachází pouze na sever od města a charakterizují ho porosty borovice na písčném podkladu. Les je rovněž protkán cestami a zejména trasami pro jízdu na koni.
- 21) PLÁŽ je pro přímořské město víc než typická. Jedná se o písčitou pláž, na kterou navazují plochy zeleně.
- 22) VODNÍ PLOCHY A TOKY jsou charakterizovány mořem, které dominuje ze širšího měřítka, ale v užším měřítku jsou velice důležité rybníky, které se nachází severně od města a dále řeka Hoje å, jež městem protéká.

Obr. 61: LCA analýza užších vztahů ve městě Lomma, užší kontext.

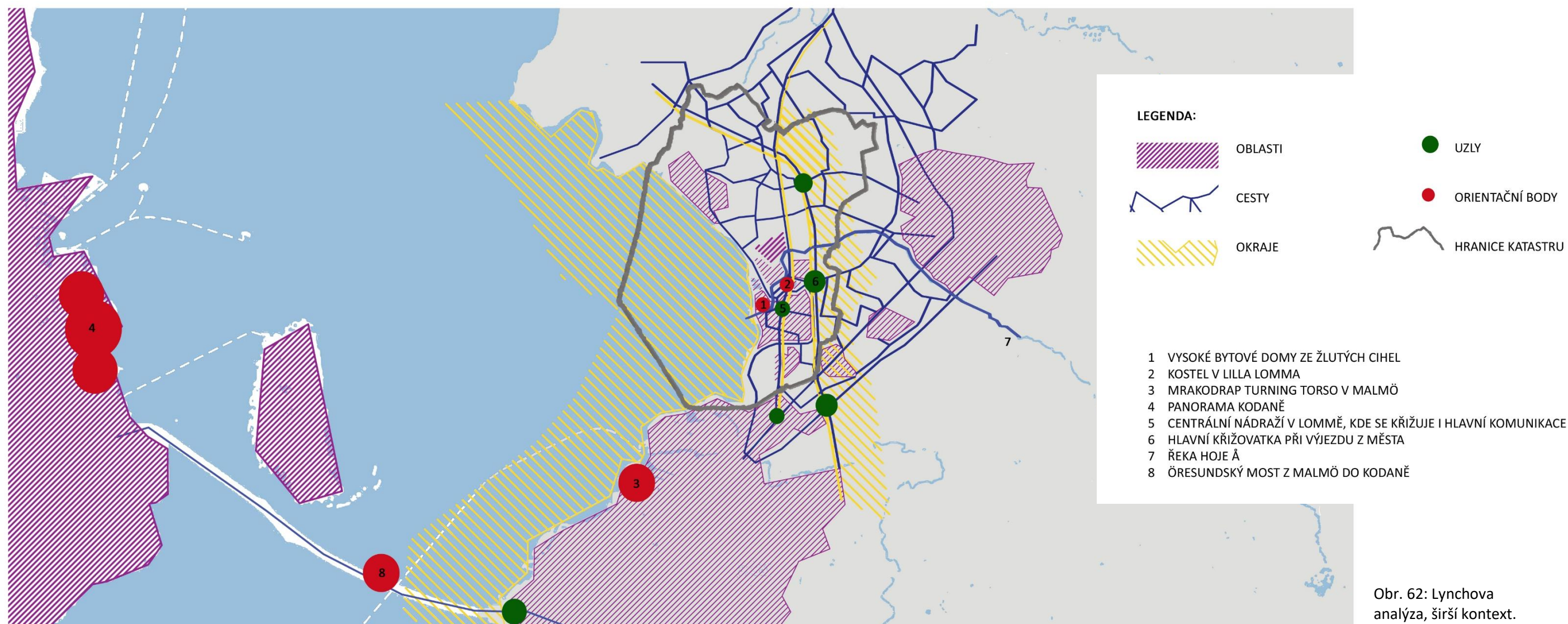
LEGENDA:

- 1) CENTRUM MĚSTA (A-náměstí, B-knihovna, C-promenáda naproti přístavu)
- 2) PŮVODNÍ NÍZKOPODLAŽNÍ ZÁSTAVBA – „MALÉ DOMEČKY“
- 3) STARŠÍ NÍZKOPODLAŽNÍ ZÁSTAVBA RODINNÝCH DOMŮ
- 4) ZÁSTAVBA DOMŮ A BYTŮ ZE ŽLUTÝCH CIHEL
- 5) MODERNÍ BYTOVÉ DOMY
- 6) NÍZKOPODLAŽNÍ DOMKY V ZAHRADÁCH
- 7) REKREAČNÍ OBLAST – „CHATIČKOVÁ ZÁSTAVBA“
- 8) NEZASTAVĚNÉ PLOCHY (PLOCHY URČENÉ PRO BUDOUCÍ ZÁSTAVBU)
- 9) OBCHODY, RESTAURACE, SLUŽBY
- 10) AREÁLY ŠKOL, ŠKOLNÍ ZAŘÍZENÍ
- 11) PŘÍSTAV A JEHO SOUČÁSTI
- 12) NÁDRAŽÍ
- 13) PRŮMYSLOVÁ OBLAST
- 14) KOSTEL A HŘBITOV
- 15) PARKY – UDRŽOVANÁ ZELEŇ NA ÚZEMÍ MĚSTA
- 16) OSAMOCENÁ ZÁSTAVBA V KRAJINĚ
- 17) ZEMĚDĚLSKÁ KRAJINA
- 18) CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ
- 19) ROZPTÝLENÁ ZELEŇ
- 20) JEHLIČNATÝ LES
- 21) PLÁŽ
- 22) VODNÍ PLOCHY A TOKY
- DÁLNICE
- HLAVNÍ KOMUNIKACE
- ŽELEZNICE

5.1.6 Lynchova analýza

Analýza je rovněž provedena ve dvou fázích, v širším kontextu, který je zaměřen více na krajinu a její provázanost a vazby na město a pak v užším kontextu zaměřujícím se naopak více na město samotné a jeho vztahy uvnitř. Co se týče první fáze, na mapě jsou vyobrazeny hlavní oblasti, které tvoří v krajině větší celky. Uvnitř katastru je město Lomma a jeho příměstské sídelní části, dále pak město Lund směrem na západ a město Malmö jižně od Lommy. Výrazné celky jsou i ostrov a panorama Kodaně, které je zřetelně viditelné a vytváří tak i orientační body. Krajina i město jsou protkány cestní a komunikační sítí. Důležité je zmínit, že všechny komunikace jsou doprovázeny cyklostezkami a všechny oblasti na území katastru i mimo něj jsou tak snadno a lehce dostupné.

Okraje nebo významné hranice území tvoří pobřežní linie a dále pak železnice a dálnice, které místa spojují, ale zároveň působí jako bariéra, která rozděljuje krajinu i město. Důležitými uzly v krajině jsou zejména křižovatky a ve městě nádraží. Hlavní orientační body představuje jednak panorama Kodaně viditelné přes moře. Výrazným orientačním bodem je most Öresund a mrakodrap Turning Torso v západním přístavu Malmö, jež je patrný z velké vzdálenosti a zejména pak z města Lomma. Město Lomma má dvě menší dominanty a jednou z nich jsou vysoké bytové domy ze žlutých cihel v blízkosti přístavu a kostel v Lilla Lomma, který je viditelný zejména při vjezdu do města ze severovýchodní části.

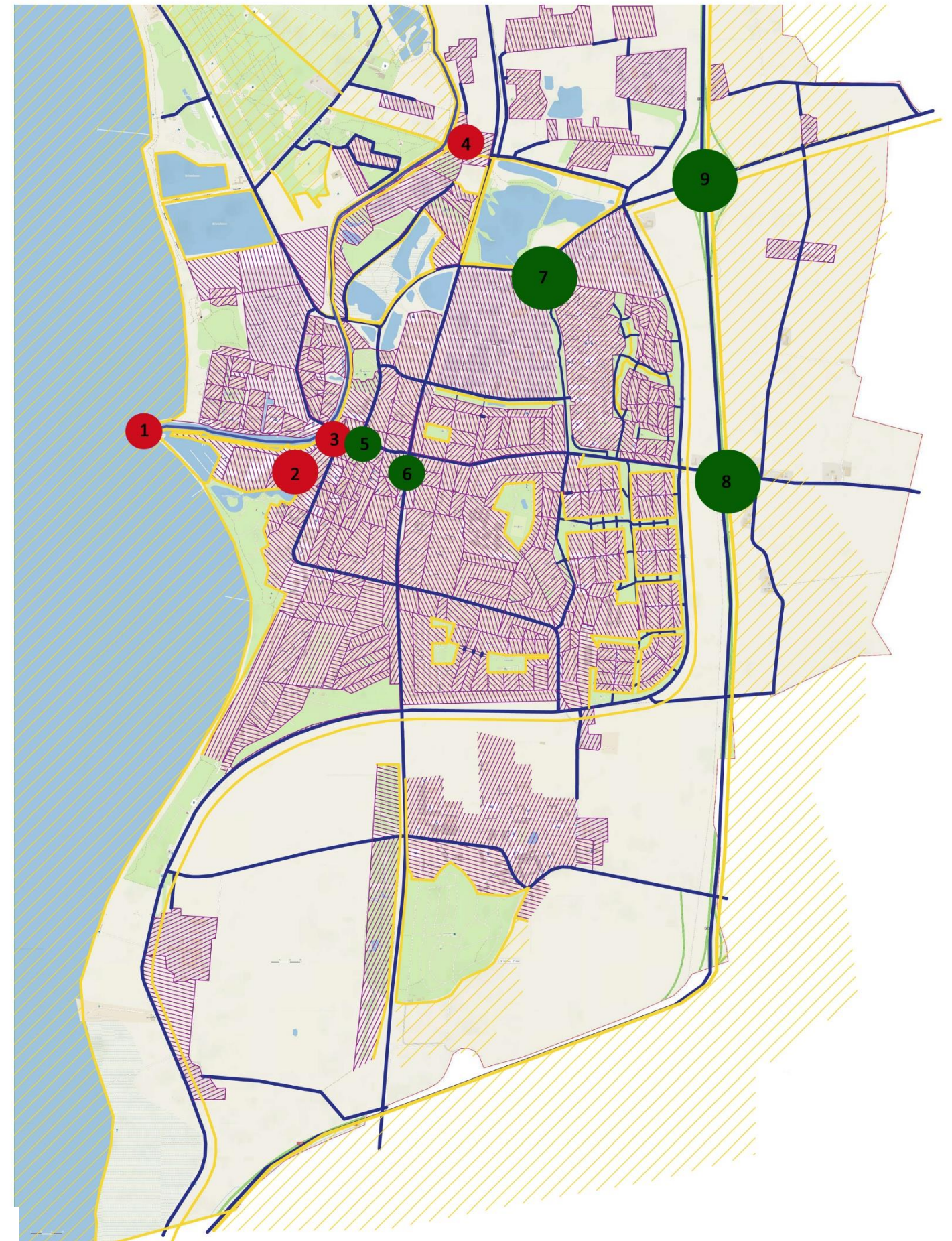

Užší kontext analýzy je zaměřený více na samotné město a jeho vazby a vztahy. Na mapě jsou vyznačeny jednotlivé oddělené části, které vytváří samostatné oblasti. Jedná se většinou o obytné bloky, které jsou od sebe odděleny pásy zeleně nebo parkovými úpravami, které jsou opět protkány cestní sítí a často doplněny dětskými hřišti nebo sportovišti. Hlavním okrajem je hranice pobřeží linoucí se podél celého západního okraje města, ale i řeka Hoje å, která městem protéká. Jako okraje nebo hrany jsou vnímány i hranice parků nebo přírodních ploch v kontrastu se zástavbou, komunikací nebo zemědělskou krajinou. Cesty jsou hlavní komunikace vedoucí městem, ale i cestní síť skrze parky propojující jednotlivé sídelní bloky zejména ve východní části města. Uzly tvoří významné křižovatky komunikací, ale i autobusové a vlakové nádraží. Orientační body nebo dominanty na území města představuje knihovna v centru města, bytové domy ze žlutých cihel v blízkosti přístavu, maják a vzdálenější kostel v Lilla Lomma. Město Lomma leží v rovinaté zemědělské krajině a jeho panorama je velmi nevýrazné bez významných dominant viditelných z větší vzdálenosti.

LEGENDA:

- OBLASTI
- CESTY
- OKRAJE
- UZLY
- ORIENTAČNÍ BODY
- HRANICE KATASTRU

- 1 MAJÁK
- 2 VYSOKÉ BYTOVÉ DOMY ZE ŽLUTÝCH CIHEL
- 3 KNIHOVNA
- 4 KOSTEL LILLA LOMMA
- 5 KŘÍŽOVATKA V CENTRU MĚSTA
- 6 CENTRÁLNÍ NÁDRAŽÍ
- 7 KŘÍŽOVATKA A VÝJEZDY Z MĚSTA MEZI PRŮMYSLOVOU OBLASTÍ
- 8 HLAVNÍ KŘÍŽOVATKA ZA MĚSTEM - VJEZD NA DÁLNICI
- 9 DŮLEŽITÁ KŘÍŽOVATKA ZA MĚSTEM

Obr. 63: Lynchova analýza, užší kontext.

5.1.7 Analýza pomocí „POCITOVÝCH MAP“

Výzkum pomocí analýzy pocitovými mapami na území města Lomma proběhl v roce 2011 v rámci studijního předmětu The Cultural Heritage of Landscape Architecture pod vedením Anny Peterson na univerzitě SLU v Alnarpu, kde byl následně prezentován. Analýza se snažila odkrýt místa, které pro obyvatele něco znamenají, se kterými se nějak ztotožňují, mají k nim vztah ať už pozitivní nebo negativní. Metodou pomocí pocitových map se podařilo odhalit některá problematická místa na území města. Podle stejné legendy a vzoru výzkumu, který proběhl ve Vodňanech, legenda obsahovala body: 1) tady jsem, když mám volno, 2) tady si dáváme sraz, 3) tady prožívám lásku, 4) tady je nuda, 5) tady je to ošklivé, 6) tady se bojím. Průzkumu se ve městě Lomma zúčastnilo okolo 200 lidí a v terénu tak vzniklo několik pocitových map, které byly zpracovány do jedné výsledné mapy se všemi zaznamenanými body.

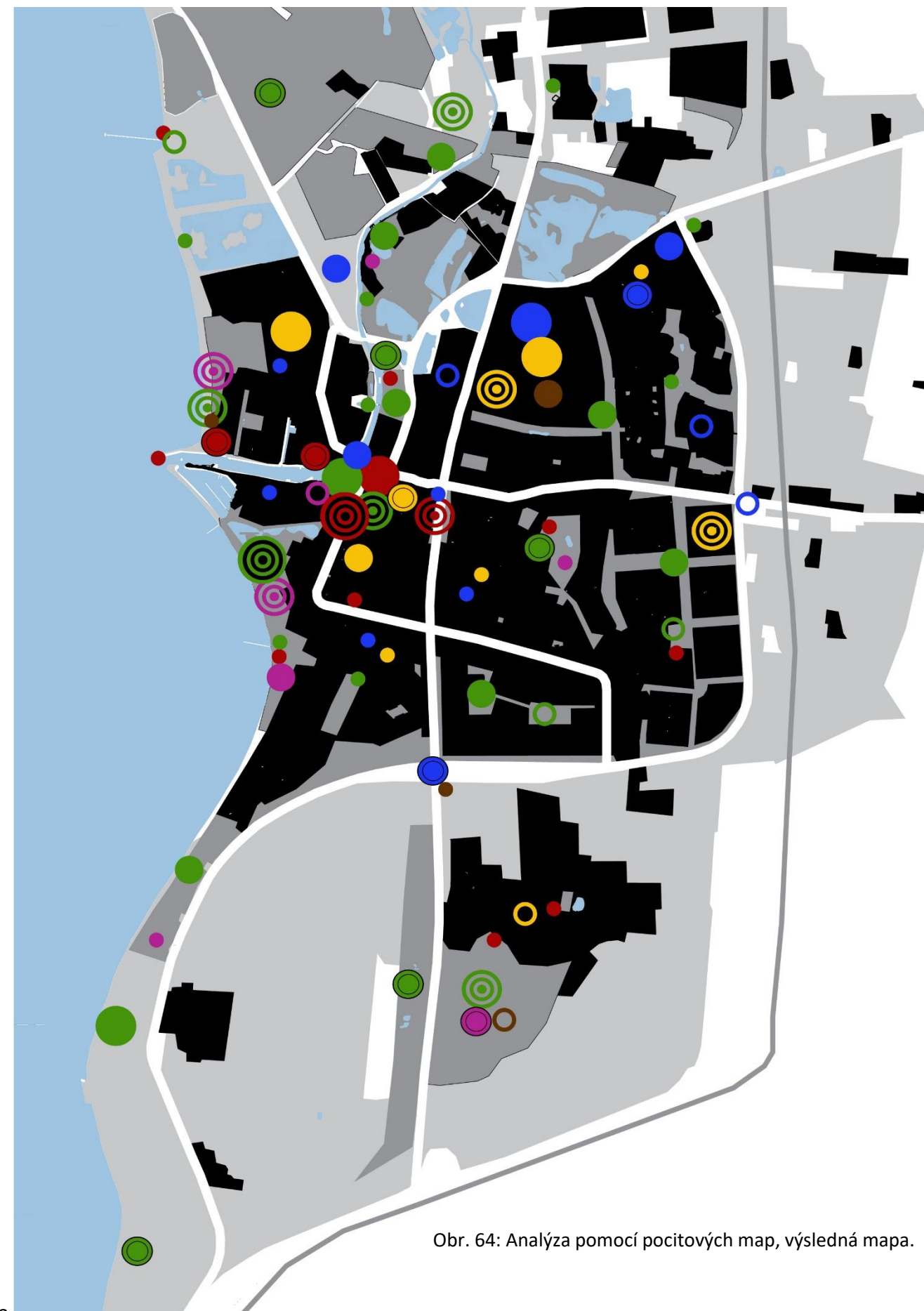
Nálepku „tady jsem, když mám volno“ získala místa v okolí pláže. Dále pak v městských parcích a sportovištích. Mnoho lidí využívá pro svůj volný čas i příměstskou krajinu, převážně v severní části, kde jsou borové a smíšené lesy se spoustou cyklostezek a cest pro jízdu na koních. Významnou odpočinkovou oblastí je i chatová oblast podél řeky Hoje å. Místa, kde si lidé dávají sraz, představovala centrum města, náměstí, okolí knihovny, ale i přístavu. Místa, kde obyvatelé prožívají lásku, se částečně shodují s místy, kde tráví volný čas, jedná se tedy o pláž, parky, ale i zahradu univerzity v Alnarpu. Jako ošklivá místa byla vnímána místa průmyslových hal a místa pro novou výstavbu bytových domů. V současné době zde již výstavba probíhá, je zveřejněn projekt s vizualizacemi výsledného území. Důraz je přitom kladen na kvalitní veřejné prostory, prosvětlené ulice a dostatek zeleně. Jako místa, kde se lidé necítí příliš bezpečně, byla označena místa v blízkosti průmyslových hal, podél železniční tratě anebo v místě zákoutí u pláže. Většina dotazovaných však považovala město Lomma za bezpečné a bezproblémové.

LEGENDA:

	TADY JSEM, KDYŽ MÁM VOLNO
	TADY SI DÁVÁME SRAZ
	TADY PROŽÍVÁM LÁSKU
	TADY JE NUDA
	TADY JE TO OŠKLIVÉ
	TADY SE BOJÍM

POČET OBYVATEL CHARAKTERIZUJÍCÍ JEDNOTLIVÉ BODY:

	1 OBYVATEL
	DO 5ti OBYVATEL
	DO 10ti OBYVATEL
	DO 20ti OBYVATEL
	DO 50ti OBYVATEL
	DO 100 OBYVATEL
	DO 200 OBYVATEL

Obr. 64: Analýza pomocí pocitových map, výsledná mapa.

5.1.8 Hodnocení krajinného rázu a vymezení řešeného území

Hodnocení krajinného rázu příměstské krajiny města Lomma zobrazuje jasný tvar města, které je od okolní krajiny odděleno obchvatem a ohraničeno pásem zeleně. Jak již bylo zmíněno, krajina je v celé oblasti výrazně rovinatá s převažujícím zemědělským využitím. Typickým rysem zemědělské krajiny jižního Švédska jsou drobná sídla a zemědělské usedlosti situované přímo v krajině, na které obyvatelé hospodaří. Krajina tak působí zabydleným a přátelským dojmem.

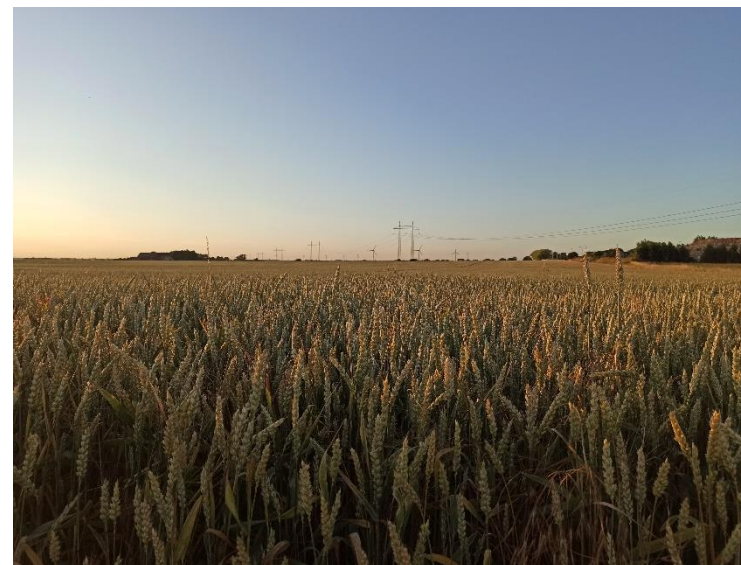
Rozptýlená městská zeleň představuje víceméně přírodní prostory na rozhraní města a krajiny nebo moře. Její důležitost spočívá v ochraně města před větrem od moře a hlukem od hlavní komunikace v jižní části města. Rekreční území se specifickou funkcí se nachází severně od města a jedná se o golfové hřiště v lesoparku. Volně přístupné lesy a lesoparky se nachází převážně v severní části, kde smíšený les a borovicový les sousedí s golfovým hřištěm. Převážně listnatý les se nachází i jižně od města, kde navazuje na areál univerzity a slouží pro rekreaci i pro výzkumné účely studentů. Lesní porosty jsou zároveň krajinnými dominantami v rovinaté krajině. Přírodní chráněná území se nachází podél moře a jsou jimi plochy vegetace, které obklopují město z obou konců a tím ho opticky ohraničují.

Vodní plochy a toky zde hrají významnou roli, která dává celému území dynamiku. Dominantním prvkem je bezpochyby moře, dále pak řeka Hoje a v neposlední řadě rybníky, které jsou lokalizovány v severní části od města a jsou doprovázeny břehovou vegetací.

Průmyslová oblast zahrnuje převážně haly a jejich areály. Jedná se o poměrně velké území v severozápadním rohu města a dále pak menší plochu v blízkosti Lilla Loma a řeky. Průmyslová oblast je od města dobře izolována pásmem zeleně a od komunikace je odcloněna zvýšeným terénem. Terénní sníženiny zacloňují negativní výhled, v severní části od průmyslové oblasti, kde se zároveň komunikace přibližuje přírodní oblasti s rybníky, na kterou jsou místy průhledy, a v jižní části snižuje hlavní komunikaci pod úroveň města a tím zabraňuje, jak negativnímu výhledu, tak hluku.

Panorama města není příliš výrazné, z dálnice jsou na město výhledy, které upoutají pásy zeleně a věž kostela v Lilla Lomma, jež představuje kulturní dominantu. Výhledy z města převažují na moře, kde je za obzorem vidět panorama Kodaně, Malmö a Öresundský most. V krajině se nachází řada odpočívadel a vyhlídkových míst.

Dle předchozích analýz jsou na mapě šrafovou znázorněna nejproblematičtější místa, kterým je třeba věnovat pozornost. Jedná se o průmyslový areál, přírodní oblast s rybníky podél hlavní komunikace a část města, ve které probíhá výstavba nových bytových domů.

Obr. 65: Charakteristický pohled na zemědělskou rovinatou krajinu oblasti Skåne.

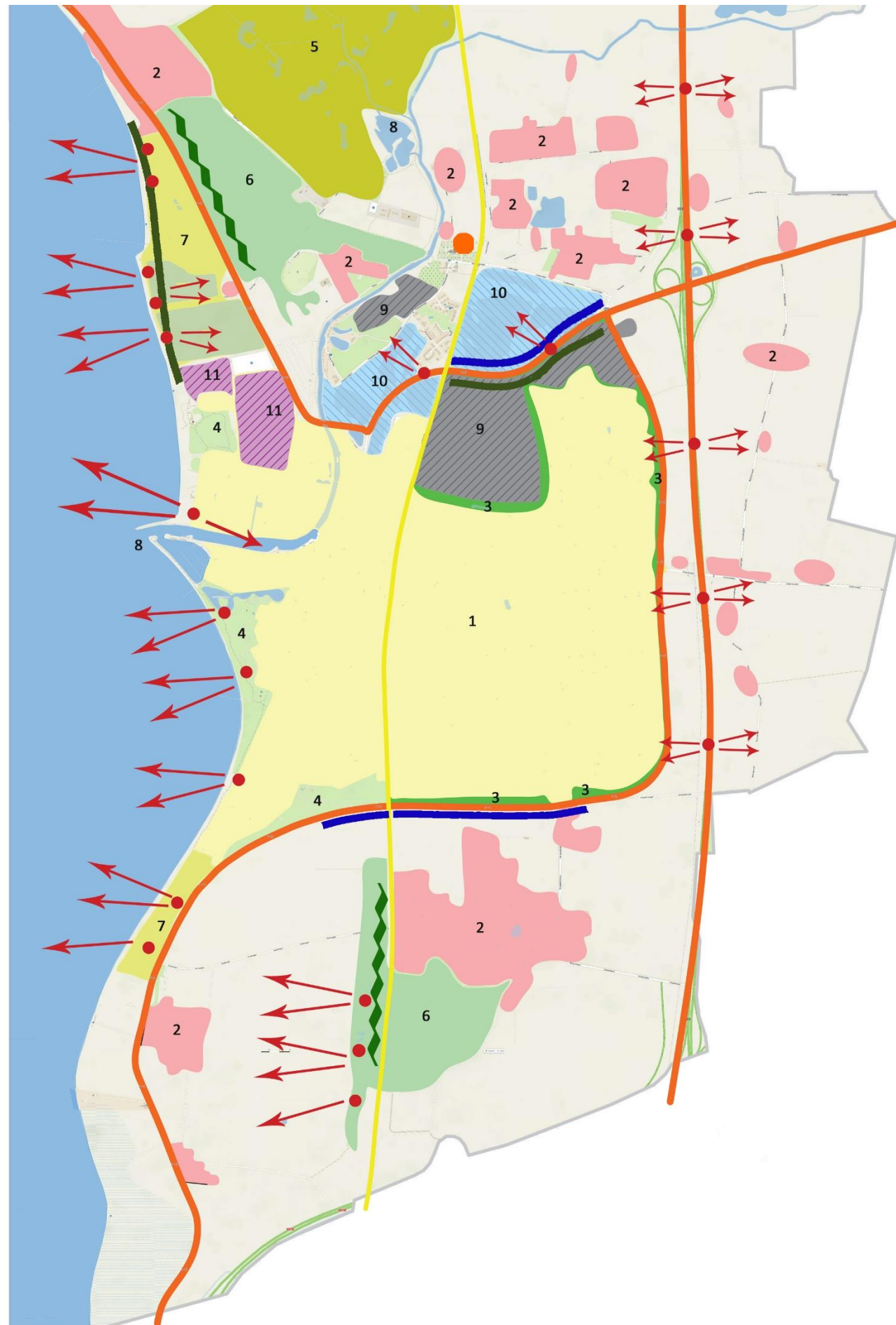

Obr. 67: Na obrázku vpravo je vidět odpočívadlo s výhledem na moře a zároveň chráněno vzrostlými stromy v chráněném přírodním území jižně od města.

Obr. 68: Krajinná dominanta v podobě listnatého lesa v jižně od Lommy. Lesní porost slouží mimo jiné studentům univerzity pro výzkumné účely krajinné tvorby. Jsou zde vytvořeny různé typy cest a odpočívadel.

Obr. 69: Hodnocení krajinného rázu.

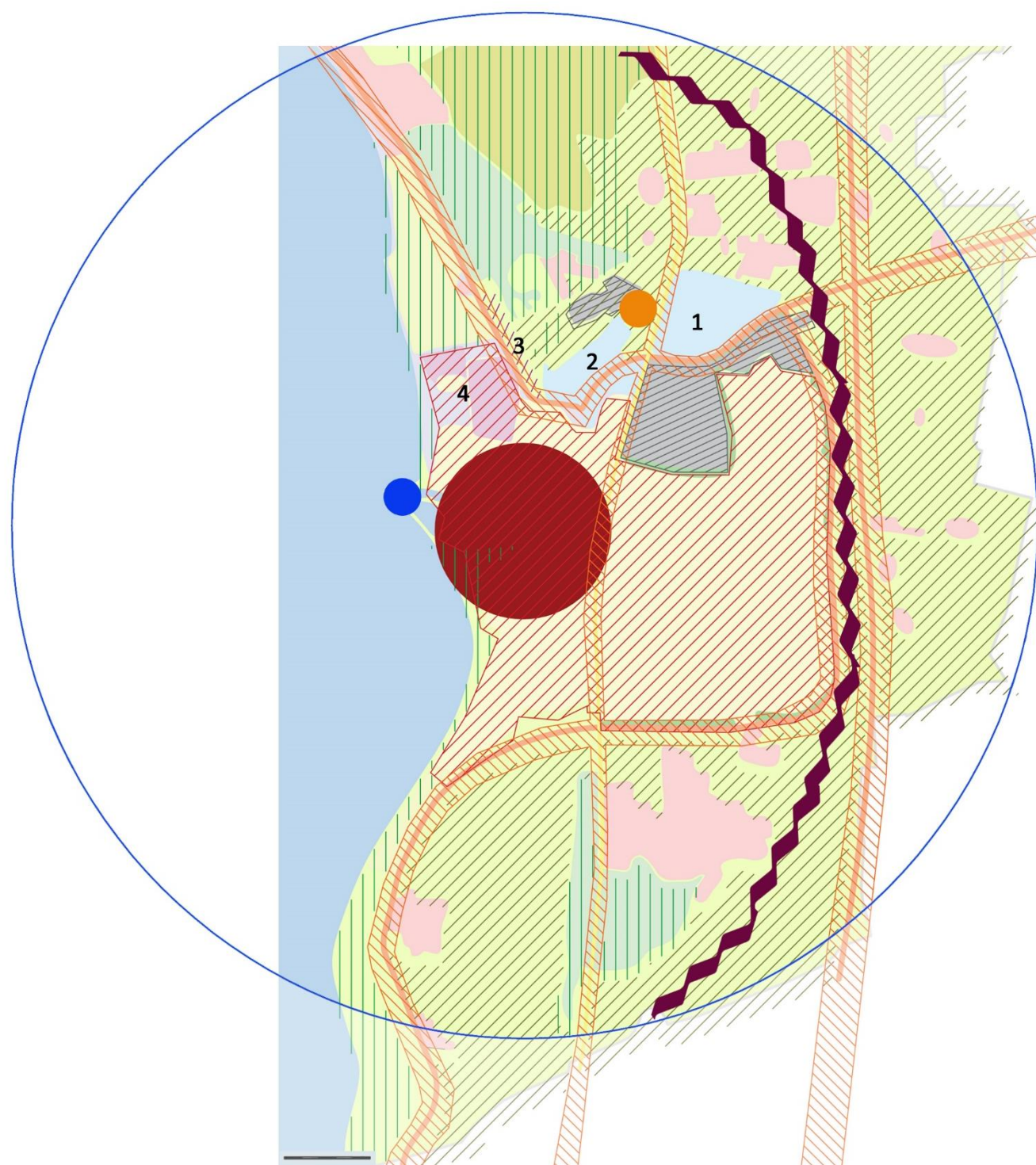

LEGENDA:

- 1 MĚSTSKÁ ČÁST - ZASTAVĚNÉ ÚZEMÍ MĚSTA
- 2 ZASTAVĚNÉ ÚZEMÍ V KRAJINĚ
- 3 PÁSY ZELENĚ KOLEM OBYTNÝCH BLOKŮ
- 4 ROZPTÝLENÁ MĚSTSKÁ ZELEŇ
- 5 REKREAČNÍ ÚZEMÍ - GOLFOVÉ HŘIŠTĚ V LESOPARKU
- 6 LESY A LESOPARKY
- 7 CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ
- 8 VODNÍ PLOCHY A TOKY
- 9 PRŮMYSLOVÁ OBLAST
- 10 PŘÍRODNÍ OBLAST S RYBNÍKY
- KOMUNIKACE
- ŽELEZNICE
- 11 PROSTOR PRO NOVOU ZÁSTAVBU
- POHLEDOVÉ BODY, VÝHLEDY DO KRAJINY
- HRANICE KATASTRU
- TERÉNNÍ VYVÝŠENINY - ZACLONĚNÍ NEGATIVNÍHO VÝHLEDU
- TERÉNNÍ SNÍŽENINY - ZACLONĚNÍ NEGATIVNÍHO VÝHLEDU
- PROBLEMATICKÁ ÚZEMÍ DLE ANALÝZ
- KRAJINNÁ DOMINANTA
- KULTURNÍ DOMINANTA

5.1.9 Aplikace výsledků

5.1.9.1 ZONACE ÚZEMÍ

Mapa zonace území znázorňuje jednotlivé zóny podle převažující funkce a rovněž zájmové území, které je vyznačeno kružnicí s poloměrem 3 km od centra města. Zonace krajiny nezahrnuje okolní zástavbu, malé obce a sídla v krajině. Tato místa jsou na mapě vynechána šrafovaní a jsou zde znázorněna pouze v podkladové mapě růžovými plochami, modrými plochami pak rybníky bez další funkce. Řešené zóny jsou vyznačeny šrafou.

Krajina v okolí města je charakteristická převažující jednotnou zónou se zemědělskou výrobou. Jedná se o pole, pastviny nebo louky. Další významnou zónou je město samo a následuje zóna rekreace a sportu, která představuje lesní a smíšené porosty s možností sportovních a turistických aktivit. Zajímavými místy jsou místa střetu jednotlivých zón, která lze hodnotit pozitivně, kde je dále možné rozvinout potenciál krajiny na její širší využití. Jsou to např. místa, kde se střetává zóna se zemědělskou výrobou a zóna rekreace a sportu. V místech, kde se kříží např. zóna dopravy a zóna průmyslu je důležité snažit se zamezit negativnímu působení a zóny např. zaclonit vegetací nebo pokud je to možné, terénními úpravami. Za zmínku stojí zóna vágního terénu neboli míst mezi místy, která v území představuje pouze malou část podél komunikace při výjezdu z města směrem na sever a jedná se o místo, které lze těžko definovat, má smíšené funkce, navazuje na něj parkoviště pro rybářské lodě a neutišená drobná zástavba s nepříliš udržovanou zelení. Místo je však poměrně malé, úzké, ohraničené komunikací a navazující vegetací.

Místa doporučená k dalšímu řešení představují rybníky (1 a 2), které nejsou v žádné zóně a je třeba je definovat, dát jim určení a tím je do zonace zařadit. Dále pak zóna střetu vágního terénu s komunikací (3) a prostor staveniště v blízkosti centra (4), který je ale v současnosti již ve fázi realizace.

LEGENDA:

- CENTRÁLNÍ ZÓNA MĚSTA
- ZÓNA MĚSTA
- VÝROBNÍ A PRŮMYSLOVÁ ZÓNA
- ZÓNA SE ZEMĚDĚLSKOU VÝROBOU
- ZÓNA REKREACE A SPORTU
- PROVOZNÍ ZÓNA - DOPRAVA
- ZÓNA VÁGNÍHO TERÉNU - MÍSTA MEZI MÍSTY

 KRUH VYZNAČUJÍCÍ PROSTOR 3 KM OD CENTRA MĚSTA DO KRAJINY

DOMINANTY:

- KOSTEL
- MAJÁK
- POHLEDOVÝ HORIZONT - UZAVŘENÍ ÚZEMÍ
- 1** MÍSTA DOPORUČENÁ K DALŠÍMU ŘEŠENÍ

Obr. 70: Zonace území

5.1.9.2 NÁVRH ŘEŠENÍ VYBRANÉ ČÁSTI

Pro návrh bylo vybráno území, které má podle analýz a hodnocení krajinného rázu potenciál, zejména pro svou přírodní hodnotu, ale v současnosti minimální nebo žádné využití pro obyvatele města. Jedná se o přírodní území ohraničené komunikacemi a železniční tratí. Ačkoliv je to území esteticky hodnotné s příjemnými výhledy a možností rekreace, analýza pomocí pocitových map nezaznamenala nikoho, kdo by k tomuto území měl jakýkoliv vztah a území navštěvoval. Na mapě zonace je vyznačeno číslem 1.

Území bylo nejprve detailně prozkoumáno a analyzováno v mapových podkladech níže. Byly vyznačeny hlavní uzly, orientační body, výhledy, jednotné plochy a cesty a dále pojmenovány jednotlivé oblasti. Navrhovaná část č. 1 v mapě v současnosti představuje ruderální porosty a zanedbaný terén. Je zde proto navržena úprava, která spočívá především ve vyčištění porostů, založení skupinových výsadeb, kde bude možné aplikovat odpočívadla např. s možností grilování. Území bude pomyslně členěno na dva celky pro zútulnění, vytvoření soukromí i lepšího uchopení prostoru. Prostorem se bude vlnit cesta vedoucí od uzlového bodu do území z přilehlé obce, mezi zemědělskou půdou a rybníkem až k dalšímu uzlovému bodu blíže městu Lomma.

Skica č. 2 v mapě ukazuje návrh drobného posezení s dřevěným chodníkem a stávající vyhlídkou mezi rybníky. Úprava č. 3 v mapě ukazuje další drobnou úpravu, kterou je dřevěné molo v rybníku s výhledem na kostel v Lilla Lomma. V popředí je vidět stávající informační značka o přírodní oblasti. Skica č. 5 v mapě znázorňuje stávající divoce rostoucí sad, který je třeba pročistit a vést prosekané cesty mezi zachovanými stromy. Návrh č. 4 v mapě zobrazuje rozsáhlou louku, která je přes letní období velmi suchá, a proto je zde navržena skupinová výsadba s bylinným patrem. Pro lepší využití a dostupnost území je louka členěna cestní sítí, která bude spočívat pouze v prosekání vegetace.

Návrhy počítají, jak s využitím území místními obyvateli, tak se zachováním kvality životního prostředí. Úpravy se zaměřují i na zvýšení biodiverzity jednak pročištěním zarostlých křovinatých částí, kam se bude moci vrátit bylinné patro, tak založením skupinových výsadeb, které zvýší biodiverzitu např. na rozlehlé monotónní louce, kam se vrátí vláha a stín a tím i další druhy rostlin a živočichů. Návrhy kladou důraz na nenásilnost řešení vůči přírodním podmínkám, počítají s použitím přírodních materiálů a snadné údržbě.

Obr. 71: Pohled přes území s ruderálními porosty. V pozadí si lze všimnout hladiny rybníka a dominanty kostela v Lilla Lomma.
Foto autorka.

Obr. 72: Pohled podél břehu rybníka, kolem kterého vede cestička, ze které lze vidět průhledy na hladinu.
Foto autorka.

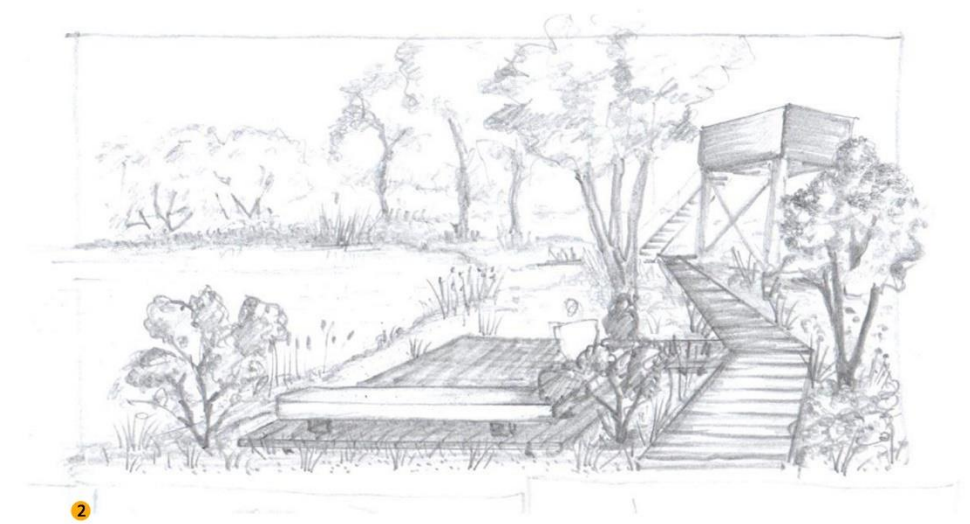
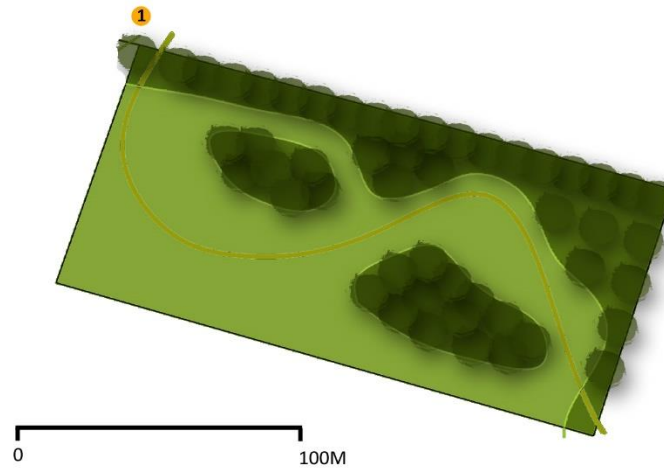
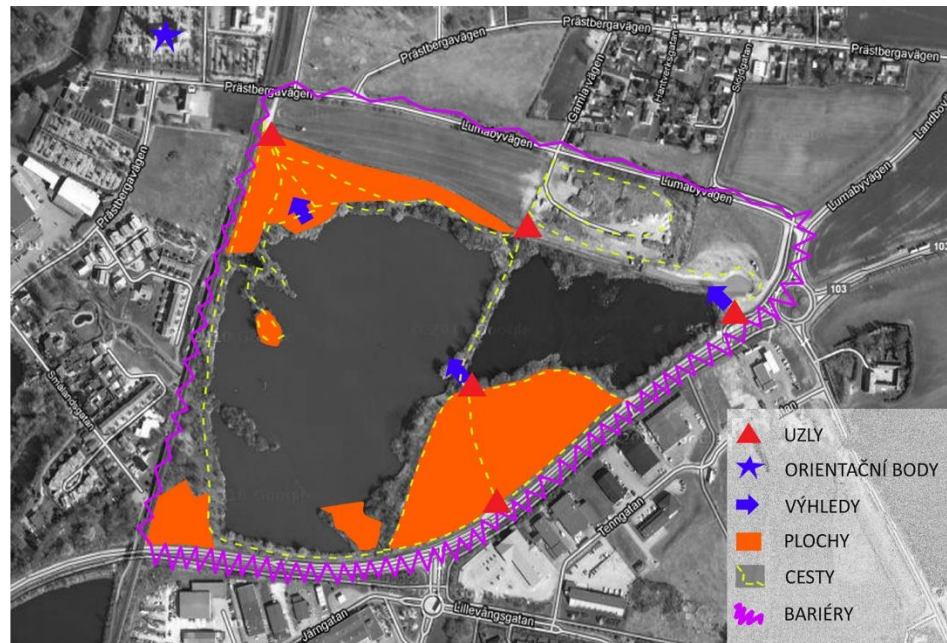
Obr. 73: Pohled na rozsáhlou louku směrem k městu Lomma.
Foto autorka.

Obr. 74: Pohled přes hladinu rybníka, který slouží jako vodní rezervoár, na kostel, který se odráží na hladině.
Foto autorka.

Obr. 75: Cesta vedoucí porosty, které jsou v současnosti v neutišeném stavu se spoustou náletových dřevin.
Foto autorka.

Obr. 76: Analýza řešeného území podle K. Lynche.

Obr. 77: Návrh č. 1 v současném ruderálním terénu

Obr. 78: Návrh č. 2, odpočívadlo mezi rybníky

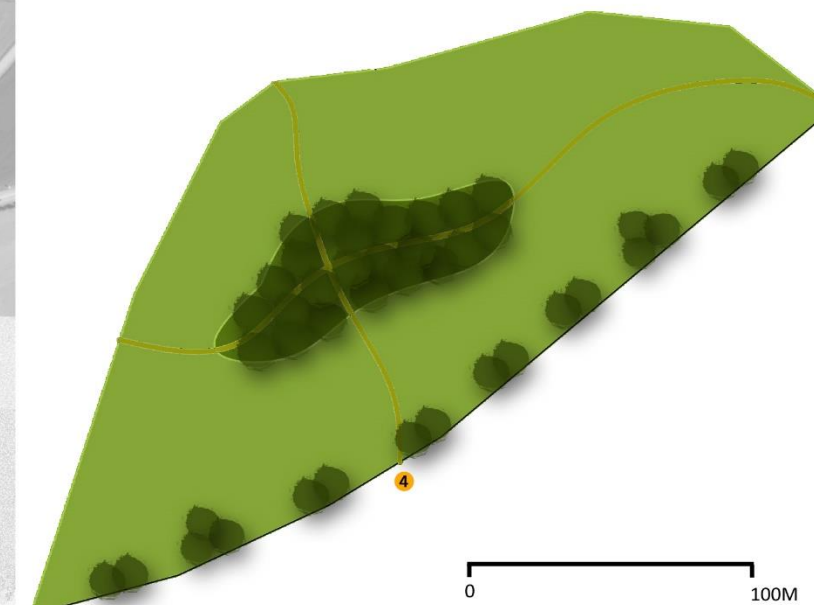
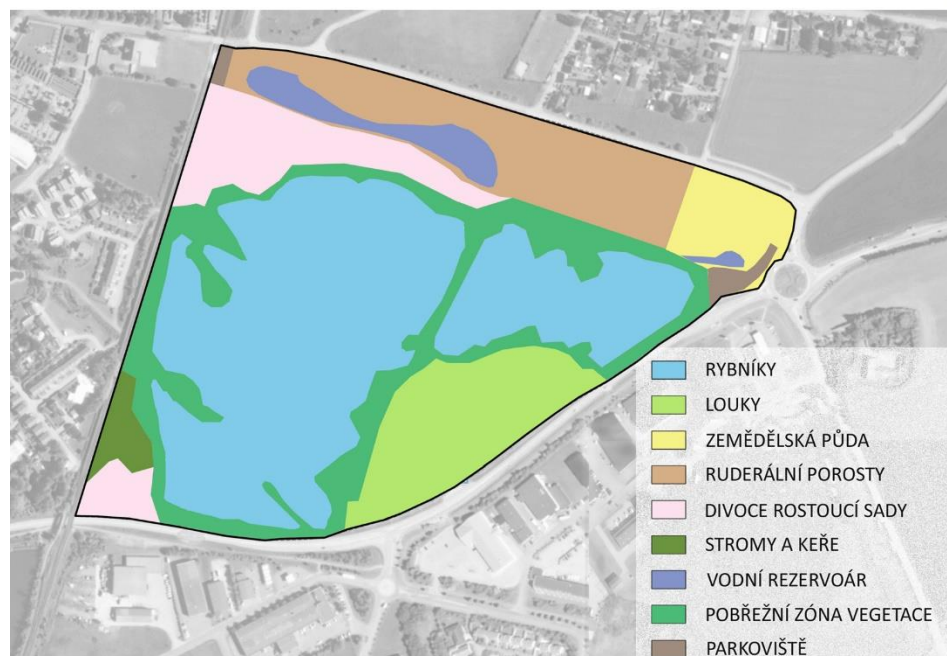
Obr. 79: Mapa řešeného území s body pohledů

Obr. 80: Návrh č. 3, molo s výhledem na kostel

Obr. 81: Analýza řešeného území podle LCA

Obr. 82: Návrh č. 4, louka s cestami a skupinovou výsadbou stromů

Obr. 83: Návrh č. 5, upravený ovocný sad s prosekanou cestou

5.2 Město Vodňany

5.2.1 Úvod

V povodí řeky Blanice se v otevřené krajině rozkládá město Vodňany. Svou rozlohou zaujímá 36,35 km². Město tvoří spojnicí mezi městy Strakonice, Písek a České Budějovice. Svým umístěním Vodňany náleží Mladovožické pahorkatině, konkrétněji pak Blanické brázdě, jež se vyznačují mělkými údolními s mírnými denudačními svahy a suky odolnějších hornin. Počátky města Vodňany jsou popisovány jako slovanská osada u rýžovišť zlata na přelomu 12. a 13. století na dolním toku Blanice, podle které vedla kupecká „Zlatá stezka“. Postupně se staly centrem jihočeského rybářství a rybníkářství a v současnosti tvoří největší město na řece Blanici. Krajinu v okolí města charakterizují časté močály, potoky a lučiny. Město se nachází v otevřené krajině s četnými hladinami rybníků, alejemi dubů a z jihu ohraničené šumavskými vrcholky.

Město Vodňany je charakteristické svým kolonizačním půdorysem s pravidelnou sítí ulic a velkým čtvercovým náměstím v centrální části. Tyto vlastnosti poukazují na dobu vzniku Vodňan jako města a to v době vlády Přemysla Otakara II. V roce 1336 udělil městu Jan Lucemburský privilegia a od té doby se o městě hovoří jako o městě královském. Ve Vodňanech se dochovaly středověké hradby, obranné bašty i vodní příkop, jež odkazují na vývoj města za vlády Přemyslovců. Historii připomíná i starý most s barokní sochou sv. Jana Nepomuckého a zachované měšťanské domy. Dominantou čtvercového náměstí je kostel Narození Panny Marie, který byl založen ve 14. století a v současnosti má novogotickou podobu z 19. století. Vnitřní výzdoba kostela i pseudorenesanční sgrafita na fasádě jsou zpracovány podle předlohy návrhů Mikoláše Alše. Ve městě je dále umístěn památník Petra Chelčického, socha Jana Žižky a alegorie Svobody, jejímž autorem je český sochař Josef Kvasnička. Z pamětihodností nelze opomenout kostel sv. Jana Křtitele, malý kostelík u hřbitova – kostel sv. Vojtěcha, židovský hřbitov a synagogu, v níž se v současnosti nachází Městské muzeum.

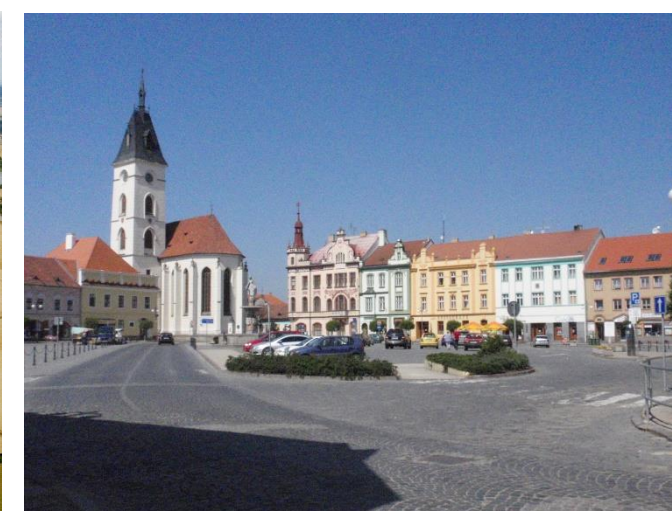
Město Vodňany osidluje v současné době přes 7 000 obyvatel. Vodňany jsou obcí s rozšířenou působností, náleží bývalému okresu Strakonice a patří tedy do Jihočeského kraje. Území, které spravuje město Vodňany je vymezeno obcemi Bavorov, Bílsko, Budyně, Čičenice, Drahonice, Hájek, Chelčice, Krajníčko, Krašovice, Libějovice, Měkynek, Pivkovic, Pohorovice, Skočice, Stožice, Truskovice a samotné Vodňany. Kulturu do města vnáší Městské muzeum, Městská galerie, ale i Muzeum mlynářského řemesla. Z Vodňan pochází trojice významných spisovatelů, jakými byli Julius Zeyer, František Herites a básník Otakar Mokrý. Vodňany jsou ovšem proslavovány i významnými slavnostmi, tzv. Rybářskými dny.

Občanskou vybavenost zastupuje mimo soukromých sektorů v podobě mnoha obchodů, zařízení a služeb také organizace zřízené městem jakými jsou např. městská knihovna, kulturní středisko, centrum sociální péče a pomoci, městské hospodářství, mateřské školy, základní školy, gymnázium a střední odborné učiliště.

Příměstskou krajinu města Vodňany tvoří převládající plochy nezavlažované orné půdy, které město obklopují z celé jižní i západní části. Severní okolí města zastupují převážně zemědělské areály s výrazným podílem přirozené vegetace, na něž navazují rybníky a smíšené lesy. Východní část je tvořena průmyslovými a obchodními areály.

Obr. 84: Krajina jihočeského kraje: rybníky, remízky, obdělávaná pole.

Obr. 85: Pohled na náměstí s kostelem. Náměstí slouží v současnosti především jako parkoviště.

Obr. 86: Část zvaná „Malé Benátky“ doprovázená malebnou architekturou venkovského stylu.

Obr. 87: Ulice s úpravou veřejného prostoru, ve kterém se nachází i pumpa v historické části města.

5.2.3 Historie vývoje osidlování krajiny

Skupinky lovců a sběračů sporadicky osidlovaly nejteplejší části jihočeského regionu již v mladším paleolitu. Povodí řeky Blanice pak bylo zvolna osídleno během mezolitu. Nejstarší dějiny zemědělského osídlení Jihočeského kraje a Šumavy jsou datovány na rozmezí mezolitu a neolitu, kdy dochází ke kontaktům mezolitických lovců a sběračů s neolitickými kolonisty. Od starší doby bronzové, tedy před 3 800 – 3 500 lety lze považovat území jihočeského regionu za trvale osídlené. Vývoj neolitu byl však na 1000 let v Jihočeském regionu přerušen a další rozvoj nastal až vrcholnou pravěkou kolonizací před 2 400 – 2 100 lety, která datuje dobu železnou, zejména pak keltské a laténské osídlení. Po roce 600 před naším letopočtem se změnil celkový charakter sídel a rozvinul se zcela nový typ sídliště, který typově mnohdy navazoval na laténská hradiště a halštatská střediska Keltů – opevněná oppida, avšak svým výrazem tvořily tyto sídelní útvary osobitá centra tehdejší společnosti. Přelomem letopočtu se situace na území Jižních Čech zásadně změnila příchodem Germánů a Římanů, kteří měli za následek odchod Keltů. Z tohoto období pochází nálezy antických mincí, pozůstatky sídliště a pohřebiště na Strakonicku, které bylo nejvýznamnějším areálem doby římské v Čechách.

Osídlení slovanským národem je v Jihočeském regionu zaznamenáno od poloviny 7. století a vrcholilo během středověku (ve 13. a 14. století), kdy byly zakládány staré přemyslovské správní hrady. Rod Přemyslovců v oblasti zakládal mocné a dobře opevněné hrady, ze kterých spravoval stát. Využívání krajiny a její kultivaci značně ovlivnil jednak vznik a působení nejstarších jihočeských klášterů v Milevsku, ve Zlaté Koruně a Vyšším Brodu, ale i moc a ambice starobylého rodu Vítkovců (Rožmberků, pánů z Hradce, z Landštejna a dalších jeho odvětví). Svými hospodářskými zájmy však tyto středověké feudální a šlechtické rody vedly k zachování celistvějších lesních komplexů s poměrně přirozenou druhovou skladbou, na což navazovali novověcí nástupci z rodů Buquoyů, Schwarzenbergů a dalších, kteří mají zásluhu i na vzniku a zachování pozoruhodných rybníčních soustav, které pak celé území proslavily. K formování vrcholně středověkého sídelního prostoru v Jihočeském regionu značně přispěla sílící moc šlechty, ale i již zmiňované zakládání klášterů (od 13. století) a tím i sílící moc duchovenstva. Právě kláštery nesly velký podíl na přeměně zbytku panenské přírody v kulturní krajinu. V průběhu středověku se na území formovalo několik typů půdorysů sídel, z nichž velmi významný byl vznik tzv. lesních lánových vsí s charakteristickým pravidelným obdélníkovým půdorysem tvořeným jednotlivými usedlostmi. K usedlostem byly dále připojeny dlouhé pruhy úzkých polí vhodné pro těžký záhonový pluh. Dalším typem sídel byl typ s radiálním půdorysem, na nějž navazovaly lány pole. Jihočeský vrcholný středověk se však projevil nejvýrazněji ve vývoji a vzniku rozsáhlých sítí pevných kamenných hradů a měst. Prvek, který

dále proslavil Jižní Čechy a to rybník, se poprvé v krajině objevil ve 14. století. Zásluhu na založení prvních rybníků má řád německých rytířů, kteří do Jižních Čech vnesli chov sladkovodních ryb. Hospodářský vývoj na čas přerušily husitské války, které propukly v 1. polovině 15. století a jejich vinou zaniklo mnoho vrcholně středověkých vsí.

Pozdní středověk a celé 16. století se neslo v duchu společenského i hospodářského rozkvětu. O prosperitu kraje se zasloužily především rody Rožmberků i Švamberků, kteří nastolili proměnu k racionálním hospodářům. V této době vznikl nový fenomén v podobě šlechtických velkostatků, čímž se zcela přeorganizovala zemědělská výroba. Znovu nastal rozvoj rybníků, avšak v podobě rybníčních soustav. Hospodářský rozvoj ukončila v 17. století Třicetiletá válka, při níž byly Jižní Čechy opakovaně drancovány, počet obyvatel se snížil zhruba o třetinu a kulturní krajina výrazně zpustla. V této době nastaly i klimatické změny s příchodem tzv. malé doby ledové.

Hospodářské oživení nastalo až za vlády Marie Terezie a Josefa II., kteří započali s budováním silniční sítě a komunikačních spojení zejména mezi Vídní a Prahou. Zemědělství pokročilo k zavedení tzv. vícepolních střídavých systémů. Krajina se začala výrazně odlesňovat kvůli potřebě dřeva jako palivo i k začínajícímu sklářství.

Během 19. a 20. století se obraz krajiny značně změnil. Důvodem byl jednak rozmach průmyslu a s ním spojené změny v sídlech, a jednak vybudování železniční sítě, která udala krajině zcela nový ráz a charakter. Válečné období 1. poloviny 20. století se na krajině opět negativně podepsalo, krajina utrpěla značná poškození a zrušení. Její vývoj se obrátil zcela jiným směrem po roce 1945 odsunem Němců z pohraničí regionu a dosídlení oblasti repatrianty. V 50. a 60. letech 20. století došlo k socializaci vesnic a kolektivizaci zemědělství, což byl další nepříznivý dopad na již tak narušenou krajinu. Meze byly rozorány, pole byla scelena, budovaly se ohromné kravíny a vepřiny a další a další devastující jevy éry socialismu nejen na krajinu. Od 50., 60. let vznikala tzv. českobudějovická a tábořská aglomerace v důsledku industrializace, která představovala pro krajinu a přírodu mimořádně radikální zásah v podobě vybudování vltavských přehradních kaskád. Od 60. let je také zaznamenán přesun venkovského obyvatelstva do měst a tím postupné vylidňování vesnic. 70. a 80. léta pak vyvrcholila největší devastací zemědělské krajiny intenzifikací zemědělství, v důsledku které zmizelo mnoho cenných drobnějších krajinných struktur i přírodovědně významných lokalit. Při tzv. rekultivacích vodních toků byly odvodněny téměř všechny vlhké louky a zlikvidována tak většina důležitých krajinných struktur jako staré polní cesty, meze, vzrostlé porosty dřeviny a kamenné snosy. Všechny tyto prvky dokládající kulturní a historický vývoj krajiny byly rázem zničeny, jelikož překážely při scelování pozemků do velkoplošných lánů.

Mimořádným zásahem do jihočeské krajiny byla však stavba jaderné elektrárny Temelín v ploché až mírně zvlněné krajině Týnské pahorkatiny. Pro její výstavbu bylo zabráno téměř 300 ha zemědělské půdy a zaniklo celkem 5 vesnic. Mohutné věže elektrárny se zcela vymykají měřítku okolní krajiny a zásadně tak ovlivňují její charakter.

Následná snaha o nápravu krajiny v podobě tzv. náhradních rekultivací za provedený zábor zemědělské půdy, měla jen další negativní dopad. Docházelo k systematickému odvodnění pozemků, zahlubování a napřimování vodních toků, likvidace rozptýlené zeleně a dalších krajinných soustav. Těmito zásahy se pochopitelně zlikvidovala celá řada cenných lučních a mokřadních biotopů a celý tok řeky Stropnice.

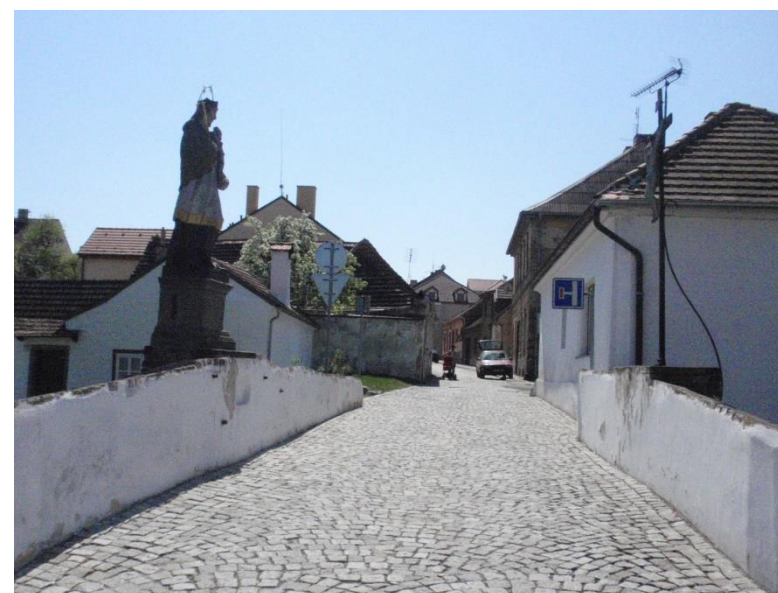
Obnova jihočeského rybníkářství nastala až v 19. a 20. století, ale doposud se jí nepodařilo získat onen ztracený rozsah. Nadále však tvoří důležitou součást českého zemědělství a je významným producentem potravy. Četnost rybníků v Jihočeském kraji výrazně ovlivňuje a udává tvářnost celé tamní krajiny.

Obr. 88: Pohled na kostel a náměstí kolem roku 1900.

Obr. 89: Pohled na náměstí z roku 1920.

Obr. 90: Současný pohled na mostek se sochou sv. Jana Nepomuckého.

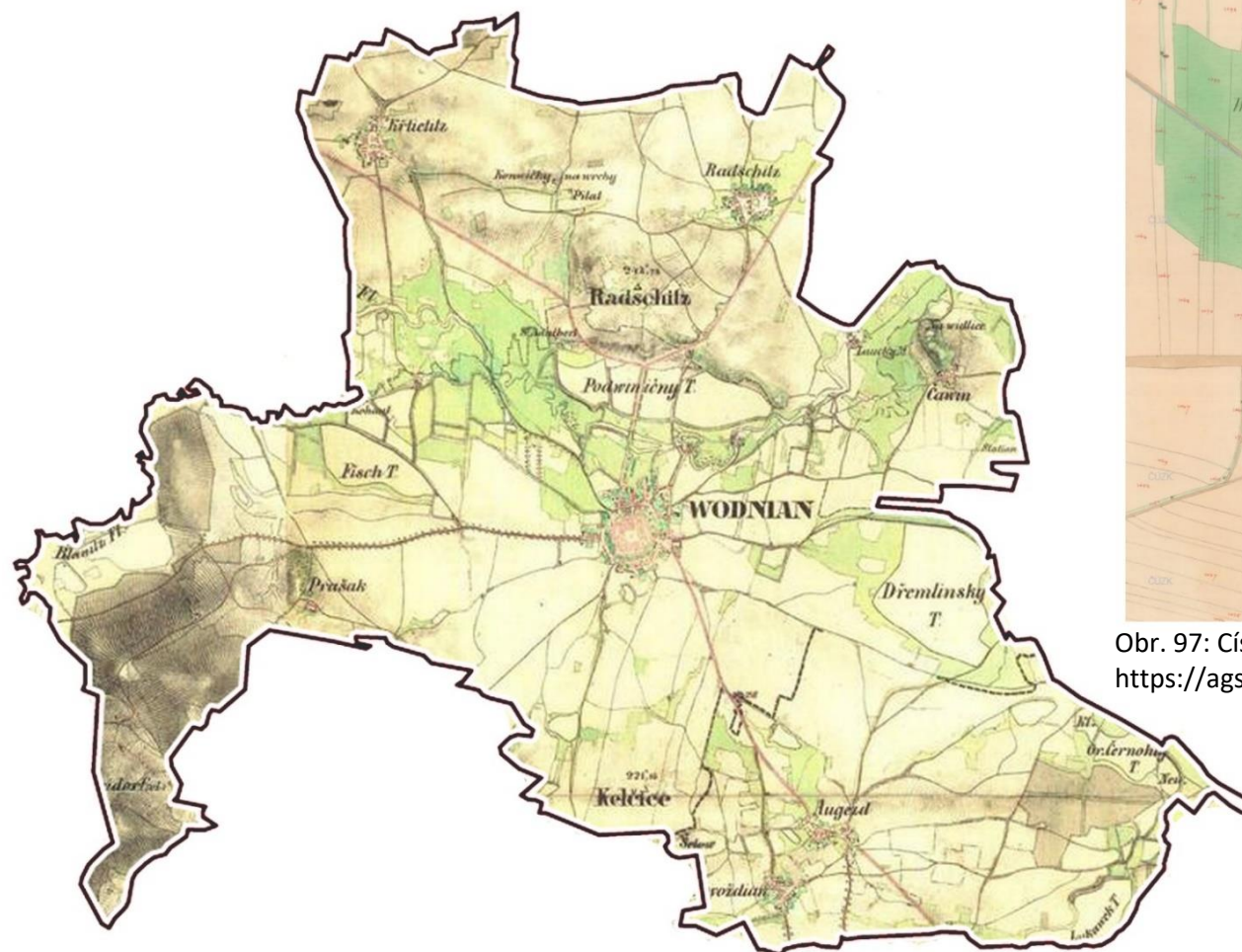
Obr. 91: Současný pohled a vstup k hradbám města.

Obr. 92: Müllerovo mapování.
Zdroj: https://ags.cuzk.cz/archiv/?link=vd&product_id=cioc&group_ids=8719-1

Obr. 93: Mapa třetího vojenského mapování z roku 1875. Zdroj: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=3voj_s pec&idrastru=D1_22_4352_04

Obr. 97: Císařské otisky, mapa stabilního katastru z roku 1837. Zdroj: https://ags.cuzk.cz/archiv/?link=vd&product_id=cioc&group_ids=8719-1

Obr. 94: Mapa pocházející z 19. století. Výřez kopíruje současné hranice katastru města Vodňany. Zdroj: <https://mapy.cz/19století?x=14.1722942&y=49.1459963&z=13&source=muni&id=1024&ds=1>

Obr. 95: Topografická mapa z roku 1961. Zdroj: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=topo1952&idrastru=D7_2_M-33-101-C-b-1

Obr. 96: Topografická mapa z roku 1954. Zdroj: [https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=topo1954&idrastru=D7_3_M-33-101-C-b](https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=topo1952&idrastru=D7_3_M-33-101-C-b)

5.2.3 Současný rozvoj města

Rysem současné doby je postupný návrat k tradičním prvkům zemědělského hospodářství, které by bylo založené na soukromém vlastnictví a osobní zodpovědnosti.

Po roce 1990 se zásadně zlepšila čistota vod i ovzduší a značně se utlumilo zemědělské využívání krajiny, čímž se nastartoval trend mírného zlepšování situace ve skladbě vegetace a došlo tak k příznivé změně v rozšíření výskytu řady druhů flóry i fauny na jihočeském regionu. Účinky útlumu zemědělského rozvoje však nebyly jen pozitivní, protože v jejich důsledku došlo zároveň k ruderalizaci a zarůstání některých částí krajiny, což vedlo místy až k příliš vysoké a devastující intenzitě pastvy dobytka a dalším nepříznivým jevům.

V současnosti jsou vypracovány tzv. priority rozvoje města, které definují klíčové problémy. Výsledkem zkoumání a analýz podkladů vycházejících z široké veřejnosti je určení celkem 71 klíčových problémů města. Z oblasti řešení příměstské krajiny dosáhl nejvyšší počet bodů problém týkající se řešení areálu v povodí řeky Blanice, dále vybudování pěší a cyklostezky a závažný problém týkající se protipovodňových opatření.

Důležitou roli zde sehrálo občanské sdružení *Vodňany žijou*, které svou působnost soustředilo na zlepšování podmínek města Vodňany z hlediska kultury, sportovního využití, rozvoje města ve prospěch občanů a zlepšení veřejných prostranství. Jejich počinem byla i architektonická dílna re:vodňany, díky které byl zrealizován projekt lesoparku v Zátíší jako znovuobjeveného městského parku.

(Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Vodňany>>; <<http://www.muzeumvodnany.cz/>>; <<http://www.vodnany.cz/>>; <<http://www.vodnany.eu/>>; Cepáková, A. 2006. Publikace Vodňany. Vydalo město Vodňany.)

5.2.4 Analýza širších vztahů a funkční analýza stávajícího stavu

Město Vodňany leží uprostřed rovinné zemědělské krajiny, která je protkána remízky a drobnými komunikacemi, jež propojují okolní obce a vytváří tak společnou síť a zároveň typický charakter jihočeské krajiny. Rovinnou krajinu pozitivně narušují kopce, které se začínají objevovat jihozápadním směrem a dále. Krajina se vyznačuje harmoničností, bohatou minulostí a vztahem ke krajině, jež dokládají mnohé kapličky, či křížky podél cest, které jsou v současnosti doplňovány mnohými odpočívadly nebo vyhlídkovými místy.

Mapové podklady s popisky níže uvádějí detailní charakteristiky města a jeho okolní krajiny z hlediska přírodních charakteristik, využití půdy, z pohledu širších i užších vztahů a vazeb na krajinu a zpět na město i na sousední města nebo obce.

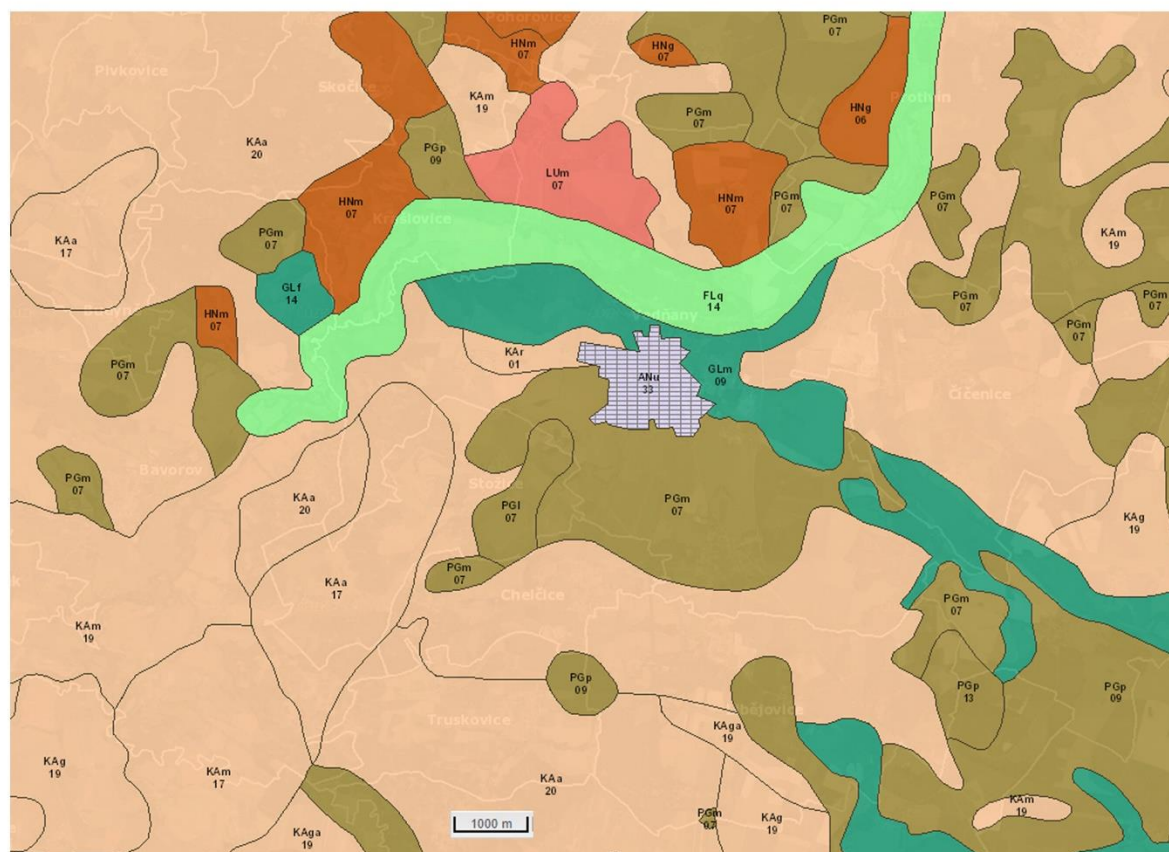
Obr. 98: Pohled na město z komunikace vedoucí mezi rybníky, dominantu pohledu tvoří kostel.

Obr. 99: Pohled jednou z ulic v centru města. Ulice působí upraveným dojmem, ale často slouží rovněž jako parkovací místa.

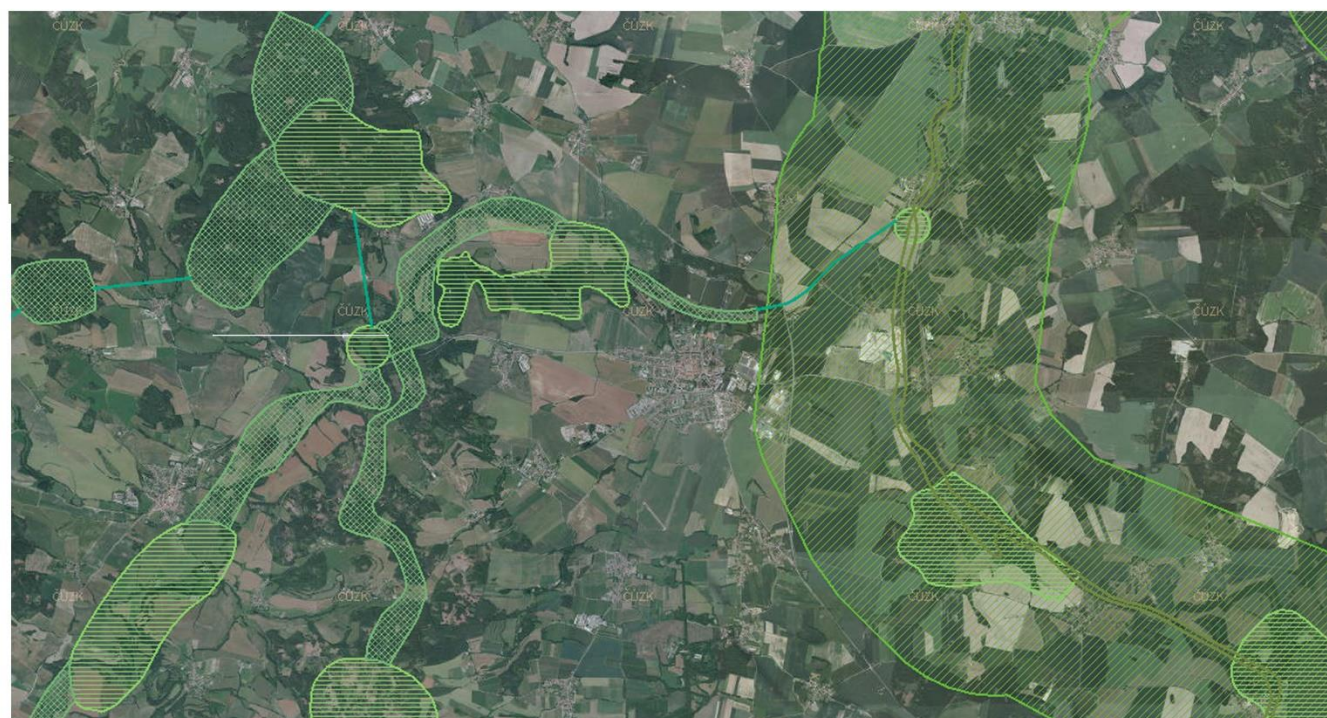
5.2.4.1 PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

Na obr. 100 je zobrazena půdní mapa, kde je vidět jednak zastavěné území, tedy město Vodňany a půdy, na kterých se rozkládá. Z jihu jsou to pararendzina, ze západní strany zasahuje modální kambizem a od východní strany, ze severu až k západu se rozprostírají glejové půdy. Severně od města, v místech rybníků se nachází fluvizemě, navazují luvizemě a místy prochází hnědozem.

Obr. 100: Půdní mapa, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

- ÚSES - směry propojení regionálních biokoridorů
- ÚSES - osy nadregionálních biokoridorů
- ▨ ÚSES - regionální biokoridory stávající
- ▨ ÚSES - regionální biocentra
- ▨ ÚSES - nadregionální biokoridory
- ▨ ÚSES - nadregionální biocentra

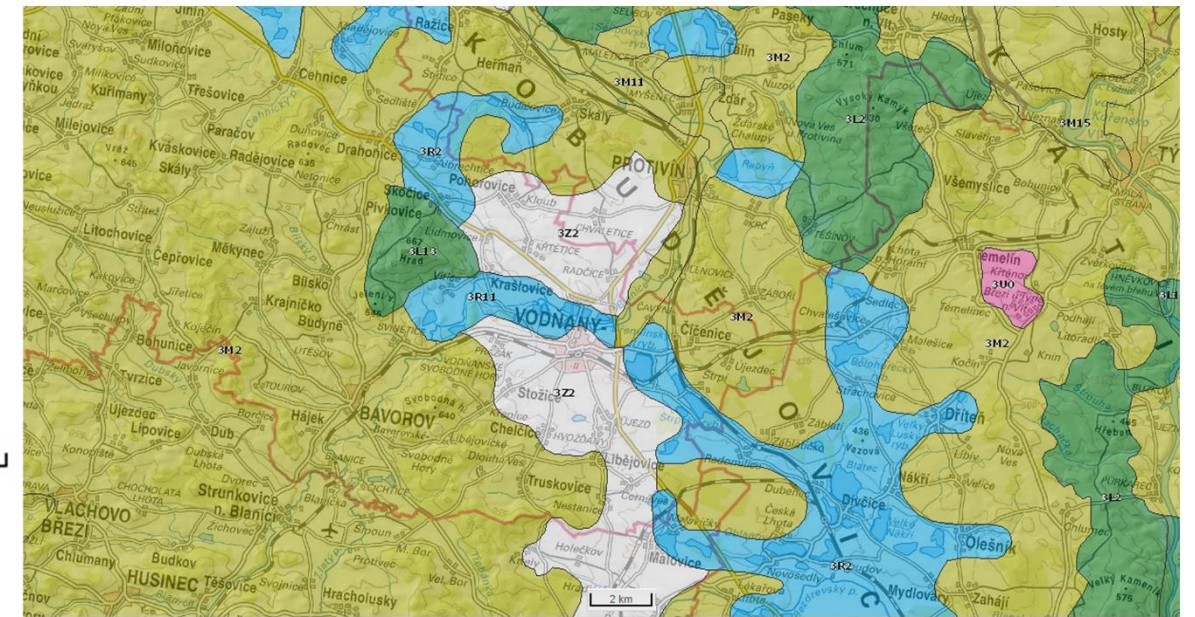

Obr. 101 znázorňuje mapu územního systému ekologické stability, která se nachází v příměstské krajině Vodňan a jejich propojení. Na území se nachází několik regionálních biocenter a biokoridorů, zejména v blízkosti řeky Blanice. Rozsáhlý nadregionální biokoridor vede od jihu k severu východně od Vodňan. Na podkladové mapě si lze mimo vyznačených šraf všimnout celkového charakteru krajiny s četnými remízky a rozptýlenou zelení.

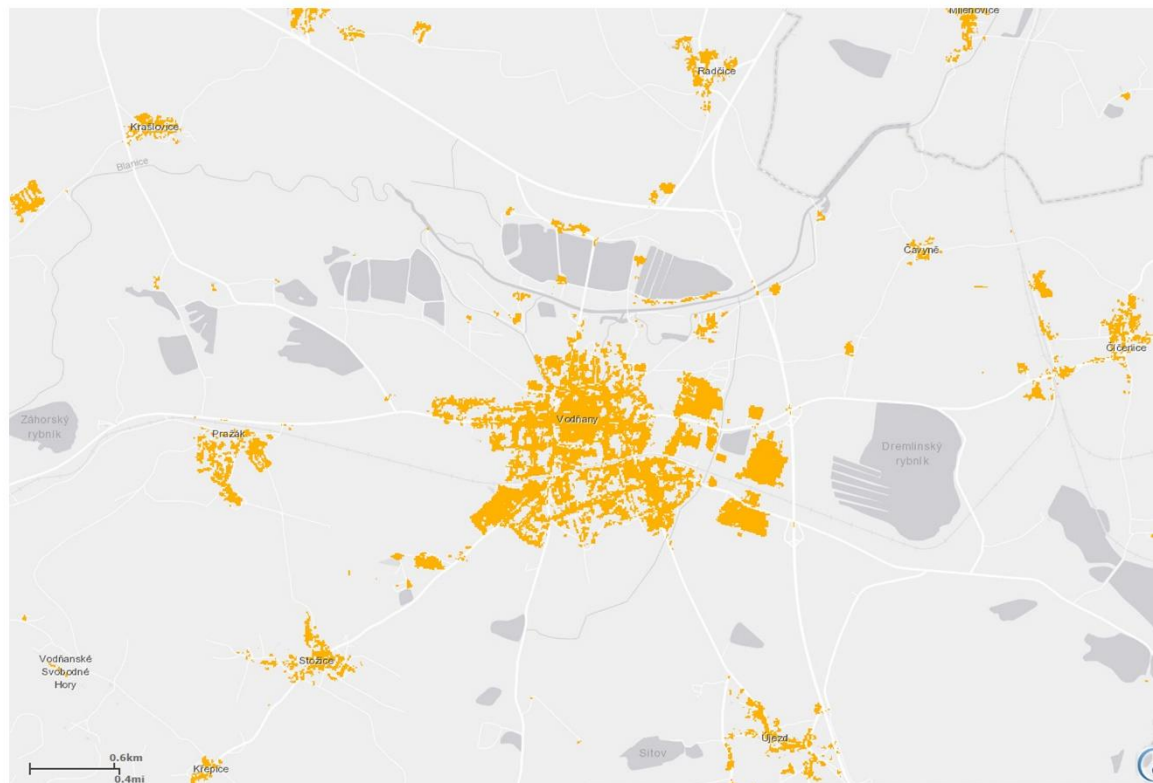
Obr. 101: Mapa MŽP - ÚSES
<https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

Obrázek č. 102 ukazuje mapu typologie české krajiny na řešeném území. Vodňany jsou charakteristické pro svou rybníční krajinu. Jak je vidět, rybníky se rozprostírají od jihovýchodního směru, přes město Vodňany a dále na severozápad. Rybníční krajina je doplněna říčními, ale i drobnými toky a mokřady. V nejvyšší míře město obklopuje lesozemědělská a zemědělská krajina. Ve velmi malé míře jsou v příměstské krajině zastoupeny lesní krajiny.

- (Z) Zemědělské krajiny
- (M) Lesozemědělské krajiny
- (L) Lesní krajiny
- (R) Rybníční krajiny
- (U) Urbanizované krajiny
- (H) Krajiny horských holi
- (X) Krajiny bez vylišeného pokryvu

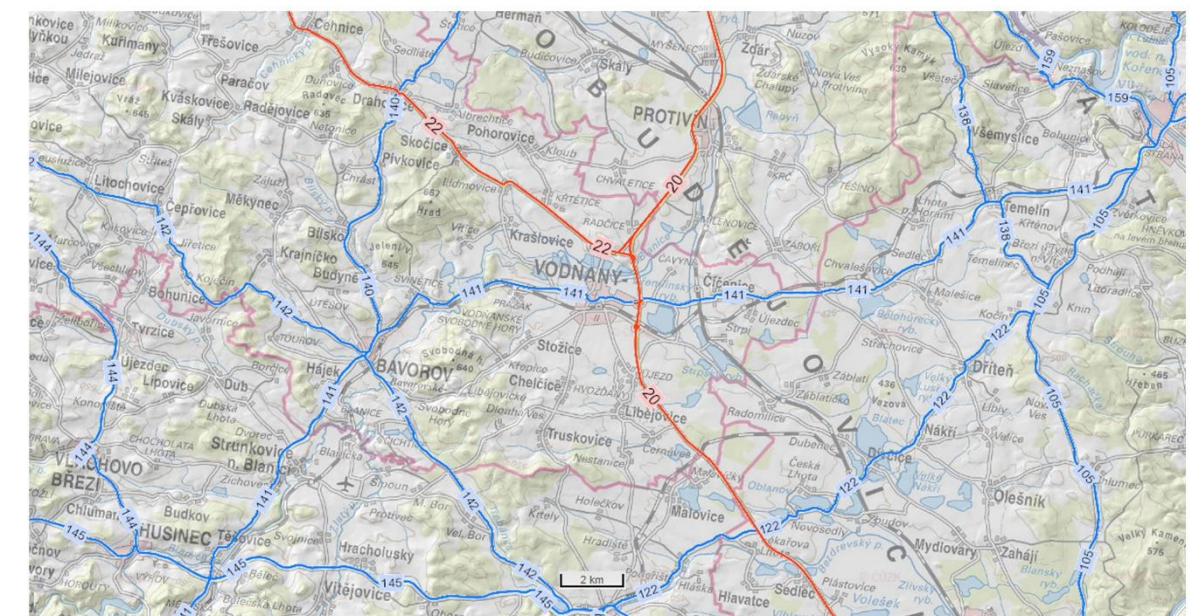
Obr. 102: Typologie české krajiny, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

Obr. 103: Zastavěná plocha území, zdroj: <https://land.copernicus.eu/pan-european/high-resolution-layers/imperviousness/status-maps/impervious-built-up-2018>

Obrázek č. 104 znázorňuje mapu s dopravní sítí, která propojuje, ale zároveň člení krajinu na oddělené celky. Na mapě je dobře vidět terén, kterým komunikace prochází, a to zejména údolími mezi kopci z jihozápadní strany. Nejvíce krajinu rozděluje silnice I. třídy, která vede v těsné blízkosti města Vodňany. Na mapě jsou znázorněny pouze silnice I. a II. třídy. Krajina je tak dále členěna sítí okresních komunikací.

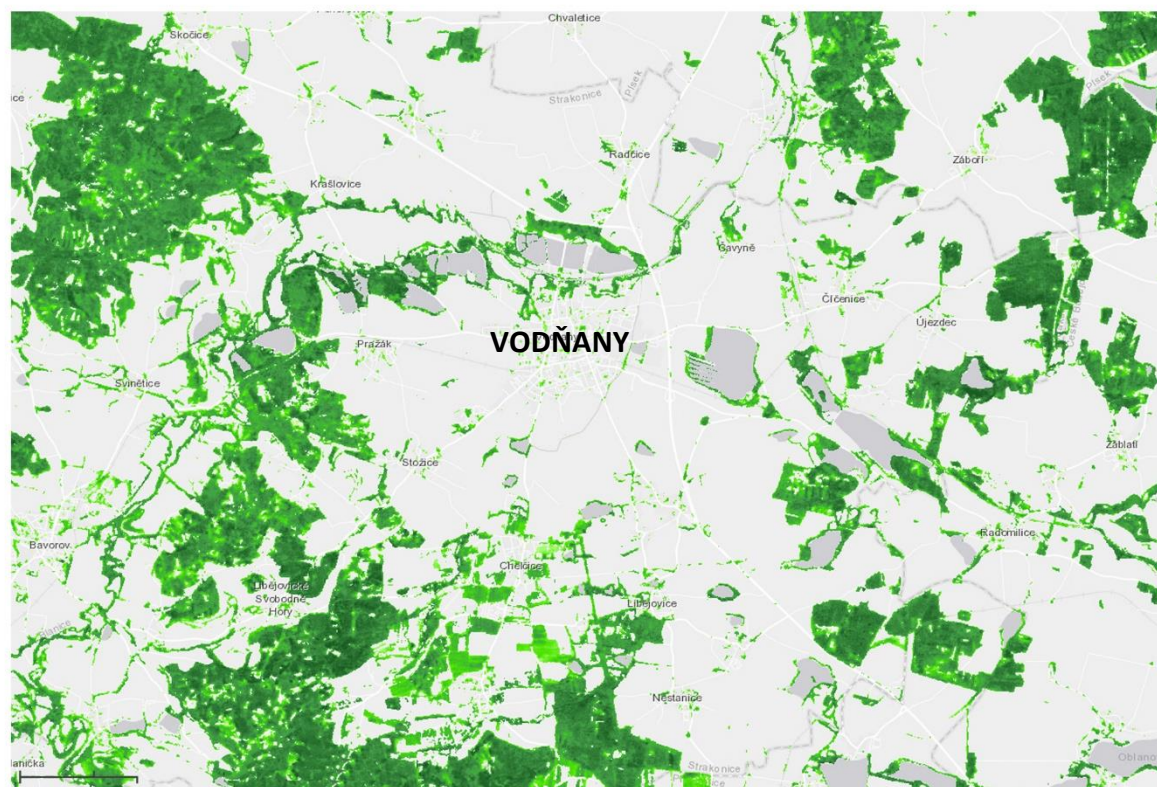
- SILNICE I. TŘÍDY
- SILNICE II. TŘÍDY

Obr. 104: Silniční a dálniční síť, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

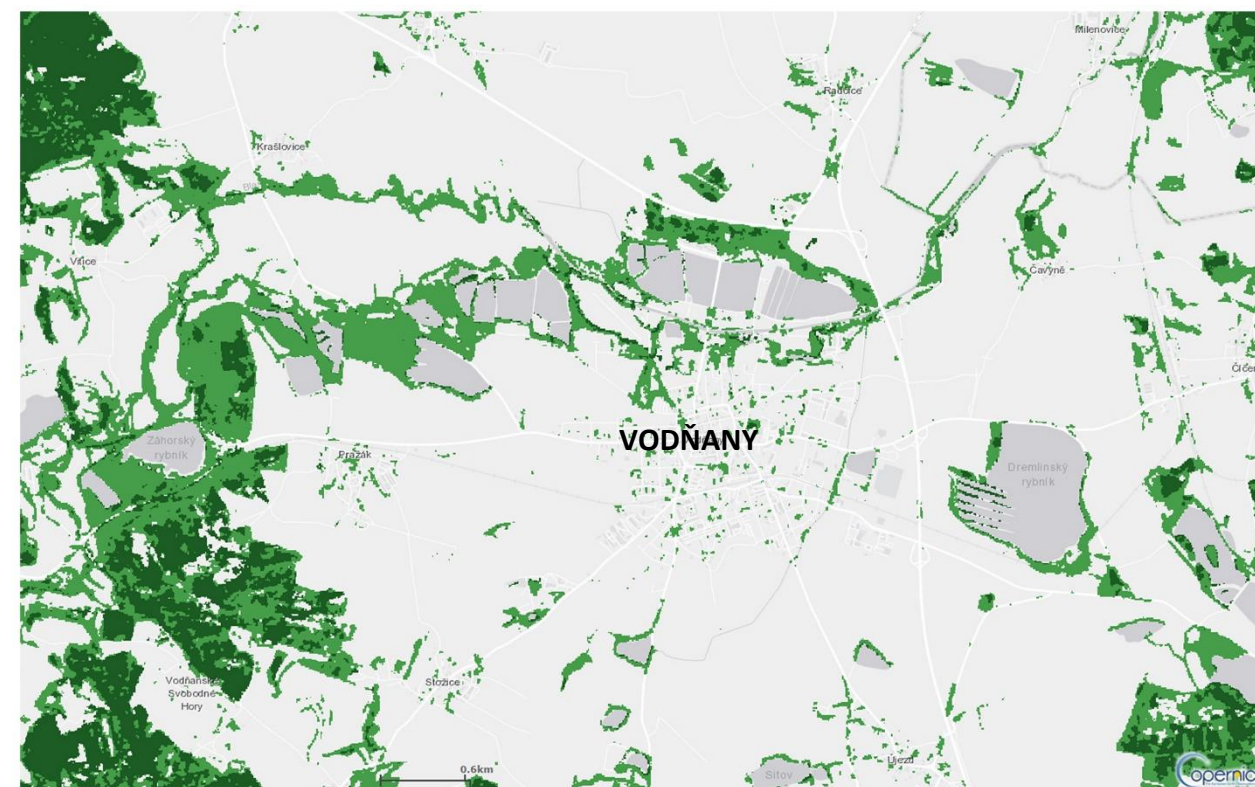
Obrázek č. 103 zobrazuje na podkladové mapě žlutě vyznačená místa představující celkovou zastavěnou plochu města. Na obrázku je též patrný prstenec okolních vesnic a jejich návaznost na město Vodňany. Drobná sídla se nachází rovněž v blízkosti řeky a rybníků. Zde se však jedná spíše o rekreační objekty a chatky.

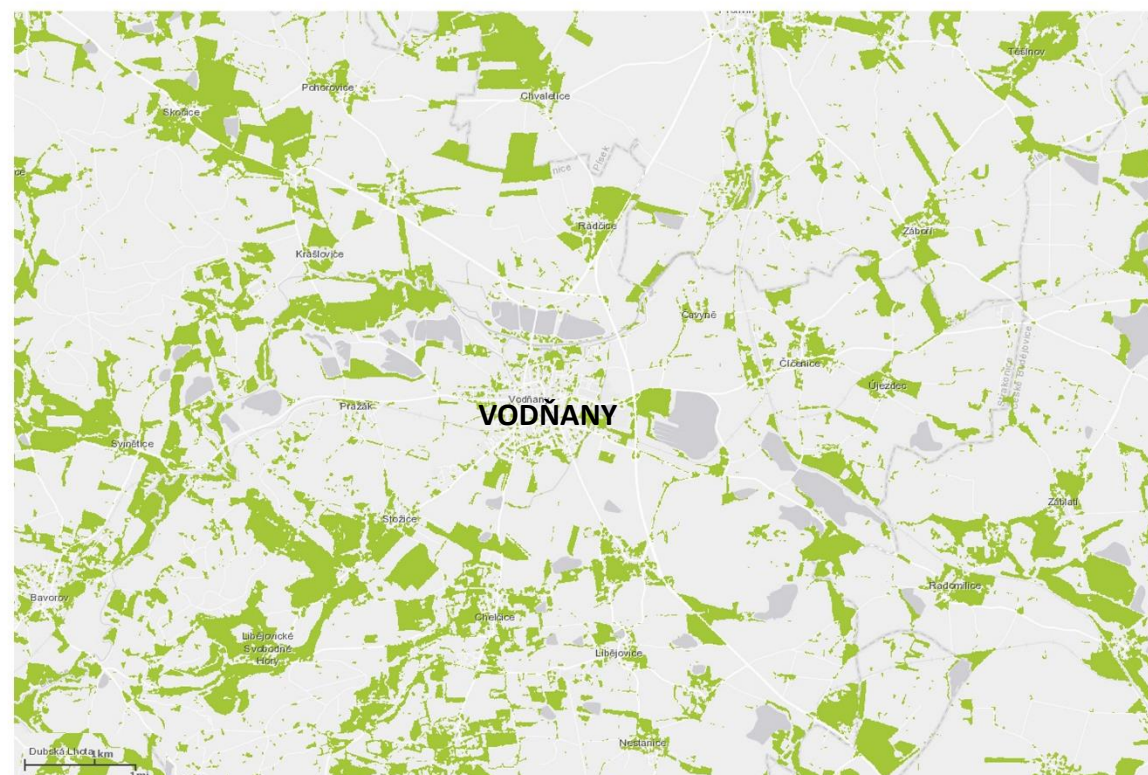
Obr. 105: Hustota zalesnění, zdroj: <https://land.copernicus.eu>

Na mapě v obr. 105 je znázorněna hustota vegetačních ploch na řešeném území. Nej hustěji zalesněny jsou svahy v jižní a západní části od města Vodňany a dále pak lesy ve větší vzdálenosti východně přes dálnici. Navazující krajina na město je zejména v jižní části zcela bezlesá, zároveň rovinatá a tedy bez přírodních a krajinných dominant. Z opačného pohledu směrem od Vodňan na Vodňanské Svobodné hory je pak naopak příjemný výhled do ozeleněných kopců. Významné ozelenění se nachází podél vodních toků a rybníčních soustav.

Obr. 106: Mapy s typy lesa, zdroj: <https://land.copernicus.eu>

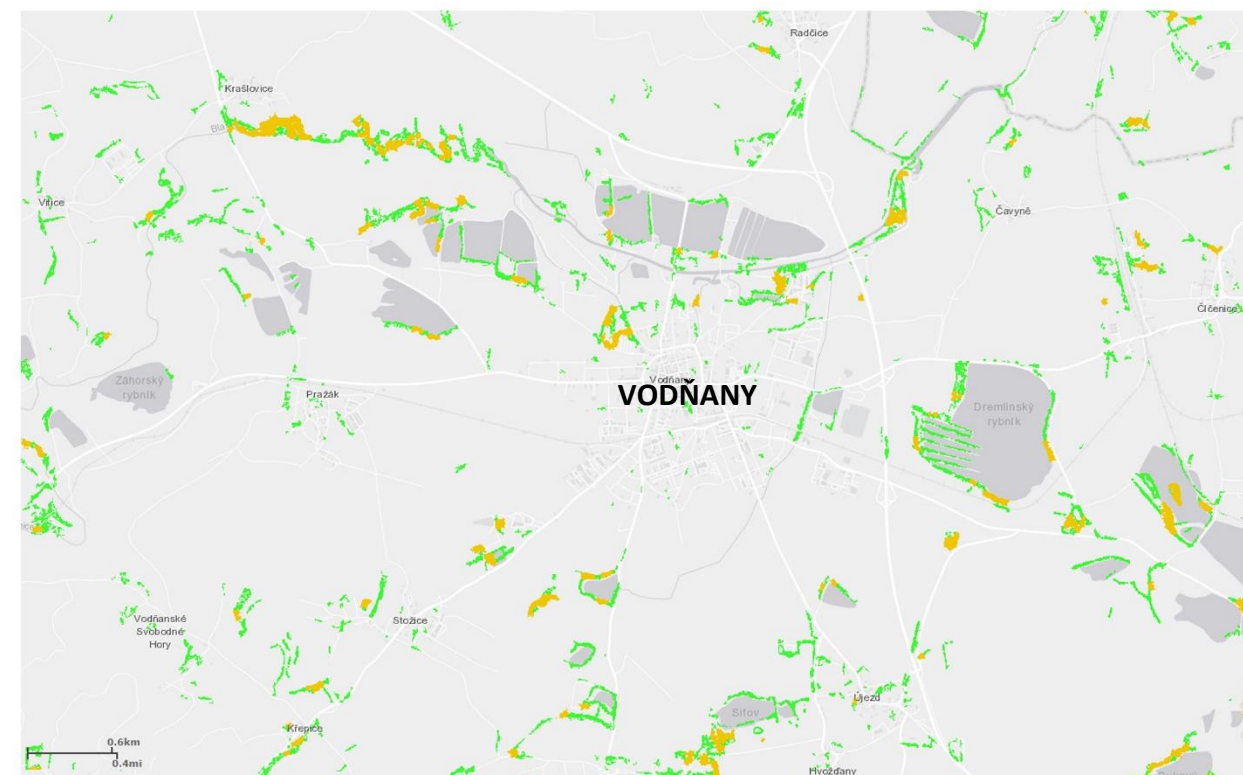
Mapa na obr. 106 ukazuje typy lesních porostů na území města, ale hlavně v okolní a příměstské krajině Vodňan. Tmavě zelený odstín určuje jehličnaté porosty, zatímco světlý odstín zelené znázorňuje listnaté porosty. Na mapě je vidět jasná převaha listnatých lesních porostů ve městě i v příměstské krajině. Jehličnaté porosty se ve větší míře vyskytují za rybníky severně od vodňan a pak ve Vodňanských Svobodných horách jihozápadně od města a dále na sever. Významný podíl zeleně se nachází v blízkosti řeky Blanice a v okolí rybníčních soustav. Nedostatek zeleně je patrný v bezprostřední blízkosti města, zeleň zde netvoří žádnou clonu ani nedotváří panorama města.

Obr. 107: Louky, pastviny a trvale travní porosty, zdroj: <https://land.copernicus.eu>

Rastr mapy na obr. 107 znázorňuje pastviny, trvale travní porosty a louky v řešeném území. Ve srovnání s prvky lesních porostů je tento rastr poměrně hustěji zastoupen. Zejména na území města jsou vidět plošky travnatých ploch. V krajině se jedná převážně o trvale travní porosty v blízkosti lesů a remízků.

Mapa na obr. 109 níže představuje vodstvo z hlediska trvalého nebo dočasného výskytu v území. Tmavě modrou barvou jsou znázorněny permanentní vodní plochy, které jsou v tomto případě jednoznačné rybníky. Světlejší odstín modré barvy, který se vyskytuje pouze v blízkosti některých rybníků, znázorňuje dočasné nebo přechodné vodní plochy a nejsvětlejší odstín modré pak trvalé mokřadní plochy. Jedná se rovněž o plochy v blízkosti rybníků, ale hlavně v sousedství vodních a říčních toků.

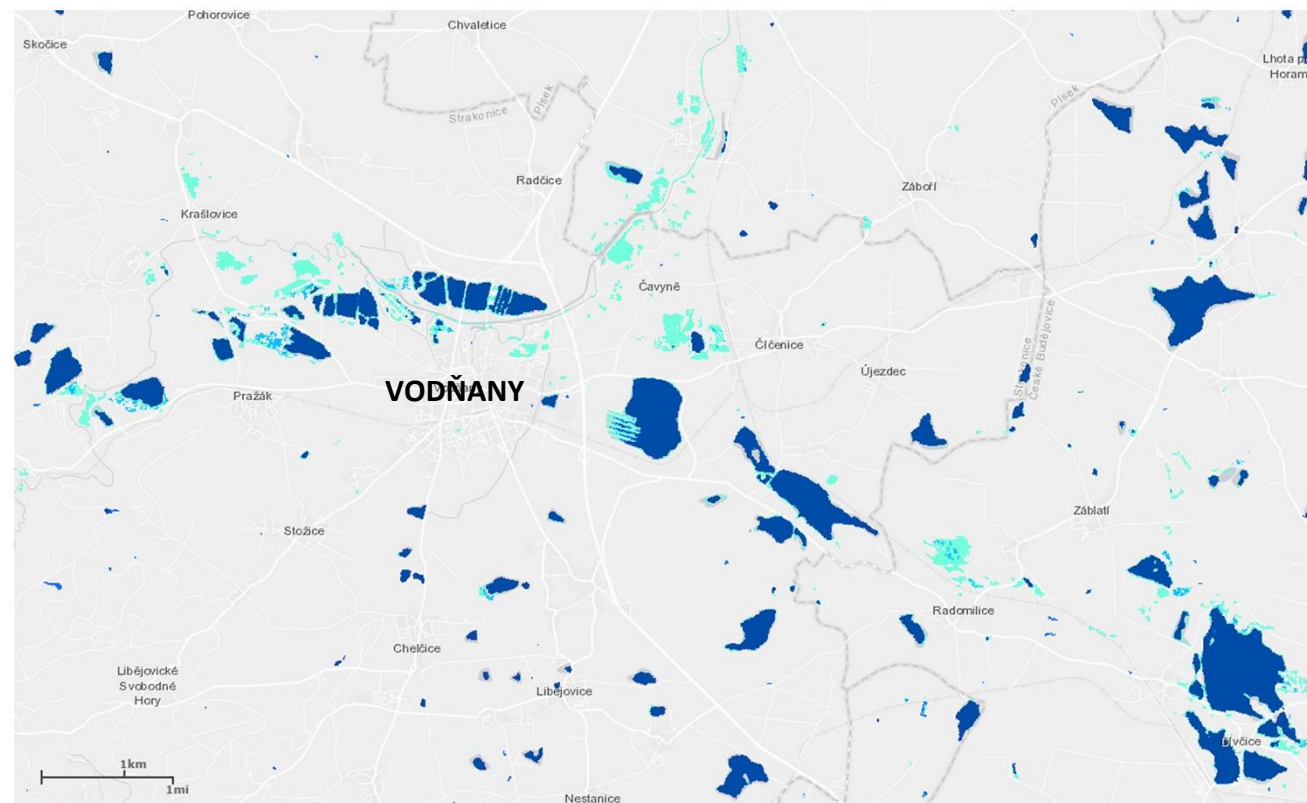

Obr. 108: Drobné prvky zeleně, zdroj: <https://land.copernicus.eu>

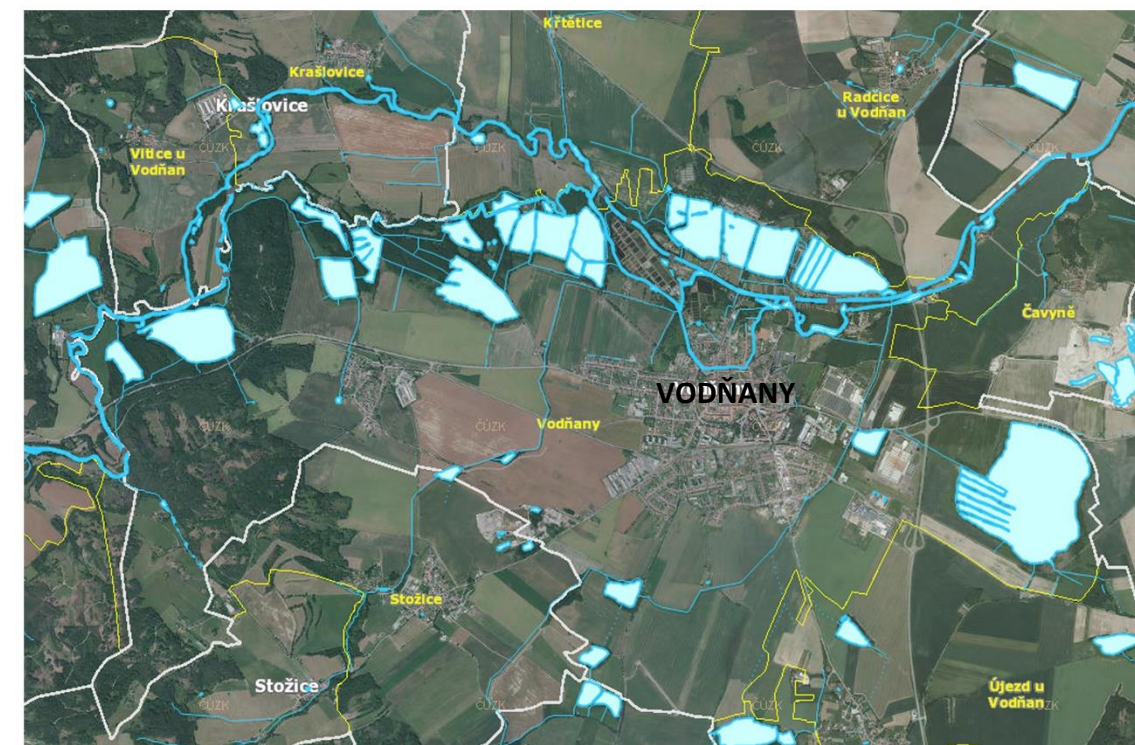
Na mapě v obr. 108 jsou znázorněny drobné prvky zeleně ve městě i v krajině. Zeleně jsou vyjádřeny liniové prvky zeleně podél vodních toků, rybníků a komunikací, žlutě pak drobné remízky a skupiny zeleně.

Mapa na obr. 110 pak znázorňuje celkovou vodní síť zahrnující rybníky, řeky i drobné vodní toky a jejich provázanost.

Mapa na obr. 111 níže ukazuje břehové oblasti, které v řešeném území zahrnují oblast nad rybníky v severní části. Podle odstínu modré v legendě jsou na mapě znázorněny rybníky intenzivně obhospodařované, přirozené vodní plochy a protékající řeka. Zeleň je zde charakterizována jako ostatní přírodní a polopřírodní listnaté porosty a středně vlhké louky se stromovým porostem.

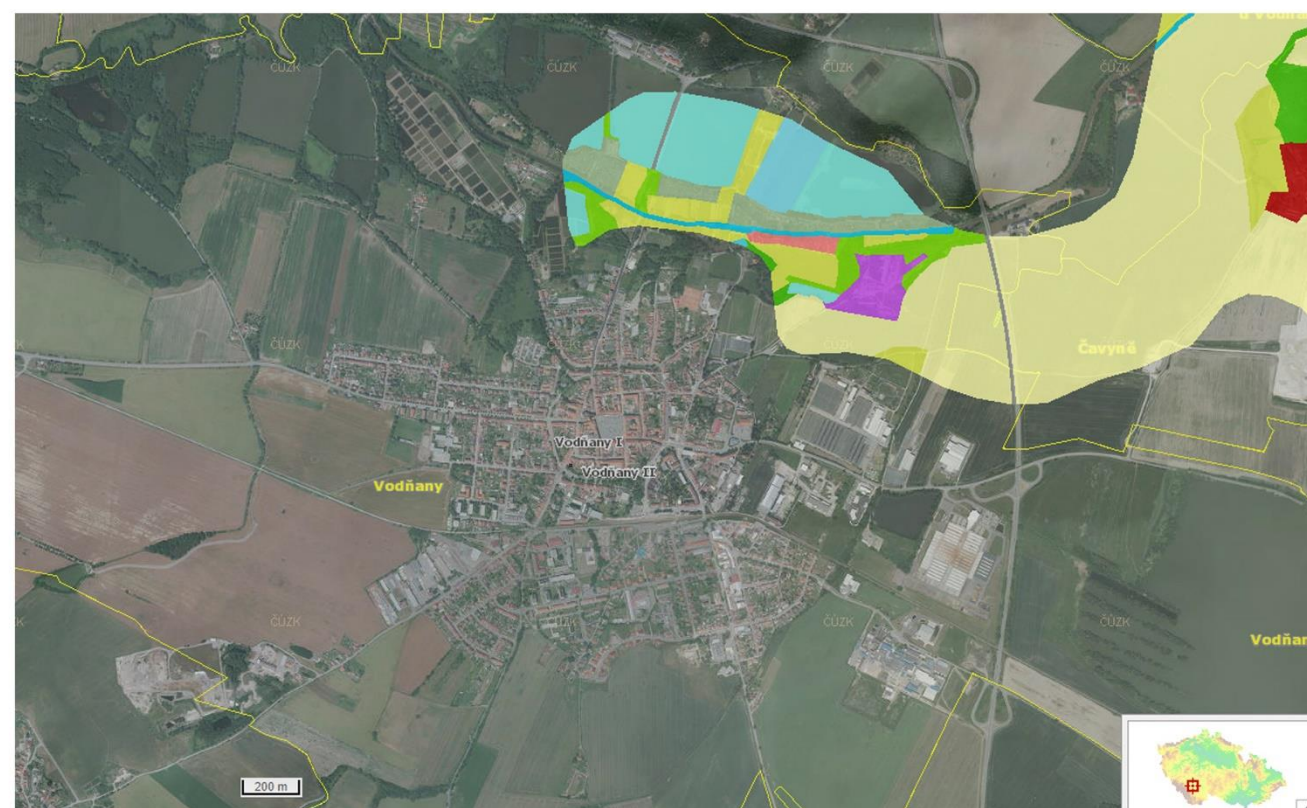

Obr. 109: Vodní režim, zdroj: <https://land.copernicus.eu>

Obr. 110: Vodstvo, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

Obr. 111: Břehové vegetace, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

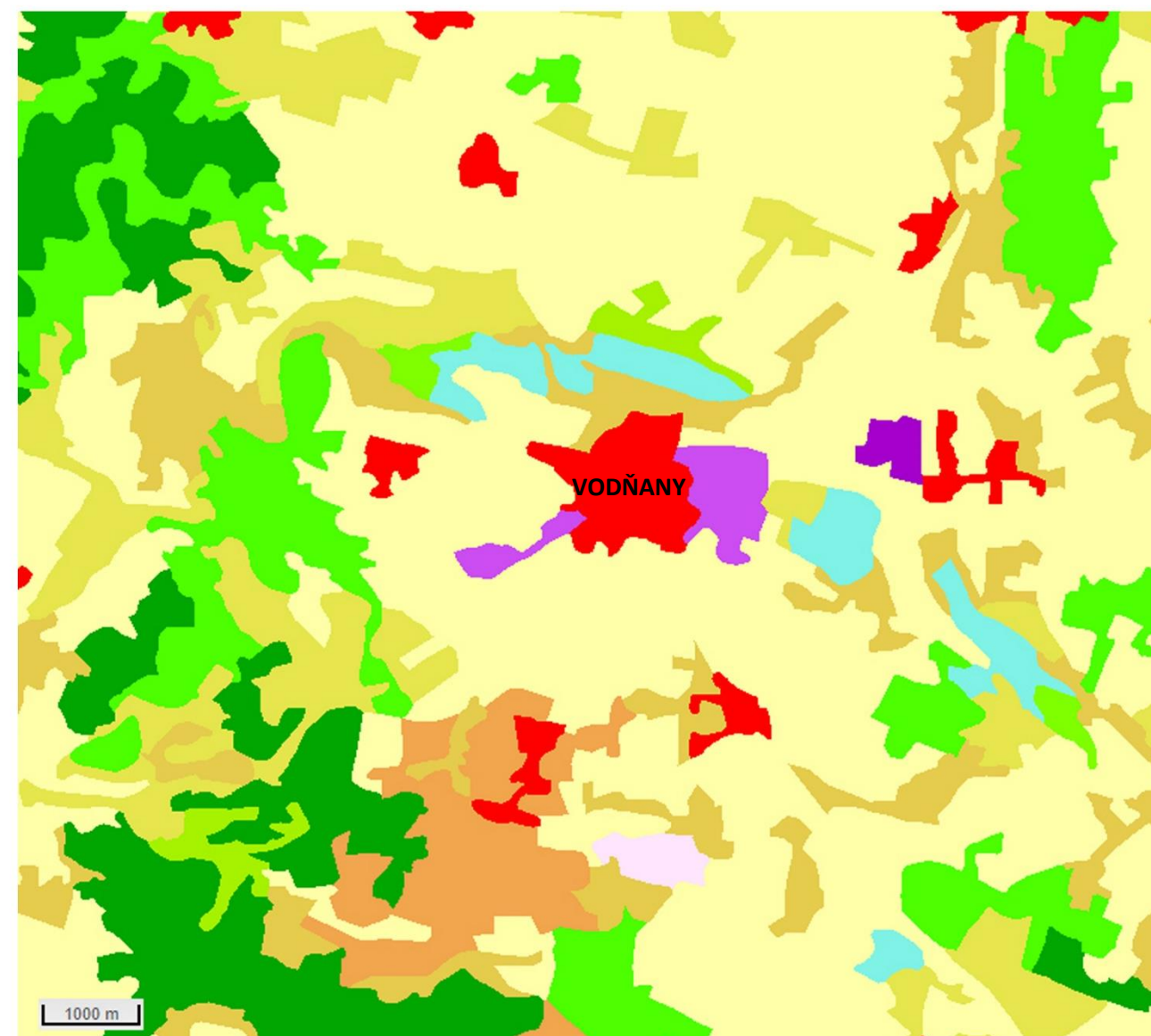

■ Městská souvislá zástavba [hustota zástavby 80 - 100 %] ■ Městská zástavba s vysokou hustotou ■ Průmyslové nebo obchodní zóny ■ Městská zástavba s nízkou hustotou [hustota zástavby < 30 %] ■ Silniční síť a přilehlé prostory ■ Železnice a přilehlé prostory ■ Přístavní zóny ■ Letiště ■ Těžba hornin, skládky a staveniště ■ Plochy bez současného využití ■ Plochy městské zeleně [≥ 30% hustota lesního porostu] ■ Plochy městské zeleně [< 30% hustota lesního porostu] ■ Zařízení pro sport a rekreaci [≥ 30% hustota lesního porostu] ■ Zařízení pro sport a rekreaci [< 30% hustota lesního porostu] ■ Omá půda mimo zavlažovaných ploch ■ Skleníky ■ Komplexní systémy zavlažované a nezavlažované orné půdy ■ Vinice ■ Ovocné stromy s vysokým kmenem [extenzivně obhospodařované] ■ Ovocné stromy s nízkým kmenem a ovocné keře ■ Komplexní systémy kultur a parcel ■ Lesy a lesnaté oblasti ■ Listnaté lužní lesy ■ Ostatní přírodní a polopřírodní listnaté lesy ■ Jehličnaté lužní lesy ■ Ostatní přírodní a polopřírodní jehličnaté lesy ■ Smíšené lužní lesy ■ Ostatní přírodní a polopřírodní smíšené lesy ■ Přechodová stadia lesa a křoviny ■ Liniové porosty stromů a keřů	■ Louky ■ Obhospodařované louky se stromovým a křovinatým porostem ■ Obhospodařované louky bez stromového a křovinatého porostu ■ Středně vlhké louky se stromovým porostem ■ Suché louky bez stromového a křovinatého porostu ■ Středně vlhké louky bez stromového a křovinatého porostu ■ Vřesoviště a křoviny ■ Oblasti s řídkou vegetací ■ Pláže ■ Říční břehy ■ Holé skály a úlomky hornin ■ Mokřady ■ Vnitrozemské sladkovodní mokřady ■ Rašeliníště bez probíhající těžby ■ Řeky a jezera ■ Stálé vodní toky ■ Významně upravené přírodní vodní toky a kanály ■ Trvale oddělené vodní plochy náležící k říčnímu systému ■ Přirozené vodní plochy ■ Nádrže a rybníky s umělou strukturou ■ Intenzivně obhospodařované rybníky ■ Stojaté vody v místě těžby
□ Stromy □ Živé plochy	

5.2.4.2 VYUŽITÍ PŮDY

Jak již bylo zmíněno, oblast v okolí města Vodňany je převážně zemědělského charakteru. Mapa na obr. 108 zobrazuje jednotlivé plochy využití půdy v zájmovém území. Světle žlutý odstín (2.1.1.) znázorňuje nezavlažovanou ornou půdu. Na město však navazují z východní části i průmyslové a obchodní areály (barva 1.2.1.), které negativně působí zejména při vjezdu do města, protože zcela mění jeho panorama. Průmyslové areály se nachází i při výjezdu z města jihozápadním směrem. Město a okolní vesnice jsou znázorněny červenou barvou (1.1.2.), která představuje nesouvislou městskou zástavbu. Na průmyslové areály ve východní části navazují louky a pastviny (barva 2.4.2.). Zemědělské oblasti s přirozenou vegetací se nachází mezi městem a rybníky a znázorňuje je barva 2.4.3. Nad rybníky se dále nachází nízký porost v lese (barva 3.2.4.) a roztroušeně po celém území pak plochy luk a pastvin, listnaté lesy a nejvzdálenější jehličnaté lesy. Přírodní louky se nachází v údolí mezi Vodňanskými Svobodými horami. Jižně od města Vodňany se také rozkládají ovocné sady. Na mapě můžeme spatřit i sportovní a rekreační areál (barva 1.4.2.) jižně od města a v neposlední řadě jsou zde modře vyznačeny vodní plochy.

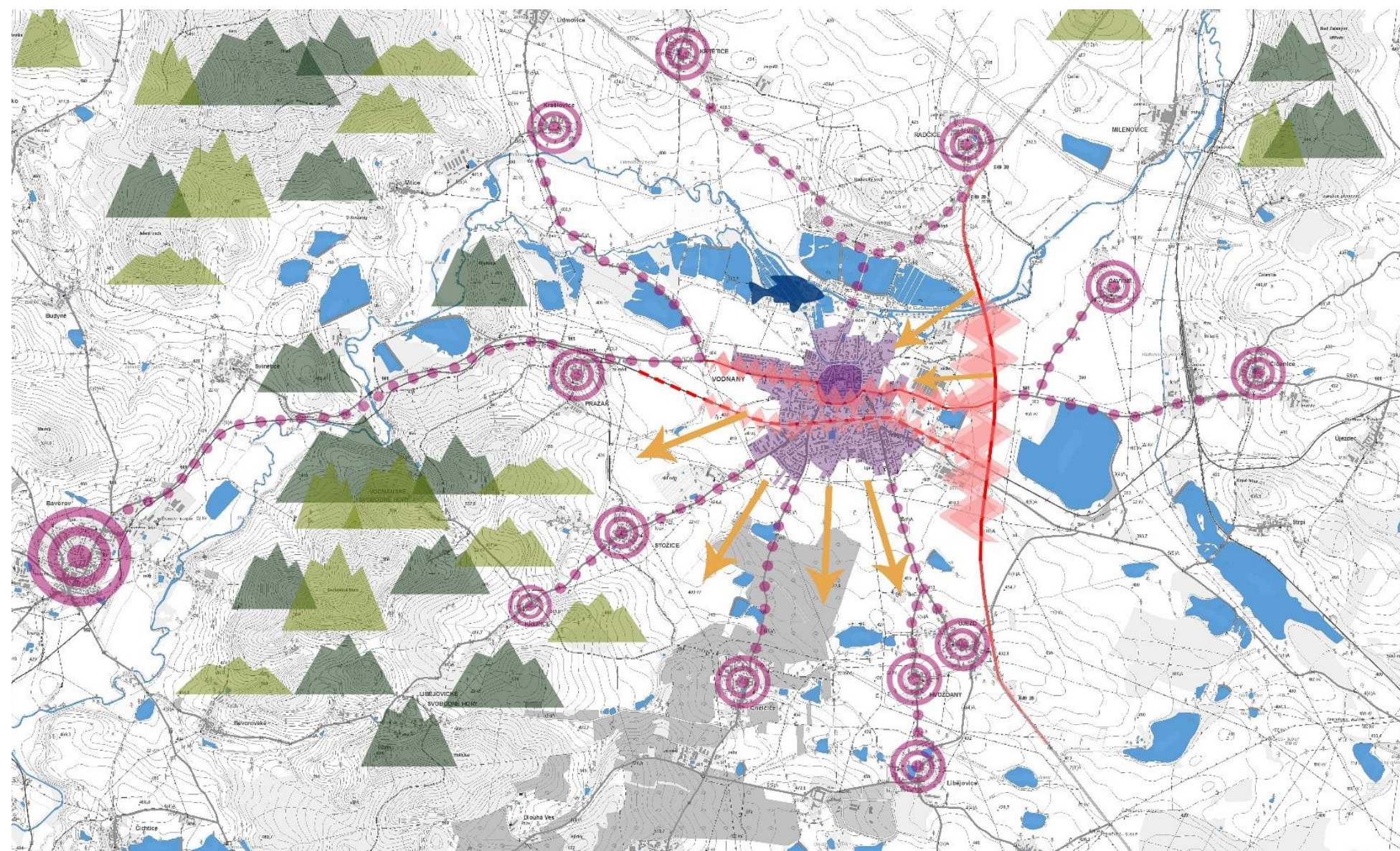
- 1.1.1. Souvislá městská zástavba
- 1.1.2. Nesouvislá městská zástavba
- 1.2.1. Průmyslové a obchodní areály
- 1.2.2. Silniční a železniční síť s okolím
- 1.2.3. Přístavy
- 1.2.4. Letiště
- 1.3.1. Oblasti současné těžby surovin
- 1.3.2. Haldy a skládky
- 1.3.3. Staveniště
- 1.4.1. Městské zelené plochy
- 1.4.2. Sportovní a rekreační plochy
- 2.1.1. Nezavlažovaná orná půda
- 2.2.1. Vinice
- 2.2.2. Sady, chmelnice a zahradní plantáže
- 2.3.1. Louky a pastviny
- 2.4.2. Směsice polí, luk a trvalých plodin
- 2.4.3. Zemědělské oblasti s přirozenou vegetací
- 3.1.1. Listnaté lesy
- 3.1.2. Jehličnaté lesy
- 3.1.3. Smíšené lesy
- 3.2.1. Přírodní louky
- 3.2.2. Stepi a křoviny
- 3.2.4. Nízký porost v lese
- 3.3.2. Skály
- 4.1.1. Mokřiny a močály
- 4.1.2. Rašelinště
- 5.1.1. Vodní toky
- 5.1.2. Vodní plochy

Obr. 112: Corine 2018 využití půdy, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

5.2.4.3 VZTAHY A VAZBY NA OKOLÍ

Mapa širších vztahů města Vodňany znázorňuje vazby města na okolí a okolí na město. Centrální část města je na mapě zobrazena tmavě fialovou barvou, okolo které vede komunikace a nachází se zde původní hradby. Město je pak znázorněno fialovou barvou. Kruhy s tečkovanými trasami představují sousední sídla a vesnice, která jsou na město napojena a úzce s ním souvisí. Významné sousední město je město Bavorov ležící jihozápadně od města Vodňany. Červeně znázorněné komunikace hrají důležitou roli, zejména pak vjezd do města, který kdysi býval přes hráz mezi rybníky, je dnes odkloněn a do města se tak přijíždí z dálnice, odkud je výhled na panorama města. To je však negativně poznamenáno halami a průmyslovými areály. Město je rozděleno hlavní komunikací a železnicí jejichž okolí rovněž nepůsobí reprezentativně. Negativní dopad má i hluk, který je v mapě zakreslen růžovými vlnovkami podle intenzity. Žluté šipky ukazují hlavní výhledy a pohledy na město, ale také z města do okolní krajiny. Výhledy jihozápadním směrem jsou obohaceny o zelené vrcholky kopců, které kontrastují k jinak rovinaté zemědělské krajině. Jedná se o Vodňanské Svobodné hory a vrchol kopce Hrad severozápadně od Vodňan. Krajina je protkána mnoha cestami s odpočívadly a dobře tak plní rekreační funkci s dostupnými přírodními i kulturními místy. Modře jsou zobrazeny rybníky a vodní toky, které udávají krajině charakteristický ráz. Rybník odkazuje na tradici chovných rybníků na území Vodňan.

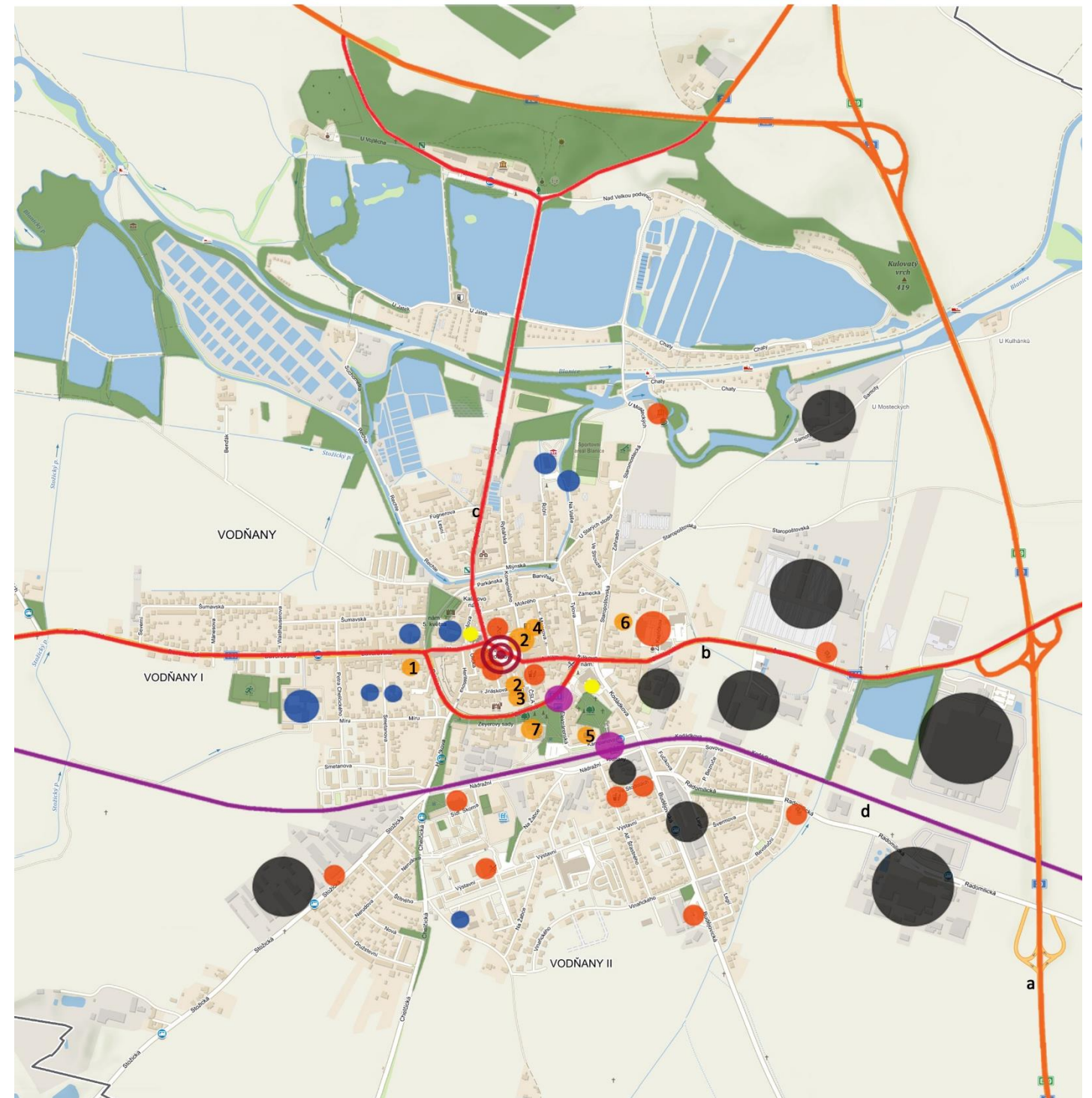

Obr. 113: Mapa širších vztahů.

5.2.4.4 VZTAHY UVNITŘ

Mapa užších vztahů ukazuje centrum města, kde se nachází náměstí a původní hradby. Přes náměstí vede hlavní komunikace, která dále pokračuje přes hráze rybníka do okolních obcí. Hlavní komunikace vede z dálničního sjezdu a dále se dělí na komunikaci přes náměstí nebo obchvatem přes autobusové nádraží a vyúsťuje na druhém konci města. Fialová linka znázorňuje železniční trať, kde se nedaleko centra města nachází vlakové nádraží. Žlutě jsou v mapě zakreslena místa služeb jako knihovna, úřady, zdravotní středisko, muzeum, pošta, letní kino a kulturní centrum. Všechny jmenované služby se nachází v blízkosti centra. Oranžově jsou zakresleny obchody, restaurace a ubytovací služby, které jsou po městě různě rozesety. Školy jsou zakresleny tmavě modře. Ve městě se nachází několik mateřských a základních škol, gymnázium, odborné střední školy a učiliště. Černě jsou zakresleny areály průmyslové výroby a haly. Nejvíce jsou koncentrovány ve východní části města v návaznosti na dálnici.

- SLUŽBY
 1 KNIHOVNA, 2 ÚŘAD, 3 ZDRAVOTNÍ STŘEDISKO, 4 MUZEUM, 5 POŠTA, 6 LETNÍ KINO, 7 KULTURNÍ CENTRUM
  - ŠKOLY (MATEŘSKÉ, ZÁKLADNÍ, ODBORNÉ)
  - OBCHODY, RESTAURACE A UBYTOVÁNÍ
  - NÁDRAŽÍ (VLAKOVÉ, AUTOBUSOVÉ)
  - PRŮMYSLOVÁ ZÓNA
  - ◎ NÁMĚSTÍ - CENTRUM
  - VEŘEJNÁ ZELEŇ: PARKY, DĚTSKÁ HŘIŠTĚ, SPORTOVIŠTĚ, DOPLŇKOVÁ ZELEŇ KOMUNIKACÍ A VODNÍCH PRVKŮ A CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ
  - KOSTEL
- KOMUNIKACE
- a DÁLNIČNÍ
  - b VNĚJŠÍ OBCHVAT
  - c VNITŘNÍ HLAVNÍ SILNICE
  - d ŽELEZNIČNÍ TRATĚ

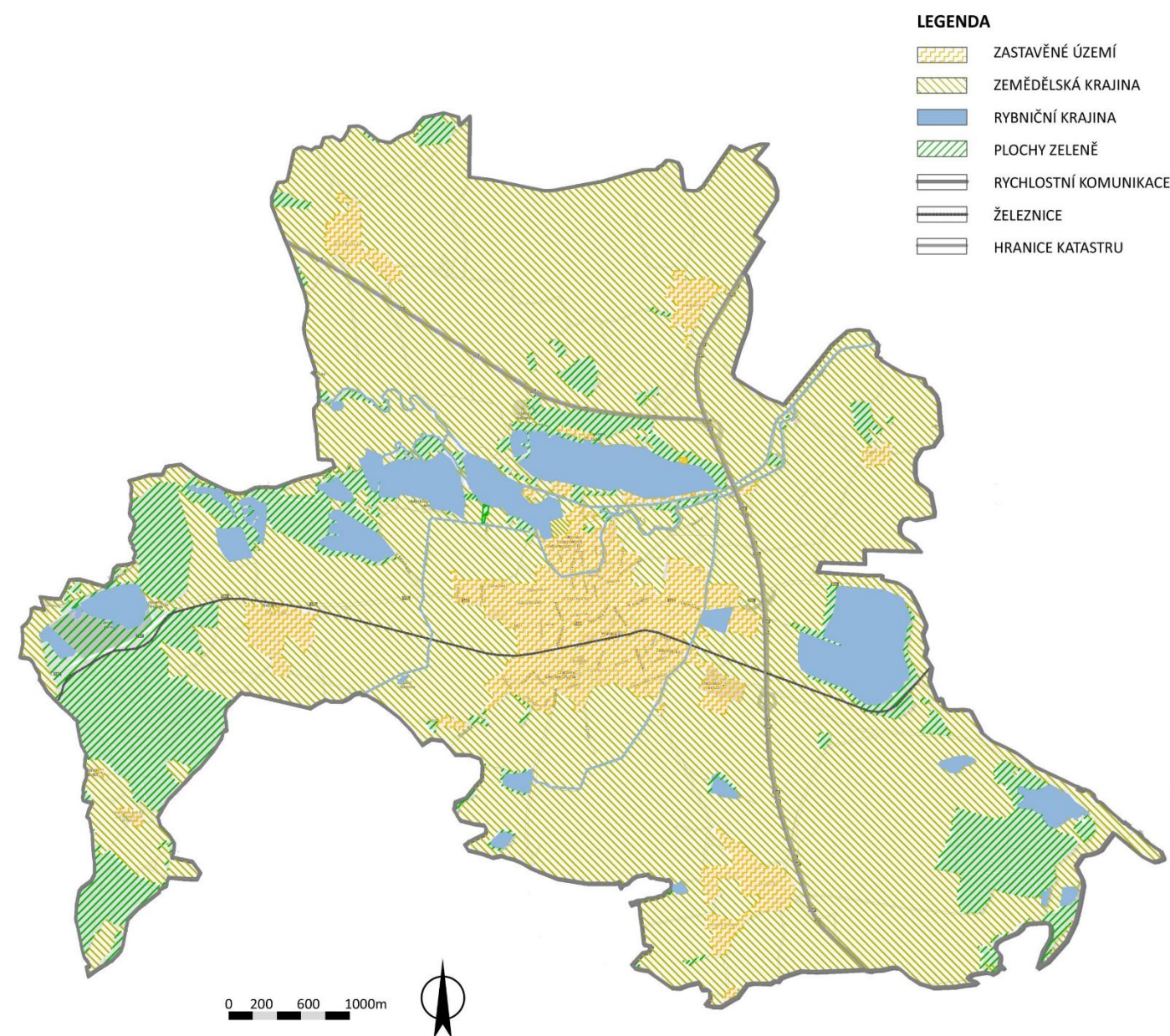
Obr. 114: Mapa užších vztahů

5.2.5 LCA analýza

Analýza LCA zachycuje na katastrálním území města Vodňany převládající plochy území s jejich typickými vlastnostmi. V první fázi se jedná o základní krajinné typy. Území katastru je tak rozčleněno do čtyř kategorií. Jsou zde zobrazena *zastavěná území*, jež představují samotné město Vodňany, okolní obce i osamocené plochy zástavby. Na mapě (obr. č. 115) je dále vyznačena *rybníční krajina* zahrnující rybníční soustavu s vodními toky, jež jsou pro tuto oblast typickým rysem. Výrazným prvkem jsou i *plochy zeleně*, zahrnující lesy, remízky, roztroušenou zeleň, ale i pobřežní vegetaci, která doprovází rybníky a vodní toky a představuje tak z celkové plochy zeleně významný podíl. Největší plochu na území katastru zaujímá *zemědělství*, které zde výrazně dominuje. Jedná se o soustavu polností, vzájemně na sebe navazující. Na mapě je zakreslena i hlavní *komunikace* a *železnice*, které prochází katastrálním územím a protínají tak jeho krajinné typy.

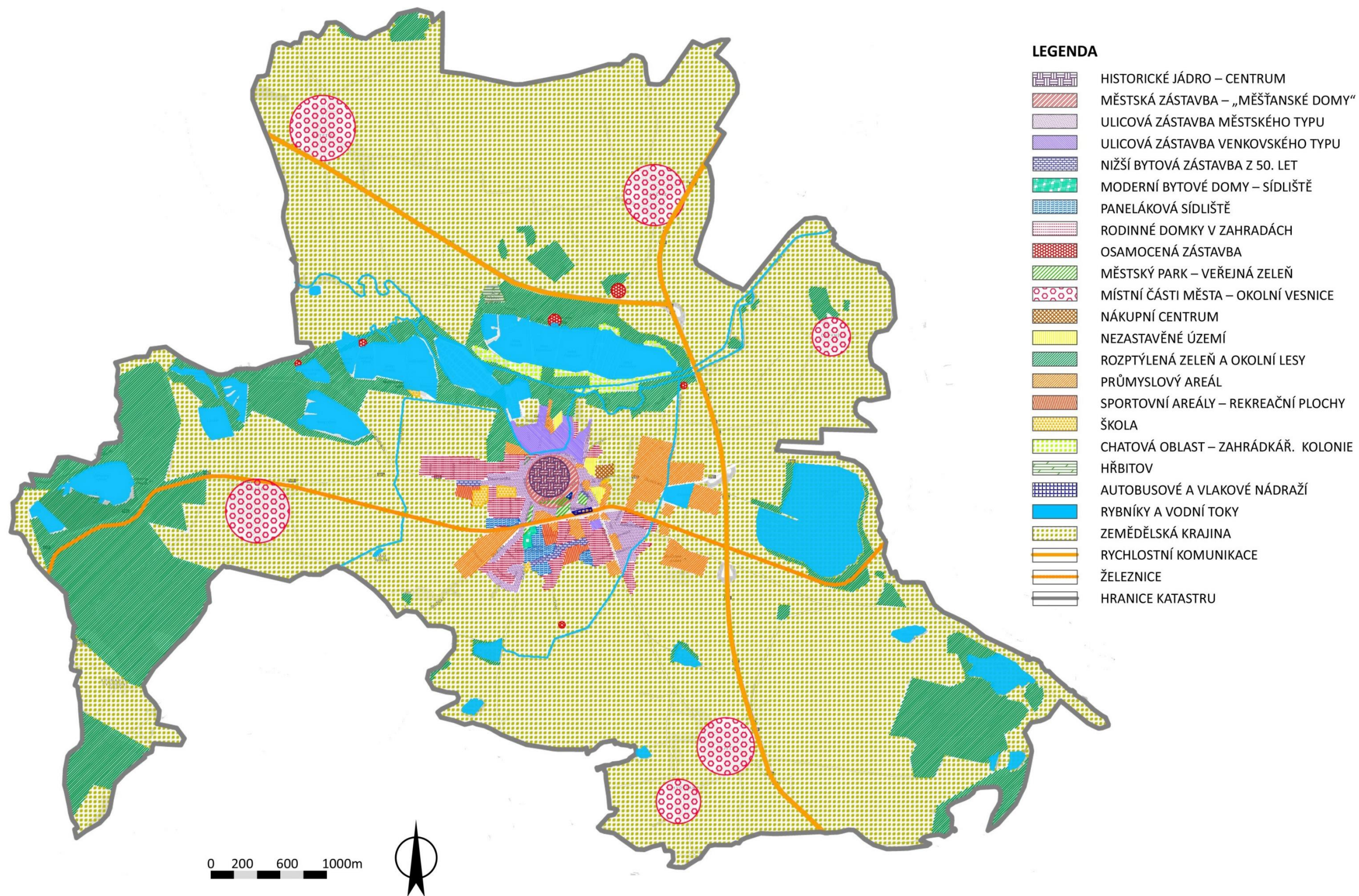
Druhá fáze analýzy LCA řeší území detailněji a více se soustřeďuje na samotné město Vodňany. Struktura města je rozčleněna do 14 - ti odlišných jednotek, které jsou samostatně definovány a vyjádřeny v legendě. Na území města se některé plochy se stejnými vlastnostmi opakují, což je zřetelně vidět na mapě obr. č. 116. Centrum města je tvořeno *historickým jádrem*, okolo kterého je patrné dřívější opevnění. *Městská zástavba*, jež je definována také jako „měšťanské domy“ a představuje klasickou, vícepodlažní zástavbu řadových domů v centrální části města okolo náměstí. *Ulicová zástavba městského typu* je zastoupena novějšími většinou vícepodlažními domy řadové zástavby, které navazují na předchozí typ „měšťanských domů“. *Ulicová zástavba venkovského typu* převažuje v severní části města směřující k rybníkům a je zastoupena nízkopodlažní řadovou zástavbou tradiční venkovské architektury. *Nižší zástavba z 50. let, panelákové sídliště a moderní bytové domy* tvoří rozsáhlejší sídliště v jižní části města v okolí areálu Škorna. *Rodinné domky v zahradách* pozvolna rozšiřují město do krajiny. Rodinné domy v zahradách jsou situovány převážně v západní části města podél Bavorovské ulice. *Městské parky* jsou ve Vodňanech zastoupeny ve velmi malé míře. Jedná se pouze o parky v okolí kulturního centra, podél komunikace Zeyerovy sady a kolem náměstí 5. května, kde je umístěno i dětské hřiště. Situaci nedostatku zeleně ve městě však kompenzuje příměstská krajina, která v sobě skýtá velký rekreační potenciál. Na území města jsou dále rozlišeny *školní a sportovní areály*, obě *nádraží, nákupní centrum* i *nezastavěné plochy*. *Průmyslové areály* se nachází nejvíce při příjezdu do města z východního směru. V menší míře pak i při výjezdu z Vodňan jihozápadní komunikací. Příměstská krajina lemující město od východní po západní stranu je převážně zemědělského charakteru. Rozmanitější část příměstské krajiny tvoří severní část, kudy protéká řeka doprovázena zelení, a navazující rybníky. Mezi řekou a rybníky se rozkládá *chatová*

oblast a zahrádkářská kolonie. Na mapě jsou dále vyznačeny *okolní obce* i *osamocená zástavba* v krajině. *Hřbitov* je situován v severozápadním rohu za rybníky. Zvýrazněny jsou všechny *vodní plochy a toky*. Blanický náhon protéká severní částí města a zasahuje téměř až k hradbám. Východní hranici města obtéká Širovská strouha. Krajinu nápadně rozděluje *rychlostní komunikace*. *Železnice* protíná i město a odděluje tak celou jeho jižní část od centra. Na mapě nechybí *plochy vegetace v krajině* a *zemědělská krajina*, která prostupuje celým katastrálním územím.

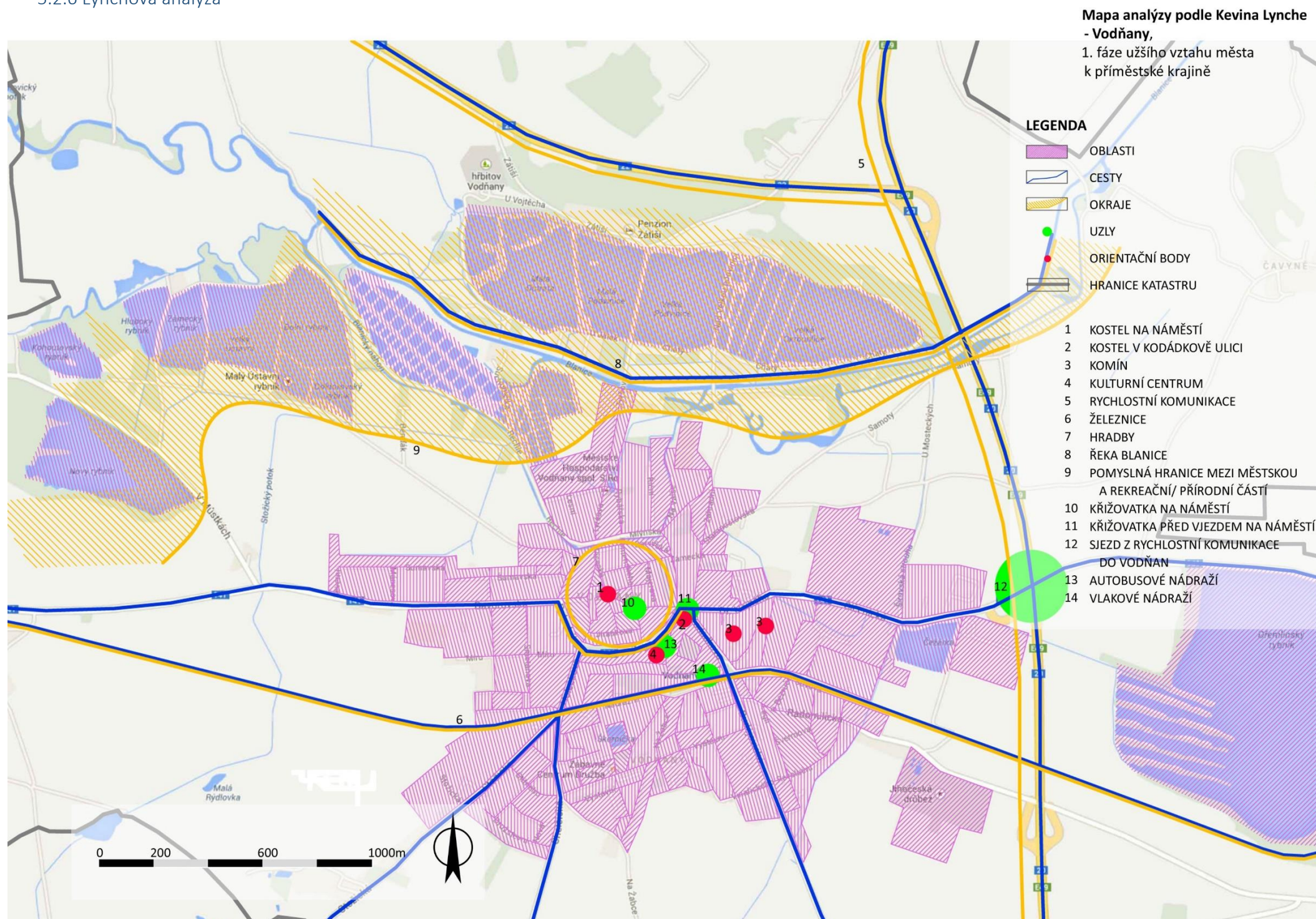
Obr. 115: Mapa LCA analýzy, širší kontext.

Obr. 116: Mapa LCA analýzy, užší kontext.

5.2.6 Lynchova analýza

Obr. 117: Analýza podle Kevina Lynche, užší kontext.

Analýza podle Kevina Lynche je rovněž vyjádřena na mapových podkladech ve dvou fázích. První fáze (mapa na obr. 117) se soustředí na strukturu města, kde definuje všechny významné fyzické prvky, jakými jsou cesty – komunikace, okraje – hranice, bariéry, uzly, orientační body a oblasti. Cesty jsou zastoupeny hlavními komunikacemi, které vedou městem, tak i těch, které město obklopují. Významným spojem/cestou je i železnice protínající město, která však působí zároveň jako bariéra pŕilící město. Komunikace vedoucí okolo hradeb jižním směrem – Zeyerovy sady představuje rovněž bariéru vzhledem k její vysoké frekventovanosti. Cestou rozumíme i řeku, která protéká nad městem a může sloužit k pohybu. Okraje v mnohých případech kopírují cesty, protože ty mohou zároveň představovat jisté bariéry, či ohraničení. Výrazným okrajem jsou bývalé hradby, které izolují, či chrání historické jádro města. Poměrně dynamický okraj tvoří přechod mezi městskou, zemědělskou a přírodní krajinou severně nad městem. Okraj umocňují rybníční soustavy, které symbolizují poklidnou přírodní krajinu vhodnou k rekreaci. Orientační body charakterizují statické prvky většinou viditelné z větší vzdálenosti. Výrazným orientačním bodem je věž kostela na náměstí, věž kostela v Kodádkově ulici, Kulturní dŕm i tovární komíny. Uzly rozumíme frekventované střety komunikací sloužící k dalšímu pohybu po městě. V případě Vodňan se jedná o křižovatku před vstupem na náměstí, křižovatku před centrem města, autobusové a vlakové nádraží i vzdálenější uzel na sjezdu z rychlostní komunikace do Vodňan.

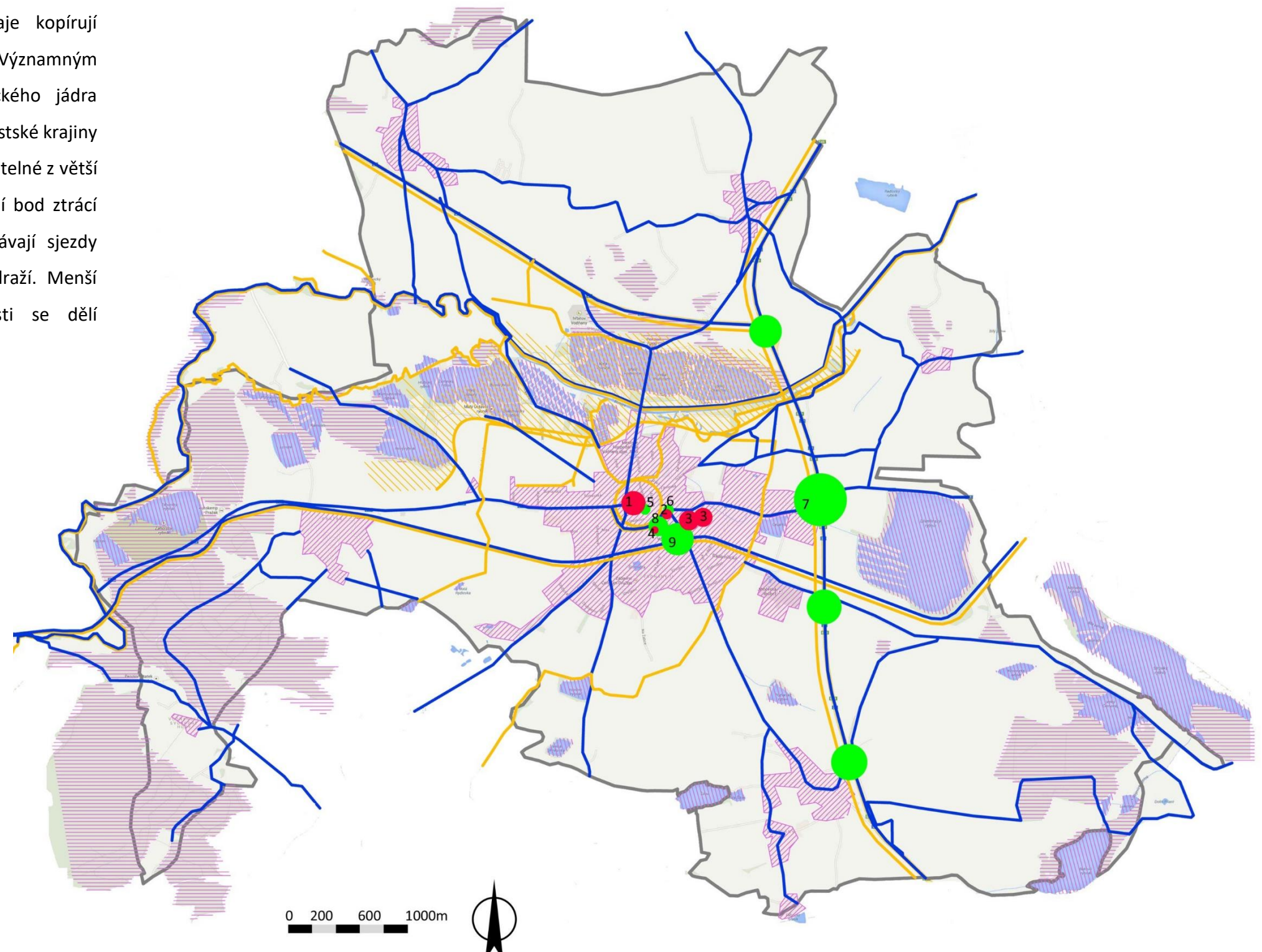
Druhá fáze Lynchovy analýzy zahrnuje širší krajinu a její vzájemné působení s městem. Mapa obr. 118 tedy zobrazuje cesty, kterými jsou myšleny všechny významnější komunikace na řešeném území. Okraje představují menší vodní toky, které rozčleňují krajinu na menší celky. Některé okraje kopírují frekventovanější komunikace v podobě bariér. Významným okrajem zůstávají městské hradby okolo historického jádra Vodňan. Orientačními body, které dělají panorama městské krajiny čitelnější, zůstávají kostelní věže a komíny, jež jsou viditelné z větší vzdálenosti. Budova Kulturního domu jako orientační bod ztrácí ve vztahu ke krajině význam. Důležitými uzly zůstávají sjezdy z rychlostní komunikace, vlakové a autobusové nádraží. Menší význam představují uzly v centru města. Oblasti se dělí na zastavěná území, vodní plochy a zeleň v krajině.

**Mapa analýzy podle Kevina Lynche
- Vodňany,
2. fáze širšího vztahu města
k příměstské krajině v rámci katastru**

LEGENDA

- OBLASTI
- CESTY
- OKRAJE
- UZLY
- ORIENTAČNÍ BODY
- HRANICE KATASTRU

- 1 KOSTEL NA NÁMĚSTÍ
- 2 KOSTEL V KODÁDKOVĚ ULICI
- 3 KOMÍN
- 4 KULTURNÍ CENTRUM
- 5 KŘÍŽOVATKA NA NÁMĚSTÍ
- 6 KŘÍŽOVATKA PŘED VJEZDEM NA NÁMĚSTÍ
- 7 SJEZD Z RYCHLOSTNÍ KOMUNIKACE DO VODŇAN
- 8 AUTOBUSOVÉ NÁDRAŽÍ
- 9 VLAKOVÉ NÁDRAŽÍ

Obr. 118: Analýza podle Kevina Lynche, širší kontext.

5.2.7 Analýza pomocí „POCITOVÝCH MAP“

Ve Vodňanech tento průzkum proběhl v roce 2010, kdy bylo dotázáno cca 700 osob odlišného věku i pohlaví. Průzkum byl organizován občanským sdružením *Vodňany žijou*. Mapování proběhlo na 14 - ti stanovištích v prostorách města včetně návštěvy vodňanských škol a vzniklo tak 14 různých pocitových map. Občané města zaznamenávali do slepé mapy místa, kde tráví volný čas, kde prožívají lásku, kde si dávají sraz, kde je podle nich ve městě nuda, kde se jim nelíbí a kde se bojí.

Z vyhodnocení níže je patrné, že nejvíce lidé tráví čas v okolí řeky Blanice a v blízkosti rybníků. Oblíbeným místem je i náměstí, kulturní dům, zahrádkářská kolonie, okolí mlýnu Mosteckých, areál koupaliště Škorna s okolním sídlištěm, ale i vodňanský hřbitov za rybníky. Lásku prožívají vodňanští buď ve svých domovech, nebo rovněž v romantickém okolí rybníků, podél Blanice, u mlýna Mosteckých, ale také v blízkosti ZŠ Alešova a Kalinského náměstí, v sídlišti Škorna i na hřbitově. Místem srazů neboli nejjednoznačnějším orientačním bodem je pro většinu dotázaných náměstí. Dále se lidé schází u kulturního domu, na sídlišti, na Kalinského náměstí, v blízkosti ZŠ Alešova, nebo na vlakovém nádraží. Nuda je podle místních obyvatel na nejrůznějších místech města od sídliště po školy. Za zmínku však stojí nuda v kulturním domě, na náměstí i v prostoru vlakového nádraží. Nejošklivějším místem je pak koupaliště Škorna a ani k němu přiléhající sídliště se nejeví příliš pěkné. Mnohým se nelíbí ani vlakové nádraží, náměstí, drůbežárny, hřbitov, ale ani výjezdy z města. Strach lidé prožívají nejčastěji na přechodech pro chodce, zejména pak v oblasti na sadech. Někteří vodňanští prožívají strach také na hřbitově, v areálu Škorna, na náměstí, ale také v okolí mezi kulturním domem a autobusovým nádražím, či na vlakovém nádraží.

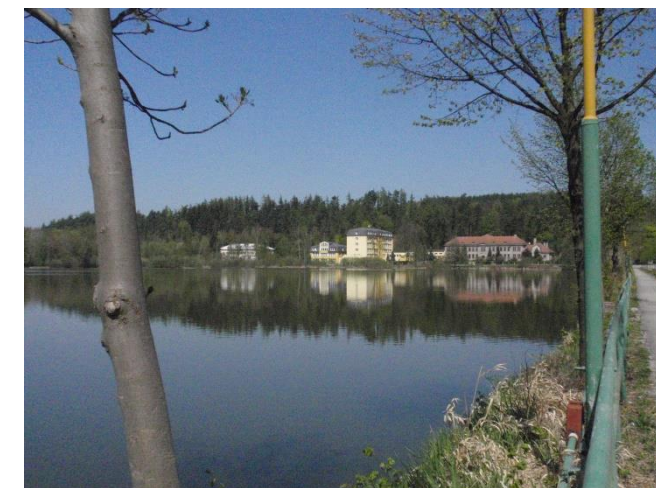
Výsledná „pocitová mapa“ níže jsou zpracovány na základě převzatých podkladů dostupných z:

< <http://www.revodnany.cz/index.php?p=vodn-pocit-mapy>>

a < <http://www.vodnanyzjou.cz/tricka.html>>.

Obr. 119: Pohled na oblíbené a harmonické místo v oblasti „Malé Benátky“.

Obr. 120: Pohled na z města přes rybník na lesy, které jsou oblíbenou rekreační oblastí.

Obr. 121: Pohled na kulturní dům, který jako takový i jeho okolí bylo hodnoceno negativně.

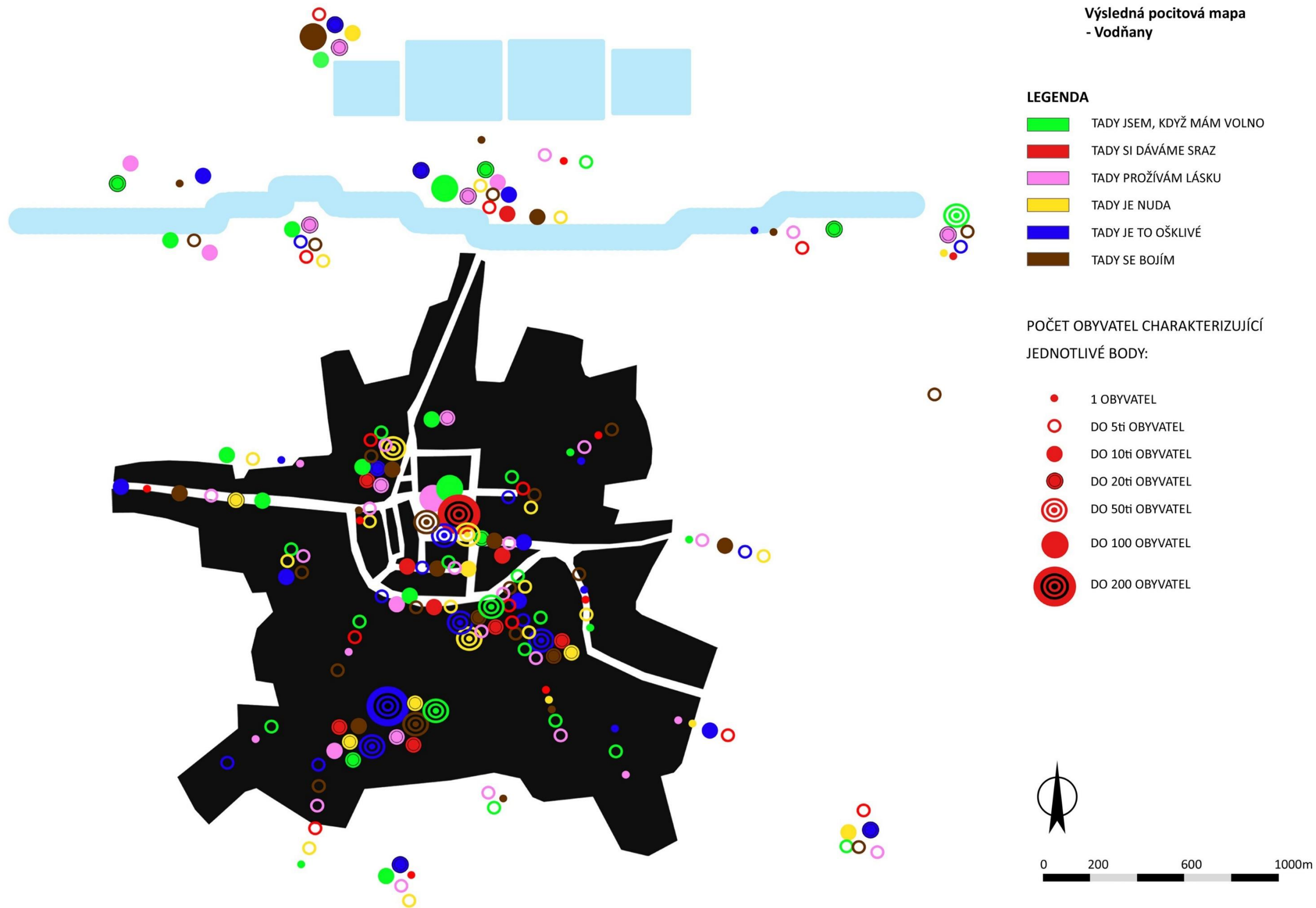
Obr. 122: Průhled parkem v blízkosti autobusového nádraží a kulturního domu.

Obr. 123: Průhled novějším sídlištěm s jeho veřejným prostorem, který nepůsobí příliš útulně.

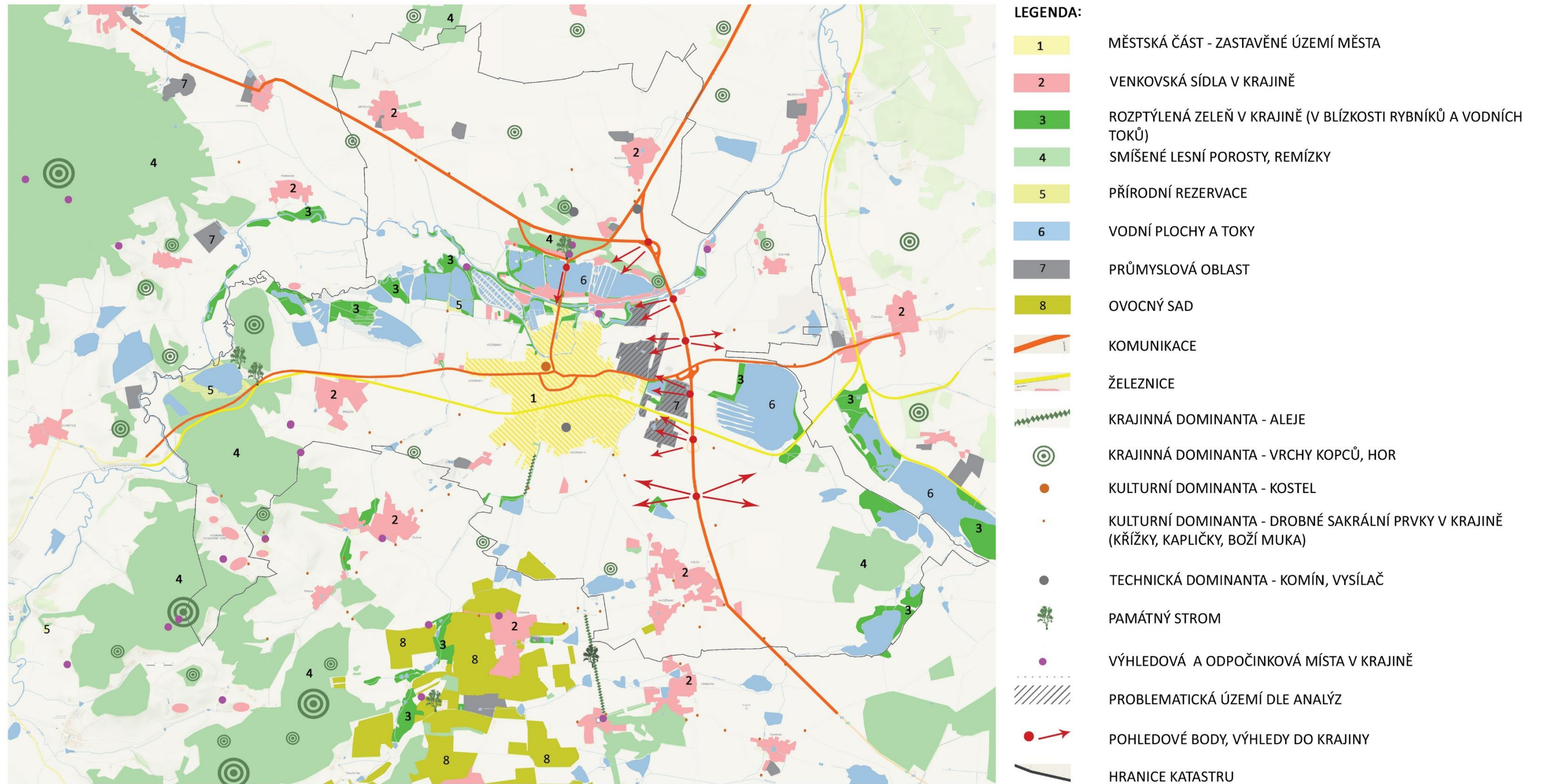

Obr. 124: Pohled na náměstí, které bylo často označováno jako nudné místo.

Obr. 125: Analýza pocitové mapy.

5.2.8 Hodnocení krajinného rázu a vymezení řešeného území

Obr. 126: Mapa hodnocení krajinného rázu

Mapa hodnocení krajinného rázu zobrazuje v centrální části obrys města Vodňany a jeho zapojení do krajiny. Hlavním rysem jihočeské krajiny v okolí Vodňan jsou soustavy rybníků, které město obklopují ze severní strany. Krajina působí širokým a otevřeným dojmem. Zároveň se jedná o krajinu výrazně obytnou, je protkána mnoha cestami a komunikacemi, které doprovází drobné sakrální prvky, jež jsou na mapě vyznačeny oranžovými tečkami. Fialovými body jsou znázorněna odpočinková a vyhlídková místa, která jsou lokalizována blíže přírodním územím.

Menší obce a sídla v krajině vytváří okolo města Vodňany pomyslný prstenec, který svědčí o dávné propojenosti sídelní krajiny a návaznosti sídel na sebe navzájem. Hlavní kulturní dominantou v krajině je věž kostela ve Vodňanech, který dotváří panorama města.

Přírodními dominantami jsou jednoznačně kopce, které jinak rovinatou krajinu opticky uzavírají a ohraničují. Na mapě jsou znázorněny zelenými kruhy. Méně výraznými přírodními dominantami jsou i památné stromy a aleje v krajině. Ovocné sady na jihu území dodávají krajině harmonický ráz a umocňují pocit obdělávané krajiny, ke které má člověk vztah. Smíšené lesní porosty a remízky jsou vyznačeny světle zelenou barvou a obvykle doprovází hornatější části krajiny, dodávají tak krajině dynamiku a přírodní charakter, stejně jako rozptýlená zeleň v krajině v blízkosti vodních toků a ploch, jež je zakreslena tmavší zelenou barvou. V blízkém okolí města Vodňany se nachází přírodní památka Malý ústavní rybník severozápadně od města s výskytem plavínu leknínovitého. Přírodní rezervace Záhorský rybník se nachází západně od Vodňan s významnými mokřadními loukami a porosty keřových vrb a olší. V jeho blízkosti se též nachází památný strom – Zeyerův dub.

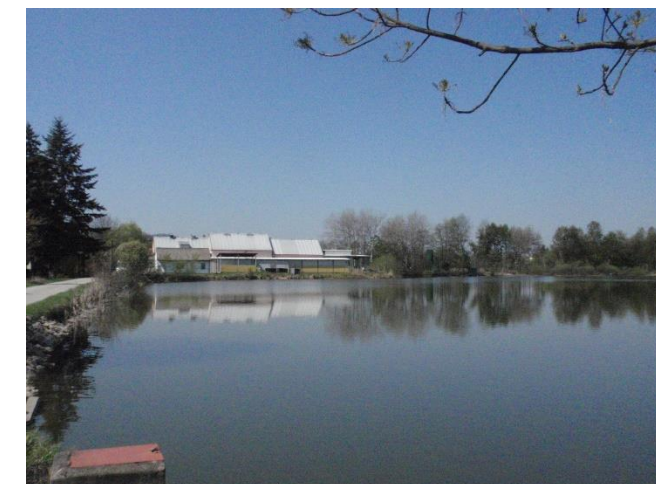
Významnou technickou dominantou, jež je vidět z větší dálky je 33 m vysoký komín ve Vodňanech patřící bývalé cihelně. Severně od Vodňan se ještě nachází další technické dominanty, kterými jsou stožáry s vysílači. Jak již bylo zmíněno, průmyslové oblasti, zejména ve východní části Vodňan působí negativním dojmem a zejména při vjezdu do Vodňan, kde zcela kazí panorama města.

Na mapě jsou dále vyznačeny hlavní komunikace – dálnice ve východní části vedoucí od severu k jihu, ze které jsou významné výhledy do krajiny a na panorama města. Hlavní komunikace vedoucí přes město a hráz rybníka byla kdysi hlavní příjezdovou komunikací do Vodňan, čímž umocňovala pocit, že Vodňany jsou město s vodou spjaté a vodou obklopené. Za zmínku tedy stojí tento pohled mezi rybníky směrem na město.

Problematická místa jsou v mapě vyznačena šrafovou a představují zmiňované průmyslové areály, ale též prostor vlastního města, které by zasloužilo více pozornosti a péče.

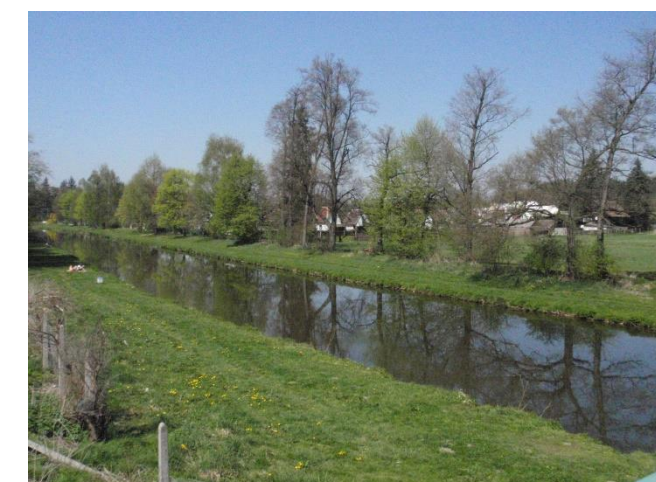
Obr. 127: Pohled na území Vodňanských svobodných hor.

Obr. 128: Pohled přes rybník na průmyslové objekty.

Obr. 129: Pohled na kulturní dominantu – bašta u hradeb.

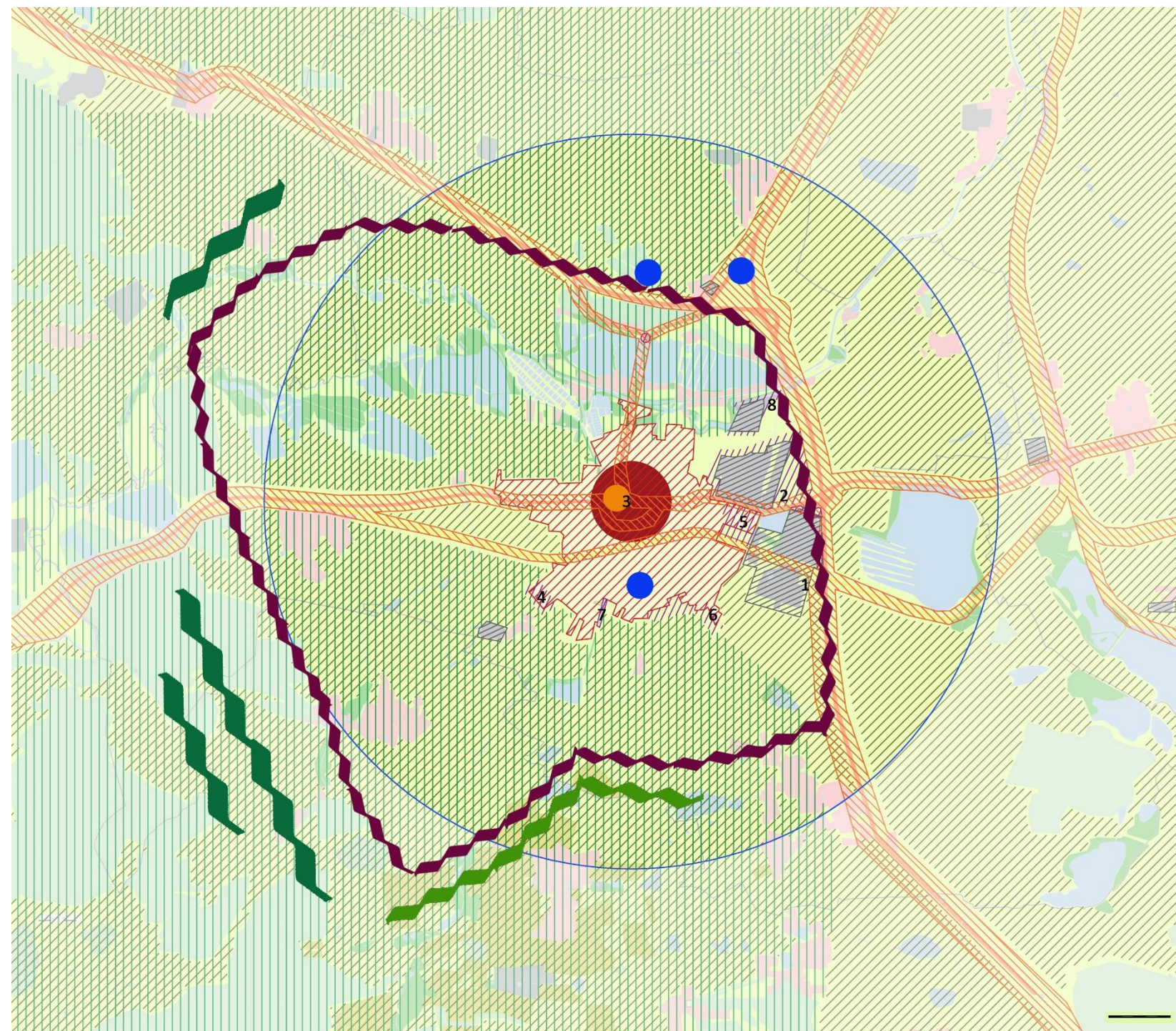
Obr. 130: Koryto náhonu z řeky Blanice, které vede rekreačním územím s chatičkami.

Obr. 131: Pohled na panorama města ze vzdálenějšího místa ve městě, dominuje kostelní věž.

Obr. 132: Pohled do krajiny z příjezdové komunikace, krajina je zemědělského charakteru s četnými remízky a doprovodnou zelení.

LEGENDA:

- CENTRÁLNÍ ZÓNA MĚSTA
- ZÓNA MĚSTA
- VÝROBNÍ A PRŮMYSLOVÁ ZÓNA
- ZÓNA SE ZEMĚDĚLSKOU VÝROBOU
- ZÓNA REKREACE A SPORTU
- PROVOZNÍ ZÓNA - DOPRAVA
- ZÓNA VÁGNIHO TERÉNU - MÍSTA MEZI MÍSTY
- KRUH VYZNAČUJÍCÍ PROSTOR 3 KM OD CENTRA MĚSTA DO KRAJINY

DOMINANTY:

- KOSTEL
- KOMÍN, VYSÍLAČ
- KOPCE
- SADY
- POHLEDOVÝ HORIZONT - UZAVŘENÍ ÚZEMÍ
- 1** MÍSTA DOPORUČENÁ K DALŠÍMU ŘEŠENÍ

Zonace na území města Vodňany rovněž znázorňuje plochy s převládajícími vlastnostmi. Je zde vyznačena centrální zóna města, od které je vedena kružnice s poloměrem 3 km, která představuje pohodlnou docházkovou vzdálenost z centra města do krajiny. Zóna města představuje kompaktní zastavěné území. Na mapě je vidět, jak výrobní a průmyslová zóna dominuje celé východní části od města. Tato zóna je často doprovázena zónou vágního terénu, tedy zónou míst mezi místy a tím zvyšuje neutěšený dojem celého prostředí. Zóny vágního terénu se ale v malých ploškách nachází i v jižních částech města, zejména na rozhraní mezi městem a krajinou. Jedná se většinou o zanedbané a neudržované plochy v blízkosti sídel nebo garáží. Zóna se zemědělskou výrobou v krajině jednoznačně dominuje, a zároveň ji překrývá zóna rekreace a sportu, což svědčí o velkém potenciálu širšího využití celé krajiny. Zemědělská krajina je protkána turistickými cestami s mnoha zajímavými zastaveními kulturními i přírodními. Provozní zóna - zóna dopravy je vyznačena oranžovou šrafou a znázorňuje oblasti okolo komunikací a železniční trati.

Na mapě jsou zobrazeny dominanty a pohledový horizont, který území pocitově uzavírá. Ohraničují ho komunikace, terénní modelace kopců a ovocné sady. Místa k řešení jsou většinou okrajová místa střetu zóny vágního terénu a města, komunikace nebo průmyslové zóny.

Obr. 133: Zonace území v okolí města Vodňany

5.2.9.2 NÁVRH ŘEŠENÍ VYBRANÉ ČÁSTI

Území pro vytvoření návrhu úprav bylo vybráno na základě předchozích analýz a bylo tedy vybráno jedno z nejproblematictějších míst, jak z pohledu místních obyvatel, tak z výsledků vizuálních analýz. Jedná se o okolí průmyslového areálu ve východní části od Vodňan (č. 1 na mapě zonace). Areál vodňanské drůbežárny je rozsáhlý komplex, který není ničím výrazně zacloněn a tvoří tak dominantu pohledu při vjezdu do města, ale i při pouhém projíždění po dálnici kolem. Narušuje tak jinak harmonickou krajinu.

Podle bližšího prozkoumání se v okolí areálu nachází intenzivně obdělávaná zemědělská půda a prostor mezi komunikacemi a vjezdem na dálnici. Na řešeném území byla provedena analýza podle Kevina Lynche, která vyznačuje dominantní plochy a orientačním bodem, jímž je hlavní budova, dále pak uzly, komunikaci a hlavní výhledy a pohledy na území. Základní LCA analýza definuje jednotlivé plochy pro lepší uchopení prostoru.

Návrh č. 1 v mapě řeší plochu intenzivně obdělávaného pole mezi městskou zástavbou a podnikem. Je zde navržena úprava, která by změkčila přechod města do krajiny a zároveň zmírnila kontrast proluky mezi zástavbou a areálem drůbežárny. Úprava spočívá ve změně využívání zemědělské půdy a rozčleněním plochy na menší celky. Dominantním prvkem je výsadba ovocného sadu, který krajinu zharmonizuje a dodá chybějící výšku ve zmíněné proluce. Vstup a vjezd pro techniku zůstane ve stejném místě, kde současně vytvoří cestu sadem a dále polem, kde bude cesta doplněna o alej a odpočinkové místo s výhledem do krajiny a na město. Nová cesta je navržena rovněž podél sadu a dále k areálu drůbežárny. Roh mezi polem a hranicí pozemku areálu je doplněn o menší skupinovou výsadbu. Který zacloní výhled na budovy. Skica č. 2 ukazuje pohled od hranice města směrem k cestě do nově vysazeného sadu, za nímž je v pozadí zakryta hala drůbežárny. Skica č. 5 pak znázorňuje výhled na odpočinkové místo mezi alejovou výsadbou napříč polem, která rovněž zacloňuje výhled na areál z pohledu od městské zástavby.

Úprava č. 3 v mapě řeší naopak zaclonění areálu z pohledu od dálničního sjezdu. Část intenzivně obdělávaného pole je zde osázena hustým pásem zeleně, který zacloní výhled a zároveň bude mít pozitivní vliv pro volně žijící živočichy. Skica č. 4 zobrazuje pohled z dálničního sjezdu, kde je ostrůvek osázen skupinovou výsadbou vysokokmenných stromů, které pohledově zacloní výhled na protější průmyslový areál.

Podle provedených analýz bylo dalším problematickým místem prostor uvnitř města samotného, kterým by bylo třeba se zabývat. Úpravy by se měly týkat zejména náměstí, kdy by bylo vhodné vyřešit

zejména dopravní situaci pomocí např. jednosměrné dopravy a odklonění komunikace napříč náměstím např. vedením kolem úřadu, čímž by se uvolnil prostor před kostelem a náměstí by sloužilo více lidem a ne autům. Úpravy by se měly týkat také všech veřejných prostor, které jsou často v zanedbaném a neutěšeném stavu, zejména park u kulturního centra. Rovněž prostředí autobusového a vlakového nádraží by bylo potřeba upravit do reprezentativní podoby. V této práci je však hlavním tématem příměstská krajina a proto řešení intravilánu sídla nejsou vytvořena v grafické podobě.

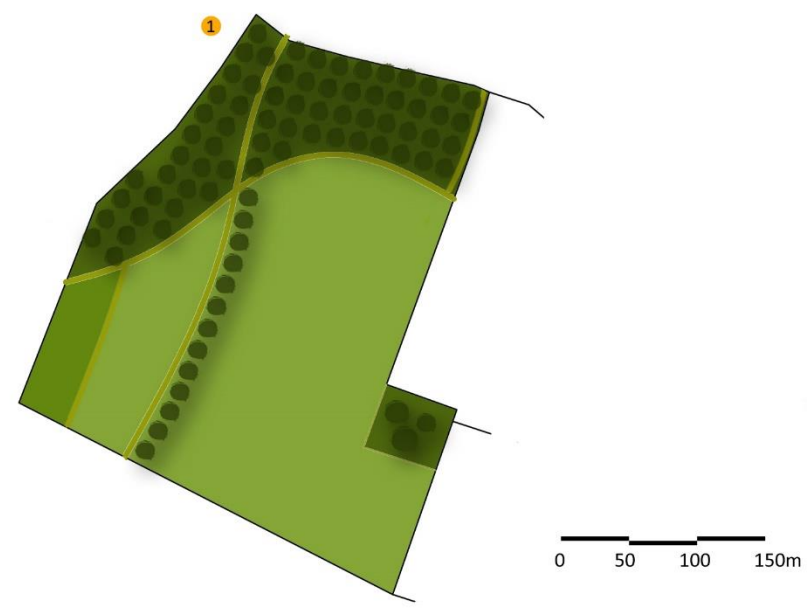
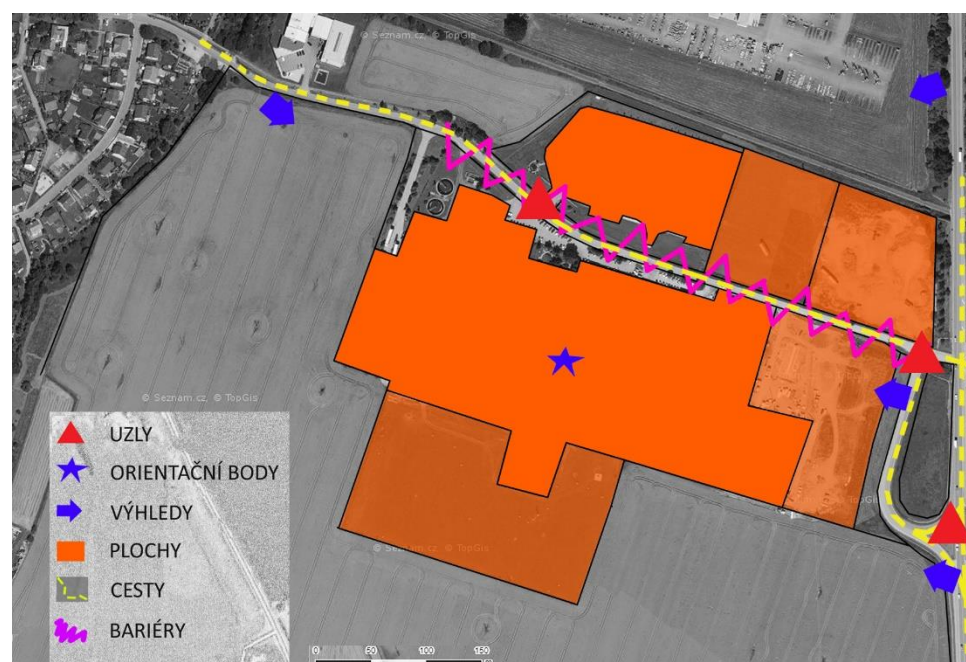

Obr. 134: Pohled na panorama města z dálnice. V pozadí je vidět kostelní věž s kopcovitou krajinou. V přední části dominuje pohled na průmyslové areály.

Obr. 135: Pohled na náměstí, které je problematické zejména z důvodu nevhodného využívání v podobě hlavního parkoviště.

2

Obr. 136: Analýza řešeného území podle K. Lynch

Obr. 137: Návrh č. 1, úprava intenzivně obdělávaného pole

Obr. 138: Skica č. 2, pohled z rohu města na nově vysázený ovocný sad s cestou

Obr. 139: Mapa řešeného území s body pohledu

Obr. 140: Skica č. 5, pohled z rohu pole na nově vysazenou alej s lavičkou

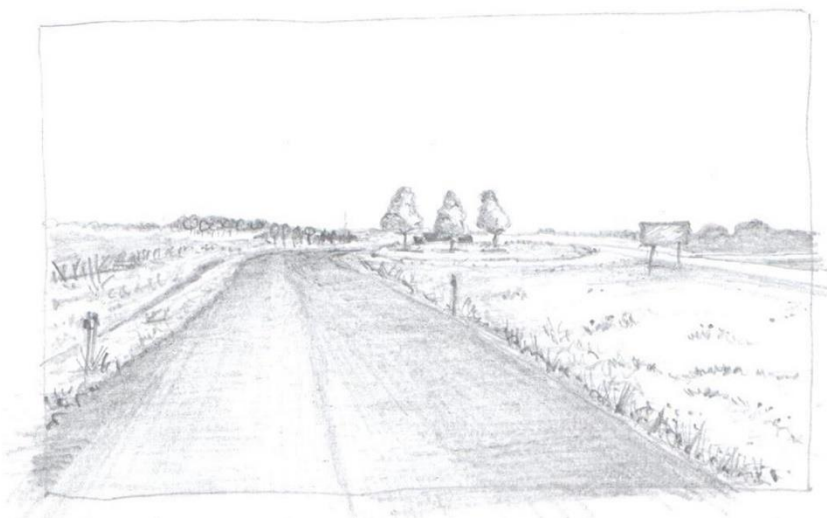
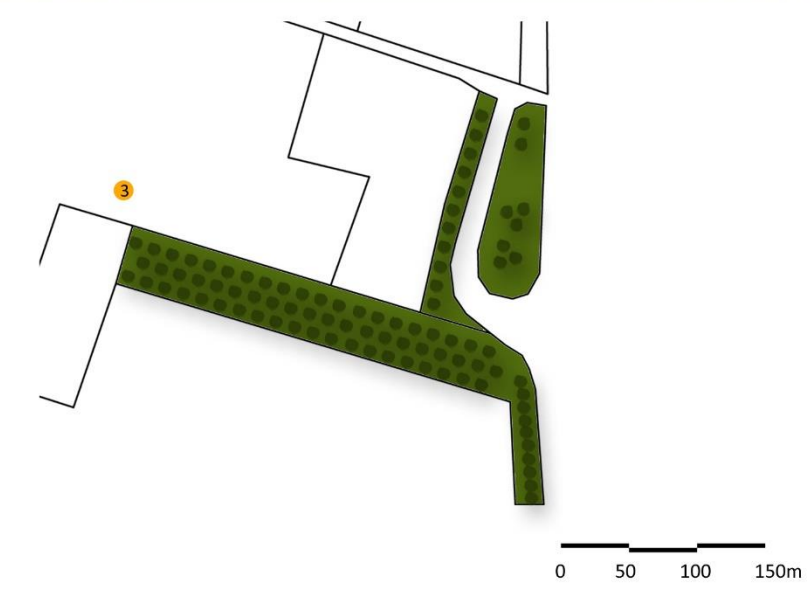
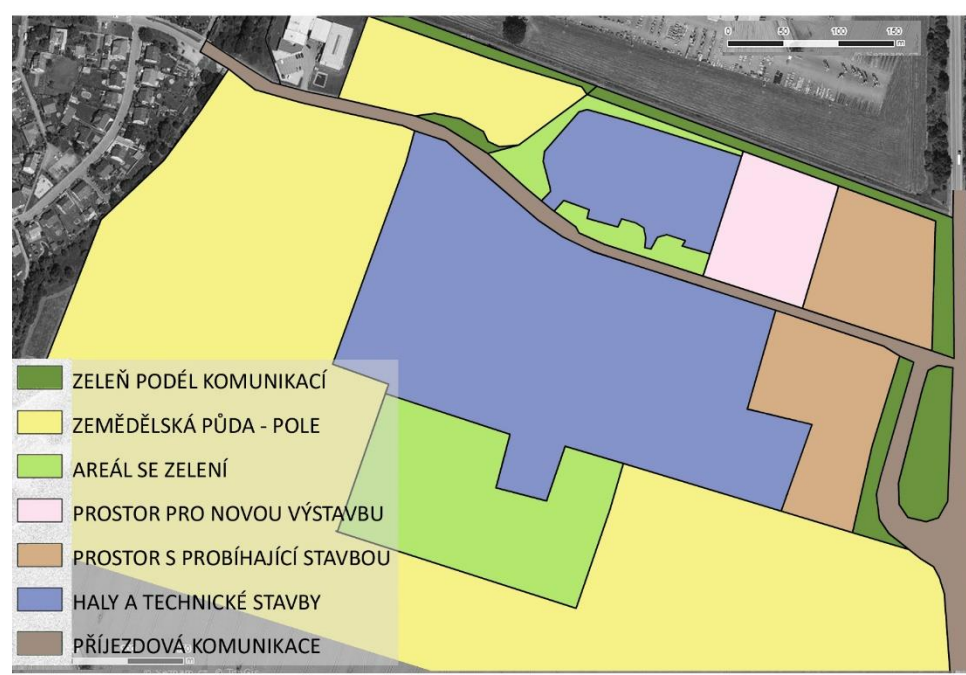
Obr. 141: Analýza řešeného území podle metody LCA

Obr. 142: Návrh č. 3, pás zeleně clonící areál drůbežárny a skupinové výsadby

Obr. 143: Skica č. 4, pohled z dálničního sjezdu, skupinové výsadby stromů v ostrůvku cloní protěžší haly

5

4

5.3 Město Duchcov

5.3.1 Úvod

Město Duchcov se nalézá v severních Čechách v podkrušnohorské oblasti Mostecké pánve, ve výšce 201 m. n. m. a asi 7 km západním směrem od města Teplice. Svou rozlohou 15,4 km² a počtem obyvatel 8 685 se řadí mezi malá města České republiky. Krajina v bezprostřední blízkosti města je rovinatá, městem protéká Osecký potok, který je doprovázen dalšími potoky tekoucími od krušnohorského úbočí k jihovýchodu do Bíliny. Ve městě se nachází několik významných pamětihodností, mezi kterými dominuje renesanční zámek, později přestavěn na barokní a k němu přiléhající zámecká zahrada se Sfingovým rybníkem, sloupem Nejsvětější Trojice a zahradním domem. Centrum města tvoří velký rybník Barbora a čtvercové náměstí. Významnými kulturními památkami jsou dále barokní dům v Husově ul. 13, Kaple sv. Barbory se sochou sv. Jana Nepomuckého, Kašna se sochou sv. Floriana, České gymnasium, Heymannův dům s kaplí, Knížecí zahrada, Kostel Církve československé husitské, Pavilon pro Reinerovu fresku, Sloup Nejsvětější Trojice na náměstí, Sloup sv. Vavřince, Socha Walthera von der Vogelweide a Duchcovský viadukt. Jádro města bylo zrenovováno a v roce 1992 prohlášeno městskou památkovou rezervací.

5.3.2 Historie vývoje osídlování krajiny

Krajina severozápadních Čech byla osídlena již ve starší době kamenné – paleolitu, kdy byla území přechodně osídlována lovci a sběrači. Hustota osídlení však byla velmi nízká. Nejvyššího osídlení dosáhla oblast Mostecká v okolí Komořanského jezera pocházející z období asi 10 000 – 6 000let př. n. l. Doba bronzová v letech 2000–750 př. n. l. zaznamenala zájem o metalurgii bronzů, který úzce souvisel s nálezem měděných a cínových rud v Podkrušnohoří. Tehdy se společnost na území severozápadních Čech kulturně rozdělila a oblast dolního toku řeky Bíliny osídly kultury lužické s návaznými kulturami slezské a billeforské společnosti, příbuzné kulturám sousedních oblastí Saska a Horní Lužice.

Počátky města Duchcova jsou datovány do 8. – 9. století časným slovanským osídlením, kdy „město“ představovalo lemúzké hradisko v Zabušanech. První zmínky o obci jako trhové vsi Hrabšíin však pocházejí až ze 13. století.

Pro obec Duchcov znamenalo 14. století vybudování městských hradeb. Vně hradeb se nacházely různé hospodářské budovy pro chov skotu. Lokační půdorys města ve tvaru lichoběžníku zůstal velmi atypický a odkazuje tak na dobu 14. století. Okolí města bylo obklopeno mnoha rybníky, jež byly založeny

během 14. a 15. století. Duchcovský dvůr existoval zřejmě při románském kostele sv. Jiří a po vybudování hradeb zůstal vně opevnění. Ve 14. stol. byl goticky přestavován, čímž získal charakter hradu a data ho dokládají jako tvrz. V 15. stol. vznikla gotická stavba jako celek spolu s kostelem a tvořila tak poměrně velký areál charakteru městského hradu. V 16. stol. se pak dočkala renesanční přestavby. Roku 1426 bylo město Duchcov zničeno husity, a zcela opuštěno. Jeho obnova byla velmi pomalá a až od konce 70. let 15. stol. se stal Duchcov centrem oseckého panství, což znamenalo přestavbu a rozšíření opuštěného hradu, který zahrnul celou plochu nynějšího zámku. Koncem 15. století zavedl Vladislav II. Jagellonský v Duchcově výroční trh, vybírání mýta, počátkem 16. století pak povolení vybírat clo a mýto ze soli a hospodářských zvířat od projíždějících kupců, ale v podmínce za to museli měšťané opravovat silnice a vylepšovat město. Hornická činnost byla zaznamenána ke konci 15. století, kdy byla vystavěna kaple sv. Barbory jako patronky horníků a kdy Sulejovci získali povolení k hornické činnosti těžbě cínu na 15 let. Ve druhé polovině 16. stol. byl duchcovský hrad přebudován na renesanční zámek.

Českou krajinu zpustošila Třicetiletá válka, během které došlo k výraznému poklesu počtu obyvatelstva, zejména pak v královských městech. V roce 1634 bylo město Duchcov vypáleno Švédy a znovu vystavěno až na počátku 18. století, kdy se dostalo zpět do stavu na předbělohorskou úroveň.

V severozápadních Čechách došlo k významné změně složení obyvatelstva, kdy byla města výrazně poněmčena. V 17. stol. tvořilo těžiště Duchcova ohrazené město s názvem Duchczow. Předměstí byla velmi malá, na jihu bránil rozvoji zamokřený terén, na severovýchodě velký rybník Barbora, na jihozápadě hrad/ zámek, na severu hospodářské objekty, především velký dvůr, čímž byl rozvoj předměstské zástavby prakticky omezen na východní stranu, tedy mezi město, rybník a kostel sv. Barbory. Těžiště urbanistického vývoje se od 70. let 17. stol. do začátku 18. stol. přesunulo do bezprostřední blízkosti zámku, jehož přestavba a postupné zapojení do obrazu náměstí s výstavbou nového kostela Zvěstování Panny Marie vytvořily dominantu celého města. Zřízení francouzské zahrady mezi zámkem a špitálem podtrhlo jedinečnosti duchcovského zámeckého areálu, který patřil k nejvelkolepějším v Čechách. V 18. století tvořil duchcovský zámek rozsáhlý komplex s barokními úpravami a sochami z dílny Matyáše Brauna. V 17. a 18. století bylo ve městě Duchcov vybudováno mnoho průmyslových a technických staveb. Těžba hnědého uhlí je datována od 18. století.

Devatenácté století, s nástupem Průmyslové revoluce, navázalo na předchozí vývoj Duchcova dalším rozvojem podniků. Duchcovský zámek prošel v 19. století klasicistními úpravami pod vedením Josefa Karla z Valdštejna. Zámecký park byl proměněn v anglickém stylu, barokní sochy byly vesměs odvezeny, v zahradě byly místo nich vybudovány skleníky a oranžerie s klasicistním domem. Novodobý vývoj města nastal v pol. 19. století, kdy se s rozvojem průmyslu značně zvýšil počet českého obyvatelstva.

Po r. 1867 započal prudký vývoj města s rozvojem těžby hnědého uhlí vlivem vybudování železničního uzlu. Povrchové doly výrazně přetvářely krajinné zázemí města. S vybudováním železnice v druhé polovině 19. století vzniklo na Duchcovsku 20 nových šachet, které se dále rozvíjely. Urbanistický rozvoj přenesl své těžiště nové výstavby na volné plochy severně od zámeckého parku a rybníka. Severozápadní okraj města byl charakterizován vilovou čtvrtí s radiální uliční sítí, kolem níž byl vysázen les. Severovýchodně od rybníka vznikla čtvrť rodinných domků oddělená od Teplické ulice rozsáhlým parkem. Zástavba města obklopila celý rybník, který se tak stal jedinečným prvkem celé kompozice. Vlastní město Duchcov tvořilo, i přes jisté ekologické narušení okolí, až do 30. let 20. stol. mimořádně kvalitní celek s výrazným podílem zeleně.

Město začalo upadat od r. 1945, kdy vyhořel zámecký kostel a zámek byl poškozen. Následoval odsun Němců a nástup komunismu, což zapříčinilo hlubokou stagnaci rozvoje města. Další vývoj byl v důsledku povrchové těžby velmi nejistý. Celá Mostecká pánev byla degradována na těžební prostor. Do 80. let 20. stol byla většina okolí města odtěžena, jež způsobila dalekosáhlé dopady na komunikační síť, městu zůstalo jen spojení směrem k Oseku, Teplicím a Bílině, zrušeny byly také všechny železniční tratě až na trať z Oldřichova na staré duchcovské nádraží, ale pouze jako průmyslová vlečka. Pozvolné rekultivace zámeckého parku začaly v 70. letech, kdy byla upravena vstupní část zahrady a pomalu opravován zámek.

5.3.3 Současný rozvoj města

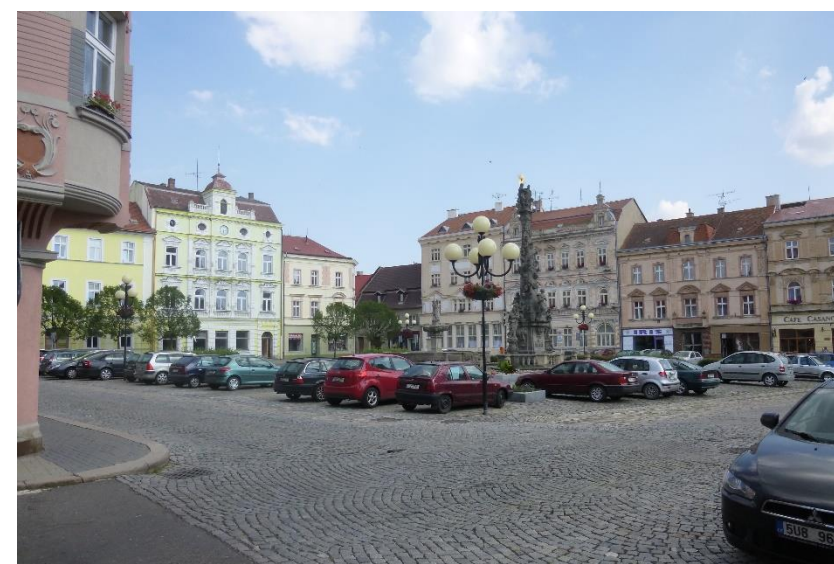
V současnosti je Duchcov městem více kulturním než průmyslovým. Jeho těžební historie je však patrná charakterem krajiny, která je značně pozměněná. Město Duchcov nabízí spoustu kulturního vyžití v rámci státního zámku Duchcov, jež připomíná pobyt Giacoma Casanovy, který zde působil jako knihovník. V zámku se pořádají různé kulturní akce, jakými jsou výstavy, koncerty, ale i svatby apod. Při zámku se nachází galerie Giacomo, ve městě a jeho okolí se pořádají Casanovské slavnosti či putování po stopách Giacoma Casanovy. Dále se o kulturu stará Dům kultury Duchcov, Kino Lípa, Divadlo M a městské muzeum.

Využití krajiny začíná být více rekreační vlivem prováděných rekultivací a pozvolným rozvojem turistických tras. Okolí Duchcova nabízí možnost pěších či cyklo výletů po turistických trasách s informačními tabulemi. Duchcov podporuje i sportovní vyžití.

Město Duchcov vytvořilo společenství se sousedními německými městy, s nimiž se vzájemně podporují v kulturních, sportovních i vzdělávacích akcích. Jedná se o partnerská města Miltenberg a Mulda.

5.3.4 Analýza širších vztahů a funkční analýza stávajícího stavu

Město Duchcov leží v rovinaté, místy zvlněné krajině podhůří Krušných hor. Představuje město s bohatou kulturní historií a velkým potenciálem pro další rozvoj. Vývoj a charakter města byl značně narušen povrchovou těžbou hnědého uhlí, která zcela proměnila krajinu v jeho bezprostřední blízkosti, ale i obyvatelstvo a tím pádem se výrazně změnil vztah lidí k místu a krajině. Pro město jsou typické výhledy do krajiny, která se postupně rekultivuje a nabízí tak místa k rekreaci a sportu. Panorama města dotváří ze severozápadní strany krušnohorské pohoří. Mapové podklady s popisky níže uvádějí detailní charakteristiky města a jeho okolní krajiny z hlediska přírodních charakteristik, využití půdy, z pohledu širších i užších vztahů a vazeb na krajinu a zpět na město i na sousední města nebo obce.

Obr. 144: Pohled na náměstí, které slouží opět jako hlavní parkoviště.

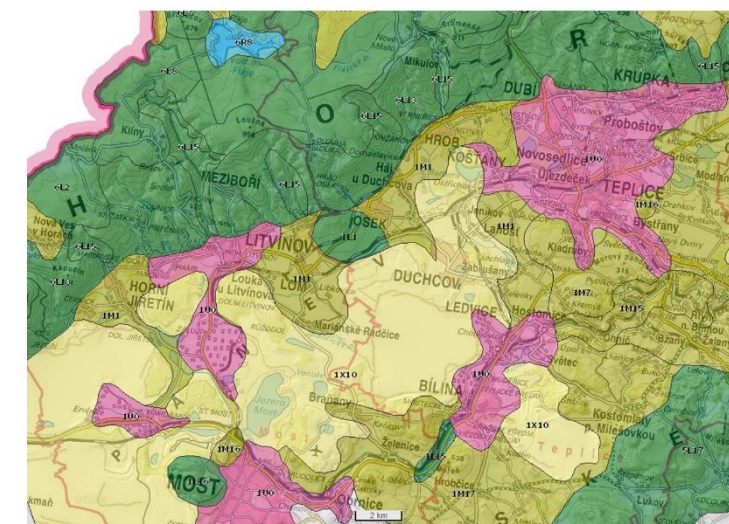

Obr. 145: Pohled z kostelní věže na zámek a odtěženou část krajiny v pozadí.

5.3.4.1 PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

Obr. 146 zobrazuje typologii české krajiny, kde lze vidět město Duchcov v krajině bez vylíšeného pokryvu, což představuje převážně plochy po těžbě, devastovanou krajinu, ale i započaté rekultivace. Současně se zde nachází i zastavěné území města. Na město dále navazují lesozemědělské krajiny, některé již vzniklé rekultivacemi. Lesní krajiny se nachází severozápadním směrem od Duchcova a představují už kopce krušnohorských hor. Růžově jsou vyznačeny urbanizované krajiny. Severovýchodně od Duchcova můžeme vidět město Teplice.

Obr. 147 zobrazuje mapu Urban Atlas, která znázorňuje krajinný pokryv včetně detailnějšího členění města. Je zde zřetelně vidět městská zástavba s různou hustotou, dále plochy stavenišť, průmyslové, obchodní, veřejné a soukromé zóny, plochy zeleně, zařízení pro sport a rekreaci, ale také vodní plochy, lesy, ornou půdu a louky. Dominantní prostředí představuje těžební prostor a skládky. Přes tuto skutečnost si lze všimnout, že je město z velké části obklopeno zelení a vodou v různých formách a podobách.

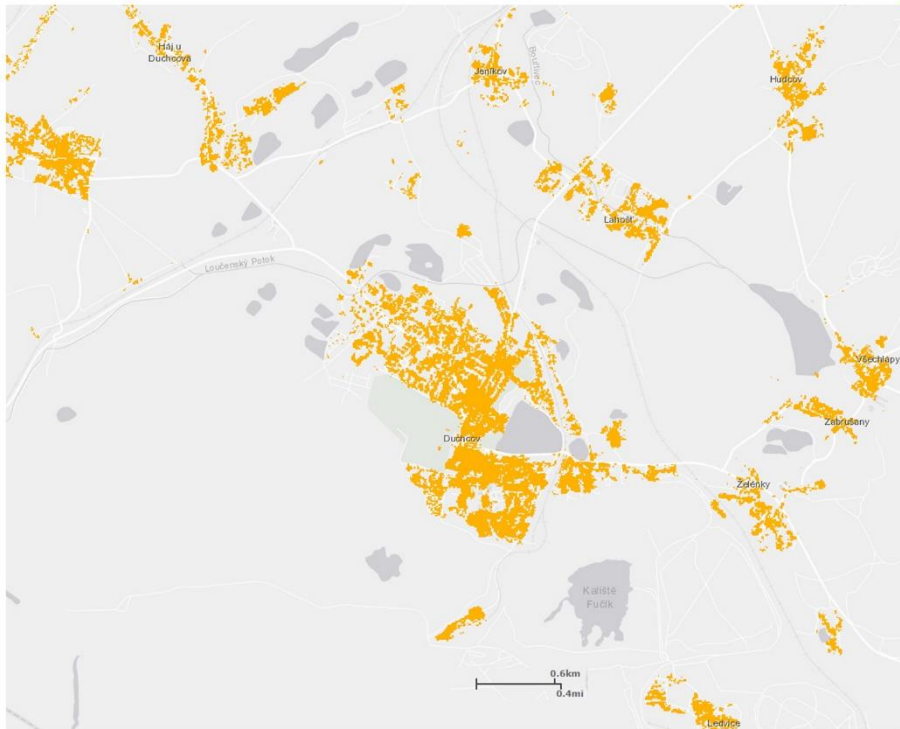
- (Z) Zemědělské krajiny
- (M) Lesozemědělské krajiny
- (L) Lesní krajiny
- (R) Rybníční krajiny
- (U) Urbanizované krajiny
- (H) Krajiny horských holí
- (X) Krajiny bez vylíšeného pokryvu

Obr. 147: Urban Atlas, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

Obr. 146: Typologie české krajiny, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

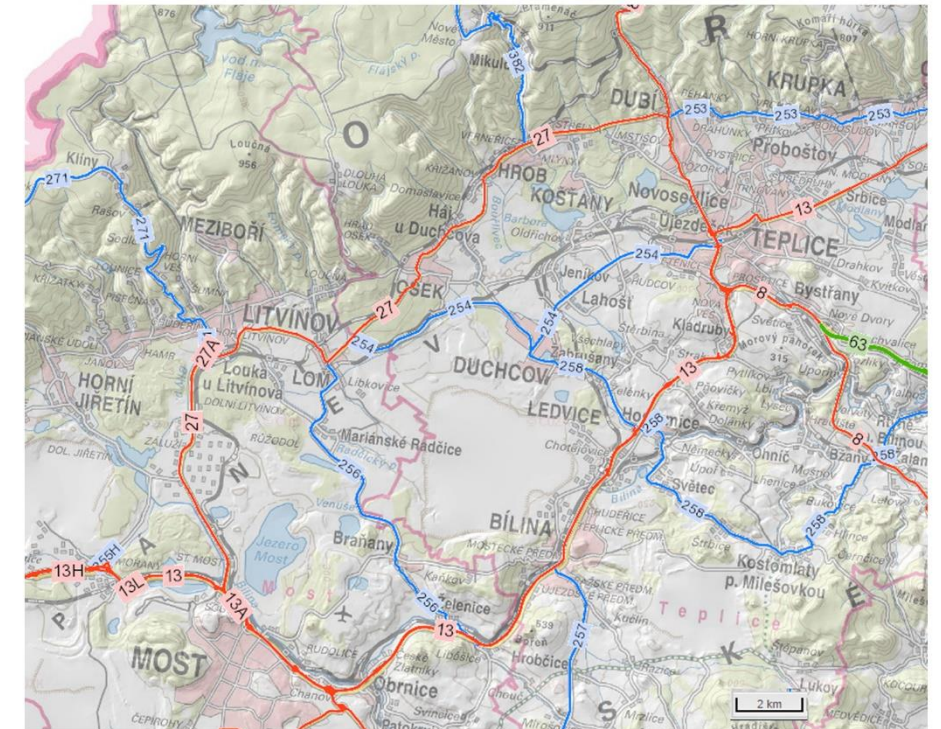
- 1.1.1 Městská souvislá zástavba [nepropustnost > 80 %]
- 1.1.2.1 Městská zástavba s vysokou hustotou [nepropustnost 50 - 80 %]
- 1.1.2.2 Městská zástavba se střední hustotou [nepropustnost 30 - 50 %]
- 1.1.2.3 Městská zástavba s nízkou hustotou [nepropustnost 10 - 30 %]
- 1.1.2.4 Městská zástavba s velmi nízkou hustotou [nepropustnost < 10 %]
- 1.1.3 Izolované struktury
- 1.2.1 Průmyslové, obchodní, veřejné, vojenské a soukromé zóny
- 1.2.2.1 Tranzitní silnice a přilehlé prostory
- 1.2.2.2 Ostatní silnice a přilehlé prostory
- 1.2.2.3 Železnice a přilehlé prostory
- 1.2.3 Přístavní zóny
- 1.2.4 Letiště
- 1.3.1 Těžba hornin a skládky
- 1.3.3 Staveniště
- 1.3.4 Plochy bez současného využití
- 1.4.1 Plochy městské zeleně
- 1.4.2 Zařízení pro sport a rekreaci
- 2. 1 Orná půda [jednoleté plodiny]
- 2.2 Trvalé kultury
- 2.3 Louky
- 2.4 Komplexní a smíšené systémy kultur a parcel
- 2.5 Sady
- 3.1 Lesy
- 3.2 Plochy s travnatou vegetací
- 3.3 Otevřené plochy s malým zastoupením vegetace nebo bez vegetace
- 4 Mokřady
- 5 Vodní plochy

Obr. 148: Zastavěné plochy, zdroj: <https://land.copernicus.eu>

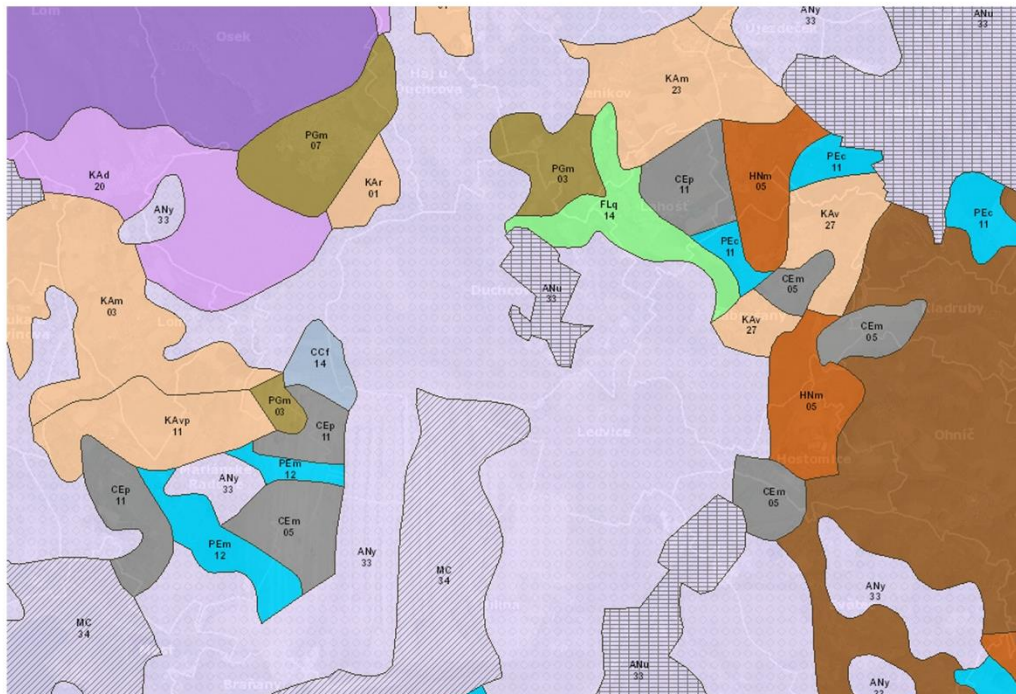
Obr. 148 zobrazuje podkladovou mapu se žlutými body, jež vyjadřují hustotu zastavěného území. Je zde tedy vidět město Duchcov s největší hustotou i rozlohou zástavby a dále sousední vesnice. Jihozápadní prostor od města je odtěžené území, a tudíž se zde žádná sídla nenachází.

Obr. 149 zobrazuje mapu dopravních sítí. Duchcovem prochází hlavní komunikace II. třídy, která se v centru města rozděluje na směr na Teplice a směr na Litvínov. V přímém okolí nevede žádná komunikace I. třídy a tím se Duchcov jeví jako klidnější malé město s nepříliš hustým provozem.

Obr. 149: Silniční a dálniční síť, zdroj: <https://geoportál.gov.cz/web/guest/map>

SILNICE I. TŘÍDY SILNICE II. TŘÍDY

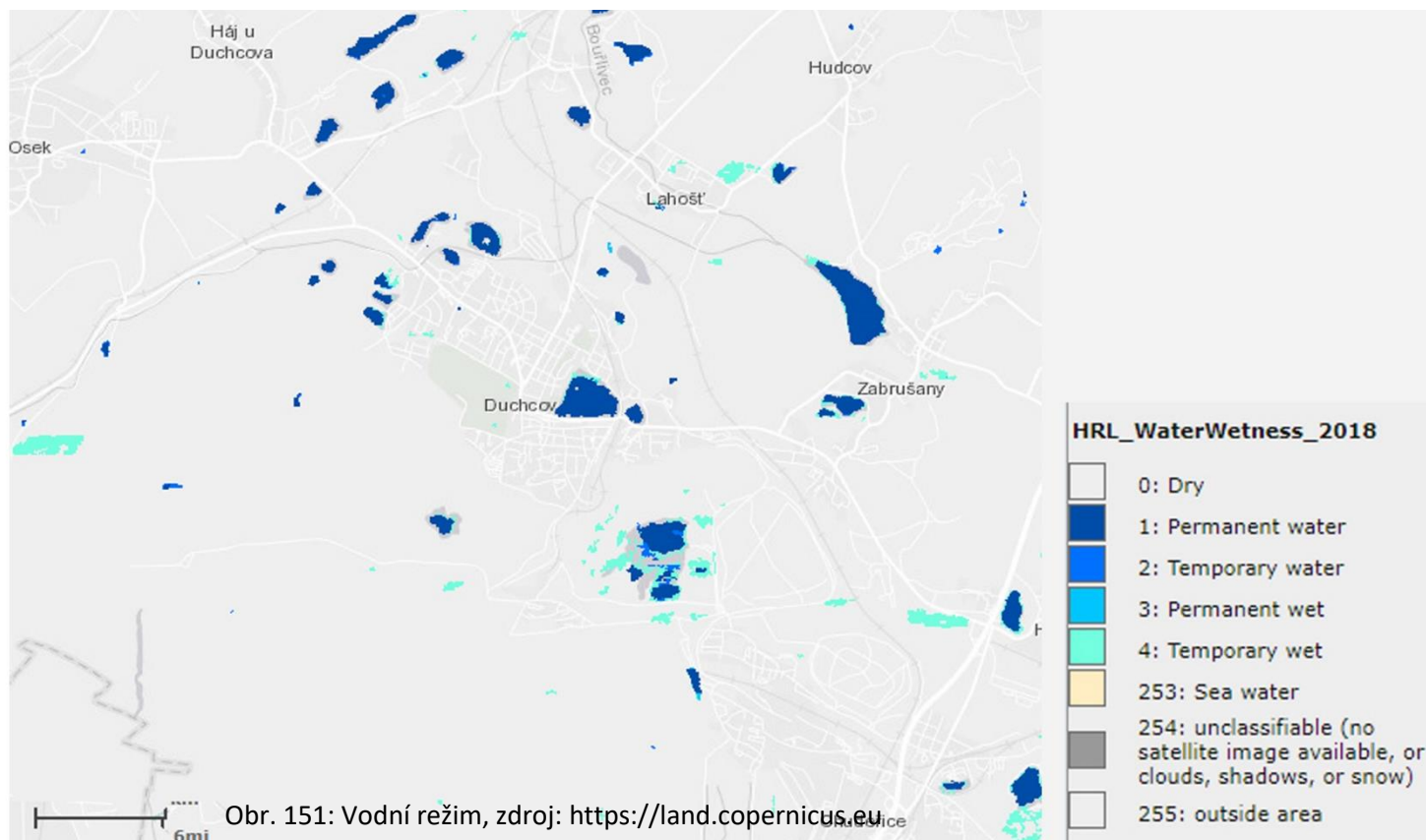
Obr. 150: Půdní mapa, zdroj: <https://geoportál.gov.cz/web/guest/map>

Na obr. 150 je vyobrazena půdní mapa, na které lze spatřit v centrální části město Duchcov, jakožto urbanizovanou oblast, dále pak antrozem, která ho z většinové části obklopuje. Podle definice dostupné ze slovníku pedologie (https://klasifikace.pedologie.czu.cz/index.php?action=showPudniTyp&id_categoryNode=154) se jedná o půdy vytvářené člověkem nakupením substrátů z těžební a stavební činnosti. V tomto případě jsou to půdy vzniklé po těžbě vrstvením a mísením materiálů. Rekultivovaná půda je dále vhodná pro zemědělské, lesnické nebo rekreační využití. Jižně jsou pak vidět stávající doly. Severně na Duchcov navazují fluvizemě a pseudoglejové půdy.

⋯ RN - ranker - PR - pararendzina - RZ - rendzina - RGr - regozem arenická - FL - fluvizem - SM - smonice - CE - čemozem	- CC - černice - SE - šedozem - HN - hnědozem - LU - luvizem - KAm - kambizem modální - KAa - kambizem acidní - KAd - kambizem dystriká	- KAe - kambizem eutrofní - PE - pelozem - PZk - kryptopodzol, podzol - PZr - podzol arenický - PG - pseudoglej - GL - glej - OR - organozem	- AN - antrozem - MC - doly - WA - vodní plochy - TA - urbální oblasti

Obr. 151 znázorňuje na mapě níže vodní režim v okolí Duchcova. Vodní režim byl v minulosti vlivem těžby a devastace krajiny zcela pozměněn. Tmavě modrá barva představuje permanentní vodní plochy, které zde tvoří rybníky, světle modře jsou pak zobrazeny dočasné mokřady, kterých je však na celém území velmi malý počet. Nejvíce jsou zastoupeny jihovýchodně od Duchcova v blízkosti rybníků.

Obr. 152 odkrývá všechny vodní toky a plochy na území v okolí Duchcova. Je zde vidět, že se v přímé blízkosti nachází větší rybníky, z nichž největší Barbora je ve východním cípu města. Další rybníky se nachází severozápadně od města a za zmínku též stojí zámecká zahrada, kterou protékají drobné vodní toky a nachází se zde také menší rybníky. Víceru drobných vodních toků se nalézá severně od Duchcova v návaznosti na pohoří Krušných hor.

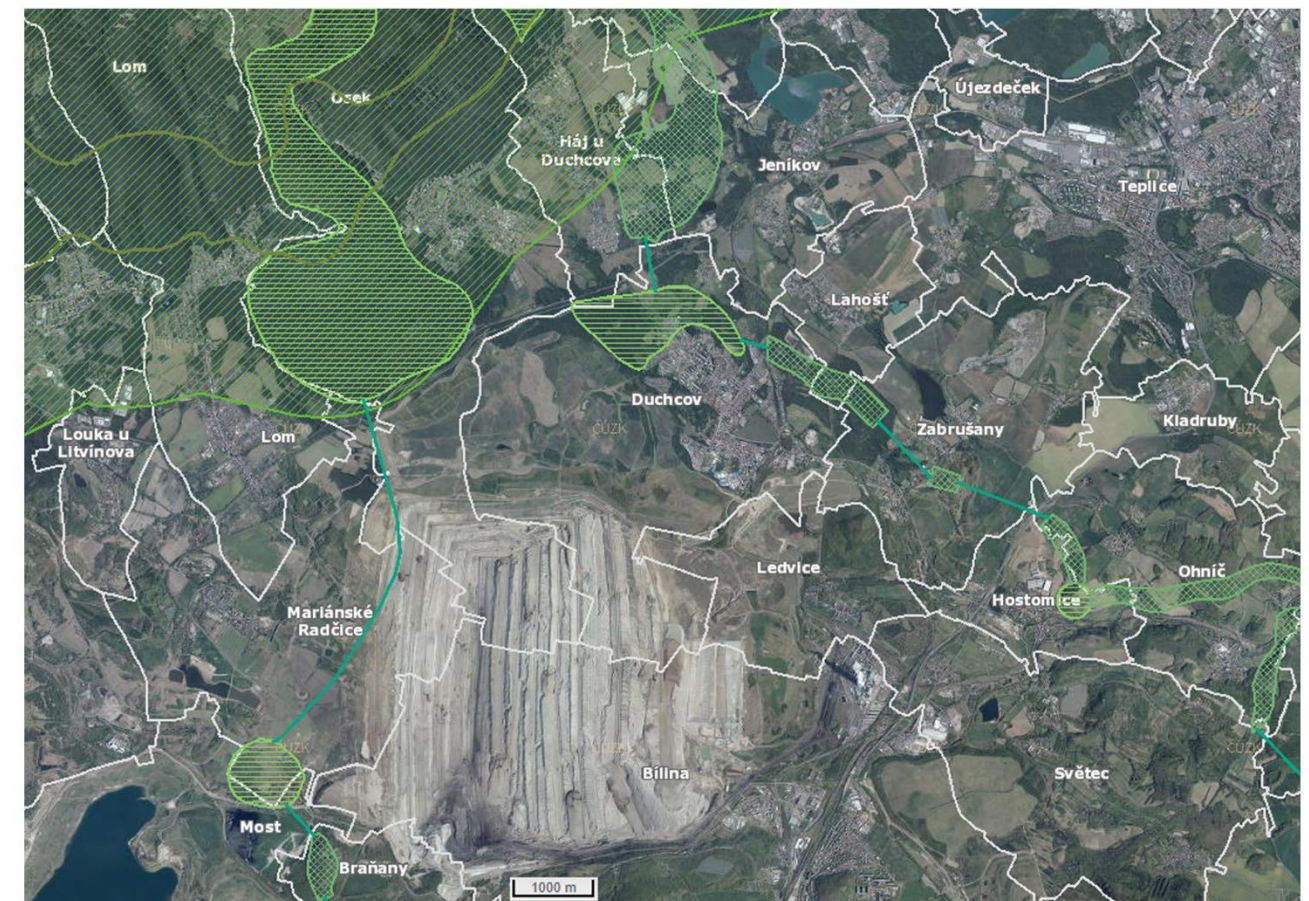
Obr. 153 představuje mapu s chráněnými oblastmi v okolí Duchcova. Rozsáhlé plochy biocenter se nachází severozápadně od Duchcova, kde se začínají zvedat Krušné hory. Přímo na Duchcov ze severní strany navazuje lokální biocentrum propojené s biokoridory vedoucími jihovýchodním směrem. Biocentrum se nachází na rekultivované ploše s četnými rybníky a vysazenou jilmovou alejí.

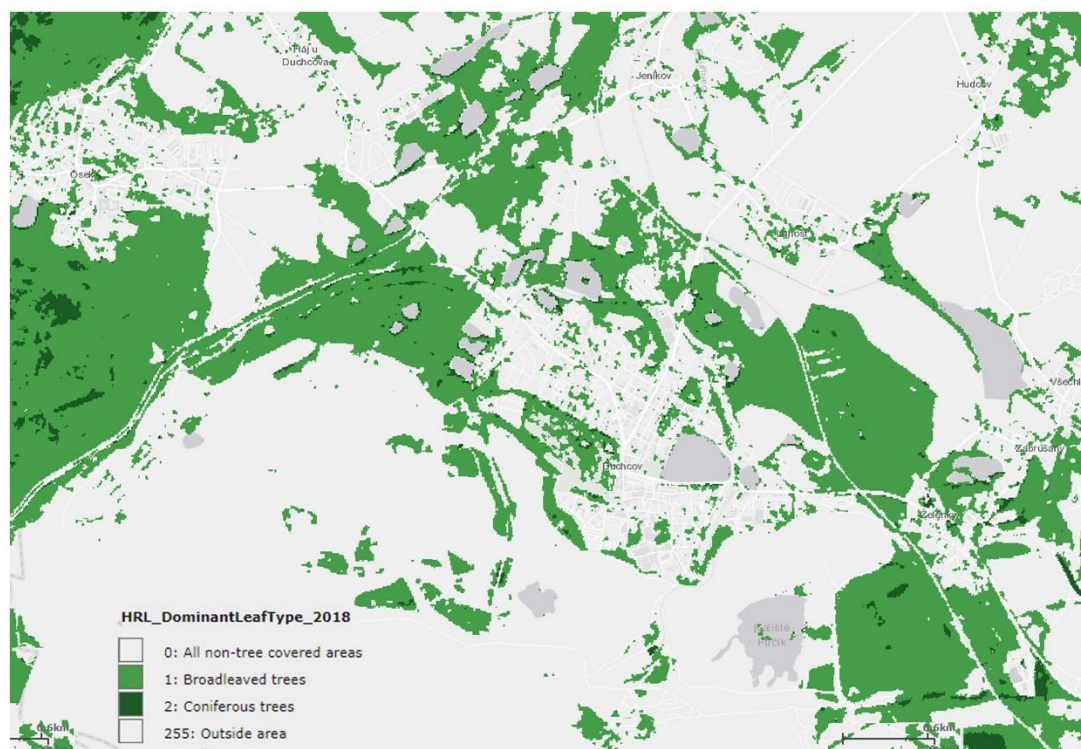
- ÚSES - směry propojení regionálních biokoridorů
- ÚSES - osy nadregionálních biokoridorů
- ▨ ÚSES - regionální biokoridory stávající
- ▨ ÚSES - regionální biocentra
- ▨ ÚSES - nadregionální biokoridory
- ▨ ÚSES - nadregionální biocentra

Obr. 152: Vodní plochy a toky, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

Obr. 153: MŽP, ÚSES, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

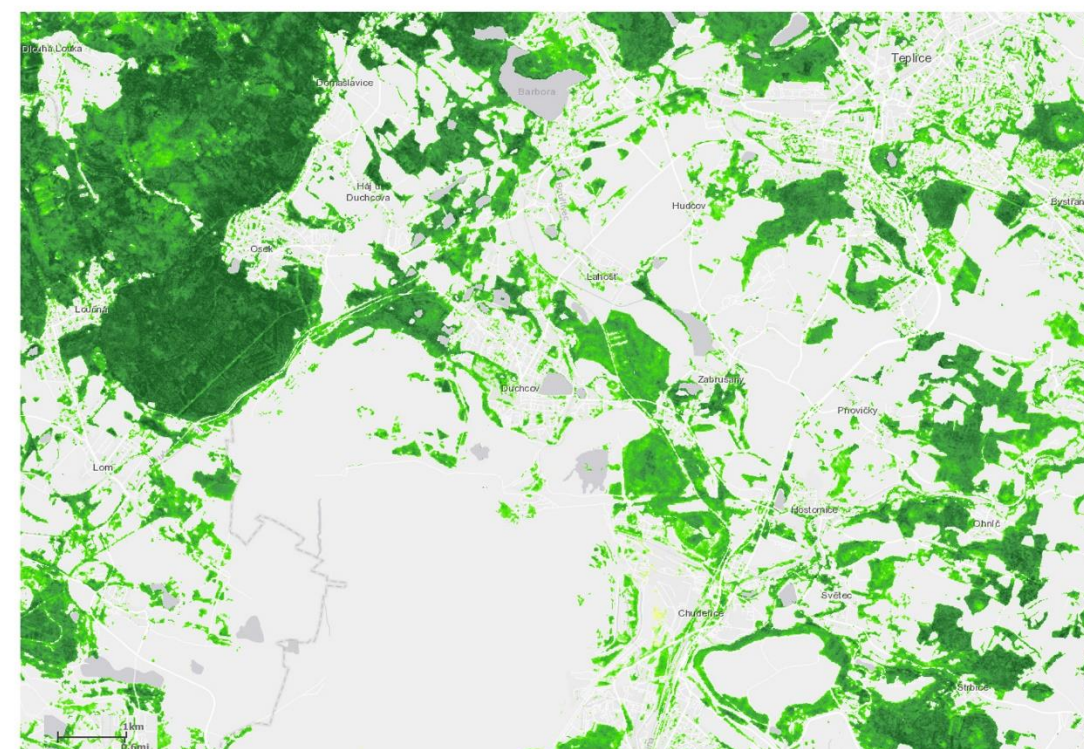

Obr. 154: Typy porostů, zdroj: <https://land.copernicus.eu>

Obr. 154 znázorňuje typy porostů v řešeném území. Jak je na mapě vidět, převažují listnaté porosty, pouze okrajově je doplňují jehličnany. Na mapě jsou vyznačeny rozsáhlé porosty v krajině i městské parky, z nichž největší je zámecký park v blízkosti náměstí.

Obr. 155 na mapě zobrazuje hustotu zalesnění v území Duchcova. Významné lesy se rozkládají západně od Duchcova, kde se napojují na lesy Krušných hor. Významné porosty vznikly i přímo v návaznosti na město, kde se jedná o rekultivované plochy, které slouží převážně k rekreaci, stejně jako plochy východně od Duchcova.

Obr. 155: Hustota zalesnění, zdroj: <https://land.copernicus.eu>

Obr. 156: Louky, pastviny a TTP, zdroj: <https://land.copernicus.eu>

Obr. 156 ukazuje plošky a plochy luk, pastvin a trvale travních porostů. Mapa doplňuje předchozí mapy s porosty dřevin, na které plochy bylinných porostů navazují. Plochy jižně od Duchcova mají potenciál se díky rekultivacím stát rovněž nejprve trvale travními porosty a následně zalesněnými plochami.

Obr. 157 ukazuje rozptýlenou zeleň v krajině, která má velký význam z detailního hlediska na stav krajiny a přírody v okolí Duchcova, ale i uvnitř města.

Obr. 157: Rozptýlená zeleň, zdroj: <https://land.copernicus.eu>

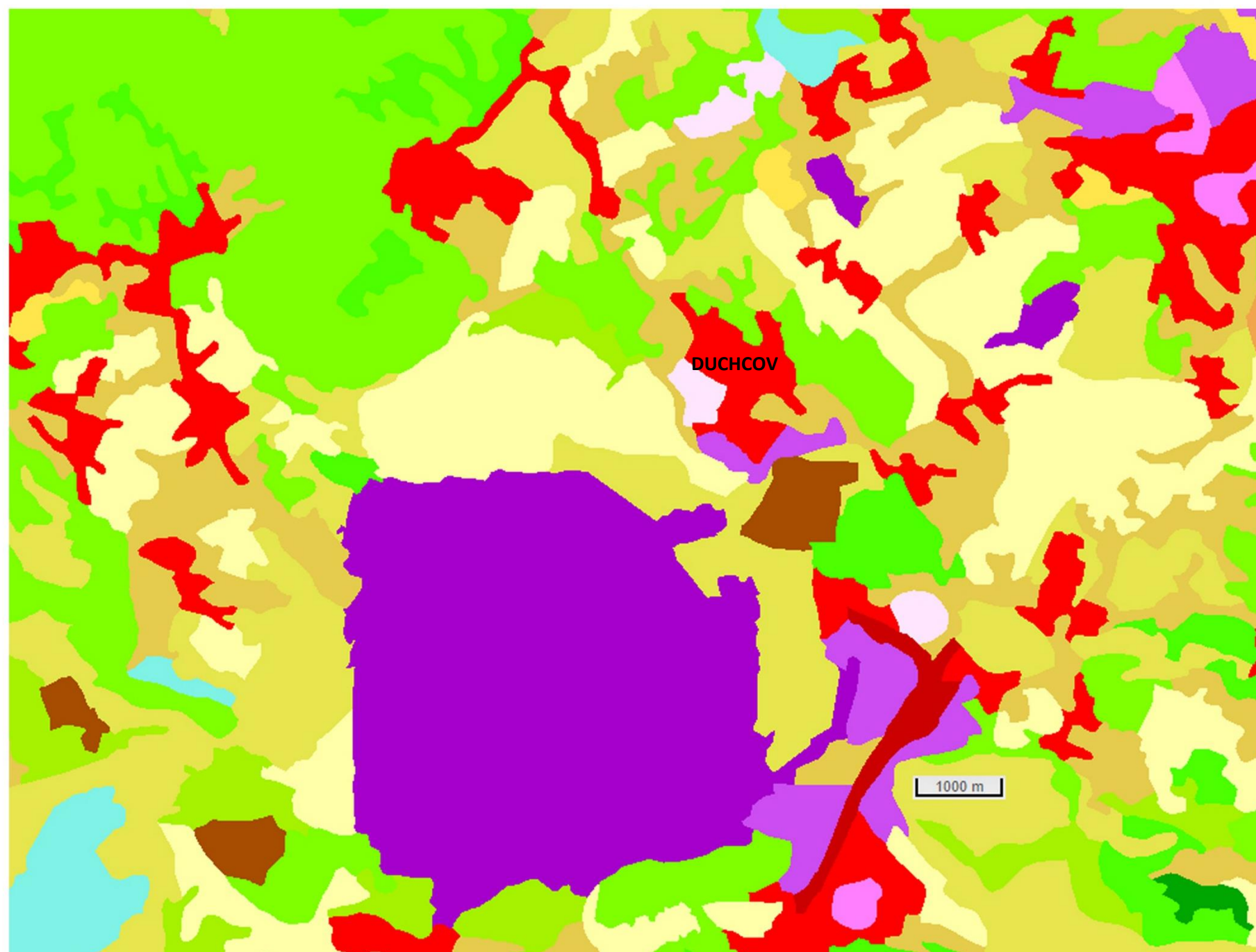

5.3.4.2 VYUŽITÍ PŮDY

Mapa na obr. 158 znázorňuje využití půdy, kde lze kromě oblasti současné těžby spatřit i nezavlažovanou ornou půdu západně od Duchcova nebo již zmiňované navazující listnaté lesy. Na území města je vyznačena i plocha se sportovní a rekreační plochou, městské plochy zeleně, které se nachází v sousedství rybníka Barbora.

Příměstskou krajinu dotváří smíšené plochy polí, luk a trvalých plodin a také zemědělské oblasti s přirozenou vegetací, ale i přírodní louky. Město a sídla jsou zakreslena na mapě červenou barvou. Jihovýchodně od města se nachází haldy a skládky.

- 1.1.1. Souvislá městská zástavba
- 1.1.2. Nesouvislá městská zástavba
- 1.2.1. Průmyslové a obchodní areály
- 1.2.2. Silniční a železniční síť s okolím
- 1.2.3. Přístavy
- 1.2.4. Letiště
- 1.3.1. Oblasti současné těžby surovin
- 1.3.2. Haldy a skládky
- 1.3.3. Staveniště
- 1.4.1. Městské zelené plochy
- 1.4.2. Sportovní a rekreační plochy
- 2.1.1. Nezavlažovaná orná půda
- 2.2.1. Vinice
- 2.2.2. Sady, chmelnice a zahradní plantáže
- 2.3.1. Louky a pastviny
- 2.4.2. Směsice polí, luk a trvalých plodin
- 2.4.3. Zemědělské oblasti s přirozenou vegetací
- 3.1.1. Listnaté lesy
- 3.1.2. Jehličnaté lesy
- 3.1.3. Smíšené lesy
- 3.2.1. Přírodní louky
- 3.2.2. Stepi a křoviny
- 3.2.4. Nizký porost v lese
- 3.3.2. Skály
- 4.1.1. Mokřiny a močály
- 4.1.2. Rašeliniště
- 5.1.1. Vodní toky
- 5.1.2. Vodní plochy

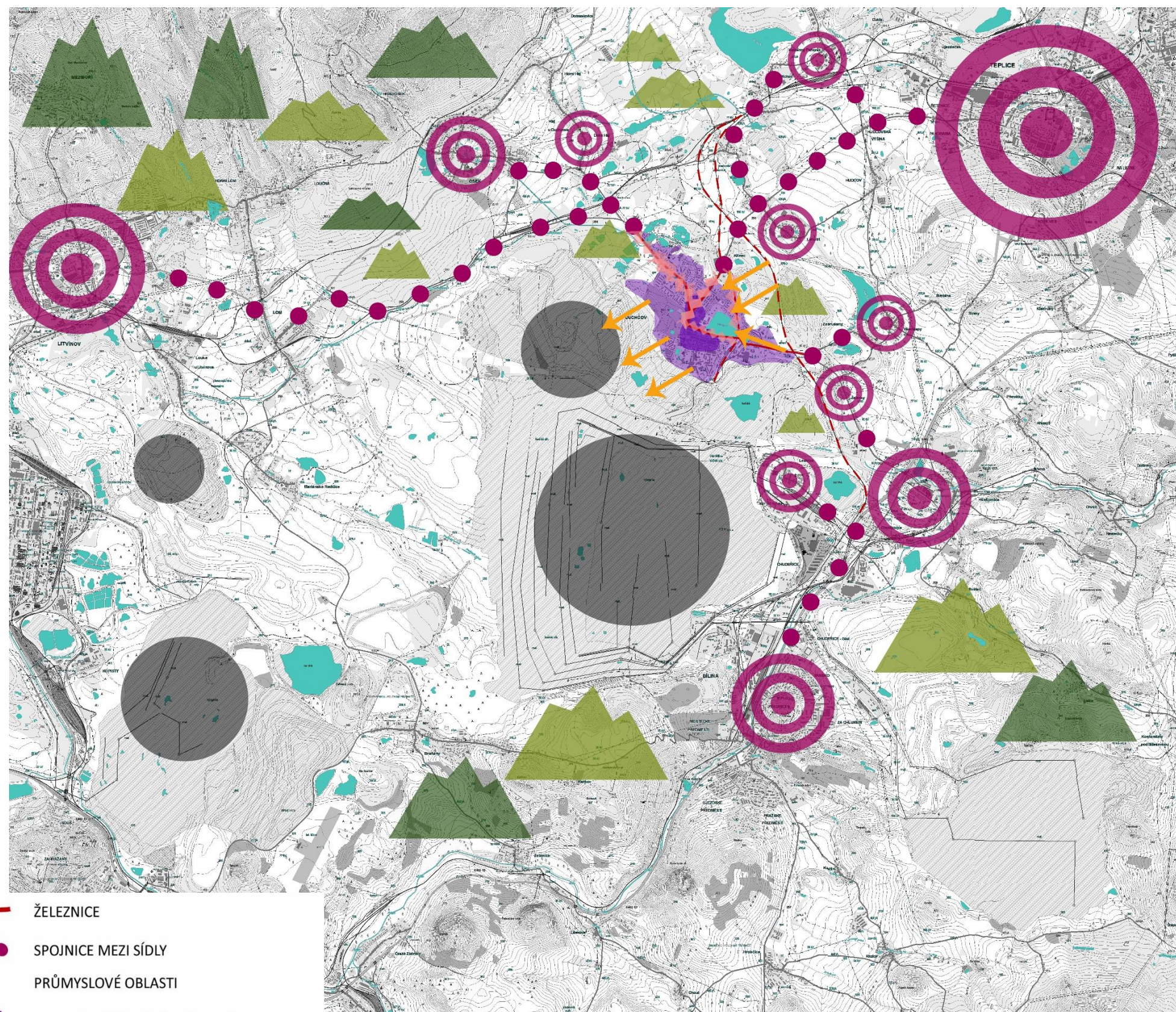
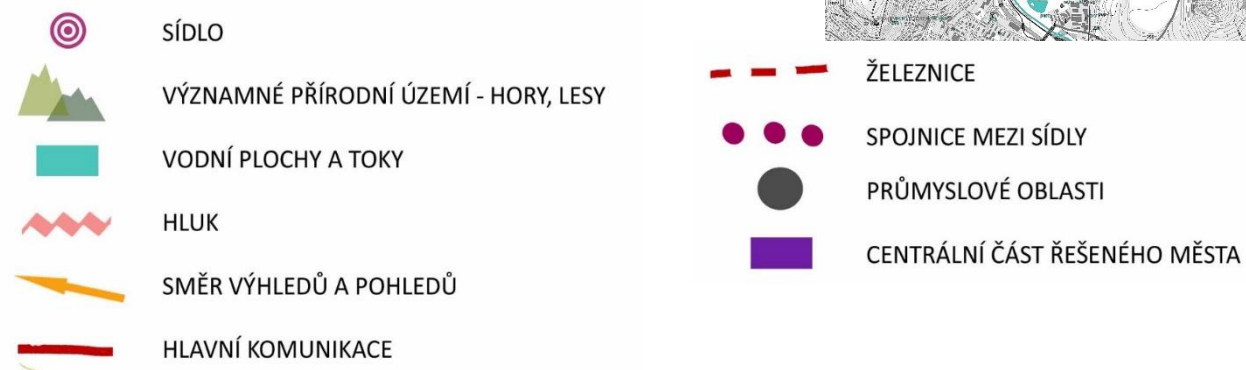
Obr. 158: Využití půdy, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

5.3.4.3 VZTAHY A VAZBY NA OKOLÍ

Mapa širších vztahů odhaluje vazby města Duchcov na okolí a vazby z okolí zpět na město. Centrální část města je znázorněna tmavě fialovou barvou a je zde patrný přesun původního historického jádra města směrem na sever podél křižovatky. Městská zástavba je vyznačena fialově. Fialovými kruhy a tečkovanými čarami jsou stejně jako u předchozích měst znázorněny okolní obce a města s přímou návazností na Duchcov. Největším a nejbližším městem jsou Teplice, Litvínov už je vzdálenější, ale přesto hraje významnou roli. Vodní plochy a toky jsou vyznačeny modrou barvou. Zalesněné kopce a přírodní plochy s rekreačním potenciálem jsou v dostupné vzdálenosti zejména západním a severním směrem. Černě jsou pak vyznačena místa těžby, průmyslu a devastované krajiny.

Na mapě jsou dále vyznačeny hlavní komunikace a železnice, ze kterých jsou místy výhledy na panorama města, ale především na kopcovitou krajinu v pozadí města. Žluté šipky znamenají možnosti výhledů na město i z města do krajiny. Jižní část devastované krajiny je postupně rekultivována, a tak je pravděpodobné, že i výhledy z města tímto směrem budou do harmonické krajiny. Růžové vlnovky zaznamenávají zdroje hluku, které jsou soustředěny v centrální části města, kudy prochází hlavní komunikace.

Obr. 159: Analýza širších vztahů

Mapa užších vztahů znázorňuje dvě městská centra, původní i nové, postupně přesunutá mezi křižovatky k obchodním domům. Historická část města v jeho jižní části se vyznačuje přítomností zámku, kostelů i městského úřadu. Na mapě lze spatřit, jak se město vyvíjelo a rozšiřovalo směrem na sever, kde jsou v současnosti lokalizovány školy, obchody, restaurace, ubytování i nemocnice, ale také hlavní sídliště a rodinné domy. Historické centrum tak začíná být opomíjeno, i přes to, že se zde nachází knihovna a divadlo.

Jak již bylo zmíněno, městem vede hlavní komunikace, která se dělí na dva hlavní směry – na Litvínov a na Teplice. Fialově jsou znázorněny železnice. Nádraží je centru města poměrně vzdáleno a jeho dostupnost tak není zcela ideální. V Duchcově se nachází mnoho autobusových zastávek, ale není zde větší autobusové nádraží.

Veřejná zeleň je znázorněna zelenou barvou a z užšího pohledu na město je patrné, že město je doslova obklopeno zelení. Důležitou roli hrají rekultivované plochy, ve kterých vznikají stezky a turistické trasy s vyhlídkovými místy, značené v mapě číslem 9.

Průmyslové areály a těžební krajina je opět značena černou barvou.

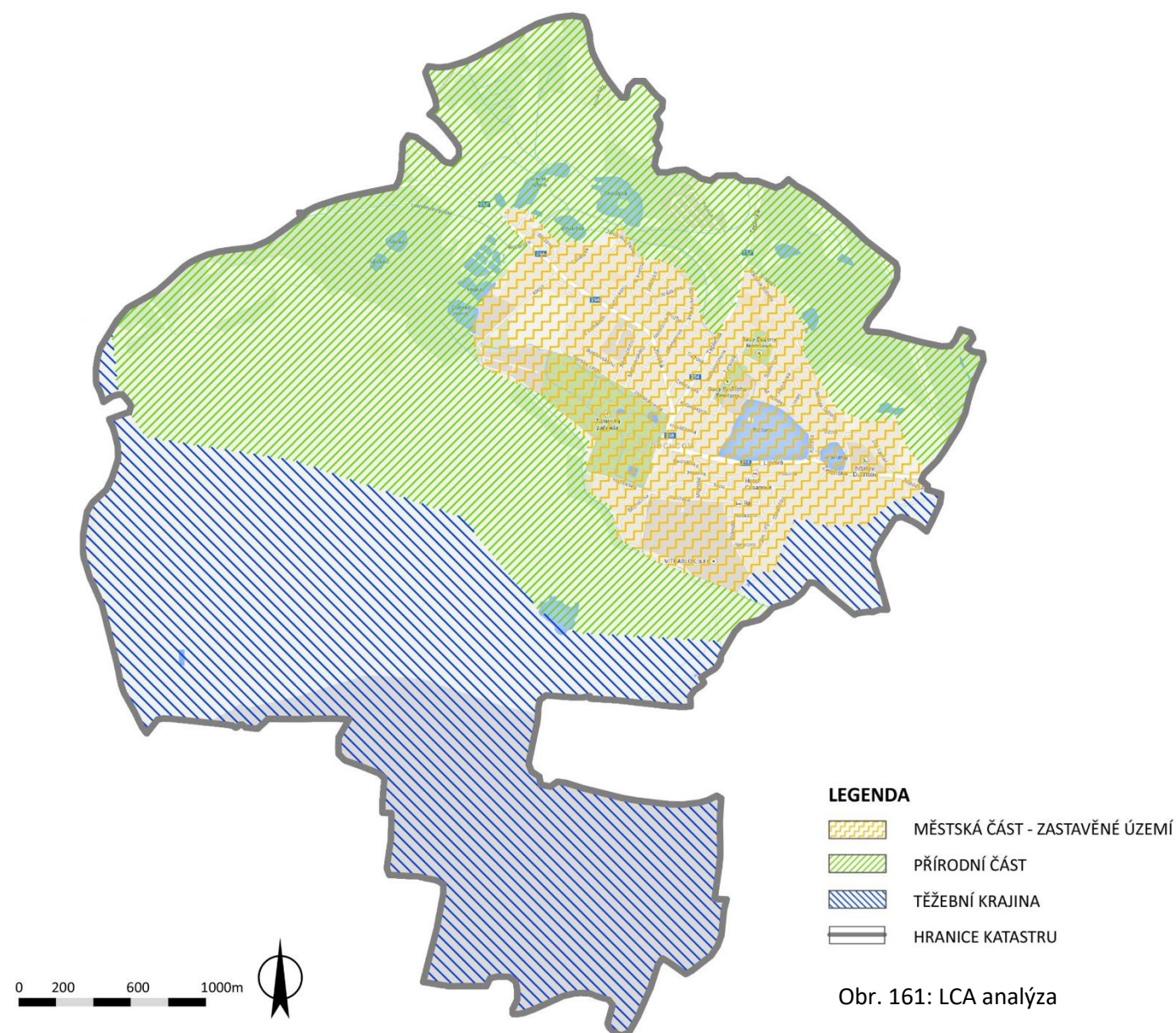
- SLUŽBY
1 ÚŘAD, 2 ZÁMEK, 3 INFOCENTRUM, 4 KINO, 5 KNIHOVNA, 6 DIVADLO, 7 POŠTA, 8 NEMOCNICE
- ŠKOLY (MATEŘSKÉ, ZÁKLADNÍ, ODBORNÉ)
- OBCHODY, RESTAURACE A UBYTOVÁNÍ
- NÁDRAŽÍ (VLAKOVÉ)
- PRŮMYSLOVÁ ZÓNA
- NÁMĚSTÍ - PŮVODNÍ CENTRUM, NOVÉ CENTRUM
- VEŘEJNÁ ZELEŇ: PARKY, DĚTSKÁ HŘIŠTĚ, SPORTOVIŠTĚ, DOPLŇKOVÁ ZELEŇ KOMUNIKACÍ A VODNÍCH PRVKŮ A CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ
- KOSTEL
- KOMUNIKACE
a VNITŘNÍ HLAVNÍ KOMUNIKACE
b ŽELEZNIČNÍ TRATĚ

5.3.5 LCA analýza

Stejně jako pro město Vodňany, tak i pro město Duchcov zachycuje LCA analýza převládající krajinné typy a probíhá ve dvou fázích. V první fázi na obr. 161 ukazuje základní krajinné typy, jež se dělí na katastrálním území Duchcova na tři jednoznačně odlišné krajinné typy. Prvním je *městská – zastavěná část*, kterou představuje město Duchcov, tedy plochy s městskou architekturou, historické jádro, přílehlá sídliště i průmyslový areál v jižní části města. Jedná se o celistvé zastavěné území, v němž probíhají úzké vazby mezi jednotlivými částmi. Druhou částí je tzv. *přírodní část*, která zahrnuje území severně až severozápadně od města. Představuje místa sloužící jak rekreační, tak produkční funkci. Nalezneme zde roztroušené vodní prvky, zrekultivované plochy zemědělských polí, areál lužního lesa, ale i areály sportovišť a chatařskou oblast se zahrádkami. Území se rozkládá na plochách zemědělských a lesnických rekultivací a zasahuje až k stávajícím výsypkám. Třetím typem je *těžební krajina*, která představuje celé jižní teritorium směrem od města. Jedná se o plochy, kde probíhá těžba, ale i o plochy devastované krajiny čekající na rekultivaci. Území navazuje na město přes průmyslové areály a dále pokračuje až k samotným lomům.

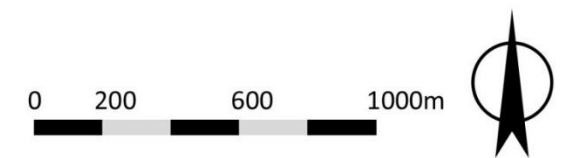
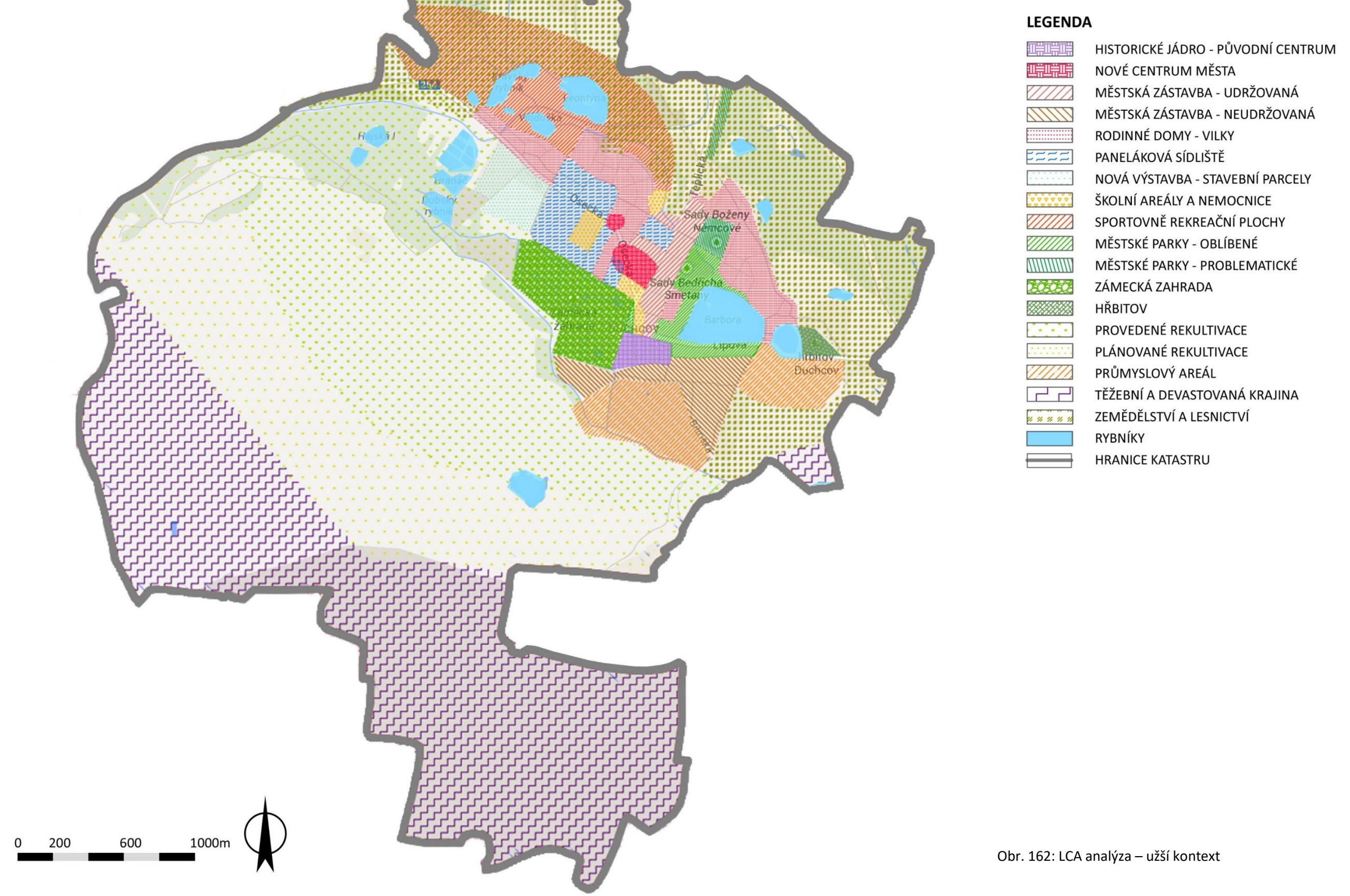
Ve druhé fázi je detailněji charakterizována struktura města a více členěny i krajinné typy z první fáze. Druhá fáze analýzy je znázorněna na obr. 162. V městské části je rozlišeno celkem 13 jednotek, z nichž některé se na různých místech opakují. *Historické jádro* je tvořeno čtvercovým náměstím s kašnou a sloupem. Nachází se zde městský úřad, kostel a hlavní vstup do zámku. Kdysi tedy náměstí představovalo těžiště města centrum veškerého dění. Dnes je však většinou opuštěné, a proto definováno i jako *původní centrum*. *Nové centrum* města vzniklo s výstavbou nových obchodů v Osecké ulici a přesunulo se tak severněji od náměstí a pokračuje až k nemocnici. V současnosti tuto část místní občané vnímají jako nové centrum města a na náměstí téměř nechodí. *Městská zástavba – udržovaná* představuje povětšinou vícepodlažní řadové domy městské architektury, které lemují Teplickou ulici až k náměstí. *Městská zástavba – neudržovaná* navazuje na náměstí z jižní části a charakterizují ji původní „měšťanské domy“ s ozdobnými fasádami, které jsou bohužel v dezolátním stavu. V současnosti domy osídlují romské rodiny a Městský úřad se snaží situaci řešit úpravami komunikací opravou jednotlivých domů. Skupiny *rodinných domů – vilek* dotváří charakter města zejména v severní části, dále v území za rybníkem Barbora a podél ulice Osecká při výjezdu z města. Drobnější celky rodinných domů jsou i v centrální části města. *Paneláková sídliště* zaujímají největší plochu v okolí nemocnice. *Nová výstavba a stavební parcely* jsou situovány pouze při výjezdu z města Oseckou ulicí z důvodu poddolování většiny území. Na mapě jsou dále vyznačeny *areály školy a nemocnice, sportovně – rekreační plochy* se překrývají

s rekultivovanou zemědělskou krajinou v severním okraji města. *Městské parky* jsou rozlišeny na oblíbené, kterými jsou Sady B. Smetany a okolí rybníku Barbora, a problematické, jež charakterizuje veřejná zeleň doprovázející cestu k nádraží, tak Sady B. Němcové v centru města. Problematickými jsou zejména pro jejich nedostatečnou úpravu, údržbu a nefunkční obytnou hodnotou. Lidé se v těchto parcích většinou bojí a raději do nich nechodí. Rozsáhlá *zámecká zahrada*, která je upravena ve stylu anglického krajinářského parku s travnatým parterem v přední části, je velmi oblíbeným místem procházek místních obyvatel. Duchcovský *hřbitov* je umístěn ve východním rohu města za rybníkem. *Průmyslové areály* jsou situovány v jižní části města za čtvrtí s neudržovanou městskou zástavbou. Na mapě jsou rovněž zvýrazněny *vodní plochy*, kde dominuje rybník Barbora v centrální části města. Krajina je dále rozčleněna na *devastovanou – těžební část, oblast plánovaných rekultivací, oblast provedených rekultivací a plochy zemědělství a lesnictví*.

Obr. 161: LCA analýza

Mapa LCA analýzy - Duchcov,
2. fáze stanovení detailních krajinných jednotek včetně struktury města

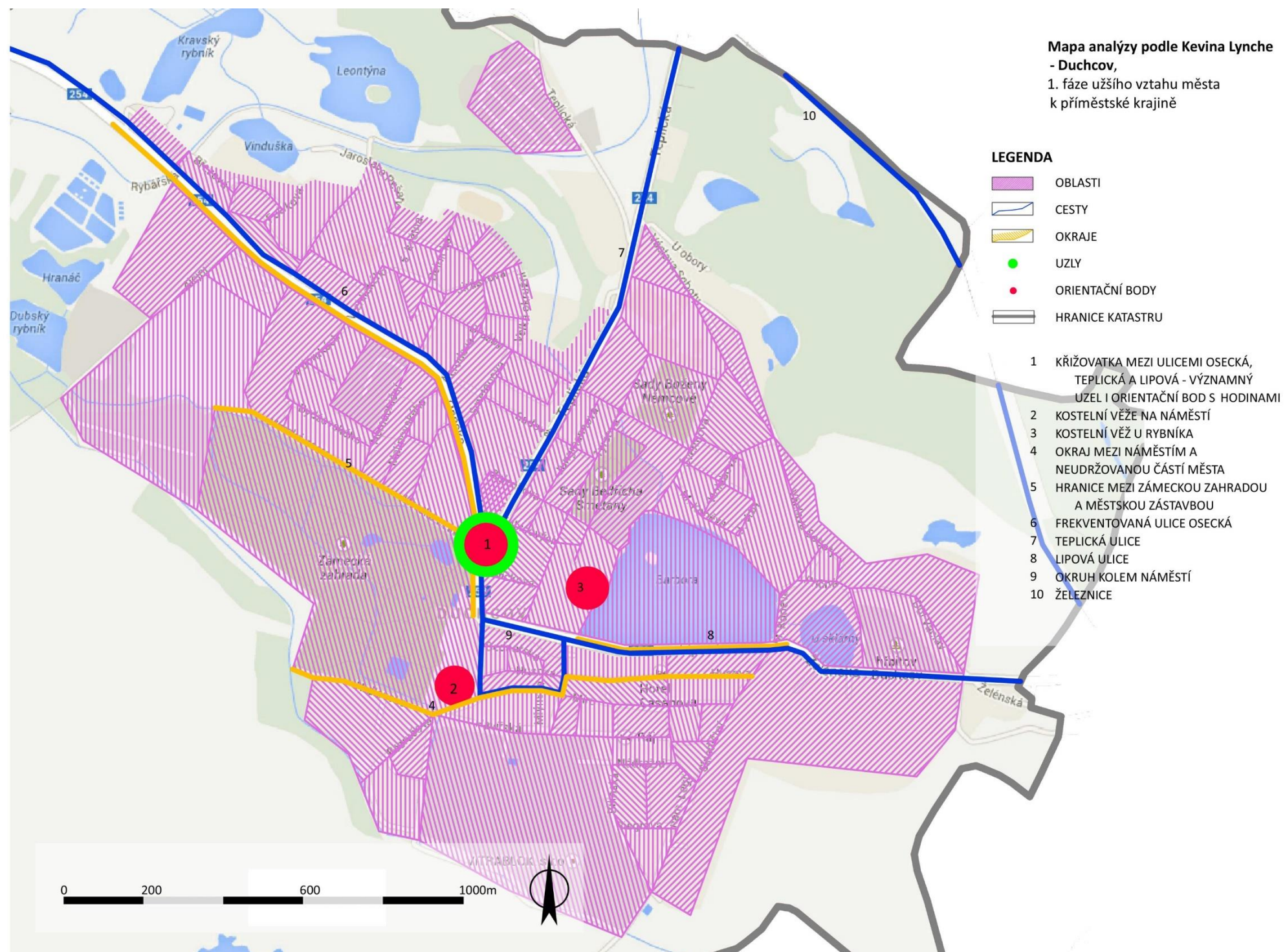

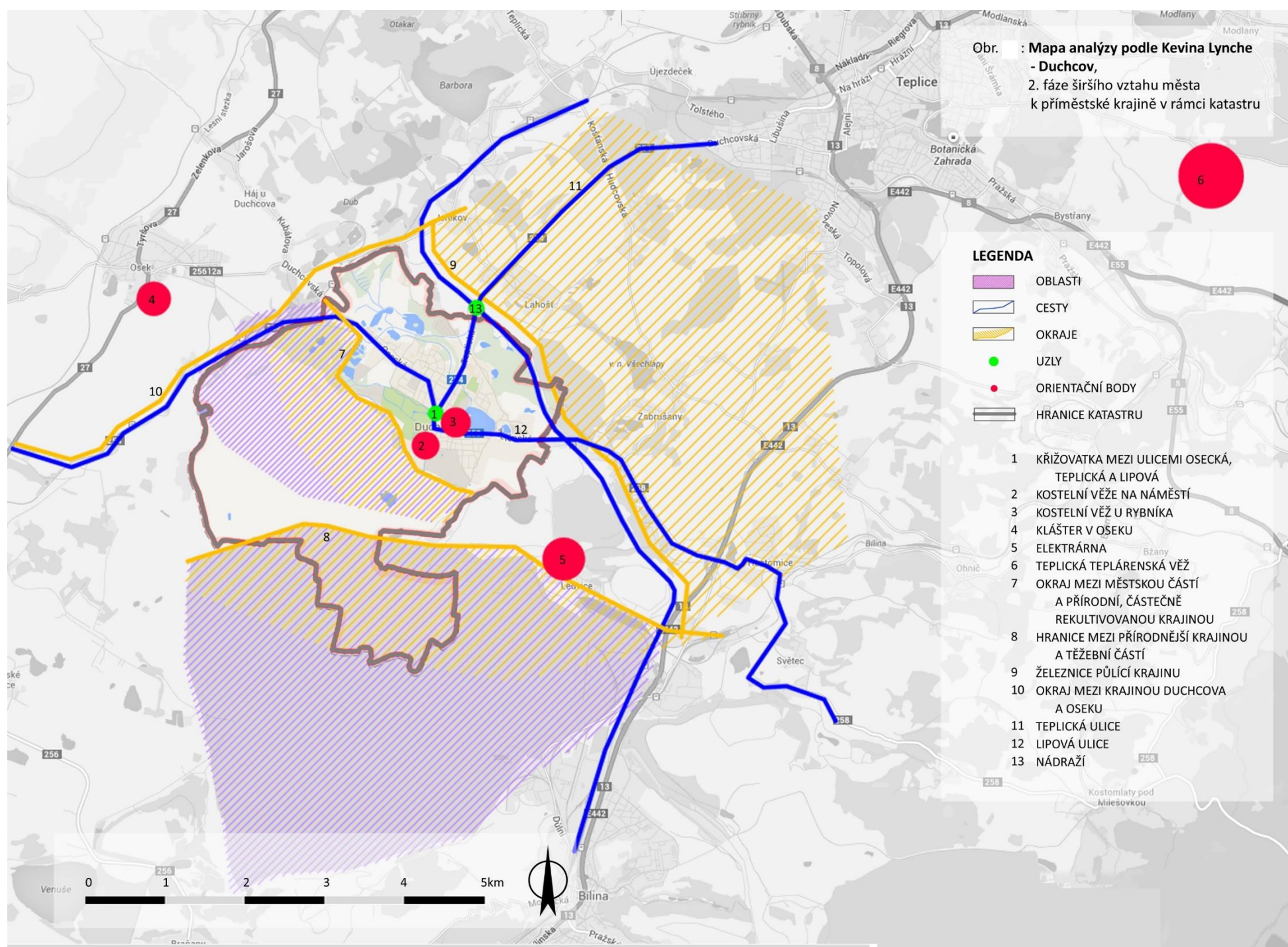
Obr. 162: LCA analýza – užší kontext

5.3.6 Lynchova analýza

Analýza podle Kevina Lynche se v první části viz obr. 163, více soustředí na vztahy vnitřní struktury města, kde definuje nejvíce působné fyzické prvky města. Cesty určují tři hlavní komunikace vedoucí městem. Jedná se o ulici Oseckou, Teplickou a Lipovou. Významnou cestou je i okruh kolem náměstí. Jako *okraj* ve smyslu bariéry je chápána ulice Osecká, která je velmi frekventovaná a znesnadňuje tak její přechod zejména v úseku nového centra, které protíná. Stejně je chápána i ulice Lipová, která takto působí v úseku mezi rybníkem Barbora a zástavbou. Významné *okraje* tvoří hranice mezi zámeckou zahradou a zástavbou a pomyslná hranice mezi jižním městem s neudržovanou zástavbou a průmyslovými areály a historickým centrem s navazující udržovanou zástavbou. Nejzásadnějším a jediným *uzlem* ve městě je křižovatka mezi ulicemi Osecká, Teplická a Lipová před vjezdem na náměstí, která je zároveň významným *orientačním bodem* s hodinami na všechny směry. Dalšími *orientačními body* ve městě jsou kostelní věže z náměstí a kostelní věž z parku od rybníka Barbora. *Oblastmi* jsou označeny sídelní bloky, ale i ostatní ohraničené plochy s jasně definovanými vlastnostmi.

Obr. 163: Lynchova analýza – užší kontext

Obr. 164: Lynchova analýza – užší kontext

Druhá fáze Lynchovy analýzy se stejně jako v případě Vodňan a Lommy soustředí na okolní krajinu a širší vazby mezi městem a prostředím. Na mapě obr. 164 jsou vyznačeny hranice katastru Duchcova a navazující širší krajinné území. Důležitými cestami zůstávají ulice Osecká, Teplická a Lipová, které jsou hlavními komunikacemi nejen na katastrálním území Duchcova. Ke komunikacím se připojuje vliv železnice, jež zasahuje katastrální hranice ze severovýchodní strany. Železnice se zároveň stává výrazným okrajem, který celou krajinu dojmově rozděluje na dvě části. Stejně působí i ulice Osecká podél katastrálních hranic. Nezanedbatelný okraj tvoří přechod města do krajiny i rozdíl mezi rekultivovanou krajinou přírodního charakteru a těžební krajinou. Přírodní část krajiny působí sama o sobě jako oblast a je tedy tak i vyznačena. Stejně tomu je i v případě těžební krajiny, jež představuje další jasně definovanou oblast. Orientačními body v rámci širší krajiny zůstávají duchcovské kostelní věže, ke kterým se přidávají věže kláštera v Oseku, tepelná elektrárna v Ledvici a teplická teplárenská věž. Důležitým uzlem zůstává křižovatka Osecké, Teplické a Lipové ulici v Duchcově a přidává se uzel nádraží severně nad městem.

5.3.7 Analýza pomocí „pocitových map“ a sociologický průzkum

Analýza města Duchcova pomocí pocitových map proběhla na území města ve dnech od 9. do 14. 8. 2013 a přinesla výsledky, které odkrývají problematická místa ve městě, ale i místa, kde lidé tráví nejvíce volného času a která slouží jako orientační bod. Na finálních mapách jsou patrná místa největší koncentrace využívání nebo pouze vnímání a poukázání na konkrétní místa či čtvrti. Pocitové mapy Duchcova, po vzoru vodňanských pocitových map, zkoumají místa, kde lidé tráví volný čas, kde prožívají lásku, kde si dávají sraz, ale také, kde je podle nich ve městě nuda, která místa se jim zdají ošklivá a ve kterých místech se bojí.

Z průzkumu tak bylo zjištěno, jak se místní občané ve městě cítí a na která místa se soustředí jejich zájem. Tvorba pocitových map byla v Duchcově doplněna o sociologický průzkum formou demografického dotazníku, kterého se zúčastnili místní občané ve věkové kategorii od 11 do 80 let včetně. Jednalo se tak o formu nahodilého výběru časoprostorové analýzy.

Samotný průzkum probíhal ve vizuálním posouzení občana pohybujícího se v prostorách města a následném dotázení se a provedení analýzy „opiktogramováním“ mapy města Duchcova podle přiložené legendy barevnými samolepkami. Dotazovaný/ dotazovaná mohli na mapě označit všech 6 bodů legendy a využít možnosti použít každý odstín podle potřeby i vícekrát v závislosti na počtu míst, která daným způsobem využívá nebo vnímá. Zároveň však mohl některé body zcela vynechat, pokud daný pocit ve městě nikdy neprožívá. Výzkum byl dokončen vyplněním základního demografického dotazníku, doplněného o některé otázky vztahující se přímo k městu Duchcovu.

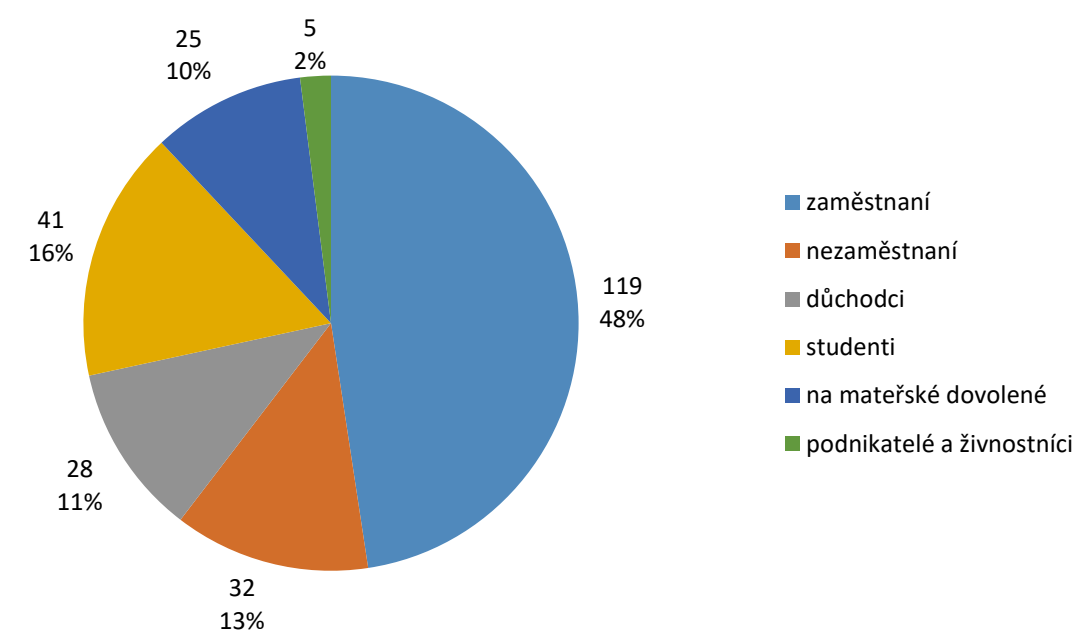
Průzkumu se zúčastnilo celkem 250 osob, bylo tak zpracováno 250 dotazníků za každého občana a vzniklo 10 vyplněných pocitových map z různých částí města. Počet 250 osob tvoří 3,4% obyvatel z celkového počtu obyvatel města Duchcova a 6,78% z vybrané věkové kategorie osob od 11 do 80 let. Dotazníky byly zhodnoceny a zpracovány do tabulek a grafů (viz níže).

Tabulka 2 zaznamenává celkový počet zúčastněných občanů, který dále dělí podle pohlaví a věkových kategorií. Výzkumu se zúčastnilo 149 žen a 101 mužů.

věková kategorie	MUŽI		ŽENY	
	počet dotázaných	% zastoupení dotázaných v dané věkové kategorii	počet dotázaných	% zastoupení dotázaných v dané věkové kategorii
11 – 20 let	33	6,68 %	19	4,32 %
21 – 29 let	14	2,43 %	18	3,50 %
30 – 39 let	18	2,61 %	36	5,50 %
40 – 49 let	14	2,32 %	31	5,31 %
50 – 59 let	12	2,21 %	29	5,50 %
60 – 80 let	10	1,32 %	16	1,62 %
celkový počet a % zastoupení dotázaných v rámci kategorie muž/žena	101	2,76 %	149	4,02 %
celkový počet dotázaných	250 (3,4 % z celkového počtu obyvatel Duchcova)			

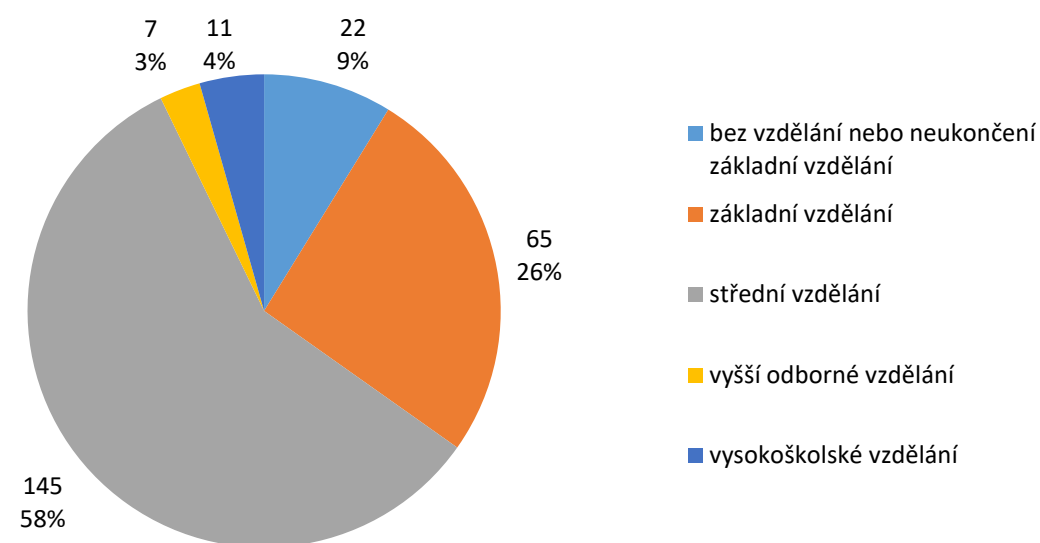
Tabulka 2: Pohlaví a věkové složení dotázaných občanů

Pracovní stav dotázaných obyvatel je vyjádřen grafem obr. č. 28. Z počtu 250 dotázaných občanů jich 119 má stálé zaměstnání, 41 osob studuje, 32 je nezaměstnaných, 28 občanů je v důchodu, 25 je na mateřské dovolené a 5 osob se živí jako podnikatel či živnostník.

Graf 1: Pracovní stav dotázaných

Graf 2 ukazuje vzdělání dotázaných obyvatel. Graf komunikuje s předchozími údaji z tabulky 1 a grafu 1. Z 250 dotázaných osob tvoří většinu lidé s dokončeným středoškolským vzděláním a to 145 osob, 65 osob má základní vzdělání, 22 osob je bez vzdělání, ale do této kategorie zapadají i mladiství, kteří ještě základní školu nevychočili, zbývajících 11 osob má vyšší odborné vzdělání a posledních 7 občanů pak vzdělání vysokoškolské.

Graf 2: Vzdělání dotázaných osob

V tabulce 3 nalezneme údaje týkající se národnosti dotázaných osob v početním tak procentuálním zastoupení. Většinu dotázaných tvoří lidé české národnosti a to v 74 %, následuje národnost romská v zastoupení 24%, menšinu pak tvoří lidé německé, maďarské, slovenské či vietnamské národnosti.

národnost	počet dotázaných	% z celkového počtu dotázaných
česká	185	74 %
romská	60	24 %
německá	2	0,8 %
maďarská	1	0,4 %
slovenská	1	0,4 %
vietnamská	1	0,4 %

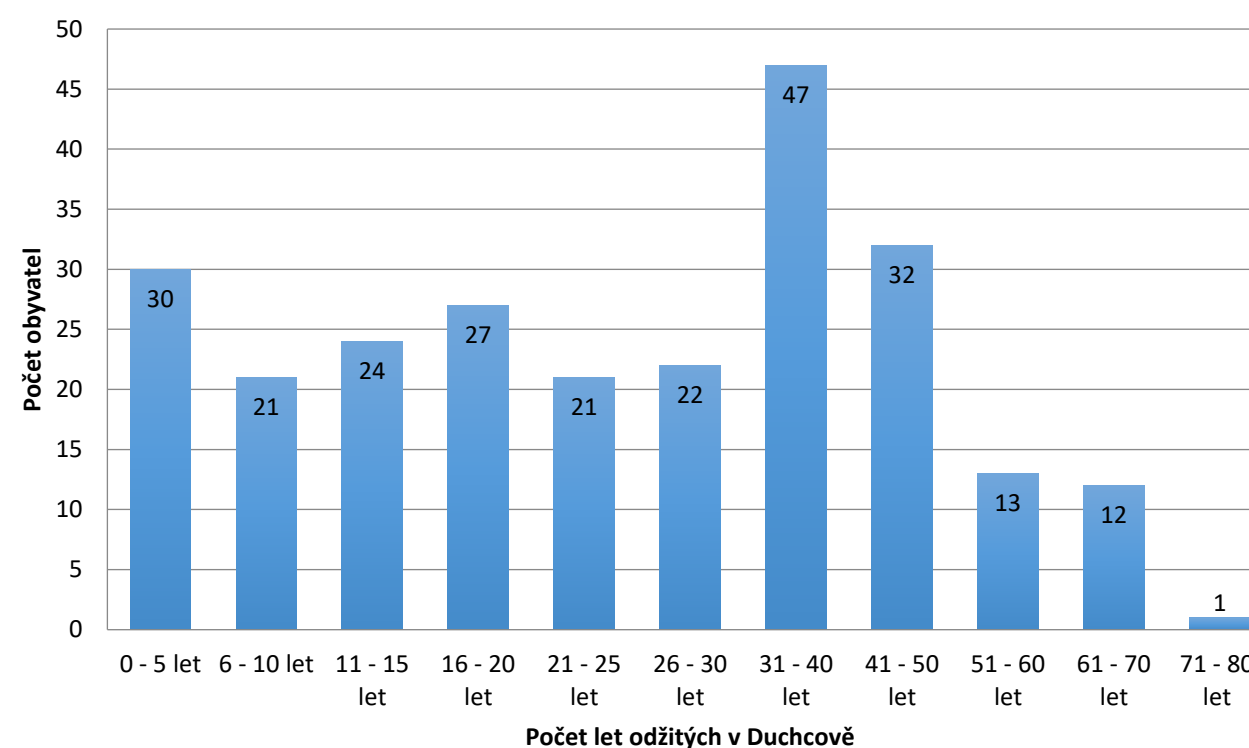
Tabulka 3: Národnostní složení dotázaných občanů

Tabulka 4 nás informuje o tom, jak dlouho dotázaní občané v Duchcově žijí, či jsou rodáci. Z počtu dotázaných tvoří většinu rodáci a to v 56,4%, 43,6% obyvatel je pak přistěhovalých.

R/P	počet dotázaných	% z celkového počtu dotázaných
rodáci	141	56,4 %
přistěhovalí	109	43,6 %

Tabulka 4: Poměr rodáků k přistěhovalým v Duchcově

Graf 3 nám prozrazuje, jak dlouho dotázaní obyvatelé v Duchcově žijí. Levý sloupec znázorňuje stupnici počtu dotázaných obyvatel, vodorovná stupnice pak rozděluje počty let odžitých v Duchcově po 5 ti letech. Nad každým sloupcem je napsán přesný počet obyvatel, který v Duchcově žije v dané kategorii odžitých let. Dozvídáme se tak, že do 5 ti let v Duchcově žije 30 obyvatel, 47 obyvatel žije v Duchcově v rozmezí od 31 do 40 let a pouze 1 občan z dotázaných žije v Duchcově téměř 80 let. Graf 3 koresponduje s tabulkou 2 podle počtu dotázaných ve věkových kategoriích i s tabulkou 4 v otázce rodáctví dotázaných osob.

Graf 3: Jak dlouho žijí dotázaní v Duchcově?

Pocitová mapa je zpracována podle přiložené legendy do výsledné mapy na obr. č. 165, která obsahuje všechny vrstvy legendy od všech zúčastněných občanů a vytváří tak pestrou mozaiku pocitů v jednom celku.

Z vyhodnocení je patrné, že lidé nejvíce tráví svůj volný čas v zámecké zahradě. Zahrada je v současnosti v dobrém stavu s mlatovou cestní sítí, Sfingovým rybníkem, Reinerovou freskou a kavárnou ve vstupní části zámku s nádherným výhledem na travnatý parter zahrady, vzrostlé stromy a panoramatickým výjevem Krušných hor v pozadí. Velmi oblíbeným místem je též tzv. bažantnice, kde je v zalesněné části vybudována bruslařská dráha, která je hojně využívána. Mezi další oblíbená místa pro volný čas patří okolí rybníků v severní části města, na které dále navazují lesnické a zemědělské rekultivace s částí typu lužního lesa, jež je protkána turistickými trasami. V severní části města se nachází chatařská osada, která je rovněž často využívána ve volném čase místními chataři. V neposlední řadě lidé tráví svůj volný čas v městských parcích, zejména pak v okolí rybníka Barbora.

Podle přímých reakcí obyvatel během výzkumu i výsledné mapy vidíme, že většina dotázaných lidí neprožívá lásku buď vůbec na území Duchcova, nebo ve svých domovech, které na mapě orientačně označili. Proto jsou jednotlivé body na mapě různě rozesety v nízkých koncentracích téměř po celé ploše. Nicméně, mezi oblíbená místa patří podobně jako u volnočasové mapy, zámecká zahrada, městské parky, oblast rybníků a rekultivací v severní části města, ale také sídlištní oblast za nemocnicí a cukrárna před nemocnicí.

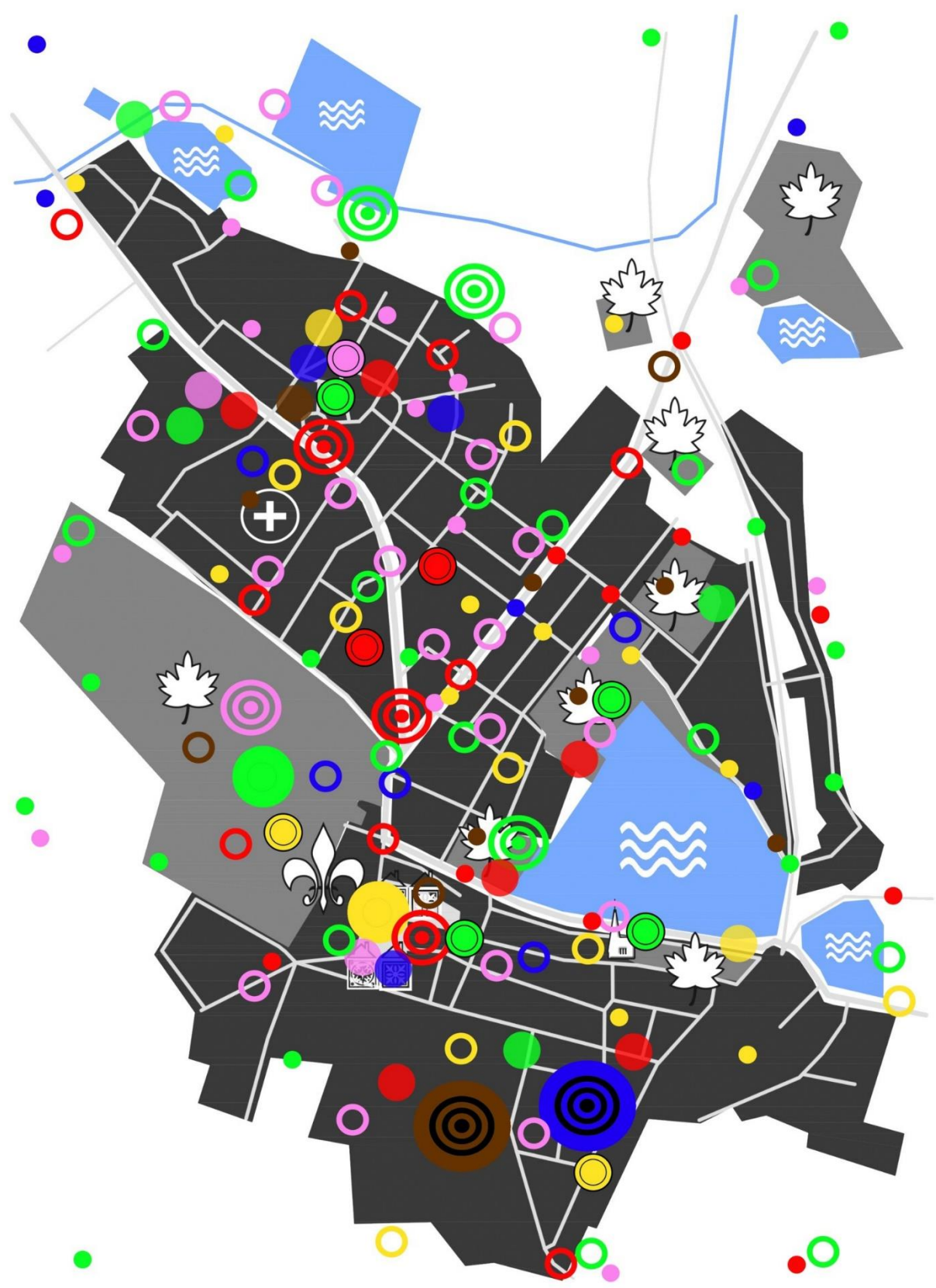
Křižovatka mezi ulicemi Osecká a Teplická představuje nejvíce frekventovaný bod, kde si lidé dávají nejčastěji sraz. Jedná se o místo s hodinami, které jsou viditelné ze všech směrů. V místě se dále nachází drobnější parková úprava s pomníkem, v přilehlém okolí pak základní škola a gymnázium na protější straně komunikace směrem k náměstí. Dalším výrazným bodem setkávání je okolí nemocnice v místě oblíbené cukrárny se zahrádkou. Lidé si také často dávají sraz přímo na sídlišti, kde bydlí, nebo v blízkosti kruhové budovy na severním sídlišti. Dále se pak schází v místech oblíbených restaurací, méně pak už na náměstí či v zámecké zahradě nebo ostatních parcích.

Největší nuda ve městě je podle průzkumu na náměstí, které je i přes svou historickou hodnotu a blízkost zámku zcela opuštěno a nijak nevyužíváno. Na náměstí se nachází Městský úřad, kavárna, kostel a hlavní vstup do zámku, který je však využíván hlavně turisty. Během průzkumu bylo zjištěno z přímých reakcí dotázaných občanů, že nuda je po celém městě jako takovém a samolepku nebyli schopni použít a definovat tak konkrétní místo, které jim připadá nudné. Dalším výrazněji nudným místem je pro mnohé zámecká zahrada, kde se taktéž „nic neděje“. Ostatní body jsou rozesety na území nemocnice, sídliště, některé parky a místa bydliště dotázaných.

Místem, které je vnímáno, jako nejošklivější ukazuje největší koncentraci vyznačených bodů v jižní části města Duchcova, což je vůči tomuto místu poněkud nespravedlivé. Z hlediska architektury se jedná o velmi půvabnou čtvrť městských domů, které připomínají dobu, kdy byl Duchcov bohatým a kulturním městem. V současnosti však domy zdobené honosnými a dekorativními fasádami nelítostně chátrají i přes některé snahy města o jejich údržbu a rekonstrukci. Jižní část města je z většiny osídlena romskými rodinami, které této části předávají svou kulturu, jež o místo, kde se žije, nijak nedbá. Kvůli této atmosféře se pak jižní město stalo nejméně oblíbenou částí města poněkud nezaslouženě ke své historii. Orgány města se však snaží nepříjemnou situaci řešit opravou některých domů i ulic. Další body neoblíbených míst ve městě jsou pak v nižší koncentraci rozesety na území sídliště v severní části města, v městských parcích i v zámecké zahradě.

Místem, kde se lidé nejvíce bojí, se rovněž stala jižní část města. Současnou situaci zhoršují občasná útoky, výtržnosti. Lidé se v menší míře bojí také v severním sídlišti, zámecké zahradě a ojedinele v městských parcích. Během výzkumu však s tímto bodem strachu nastala podobná situace jako u bodu nudy, kdy dotazovaní nebyli schopni určit jednoznačný bod pomocí samolepky, ale definovali celé město jako nebezpečné a plné strachu.

Výsledkem výzkumu pocitových map je tedy definování určitých míst zájmu ve městě, které lidé nějakým způsobem vnímají. Dalším úkolem a vyústěním pocitových map bude zaměření se na místa s největší koncentrací vyznačených bodů a následné řešení zvláště problematických míst. Podobně jako ve Vodňanech i v Duchcově proběhlo jisté uvědomění si problémů města, zvláště, co se týče situace náměstí, které je „bez života“, tak vzniku či přesunutí nového centra dění severněji nad historické jádro města.

**Výsledná pocitová mapa
- Duchcov**

LEGENDA

- TADY JSEM, KDYŽ MÁM VOLNO
- TADY SI DÁVÁME SRAZ
- TADY PROŽÍVÁM LÁSKU
- TADY JE NUDA
- TADY JE TO OŠKLIVÉ
- TADY SE BOJÍM

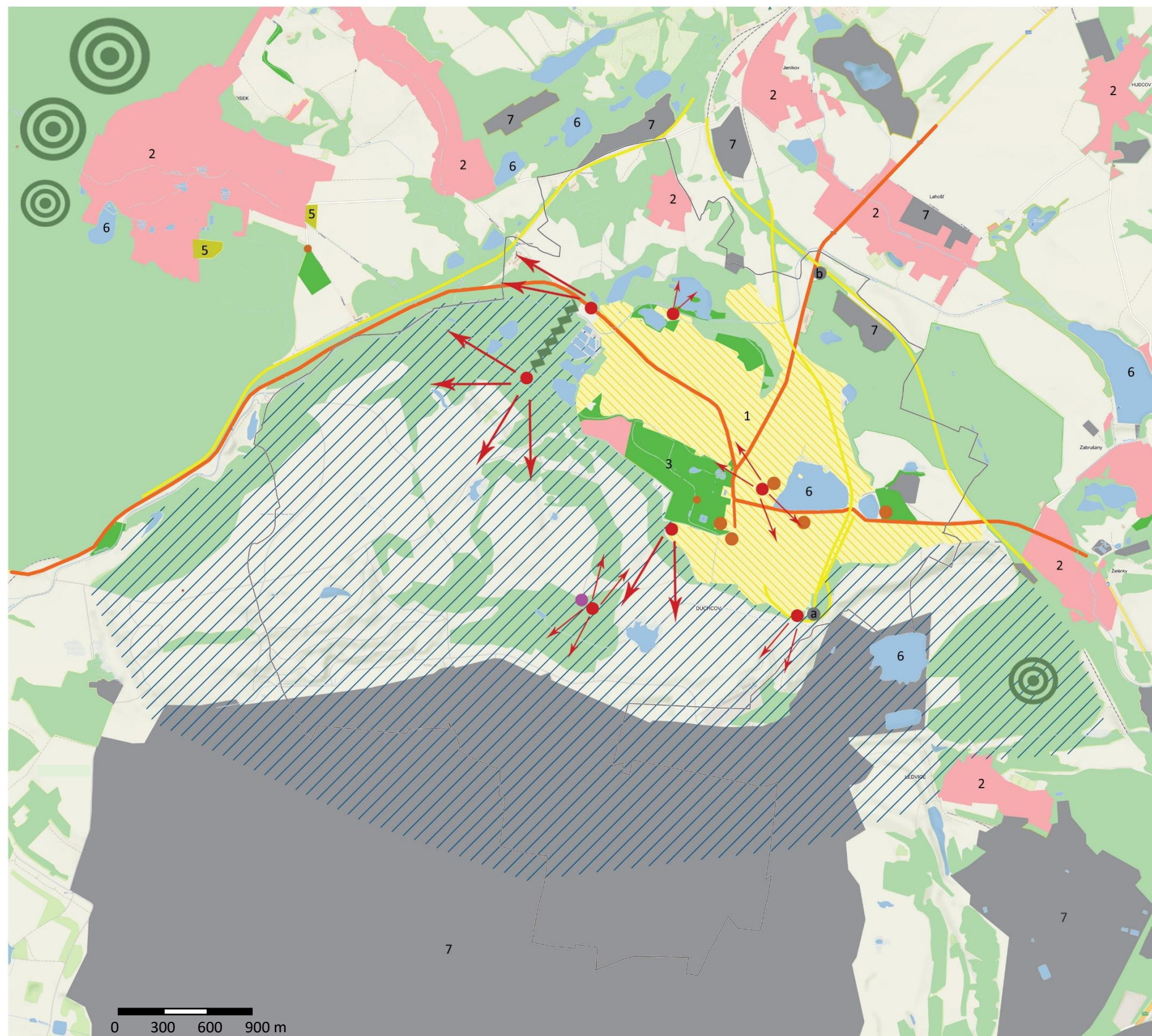
**POČET OBYVATEL CHARAKTERIZUJÍCÍ
JEDNOTLIVÉ BODY:**

- 1 OBYVATEL
- DO 5ti OBYVATEL
- DO 10ti OBYVATEL
- DO 20ti OBYVATEL
- DO 50ti OBYVATEL
- DO 100 OBYVATEL
- DO 200 OBYVATEL

Obr. 165: Pcitová mapa

5.3.8 Hodnocení krajinného rázu a vymezení řešeného území

LEGENDA:

- 1 MĚSTSKÁ ČÁST - ZASTAVĚNÉ ÚZEMÍ MĚSTA
- 2 VENKOVSKÁ SÍDLA V KRAJINĚ
- 3 ROZPTÝLENÁ ZELEŇ V KRAJINĚ, MĚSTSKÉ PARKY
- 4 SMÍŠENÉ LESNÍ POROSTY, REMÍZKY
- 5 OVOCNÝ SAD
- 6 VODNÍ PLOCHY A TOKY
- 7 PRŮMYSLOVÉ OBLASTI, TĚŽBNÍ A DEVASTOVANÁ KRAJINA
- PROBLEMATICKÁ ÚZEMÍ DLE ANALÝZ
- KOMUNIKACE
- ŽELEZNICE
- KRAJINNÁ DOMINANTA - ALEJE
- KRAJINNÁ DOMINANTA - VRCHY KOPCŮ, HOR
- KULTURNÍ DOMINANTA - KOSTEL, ZÁMEK
- KULTURNÍ DOMINANTA - DROBNÉ PRVKY V KRAJINĚ
- TECHNICKÁ DOMINANTA
a - VIADUKT, b - BUDOVA NÁDRAŽÍ
- VÝHLEDOVÁ A ODPOČÍNKOVÁ MÍSTA V KRAJINĚ
- POHLEDOVÉ BODY, VÝHLEDY DO KRAJINY
- HRANICE KATASTRU

Obr. 166: Hodnocení krajinného rázu

Hodnocení krajinného rázu v blízkosti města Duchcova slouží stejně jako u předchozích měst k lepšímu pochopení a vymezení řešeného územního celku. Krajina se tak stává snáz uchopitelná a dostupná. Krajina je v bezprostřední blízkosti města převážně rovinatá, ale rekultivacemi a dalšími terénními úpravami se místy vlní a vytváří tak různé clony, průhledy a výhledy. Při pohledu na krajinu z odstupu se může zdát naplněná zelení a přírodními celky, avšak při bližším prozkoumání, při pohledu zblízka a se zaměřením na detail však vidíme její rány a poškození, která se velmi pomalu zacelují a navrací přírodě. Je zde vidět hodně zanedbaných míst zejména na rozhraní města a krajiny.

Na mapě lze sledovat zastavěné území města s rybníkem v blízkosti centra. Dále pak rozptýlenou zeleň v krajině, do které je zahrnuta i zámecká zahrada. Smíšené lesy a remízky se nachází převážně v severozápadní části od města, ale i na rekultivovaných plochách jižně od Duchcova. Krajinnými dominantami jsou vrcholky kopců, znázorněny zelenými kruhy a jilmová alej vysázená v rekultivované ploše severozápadně od města.

Kulturní dominanty jsou kostely v intravilánu města, ale i drobné sakrální prvky v krajině, kterých se zde v porovnání s Vodňanami nenachází mnoho. Vyhlídkové místo s odpočívadlem se nachází jižně od Duchcova na hraně lomu Bílina a v blízkosti Liptické vyhlídky a nazývá se Duchcovská marína, kvůli umístění kúlů ve tvaru mola a lodi. Technickou dominantou je duchcovské vlakové nádraží a duchcovský viadukt v jižním rohu města.

Sousední sídla jsou na mapě značena růžovou barvou. Dále je zde zakreslena hlavní komunikace a železnice. Výhledy na město a do krajiny jsou znázorněny červenými šipkami.

Stejně jako v předchozích hodnoceních krajinného rázu, i zde jsou problematická místa vyznačena šrafovou. Jedná se o rozsáhlou plochu krajiny po těžbě, kde však již proběhly nebo probíhají rekultivační procesy, a tudíž jsou některá místa, např. oblast v severozápadní části od města, v příjemné a harmonické podobě s cestní sítí a může sloužit pro rekreační a sportovní účely. Jako problematické místo bylo vyhodnoceno obdobně jako u města Vodňany, rovněž město samo, kde se jeví potřeba sjednotit jedno centrum města, upravit veřejné prostory a navrátit tak městu kulturu a vztah obyvatel k místu, ve kterém žijí.

Obr. 167: Technická dominant, budova duchcovského nádraží

Obr. 168: Rekultivovaná krajina s výhledem na město, lze spatřit dominantu věží zámeckého kostela.

Obr. 169: Pohled na novou centrální část města s hodinami jakožto orientačním bodem.

Obr. 170: Budova duchcovského gymnázia, která rovněž představuje historickou dominantu uvnitř města.

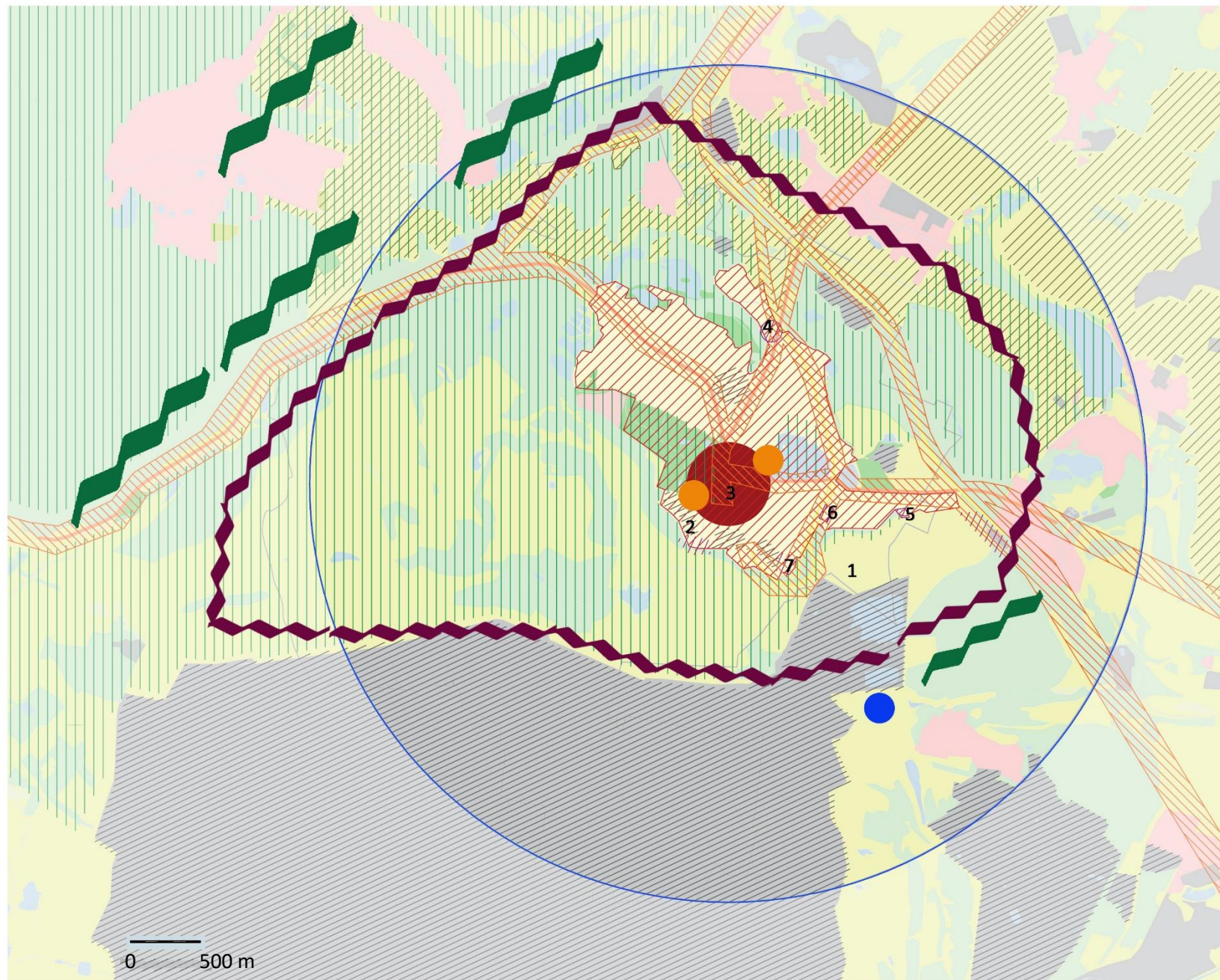

Obr. 171: Pohled přes rybník Barbora na město.

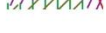

Obr. 172: Kostel u rybníka Barbora s jeho rozlehlým parkem.

5.3.9 Aplikace výsledků
5.3.9.1 ZONACE ÚZEMÍ

LEGENDA:

- CENTRÁLNÍ ZÓNA MĚSTA
- ZÓNA MĚSTA
- VÝROBNÍ A PRŮMYSLOVÁ ZÓNA
- ZÓNA SE ZEMĚDĚLSKOU VÝROBOU
- ZÓNA REKREACE A SPORTU
- PROVOZNÍ ZÓNA - DOPRAVA
- ZÓNA VÁGNÍHO TERÉNU - MÍSTA MEZI MÍSTY
- KRUH VYZNAČUJÍCÍ PROSTOR 3 KM OD CENTRA MĚSTA DO KRAJINY

DOMINANTY:

- KOSTEL, ZÁMEK
- VĚŽE ELEKTRÁRNY
- KOPCE
- POHLEDOVÝ HORIZONT - UZAVŘENÍ ÚZEMÍ
- 1** MÍSTA DOPORUČENÁ K DALŠÍMU ŘEŠENÍ

Zonace území je vytvořena obdobně jako u předchozích měst a zobrazuje zóny s převládající funkcí. Zájmové území je vyznačeno kružnicí s poloměrem 3 km od centrální zóny města. Centrální zóna města se nenachází v těžišti města, ale je lokalizována v jeho jižní části.

I přes rozsáhlou devastaci krajiny, která však díky rekultivacím získává zpět svou hodnotu, je možné bezprostřední okolí města označit zónou rekreace a sportu. Zóna se zemědělskou výrobou je situována severovýchodně od města a často se překrývá se zónou rekreace a sportu. Je zde vidět potenciál propojení těchto zón pomocí cestní sítě v zemědělské krajině. Provozní zóna představuje okolí komunikací a železnic.

Výrobní a průmyslové zóny představují těžební krajinu, ale i průmyslové podniky a haly s jejich areály.

Zóny vágního terénu neboli míst mezi místy představují drobné plošky, opět většinou na rozhraní města a krajiny, kde se jedná o zanedbané, nikým nevyužívané plochy, mnohdy se skládkami.

Mapa zobrazuje pohledový horizont, který uzavírá řešené území pomocí kopců, komunikací i těžebního areálu. Dále jsou zde vyznačena místa doporučená k dalšímu řešení. Jedná se o okrajové zóny vágního terénu na pomezí města a krajiny, ale i prostředí nádraží (4) a centrální část města (3).

Obr. 173: Zonace území

5.3.9.2 NÁVRH ŘEŠENÍ VYBRANÉ ČÁSTI

Pro návrh bylo zvoleno místo na hranici města a krajiny, které je v současnosti nepřístupné, i když se zde nachází luční a travní porosty. Jedná se o širší území ve svahu sahající až k rybníku u obce Ledvice jihovýchodně od Duchcova, na mapě zonace znázorněno č. 1. Místo bylo vybráno, protože je v blízkosti města a duchcovského viaduktu, který byl v analýze pomocí pocitové mapy několikrát označen, avšak rozporuplnými značkami. Je tedy zřejmé, že obyvatelé mají k místu nějaký vztah a je třeba využít tento potenciál pro úpravu navazující krajiny.

Jako u předešlých návrhů úprav bylo i zde území prozkoumáno. Obr. 177 ukazuje sjednocené plochy, cestní síť, ale i uzly, kde jsou místa vstupu do území. Orientačním bodem je duchcovský viadukt a v jižní části věže elektrárny, které dominují výhledům. Bariéry tvoří pásy neprostupné zeleně na hranici města. Obr. 178 jednotlivé plochy pojmenovává.

Obr. 179 s mapou stávajícího stavu obsahuje i vyznačené řešené území, které je detailněji rozebráno na obr. 180. Návrh spočívá v propojení celého území cestními sítěmi, které jsou místy doplněny výsadbami alejí, nebo stromořadím. Ke zvýšení biodiverzity a rozmanitosti krajiny je území doplněno skupinovými výsadbami, které zajistí stín a zároveň zamloují výhled na věže elektrárny. Jednotlivé plochy mezi cestní sítí by rovněž mohly sloužit různým účelům s různou výsadbou. V severovýchodním rohu je např. navržen ovocný sad, na který by mohlo navazovat obhospodařované pole. V dalších blocích by mohly být založeny louky nebo pastviny, čímž by se do podkrušnohorské krajiny navrátil život.

Skica č. 1 v návrhu znázorňuje specifické území, které charakterizuje výsadba vícekmenných stromů v travnatém porostu, doplněným velké kameny, které zde byly vytěženy. Místo je doplněno odpočinkovými místy.

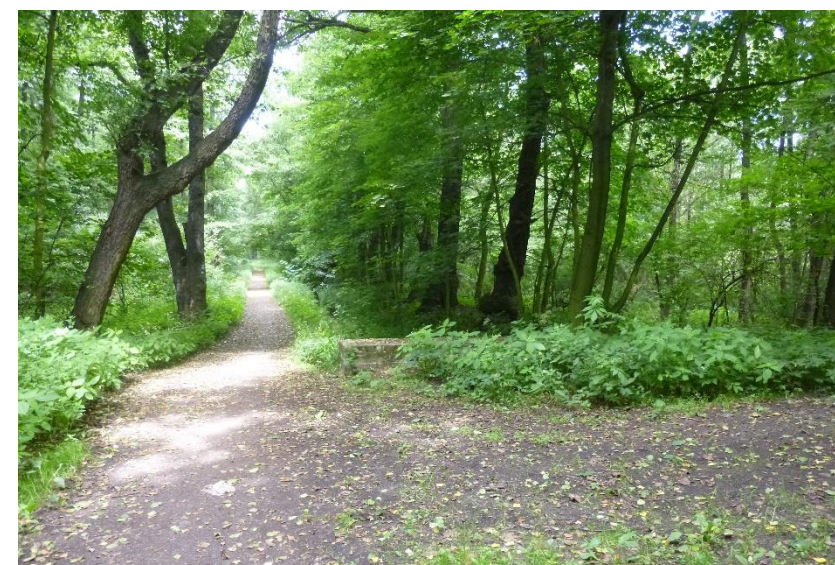
Skica č. 2 v návrhu ukazuje řešení břehové části rybníka, kde je možné vést dřevěné chodníky, doplněné moly.

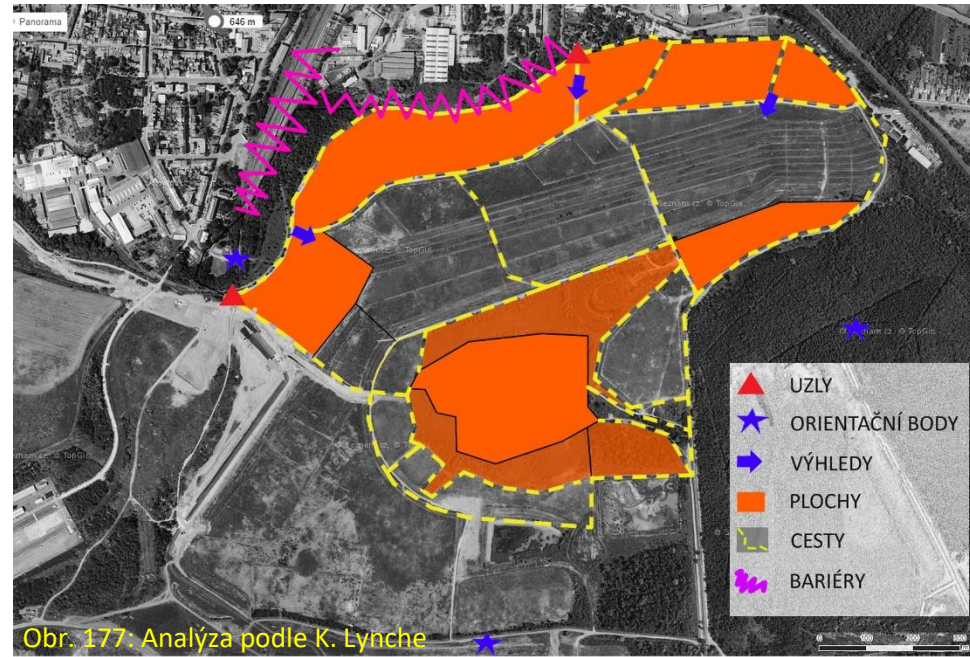
Obr. 174: Pohled na luční porosty již provedené rekultivace, v pozadí lze vidět těžební krajinu a protější kopce.

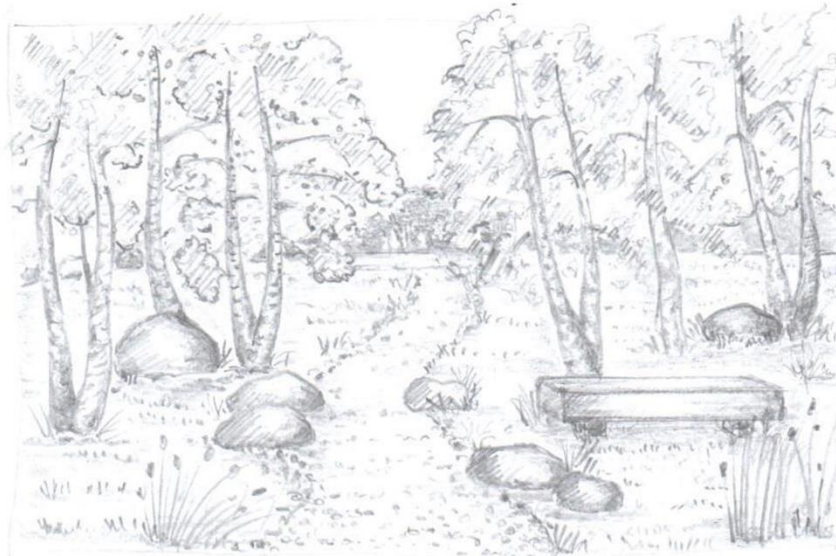
Obr. 175: Pohled duchcovský viadukt, kterým vede cesta do řešeného území.

Obr. 176: Provedená lesnická rekultivace, která již plní svou funkci jako rekreační prostor s mnoha cestami.

Obr. 177: Analýza podle K. Lynch

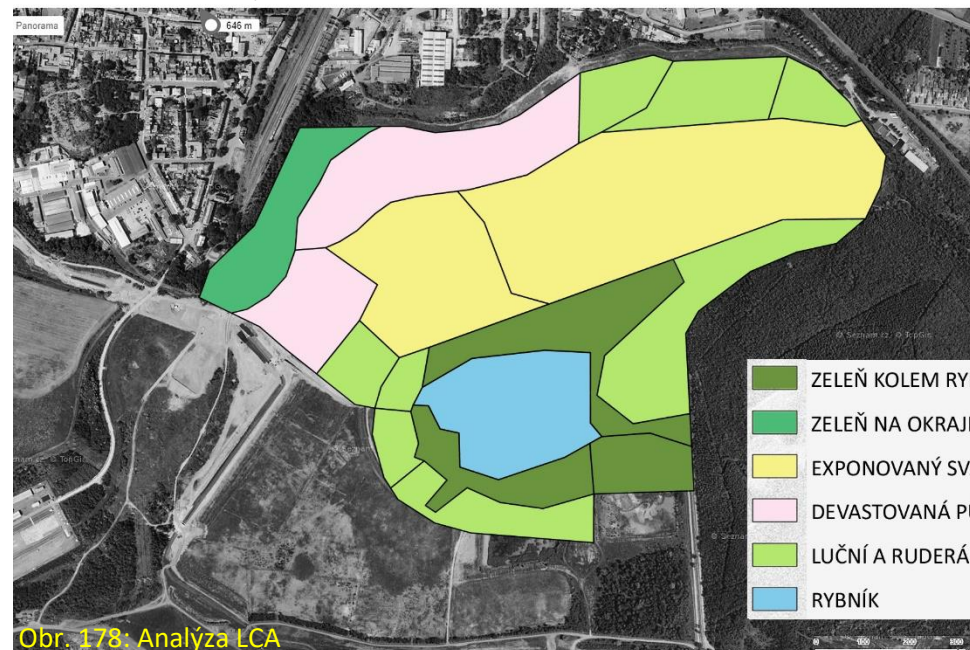
1 Obr. 181: Návrh č. 1, oblast s většími valouny a vícekmennými stromy

Obr. 179: Podkladová mapa s vyznačeným územím pro návrh

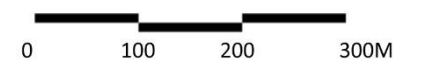
Obr. 182: Návrh č. 2, břehové území

Obr. 178: Analýza LCA

Obr. 180: Návrh území

Klimplová (1993) uvažuje, jak správně používat termíny „město“ a „městské zóny“, aby bylo možné vyhnout se chybám minulosti a přizpůsobit tak řešení problematiky novým skutečnostem. Pojem „městské zóny“ považuje za negaci pojmu města samotného, zejména proto, že hranice města a struktura periferie není jasně stanovena. Dále proto, že termín se snaží popsat moderní jev, který předpokládá, že centrum města je obeháno „městy-noclehárnami“ a že městské zóny jsou rozděleny a zároveň spojeny dopravní sítí, která umožňuje nepřetržitý pohyb obyvatel. Klimplová (1993) říká: „Městské zóny“ jsou statistickým pojmem. Města jsou projekty určené k tomu, aby vytvářely nový životní a pracovní styl. „Město“ je přesným slovem, jehož je vhodné používat v rámci urbanistické ekologie. Tím vlastně vyjadřují možný úpadek, či přežitek tvorby zonace města a krajiny. Tento postoj částečně potvrzuje i Kohout (Blümllová, 2012), který říká, že je velice důležité, aby si prostředí zachovalo svou čitelnost, ale zároveň je nutné pochopit, že se neustále vyvíjí a podléhá změnám, které nelze podřítit žádné taxonomii. Zvláště proto, že vývoj struktury osídlení v současnosti dospěl do fáze nových modelů. Výzkumy a analýzy této práce dokazují, jak je důležité ke každému městu a prostředí přistupovat individuálně. Princip zonace však může být velmi užitečným pomocníkem při zkoumání a určování střetů jednotlivých zón. Díky zjištění míst střetů snáz zjistíme problematická místa, která je nutné řešit anebo naopak místa s potenciálem, na které by bylo vhodné se zaměřit a rozšířit jejich možnosti využívání.

Historická města a vesnice byly podle Kohouta (Blümllová, 2012) jednoduše hierarchizovanými útvary řádové velikosti stovek metrů a zřetelně se vymezovaly vůči krajině. Míra jejich autenticity tak byla velmi vysoká, zatímco současná sídla zvětšují svá měřítka a rozpínají se do krajiny, čímž způsobují těžkou srozumitelnost a čitelnost i navazující krajiny. Tato expanze sídelních struktur do přírodního prostředí, které vede k prolnutí krajiny se sídlem a vyúsťuje do těžko srozumitelných shluků – sídelní kaši. Píše, že: „krajina není nikdy příbytkem člověka do té míry, v jaké přestává být člověk přírodním živočichem a stává se kulturní bytostí. Sídlo je vždy svým způsobem středem – centrem.“ Klimplová (1993) dále navazuje a tvrdí, že vznikem tzv. meziměstských ploch, přeměny předměstí na okrajové zóny s různým využitím vede k úpadku městských center a sociální izolovanosti. Tento trend bohužel směřuje od velkých měst, přes malá města až na současný venkov, kde mohou být tyto negativní dopady ještě intenzivněji vnímané. Současně však tvrdí, že prostorová organizace urbanizovaných zón je jedním z hlavních témat při řešení současného stavu malých měst (Klimplová, 1993). Tzv. „systém města“ je dle Klimplové (1993) komplexní útvar a jeho prvky jsou navzájem úzce propojeny.

Důležitost správně a důsledně analyzovat město a jeho prostředí z různých úhlů pohledu potvrzují i Klimplová (1993), kteří říkají, že abychom mohli vytvářet kvalitní městské prostředí a upravovat stávající stav, je nutné znát potřeby současných městských obyvatel a zároveň předvídat potřeby budoucích generací, jež budou města obývat a spravovat. Je třeba definovat současné problémy a nedostatky města, které je třeba doplnit k všeobecné spokojenosti. Podle Klimplové (1993) „musí být přijaty dlouhodobé cíle týkající se trvalého charakteru životního prostředí stejně jako krátkodobý cíl kvality životního prostředí“. Problémům je třeba se dle Klimplové (1993) nevyhýbat tím, že zaměříme pozornost pouze na předměstí, ale je potřeba problémy řešit ve stávajících hranicích města. „Zlepšení situace měst spočívá především v pochopení hlubokých příčin problémů, v pochopení, jež je nezbytné k vyvození konsensu, umožňujícímu učinit v rovině místní, národní a mezinárodní opatření se společným cílem. Za tímto účelem budou muset města spolupracovat a vyměňovat si své nápady (Klimplová, 1993)“. Průzkumy a analýzy řešených měst tato tvrzení potvrzují. Analýzy z různých úhlů pohledu jsou stěžejní pro správné uchopení problematiky daného území města hned v prvopočátku řešení situace.

Flekalová (ed., 2008) vysvětluje, jak bylo pro sídelní krajinu minulosti typické, že obce obklopovalo pásmo zahrad a ovocných sadů, které mělo pozitivní vliv nejen z vizuálního hlediska při pohledu na panorama sídla, ale i z hlediska biodiverzity venkovského prostoru (ed. Flekalová, 2008). Zatímco nová zástavba na okrajích sídel přináší do krajiny převážně keře, listnaté stromy, ale i značný počet dekorativních druhů jehličnanů. Pro harmonický přechod sídla do krajiny je však důležité, aby výsadbu zeleně tvořily domácí druhy stromů, zejména listnáčů. Cílek a kol. (2011) rovněž upozorňují, že příjemné a zdravé krajiny v současné době nebezpečně ubývá, a proto je péče a snaha o její zachování jedním z naléhavých požadavků budoucnosti, „neboť krajina představuje neobnovitelnou hodnotu, jejíž ztráta postihuje celou společnost.“ Zároveň zdůrazňuje lidskou potřebu bydlet v čistých a přirozených krajinách, které lákají k pobytu a dalším aktivitám, ale také, že krása krajiny není pouze estetickou, ale rovněž ekonomickou záležitostí. Říkají, že přijde doba, kdy bude velkou výhodou znalost vlastního prostředí a schopnost správně jej využívat, tedy hospodařit. Cílek a kol. (2011) dále píše, že jedním z velkých témat moderní doby je kvalita života, jejíž součástí je kvalita životního prostředí. Uvádí příklad Anglie, kde existuje tzv. právo na přírodu, kdy každý obyvatel by měl mít možnost snadno se dostat do harmonické a pouze minimálně porušené krajiny a přírody. Zároveň uvažují nad tím, v jak mimořádné zemi stále žijeme. Příroda a krajina je zde velmi a snadno dostupná zejména kvůli převažujícímu počtu menších obcí a malých až středně velkých měst. Je člověku blízko a proto by k ní měl mít vztah a pečovat o ni. Důležitost harmonické příměstské krajiny potvrzují i provedené analýzy. Harmonická příměstská

krajina vytváří příjemné panorama sídla, které pozvolna a nenásilně vstupuje do krajiny a zároveň zvedá hodnotu prostředí z mnoha hledisek.

Konvička (Vorel, Sklenička, ed., 2006) však předpokládá, že moderní města budou součástí vyšších urbanistických celků – regionů a lze tedy očekávat změny v organizaci, struktuře i městské formě. Zdůrazňuje, že rozvoj nových městských forem musí být koordinován a optimalizován společně s ostatními urbanistickými funkcemi v rámci regionálního pojetí územního plánu. V současné době se mnohá města rozvolňují jak směrem do krajiny, tak i uvnitř města, kde dochází k „ředění“ jeho urbanistické struktury. Cílek a kol. (2011) dále tvrdí: „Krajina se mění před našima očima. Mnohé změny jsme sami způsobili a většina změn působí zpětně na nás.“ Lidské zásahy do krajiny většinou razantně mění a často hyzdí její vzhled, ale zároveň mohou vytvářet něco nového, co nemusí být zpravidla vždy horší, zvláště pak pokud je brán ohled na začlenění nově vytvářených prvků do místní přírody. Cílek a kol. (2011) popisuje, jak člověk měnil tvářnost krajiny již od pravěku výstavbou hradišť, ve středověku pak hradů a jak dnes většinu těchto objektů vnímáme jako významné krajinné prvky s překvapivě bohatou přírodou. Změny krajiny vlivem lidské činnosti jsou zmiňovány v souvislosti s devastovanými krajinami po těžbě a následnými rekultivačními, či sukcesními procesy, kdy se území navrácí zpět přírodě a získává tak zpět svou ztracenou hodnotu.

K samotnému řešení městského prostředí z pohledu konvenčního estetického vnímání moderní společnosti se vyjadřuje Flekalová (ed., 2008) a říká, že se z městského prostředí v podstatě stávají sterilní prostory, dokonce i venkovské prostory se přírodě blízkému charakteru vzdalují. Tento problém vidí Flekalová (ed., 2008) zejména v české společnosti. Je proto důležité hledat inspiraci ve vyspělých státech, kde se již řídí trendem zakládání zahrad a městských prostor přírodě blízkých. Cílek a kol. (2011) k danému tématu přírodního prostředí ve městě tvrdí: „Jsme zvyklí posuzovat město jen podle našich výtvorů a potřeb a ostře je oddělovat od přírody, ale právě v tom jsme víc než v čem jiném pošetilí a mýjíme se s realitou“. Příroda se podle Cílka a kol. (2011) ve městě stejně jako kdekoli jinde vyvíjí, uchovává si svou historii, hierarchii a drží se svých zákonitostí. Města tak představuje spoustu životních příležitostí, úkrytů a potravinových zdrojů, které se tu mohou vyskytovat v pestré mozaice (Cílek a kol., 2011).

Konvička (Vorel, Sklenička, ed., 2006) se pozastavuje, jak je možné při vědomí důležitosti a významu kvalitního urbánního prostředí je proces rehabilitace urbánního prostředí a celkové upravenosti centrálních částí, veřejných prostor a parků v některých městech tak pomalý a nedůsledný. Domnívá se při tom, že hlavní problém souvisí s filozofickým přístupem, povědomím a mentalitou národa. U mnohých obyvatel podle něj chybí úcta nejen ke kulturnímu dědictví, ale i k přírodě a jejím hodnotám.

Konvička (Vorel, Sklenička, ed., 2006) dále předpokládá postupnou restrukturalizaci spočívající v likvidaci neobydlených objektů, opuštěných průmyslových areálů – brownfields, bloků i celých městských částí, které mohou být ozeleněny a věnovány přírodnímu prostředí. Tím dojde ke vzájemnému prorůstání městské, příměstské i volné krajiny a zároveň k proměnám celkové tvářnosti naší krajiny a její tradiční formy.

Podle Konvičky (Vorel, Sklenička, ed., 2006) bude pro zachování ekologické i estetické hodnoty přírodního prostředí nezbytné, aby byly u nově vzniklých rozvolněných měst a navazující krajiny respektovány městské i krajinné komplexy a nový urbanistický proces byl koordinován v rámci účinného územního a regionálního plánu a vhodné legislativy.

Jak již bylo zmíněno, Konvička (Vorel, Sklenička, ed., 2006) spatřuje perspektivní řešení nehostinné situace stavu měst a příměstské krajiny ve vzdělání a v osvětě, ve změně myšlení a v přístupu k ochraně kulturně historických a přírodních hodnot urbánního prostředí, tedy i krajiny a jejího rázu. Výzkumy a pozorování území měst na území České republiky a Švédska potvrzují myšlenky Konvičky o chybějící úctě ke kulturnímu dědictví i přírodním hodnotám, jež souvisí s filozofickým přístupem, vzděláním i změně myšlení, kterého je třeba dosáhnout, aby bylo s veřejným prostorem i příměstskou krajinou zacházeno s citem a důležitostí jejich existence a tím i respektem k prostředí, ve kterém žijeme.

7 ZÁVĚR

Práce je řešena formou případové studie, která řeší konkrétní území 3 malých měst s různou charakteristikou a krajinným rámcem a uplatňuje na nich metodický postup zvolených analýz a vytvořené zonace. Výsledky analýz jsou pak uplatněny při konkrétních návrzích úprav vybraného prostoru v území.

Práce je důležitá a přínosná, protože se detailně věnuje problematice malých měst, sídelních krajin a jejich vzájemnému vztahu. Ve své literární části zpracovává fakta a poznatky o vývoji měst a krajiny, o vývoji vztahu člověka k prostředí, ve kterém žije a které obhospodařuje. Řeší současné i možné budoucí problémy a zároveň shrnuje vize na zlepšení situace a předpoklady dalších řešení, ale i nutných změn přístupů k dané problematice. Zdůrazňuje důležitost zeleně ve městě a její pozitivní vliv na člověka i prostředí.

K řešení konkrétních krajin a malých měst práce využívá nástroje analýz, které dohromady přispívají k vytvoření zonace příměstské krajiny a výběru míst pro navržení úpravy.

Praktická část práce se zabývá prvopočátkem, jak začít zkoumat a jak vůbec uchopit město s jeho sídelní krajinou. Popisuje tak důležité souvislosti historických i přírodních charakteristik, na mapách zobrazuje širší i užší vztahy města ke krajině a naopak a vztahy uvnitř města, jeho vybavení a dostupnost. Dále se věnuje již zvoleným analýzám týkajících se definování prostředí města i krajiny z pohledu projektanta, ale i z pohledu místních občanů a to v analýze pomocí pocitových map.

Město Lomma bylo analyzováno stejnými metodami jako česká města, a zatímco obě města v ČR i přes jejich odlišný krajinný rámec mají mnoho společného, analýzy odkrývají velký rozdíl mezi českými malými městy a švédským malým městem. Lomma je v současnosti městem rychle se rozvíjícím. Analýzy ukazují, jakým směrem se město orientuje, jakým způsobem se staví nové stavby a jak vzniká veřejný prostor. Nová výstavba bytových domů probíhá v blízkosti přístavu a dále pak směrem k Lilla Lomma. Místa jsou označena tabulemi s popisky a vizualizacemi budoucího stavu. Veřejný prostor, vodní prvky i výsadba stromů probíhá současně se stavebními pracemi. Jednotlivé nově vzniklé čtvrti tak snáz zapadnou do rastru města a město téměř okamžitě působí zabydleným a uceleným dojmem. Centrum města je sevřené, jasně definované, tedy čitelné a hojně využívané. Lomma má podle analýz správně řešenou příměstskou krajinu, ve které se nachází přírodní rezervace a nelze ji tudíž zastavět. Bloky domů na předměstích jsou vzájemně propojeny zelenými pásy, hřišti a parkovými úpravami. Průmyslové oblasti i hlavní komunikace jsou od obytných zón odděleny hustými pásy zeleně. Ve městě se nenachází žádné zanedbané veřejné prostory, město je čisté, upravené a lidé mají ke svému městu velice pozitivní vztah. Zahraniční město Lomma může být velkým vzorem a příkladem, jak přistupovat k problematice malých a jejich sídelních krajin na území ČR.

Město Vodňany je obklopeno harmonickou krajinou s četnými rybníky, alejemi a cestní sítí. Velký potenciál představují okolní vesnice a celkové propojení sídelní krajiny, která vzbuzuje prostorovou i pocitovou blízkost. Příměstská krajina, zejména pak krajina na rozhraní města a krajiny je však v nepřilíh harmonickém stavu. Panorama města narušují zejména průmyslové areály, ale také tzv. vágní zóny s neupraveným terénem, nepořádkem a celkovým negativním dojmem. Analýzy odkrýly, že veřejné prostory na území města i příměstské části krajiny nejsou řešeny nijak důsledně a jejich údržba je značně zanedbaná. Lidé si k takovému místu velmi těžko hledají vztah. Jedná se převážně o sídlištní a uliční zeleň. Analýzy dále odkrýly, jak je důležité najít potenciál takovýchto míst a začít plánovat jejich úpravy. Zejména princip zonace ukázal střety nejproblematictějších míst ve městě i v krajině, ale i místa, která je možno rozvíjet. Podle analýz by si město zasloužilo úpravu panoramatu zejména z východní příjezdové komunikace. Zároveň je však nutné město řešit komplexně a zaměřit se tak nejen na příměstskou krajinu, ale i na město samotné, kde jsou některé střety jako např., dopravní situace na náměstí před kostelem,

prostředí v okolí kulturního domu i obou nádraží, které by měly získat reprezentativní charakter. Důležité je zaměřit se i na místní části, návaznost na krajinu a zpětné vazby na město a respektovat při tom přírodní prostředí i kulturní dědictví.

Město Duchcov čelí podle analýz obdobným problémům jako město Vodňany. Hlavními body k řešení je tedy problematika centra města, úpravy veřejných ploch, zejména sídlištní zeleně, ale hlavně místa střetu zón na rozhraní města a krajiny. Analýzy odkrýly úpadek centrální části města a jeho přesun severním směrem. Avšak vzhledem k historii města, architektuře a zachování kulturnosti města by se historické centrum města mělo vrátit obyvatelům města a stát se tak reprezentativním těžištěm města. Duchcov je město s velkým potenciálem, kvalitní architekturou a bohatou historií. Panorama Krušných hor v pozadí zde vytváří honosnou atmosféru. Díky rekultivacím se v současné době zpřístupňuje krajina, která zde vzniká zcela nově a je tak řešena od prvotních stádií vývoje s předpoklady jejího dalšího využití.

Z vyhodnocení všech analýz plyne rozdílnost řešených měst z hlediska jejich vnitřní struktury i z hlediska příměstské krajiny. Vybraná města v sobě mají obrovský potenciál pro rozvoj kultury, pro vznik kvalitních veřejných prostorů i propojení města s krajinou k rekreačním účelům. Plně tohoto potenciálu využívá pouze město Lomma. Zatímco v Lommě náměstí představuje těžiště města, ve Vodňanech i Duchcově se potýká s úpadkem. Nutno říci, že náměstí ve městě Lomma oproti českým městům, neslouží jako parkoviště a vedou k němu pouze pěší zóny, tudíž patří plně obyvatelům města. Příměstská krajina Lommy představuje chráněná území nebo zemědělskou krajinu a na rozhraní města a krajiny nevznikají zóny vágního terénu, což se zatím nedá říci o městech Vodňany a Duchcov.

Výběr území pro návrh bylo u každého města zvoleno na základě analýz a v každém městě představuje zcela jinou plochu z hlediska stávajících vlastností i využití. Z výsledků analýz a principu zonace vyplývá jednoznačná nutnost řešit každé město individuálně s citlivým přístupem a respektem k danému městu, jeho podmínkám a potřebám.

Výsledky práce jsou přínosné pro samotná konkrétní města, která mohou daná řešení uplatnit, ale i vzorem pro další malá města na území České republiky. Zvolená metoda souboru analýz, která vede k vytvoření zonace, jsou dále použitelné a mohou sloužit jako součást zpracovávaných „Územně analytických podkladů“ a dále „Průzkumů a rozborů“ prováděných v rámci územního plánu malého města.

Práce tak splnila cíle a požadavky zadané v metodice. Aplikace výsledků spočívá v obecných doporučeních pro řešení sídelních krajin v okolí dalších malých měst a konkrétní výstupy jsou aplikovatelné v rámci územního plánování města Vodňany a Duchcov. Přínosy doktorské disertační práce spočívají

v řešení rozvoje malých měst, pro rozvoj vybraných řešených měst Vodňany a Duchcov, ale pro další využití v oblasti krajinářství, urbanismu a územního plánování.

Obě hypotézy byly jakožto výzkumné otázky **potvrzeny**.

Hypotéza 1 byla potvrzena teoreticky literárními zdroji a vědeckými průzkumy, ale i prakticky zvolenými analýzami, zejména pak analýzou pomocí pocitových map, díky kterým si lidé mohli uvědomit vztah k určitým místům a místa, ke kterým vztah naopak nemají a proč. S tímto zjištěním lze snáz určit místa, která potřebují úpravu a podle toho vytvořit konkrétní návrhy řešení. Např. Vorel a Sklenička (ed., 2006) ve svých východiscích **zmiňují důležitost správného prostorového uspořádání vegetačních prvků a celkového řešení revitalizovaných ploch zeleně**, ale také zdůrazňují, že zvýšení stávající kvality a zajištění dlouhodobé existence prvků zeleně **lze dosáhnout citlivým ztvárněním vegetačních úprav**. Je rovněž důležité sladit stávající a předpokládané formy využití, ale také respektovat genius loci. Sortimentální skladbu a strukturu porostů je podle nich třeba řešit v souladu s ekologickými podmínkami území a s ohledem na tradiční formování prvků zeleně i ochranu její diverzity.

Hypotéza 2 byla rovněž potvrzena. Zvolené analýzy je možné a efektivní použít pro další malá města v České republice, je možné zapojit veřejnost do dění města a vést ji tím k uvědomění si svého vztahu k malému městu a k prostředí, ve kterém obyvatelé města žijí. Prokazuje to, jak literární rešerše, která zmiňuje důležitost zapojení veřejnosti do plánování veřejných ploch, ale i výsledky návrhů, které díky zvoleným analýzám vznikly.

8 PUBLIKAČNÍ A PROJEKČNÍ ČINNOST AUTORKY

- CHALUPOVÁ, A., JEBAVÝ, M. Analysis of public space and landscape of a Czech small town based on emotional maps. SCIENTIA AGRICULTURAE BOHEMICA. SAB-D-21-00024R2. Accepted on February 22, 2022.
- CHALUPOVÁ, A. Návrh rodinné zahrady v Kublově, Design of family garden in Kublov, family garden; design; planting plan; vizualization,2020,XX - Nepřiřazeno,
- CHALUPOVÁ, A. Návrh rodinné zahrady v Unhošti, Design of family garden in Unhošť, family garden; design; planting plan; assortment of plants,2020,XX - Nepřiřazeno,
- CHALUPOVÁ, A. Návrh rodinné zahrady ve Vysokém Újezdu, Design of family garden in Vysoký Újezd, family garden; design; planting plan; vizualization,2020,XX - Nepřiřazeno,
- CHALUPOVÁ, A. Návrh rodinné zahrady v Berouně, Design of family garden in Beroun, family garden; Beroun; design; planting; vizualisation,2021,XX - Nepřiřazeno,
- CHALUPOVÁ, A. Návrh rodinné zahrady v Březové, Design of family garden in Březová, family garden; countryside; Březová, design; planting plan,2021,XX - Nepřiřazeno,
- CHALUPOVÁ, A. Návrh rodinné zahrady v Kladně, Design of family garden in Kladno, family garden; design; planting plan; vizualization,2021,XX - Nepřiřazeno,
- CHALUPOVÁ, A. Návrh rodinné zahrady v Králově Dvoře, Design of family garden in Králův Dvůr, family garden; design; planting plan; assortment of plants,2021, XX – Nepřiřazeno.

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- CEPÁKOVÁ, Alena. 2006. Vodňany, Publikaci vydalo město Vodňany.
- BASCHAK, Lawrence A. a Robert D. BROWN. An ecological framework for the planning, design and management of urban river greenways [online]. 1995 [cit. 2022-05-21]. ISSN edsair.
- BEHZADFAR, Mustafa, Mehran ALALHESABI a Eelnaz AMIRHODAEI. Typological Analysis of Theories and Approaches for Transect Model Backgrounds. Space Ontology International Journal [online]. 2017, 6(4), 59-74 [cit. 2022-05-22]. ISSN 23456450.
- BLÜMLOVÁ, Dagmar. Vnímání krajiny: sborník z konference Krajina jako duchovní dědictví. Praha: Obec širšího společenství českých unitářů, 2012. ISBN 978-80-904909-2-5.
- BOTKIN, Daniel & Beveridge, C.. (1997). Cities as environments. Urban Ecosystems. 1. 3-19. 10.1023/A:1014354923367.
- BOYES, Suzanne J., Michael ELLIOTT, Shona M. THOMSON, Stephen ATKINS a Paul GILLILAND. A proposed multiple-use zoning scheme for the Irish Sea: An interpretation of current legislation through the use of GIS-based zoning approaches and effectiveness for the protection of nature conservation interests. Marine Policy [online]. 2007, 31(3), 287-298 [cit. 2022-05-21]. ISSN 0308597X. Dostupné z: doi:10.1016/j.marpol.2006.08.005
- BROOKER, Lesley. The application of focal species knowledge to landscape design in agricultural lands using the ecological neighbourhood as a template. Landscape and Urban Planning [online]. 2002, 60(4), 185-210 [cit. 2022-05-21]. ISSN 01692046. Dostupné z: doi:10.1016/S0169-2046(02)00055-5
- CÍLEK, Václav, Miloš ŠEJN a Hana RYSOVÁ. Krajiny vnitřní a vnější: texty o paměti krajiny, smysluplném bobrovi, areálu jablkového štrúdlu a také o tom, proč lezeme na rozhlednu / Václav Cílek; [autorem ilustračních kreseb Miloš Šejn a autorkou fotografií Hana Rysová]. 2005. ISBN 8073630427.
- CÍLEK, Václav, Vojen LOŽEK a Pavel MUDRA. Obraz krajiny: pohled ze středních Čech. Praha: Dokořán, 2011. ISBN 978-80-7363-205-2.
- COUCH, Chris a Jay KARECHA. Controlling urban sprawl: Some experiences from Liverpool. Cities [online]. 2006, 23(5), 353-363 [cit. 2022-05-21]. ISSN 02642751. Dostupné z: doi:10.1016/j.cities.2006.05.003
- DE FIELDS, Anna. Property size preferences and the value of private and public outdoor spaces amid a shift to high-density residential development: A case study of Kitchener-Waterloo, Ontario [online]. 2013 [cit. 2022-05-21].
- DEAN, Julie, Kate VAN DOOREN a Philip WEINSTEIN. Does biodiversity improve mental health in urban settings?. Medical Hypotheses [online]. 2011, 76(6), 877-880 [cit. 2022-05-21]. ISSN 03069877. Dostupné z: doi:10.1016/j.mehy.2011.02.040
- DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7.
- DITTO, N. D., T. DEMEO a F. NDUBISI. Environmentally sensitive areas: a template for developing greenway corridors. Landscape [online]. 1995, 33(1-3), 159-159 [cit. 2022-05-21]. ISSN 01692046.
- DOUTLÍK, Luboš. Zonální struktury: urbanistická typologie. Vyd. 2. Praha: Vydavatelství ČVUT, 1996. ISBN 80-01-01468-1.
- DUANY, Andrés. Introduction to the Special Issue: The Transect. Journal of Urban Design [online]. 2002, 7(3), 251-260 [cit. 2022-05-22]. ISSN 13574809. Dostupné z: doi:10.1080/1357480022000039321
- EVROPSKÁ KOMISE. Města pro lidi: koncepce snižování automobilové dopravy - příklady evropských měst : informace pro zástupce měst a obcí. Praha: Ministerstvo životního prostředí ve spolupráci s Úřadem vlády ČR a Ministerstvem zahraničních věcí, 2005. ISBN 80-7212-355-6.
- FARID, Khalil. Urban Sprawl Vs Urban Renewal: What Role for Town and Country Planning Instruments in Ensuring Sustainable Cities? Case of Algeria. Procedia Engineering [online]. 2011, 21, 760-766 [cit. 2022-05-21]. ISSN 18777058. Dostupné z: doi:10.1016/j.proeng.2011.11.2075
- FLEKALOVÁ, Markéta, ed. Humna - Přejít do krajiny: sborník příspěvků ze semináře konaného 11. září 2008 na MZLU v Brně. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008. ISBN 978-80-7375-210-1.
- GEHL, Jan. Život mezi budovami: užívání veřejných prostranství. Boskovice: Albert, 2000. ISBN 80-85834-79-0.
- GOBSTER, Paul. Perception and use of a metropolitan greenway system for recreation [online]. 1995 [cit. 2022-05-21]. ISSN edsair. Dostupné z: doi:10.1016/0169-2046(94)02031-a
- HALUZÍK, Radan, ed. Město naruby: vágní terén, vnitřní periferie a místa mezi místy. Praha: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3041-2.

- HIDDING, Marjan C. a André T.J. TEUNISSEN. Beyond fragmentation: new concepts for urban–rural development. *Landscape and Urban Planning* [online]. 2002, 58(2), 297-308 [cit. 2022-05-21]. ISSN 01692046. Dostupné z: doi:10.1016/S0169-2046(01)00228-6
- HNILIČKA, Pavel. Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů. 2005. ISBN 9788072945924.
- HOFMANN, Mathias, Janneke R. WESTERMANN, Ingo KOWARIK a Elke VAN DER MEER. Perceptions of parks and urban derelict land by landscape planners and residents. *Urban Forestry* [online]. 2012, 11(3), 303-312 [cit. 2022-05-21]. ISSN 16188667. Dostupné z: doi:10.1016/j.ufug.2012.04.001
- HORKÝ, Jaroslav a Ivan VOREL. *Tvorba krajiny / Jaroslav Horký, Ivan Vorel*. 1995. ISBN 8001012905.
- HRNČIAROVÁ, Tatiana-Mackovčin, PETER – ZVARA, Ivan et al. *Atlas krajiny České republiky/ Landscape Atlas of the Czech Republic*. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, Průhonice: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., 2009, 332p. ISBN 978-80-85116-59-5.
- HSIAO-TUNG, Chang. Existing zoning analysis for eco-community using structural equation model. *Procedia Engineering* [online]. 2011, 21, 948-956 [cit. 2022-05-22]. ISSN 18777058. Dostupné z: doi:10.1016/j.proeng.2011.11.2099
- CHOUMERT, Johanna. An empirical investigation of public choices for green spaces. *Land Use Policy* [online]. 2010, 27(4), 1123-1131 [cit. 2022-05-21]. ISSN 02648377. Dostupné z: doi:10.1016/j.landusepol.2010.03.001
- Jebavý, M. 2001. *Zeleň malých měst*. Doktorská disertační práce. ČVUT. Praha.
- JELÍNEK, Petr a Lubor KYSUČAN. *Venkov a krajina: evropská krajina mezi venkovem a městem, mezi antikou a novověkem*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7127-8.
- JELLICOE, Geoffrey a Susan JELLICOE. *The landscape of man: shaping the environment from prehistory to the present day / Geoffrey and Susan Jellicoe*. 1995. ISBN 0500278199.
- JORGENSEN, Anna a Paul H. GOBSTER. Shades of Green: Measuring the Ecology of Urban Green Space in the Context of Human Health and Well-Being. *Nature and Culture* [online]. 2010, 5(3), 338 [cit. 2022-05-21]. ISSN 15586073.
- KLIMPLOVÁ, Ivana. *Zelená kniha o životním prostředí ve městě: zpráva komise Radě a Parlamentu, Brusel 27.6.1990*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, c1993.
- KLVAČ, Pavel, ed. *Člověk, krajina, krajinný ráz*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, katedra environmentálních studií, 2009. ISBN 978-80-210-5090-7.
- KOUTNÝ, Jan. *Moderní urbanistické koncepce (vývoj urbanistických koncepcí)*. Urban. a územní rozvoj 2004, č.6, sam.příl. *Moderní urbanistické koncepce, s.1-14,8 obr., lit.* Brno.
- KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku / Karel Kuča*. 1996. ISBN 8085983125.
- KUPKA, Jiří. *Zeleň v historii města*. V Praze: Nakladatelství ČVUT, 2006. ISBN 80-01-03443-7.
- LA GRECA, Paolo, Daniele LA ROSA, Francesco MARTINICO a Riccardo PRIVITERA. Agricultural and green infrastructures: The role of non-urbanised areas for eco-sustainable planning in a metropolitan region. *Environmental Pollution* [online]. 2011, 159(8), 2193-2202 [cit. 2022-05-21]. ISSN 02697491. Dostupné z: doi:10.1016/j.envpol.2010.11.017
- LAPKA, Miloslav. *Úvod do sociologie krajiny*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1595-0.
- LIBROVÁ, Hana. *Sociální potřeba a hodnota krajiny*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1987.
- LÓPEZ-MOSQUERA, Natalia a Mercedes SÁNCHEZ. Cognitive and affective determinants of satisfaction, willingness to pay, and loyalty in suburban parks. *Urban Forestry* [online]. 2014, 13(2), 375-384 [cit. 2022-05-21]. ISSN 16188667. Dostupné z: doi:10.1016/j.ufug.2013.08.007
- LÖW, Jiří a Igor MÍCHAL. *Krajinný ráz. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce*, 2003. ISBN 80-86386-27-9.
- LYNCH, Kevin. *Obraz města: The image of the city*. Praha: Polygon, 2004. ISBN 80-7273-094-0.
- MAREČEK, Jiří. *Krajinářská architektura venkovských sídel*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2005. ISBN 80-213-1324-2.
- MÁTL, Ondřej, Milena JABŮRKOVÁ. *Chytřejší města jako evropské téma: jak může Evropská unie ovlivnit integrovaný a inteligentní růst městských oblastí*. Praha: Svaz měst a obcí České republiky, 2010. ISBN 978-80-254-9603-9.
- MÁTL, Ondřej. *Naše města a obce v Evropské unii: vliv politik a práva Evropského společenství na místní samosprávy*. Hradec Králové: Oldřich Vlasák ve spolupráci s Mezinárodním poradenským centrem obcí MEPCO, 2006. ISBN 80-254-8838-1.
- MÁTL, Ondřej; SRNOVÁ, Eva; ŠTEGMANNOVÁ, Ingrid. *Analýza potřeb měst po roce 2013 z hlediska budoucí kohezní politiky*. Praha: Svaz měst a obcí České republiky, 2010. 156 s.

- MATSUOKA, Rodney H. a Rachel KAPLAN. People needs in the urban landscape: Analysis of Landscape And Urban Planning contributions. *Landscape and Urban Planning* [online]. 2008, 84(1), 7-19 [cit. 2022-05-22]. ISSN 01692046. Dostupné z: doi:10.1016/j.landurbplan.2007.09.009
- MINCEY, Sarah K., Mikaela SCHMITT-HARSH a Richard THURAU. Zoning, land use, and urban tree canopy cover: The importance of scale. *Urban Forestry* [online]. 2013, 12(2), 191-199 [cit. 2022-05-22]. ISSN 16188667. Dostupné z: doi:10.1016/j.ufug.2012.12.005
- NIJNIK, Maria, Lyudmyla ZAHVOYSKA, Anatolij NIJNIK a Asa ODE. Public evaluation of landscape content and change: Several examples from Europe. *Land Use Policy* [online]. 2009, 26(1), 77-86 [cit. 2022-05-22]. ISSN 02648377. Dostupné z: doi:10.1016/j.landusepol.2008.03.001
- ONSTED, Jeffrey A. a Rinku Roy CHOWDHURY. Does zoning matter? A comparative analysis of landscape change in Redland, Florida using cellular automata. *Landscape and Urban Planning* [online]. 2014, 121, 1-18 [cit. 2022-05-21]. ISSN 01692046. Dostupné z: doi:10.1016/j.landurbplan.2013.09.007
- PANDURO, Toke Emil a Kathrine Lausted VEIE. Classification and valuation of urban green spaces—A hedonic house price valuation. *Landscape and Urban Planning* [online]. 2013, 120, 119-128 [cit. 2022-05-21]. ISSN 01692046. Dostupné z: doi:10.1016/j.landurbplan.2013.08.009
- PAVELČÍK, Petr, Petr KLÁPŠTĚ, Miroslav LUPAČ a Viktor TŘEBICKÝ. Města a sídelní krajina ČR v době změny klimatu: stručný přehled problematiky pro představitele veřejné správy. Rudná: CI2, 2019. ISBN 978-80-907277-3-1.
- PIRNAT, Janez. Conservation and management of forest patches and corridors in suburban landscapes. *Landscape and Urban Planning* [online]. 2000, 52(2), 135-143 [cit. 2022-05-21]. ISSN 01692046. Dostupné z: doi:10.1016/S0169-2046(00)00128-6
- RĘDZIŃSKA, Katarzyna a Barbara SZULCZEWSKA. Landscape in change as perceived by its residents: A case study of Wilanow West in Warsaw. *Land Use Policy* [online]. 2019, 85, 259-270 [cit. 2022-05-22]. ISSN 02648377. Dostupné z: doi:10.1016/j.landusepol.2019.04.001
- REES, William E. Urban ecosystems: the human dimension. *Urban Ecosystems* [online]. 1997, 1(1), 63-75 [cit. 2022-05-21]. ISSN 10838155. Dostupné z: doi:10.1023/a:1014380105620
- REŠ, Bohumil, Tomáš VENCÁLEK a Jaromír KOSEJK. Obnova zeleně v urbanizované krajině. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2009. ISBN 978-80-87051-62-7.
- RICH, Harry, David RICH. Love your plot: gardens inspired by nature. London. Cornerstone 2017. ISBN: 9781780897417.
- SÁDLO, Jiří. Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí. Praha: Malá Skála, 2005. ISBN 80-86776-02-6.
- SANESI, Giovanni a Francesco CHIARELLO. Residents and urban green spaces: The case of Bari. *Urban Forestry* [online]. 2006, 4(3), 125-134 [cit. 2022-05-21]. ISSN 16188667. Dostupné z: doi:10.1016/j.ufug.2005.12.001
- SCOPELLITI, M., G. CARRUS, F. CINI, et al. Biodiversity, Perceived Restorativeness, and Benefits of Nature: A Study on the Psychological Processes and Outcomes of On-Site Experiences in Urban and Peri-Urban Green Areas in Italy [online]. 2012 [cit. 2022-05-21]. ISSN edsair.
- SCHRADER, Charles C. Rural greenway planning: the role of streamland perception in landowner acceptance of land management strategies [online]. 1995 [cit. 2022-05-21]. ISSN edsair. Dostupné z: doi:10.1016/0169-2046(94)02029-f
- SKLENIČKA, Petr. Základy krajinného plánování. Vyd. 2. Praha: Naděžda Skleničková, 2003. ISBN 80-903206-1-9.
- SOŁTYS, Agnieszka Kwiatek -. Small towns in Poland - barriers and factors of growth. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* [online]. 2011, 19, 363-370 [cit. 2022-05-21]. ISSN 18770428. Dostupné z: doi:10.1016/j.sbspro.2011.05.143
- STĘPNIEWSKA, Małgorzata. The capacity of urban parks for providing regulating and cultural ecosystem services versus their social perception. *Land Use Policy* [online]. 2021, 111 [cit. 2022-05-22]. ISSN 02648377. Dostupné z: doi:10.1016/j.landusepol.2021.105778
- SWENSEN, Grete a Gro B. JERPÅSEN. Cultural heritage in suburban landscape planning: A case study in Southern Norway. *Landscape and Urban Planning* [online]. 2008, 87(4), 289-300 [cit. 2022-05-21]. ISSN 01692046. Dostupné z: doi:10.1016/j.landurbplan.2008.07.001
- ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Urbanistická typologie: úvod do urbanismu a základní typologie sídel. Hradec Králové: Civitas per populi, 2020. ISBN 978-80-87756-11-9.
- ŠTENCEL, Václav, Vladimír SOUČEK a Drahošlav ŠONSKÝ. Architektonické úpravy veřejných prostranství. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1983.
- TAGLIAVENTI, Gabriele. The European Transect: An Organic way for Architecture to Develop Towns, Cities, and Metropolises [The Transect] [online]. 2006 [cit. 2022-05-22]. ISSN edsair.

- TSE, Raymond Y. C. Impact of comprehensive development zoning on real estate development in Hong Kong. Land Use Policy [online]. 2001, 18(4), 321-328 [cit. 2022-05-21]. ISSN 02648377. Dostupné z: doi:10.1016/S0264-8377(01)00025-4
- VALENTA, Josef. Scénologie krajiny. V Praze: Kant pro AMU, 2008. Disk (Akademie múzických umění v Praze). ISBN 978-80-86970-68-4.
- VOREL, Ivan a Petr SKLENIČKA, ed. Ochrana krajinného rázu: třináct let zkušeností, úspěchů i omylů-- : sborník příspěvků z konference, Praha 2006. Praha: Naděžda Skleničková, 2006. ISBN 80-903206-7-8.
- WITTMANN, Maxmilián. Urbánní prostředí v souvislostech: utváření udržitelného města a jeho přírodní zázemí v souvisejících tématech. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2012. ISBN 978-80-7204-802-1.
- XU, Xuegong, Lisheng HOU, Huiping LIN a Wenzheng LIU. Zoning of sustainable agricultural development in China. Agricultural Systems [online]. 2006, 87(1), 38-62 [cit. 2022-05-21]. ISSN 0308521X. Dostupné z: doi:10.1016/j.agsy.2004.11.003
- ŽIŽKA L., PLETICHOVÁ M. 2015: Informační komplex výsypkových lokalit SD a.s. – výsypka Pokrok, VÚHU a.s.
- ŽLENDER, Vita. Characterisation of peri-urban landscape based on the views and attitudes of different actors. Land Use Policy [online]. 2021, 101 [cit. 2022-05-22]. ISSN 02648377. Dostupné z: doi:10.1016/j.landusepol.2020.105181

INTERNETOVÉ ZDROJE INFORMACÍ:

Mapové podklady:

<<https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>>
 <<https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover/clc2018>>
 <<https://land.copernicus.eu/pan-european/GHSL/european-settlement-map/esm-2015-release-2019>>
 <<https://www.mapsof.net/sweden/provinces-of-sweden?image=full>>
 <<https://mapy.mzk.cz/mzk03/001/060/310/2619268280/>>
 <<https://www.oldmapsonline.org/map/mzk/2619268280>>
 <<http://cuni.georeferencer.com/compare#map/dbd7e85e-62c0-5d6f-849f-84c754f2892c>>

<https://www.davidrumsey.com/luna/servlet/detail/RUMSEY~8~1~31830~1151182:65--Danimarca,-Islanda-;JSESSIONID=388c4694-a658-42c6-aea9-c486c3752cac?title=Search+Results%3A+List_No+equal+to+%271012.033%27&thumbnailViewUrlKey=link.view.search.url&fullTextSearchChecked=&dateRangeSearchChecked=&showShareIIIFLink=true&helpUrl=https%3A%2F%2Fdoc.lunaimaging.com%2Fdisplay%2FV75D%2FLUNA%2BViewer%23LUNAVIEWER-LUNAVIEWER&showTip=false&showTipAdvancedSearch=false&advancedSearchUrl=https%3A%2F%2Fdoc.lunaimaging.com%2Fdisplay%2FV75D%2FSearching%23Searching-Searching>
 <<http://cuni.georeferencer.com/compare#>>
 <<https://collections.lib.uwm.edu/digital/collection/agdm/id/20113/rec/16>>
 <<https://www.regionfakta.com/skane-lan/in-english/geography-/land-use/>>
 <<https://www.regionfakta.com/skane-lan/in-english/environment/protected-area/>>
 <<https://en-ie.topographic-map.com/maps/3ac/Skåne-County/>>
 <<https://huishoutsteen.files.wordpress.com/2015/04/zuid-zweden-kaart.jpg>>

Textové podklady:

<<https://lomma.se/kommun-och-politik/kommunfakta/historia---fran-1700-talet-och-framat/fornhistoria.html>>
 <<https://lomma.se>>
 <<https://pub.norden.org/nord2020-001/#78756>>
 <https://klasifikace.pedologie.czu.cz/index.php?action=showPudniTyp&id_categoryNode=154>
 <<https://www.smocr.cz/cs>>
 <<http://www.duchcov.cz>>
 <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Duchcov>>
 <<http://www.vodnanyzjou.cz>>
 <<http://www.earch.cz/cs/revue/rozhovor-poznavat-male-mesto>>
 <<http://www.vodnanyzjou.cz/>>
 <<http://www.naturalengland.org.uk/ourwork/landscape/englands/character/assessment/default.aspx>>
 <<http://www.heritagecouncil.ie/landscape/publications/landscape-character-assessmentof-co-clare/>>
 <<http://en.wikipedia.org/wiki/Landscapeassessment>>
 <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Vodňany>>
 <<http://www.muzeumvodnany.cz/>>
 <<http://www.vodnany.cz/>>
 <<http://www.vodnany.eu/>>

- Obr. 1: Harmonická sídelní krajina, obce jsou propojeny, půda obhospodařována. Zdroj: <https://www.velke-pavlovice.cz/jarni-krajina>
- Obr. 2: Problém vzniku satelitní zástavby, která pohlcuje krajinu. Zdroj: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/sidelni-kase-co-se-deje-s-ceskou-krajinou>
- Obr. 3: Typická česká krajina je mírně zvlněná, doplněná sídelními strukturami, cestní sítí a prvky zeleně. Zdroj: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/pravo-v-ochrane-prirody/jak-stavet-v-chko-od-predpisu-k-praxi/>
- Obr. 4: Klasická podoba středověkého města, které je po celém obvodu opevněno hradbami. Zdroj: <http://historie.lusa.cz/premyslovsky-stat/osidlovani-zeme/stredoveke-mesto/>
- Obr. 5: Panorama středověkého města. Patrně jsou kulturní dominanty v podobě kostelních věží. Rastr krajiny tvoří pole doplněná drobnými sídly, navzájem propojenými a roztroušená zeleň. Zdroj: <https://www.kudyznudy.cz/akce/rane-stredoveke-litomerice-a-pocatky-institucional>
- Obr. 6: Koncept lineárního města podle Sorii y Maty. Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Linear_city#/media/File:Ciudad_lineal_de_Arturo_Soria.jpg
- Obr. 7: Koncept zahradního města Ebenezer Howarda. Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zahradní_město#/media/Soubor:Garden_City_Concept_by_Howard.jpg
- Obr. 8: Koncept průmyslového města podle Tonyho Garniera. Zdroj: <https://ekinersozlu.wordpress.com/2019/02/24/the-industrial-city/>
- Obr. 9 a 10: Grafy znázorňující zhodnocení postavení měst v Evropském kontextu. V grafech je vidět, že obce ČR mají nejvyšší průměrný počet obyvatel, a i velikostně patří k těm nejmenším. Zdroj: MÁTL, Ondřej; SRNOVÁ, Eva; ŠTEGMANNOVÁ, Ingrid. *Budoucnost měst v České republice. Analýza potřeb měst po roce 2013 z hlediska budoucí kohezní politiky*. Praha: Svaz měst a obcí České republiky, 2010. 156 s.
- Obr. 11: Graf znázorňující hlavní body, které lidé vnímají v městském prostředí jako problematické. Zdroj: MÁTL, Ondřej; SRNOVÁ, Eva; ŠTEGMANNOVÁ, Ingrid. *Budoucnost měst v České republice. Analýza potřeb měst po roce 2013 z hlediska budoucí kohezní politiky*. Praha: Svaz měst a obcí České republiky, 2010. 156 s.
- Obr. 12: Upravený prostor před kostelem s květinovými výsadbami. Prostor je řešen s návazností na minulost, výsadby jsou rozděleny tematicky, některé jsou doplněny bylinkami a drobnou zeleninou. Foto autorka.
- Obr. 13: Uliční zeleň malého města lze doplnit výsadbou např. pnoucích růží, které prostor zútulní a provoní. Foto autorka.
- Obr. 14: Sídelní prostor, který neláká k trávení času v něm, cílem je pouze projít prostorem a nezdržovat se zde. Foto autorka.
- Obr. 15: Polo-veřejný prostor mezi obytnými bloky, kde lidé tráví svůj volný čas, potkávají se se sousedy, grilují, hrají si zde děti, prostor žije. Foto autorka.
- Obr. 16: Městská zahrada odkazuje na kdysi soukromou zahradu sídla, ke kterému přiléhá. Foto autorka.
- Obr. 17: Městská zahrada nově vzniklá, s moderním charakterem. Foto autorka.
- Obr. 18: Zeleň náměstí v dominantních květináčích, které zapadají do celkového stylu města. Foto autorka.
- Obr. 19: Městský park sloužící k odpočinku i vzdělávání. Foto autorka.
- Obr. 20: Předzahrádka, která významně přispívá ke zlepšení atmosféry ulice. Foto autorka.
- Obr. 21: Výsadby dominujících trvalek a travin zpřijemňují volné prostranství města. Foto autorka.
- Obr. 22: Kulturní dominanty v krajině – kostel, propojená sídla, zemědělská krajina s bohatým rastrovým obhospodařováním. Zdroj: <https://www.velke-pavlovice.cz/jarni-krajina>
- Obr. 23: Technické dominanty v krajině – průmyslová oblast za městem, která představuje samostatnou izolovanou zónu. Zdroj: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/sidelni-kase-co-se-deje-s-ceskou-krajinou>
- Obr. 24: Nábřeží, na kterém se konají pravidelné trhy, přispívá k sociálnímu životu ve městě. Foto autorka.
- Obr. 25: Nábřeží k procházkám a rozjímání v upravené městské zeleni. Foto autorka.
- Obr. 26: Příklad skandinávského transekčního plánování. Městský prostor je rozčleněn až po příměstskou sídelní krajinu na jednotlivé zóny. Dostupné z: [pinterest.com](https://www.pinterest.com).
- Obr. 27: Příklad zonace podle Mincey a kol. (2013) Zdroj: Sarah K. Mincey, Mikaela Schmitt-Harsha, Richard Thureau, 2013.
- Obr. 28.: Centrální zóna malého města. Dostupné z: [Doutlík \(1996\)](https://www.pinterest.com).
- Obr. 29: Nová ulice se zátokou. Důraz je kladen na veřejné prostory a harmonickou architekturu. Foto autorka.
- Obr. 30: Růžový park mezi bytovými domy nedaleko centra města. Foto autorka.
- Obr. 31: Veřejný prostor v blízkosti staršího sídliště. Foto autorka.
- Obr. 32: Výsadby na hlavní ulice vedoucí na náměstí. Foto autorka.
- Obr. 33: Park s lesními porosty sloužící studentům zahradní a krajinné architektury. Foto autorka.
- Obr. 34: Úprava veřejného prostoru u hlavního nádraží. Foto autorka.
- Obr. 35: Moderní odpočívadla v blízkosti majáku a hlavní třídy podél přístavu. Foto autorka.
- Obr. 36: Celkový pohled na náměstí, v zadní části se nachází lehátka a lavičky u výsadeb trvalek a travin. Foto autorka.
- Obr. 37: Pohled na hlavní ulici z roku 1900. Zdroj: publikace Historisk översikt, 2005.
- Obr. 38: Letecký pohled na protáhlý charakter Lomma z roku 1930. Zdroj: publikace Historisk översikt, 2005.
- Obr. 39: Mapa z roku 1700. Zdroj: <https://mappy.mzk.cz/mzk03/001/060/310/2619268280/>
- Obr. 40: Mapa z roku 1716. Zdroj: <http://cuni.georeferencer.com/compare#map/dbd7e85e-62c0-5d6f-849f-84c754f2892c>
- Obr. 41 a 42: Mapy z roku 1921 Zdroj: <https://collections.lib.uwm.edu/digital/collection/agdm/id/20113/rec/16>
- Obr. 43: Letecký pohled. Zdroj: <https://www.google.com/maps>
- Obr. 44: Letecký pohled. Zdroj: <https://www.google.com/maps>
- Obr. 45: Mapa topografie území. Zdroj: <https://en-ie.topographic-map.com/maps/3ac/Skåne-County/>
- Obr. 46: Půdní mapa. Zdroj: <https://huishoutsteen.files.wordpress.com/2015/04/zuid-zweden-kaart.jpg>
- Obr. 47: Hustota zalesnění. Zdroj: <https://land.copernicus.eu>
- Obr. 48: Zeleň na území Lomma. Zdroj: <https://land.copernicus.eu>
- Obr. 49: Louky, TTP a pastviny Skåne. Zdroj: <https://land.copernicus.eu>
- Obr. 50: Louky, TTP a pastviny Lomma. Zdroj: <https://land.copernicus.eu>
- Obr. 51: Vodstvo Skåne Zdroj: <https://land.copernicus.eu>
- Obr. 52: Vodstvo Lomma. Zdroj: <https://land.copernicus.eu>
- Obr. 53: Drobná zeleň Lomma. Zdroj: <https://land.copernicus.eu>
- Obr. 54: Zastavěná plocha Lomma. Zdroj: <https://land.copernicus.eu>

- Obr. č. 55 a 56. Chráněná území. Zdroj: <https://www.regionfakta.com/skane-lan/in-english/environment/protected-area/>
- Obr. 57: Využití půdy. Zdroj: <https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover/clc2018>
- Obr. 58. Mapa širších vztahů ve městě Lomma.
- Obr. 59: Analýza užších vztahů ve městě Lomma.
- Obr. 60: Analýza LCA ve městě Lomma, širší kontext.
- Obr. 61: LCA analýza užších vztahů ve městě Lomma, užší kontext.
- Obr. 62: Lynchova analýza, širší kontext – Lomma.
- Obr. 63: Lynchova analýza, užší kontext – Lomma.
- Obr. 64: Analýza pomocí pocitových map, výsledná mapa – Lomma.
- Obr. 65: Charakteristický pohled na zemědělskou rovinatou krajinu oblasti Skåne.
- Obr. 66: Přírodní oblast na obrázku vlevo, která začíná prakticky hned za městem. V pozadí lze vidět mrakodrap ve městě Malmö a Öresundský most. Foto autorka.
- Obr. 67: Na obrázku vpravo je vidět odpočívadlo s výhledem na moře a zároveň chráněno vzrostlými stromy v chráněném přírodním území jižně od města. Foto autorka.
- Obr. 68: Krajinná dominanta v podobě listnatého lesa v jižně od Lommy. Lesní porost slouží mimo jiné studentům univerzity pro výzkumné účely krajinné tvorby. Jsou zde vytvořeny různé typy cest a odpočívadel. Foto autorka.
- Obr. 69: Hodnocení krajinného rázu – Lomma.
- Obr. 70: Zonace území – Lomma.
- Obr. 71: Pohled přes území s ruderními porosty. V pozadí si lze všimnout hladiny rybníka a dominanty kostela v Lilla Lomma. Foto autorka.
- Obr. 72: Pohled podél břehu rybníka, kolem kterého vede cestička, ze které lze vidět průhledy na hladinu. Foto autorka.
- Obr. 73: Pohled na rozsáhlou louku směrem k městu Lomma. Foto autorka.
- Obr. 74: Pohled přes hladinu rybníka, který slouží jako vodní rezervoár, na kostel, který se odráží na hladině. Foto autorka.
- Obr. 75: Cesta vedoucí porosty, které jsou v současnosti v neutišeném stavu se spoustou náletových dřevin. Foto autorka.
- Obr. 76: Analýza řešeného území podle K. Lynche.
- Obr. 77: Návrh č. 1 v současném ruderním terénu.
- Obr. 78: Návrh č. 2, odpočívadlo mezi rybníky.
- Obr. 79: Mapa řešeného území s body pohledů.
- Obr. 80: Návrh č. 3, molo s výhledem na kostel.
- Obr. 81: Analýza řešeného území podle LCA.
- Obr. 82: Návrh č. 4, louka s cestami a skupinovou výsadbou stromů.
- Obr. 83: Návrh č. 5, upravený ovocný sad s prosekanou cestou.
- Obr. 84: Krajina jihočeského kraje: rybníky, remízky, obdělávaná pole. Zdroj: Městské muzeum Vodňany.
- Obr. 85: Pohled na náměstí s kostelem. Náměstí slouží v současnosti především jako parkoviště. Foto autorka.
- Obr. 86: Část zvaná „Malé Benátky“ doprovázená malebnou architekturou venkovského stylu. Foto autorka.
- Obr. 87: Ulice s úpravou veřejného prostoru, ve kterém se nachází i pumpa v historické části města. Foto autorka.
- Obr. 88: Pohled na kostel a náměstí kolem roku 1900. Zdroj: Městské muzeum Vodňany.
- Obr. 89: Pohled na náměstí z roku 1920. Zdroj: Městské muzeum Vodňany.
- Obr. 90: Současný pohled na mostek se sochou sv. Jana Nepomuckého. Foto autorka.
- Obr. 91: Současný pohled a vstup k hradbám města. Foto autorka.
- Obr. 92: Müllerovo mapování.
Zdroj: https://ags.cuzk.cz/archiv/?link=vd&product_id=cioc&group_ids=8719-1
- Obr. 93: Mapa třetího vojenského mapování z roku 1875. Zdroj: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=3voj_spec&idrastru=D1_22_4352_04
- Obr. 94: Mapa pocházející z 19. století. Výřez kopíruje současné hranice katastru města Vodňany. Zdroj: <https://mappy.cz/19stoleti?x=14.1722942&y=49.1459963&z=13&source=muni&id=1024&ds=1>.
- Obr. 95: Topografická mapa z roku 1961. Zdroj: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=topo1952&idrastru=D7_2_M-33-101-C-b-1.
- Obr. 96: Topografická mapa z roku 1954. Zdroj: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=topo1952&idrastru=D7_3_M-33-101-C-b.
- Obr. 97: Císařské otisky, mapa stabilního katastru z roku 1837. Zdroj: https://ags.cuzk.cz/archiv/?link=vd&product_id=cioc&group_ids=8719-1.
- Obr. 98: Pohled na město z komunikace vedoucí mezi rybníky, dominantu pohledu tvoří kostel. Foto autorka.
- Obr. 99: Pohled jednou z ulic v centru města. Ulice působí upraveným dojmem, ale často slouží rovněž jako parkovací místa. Foto autorka.
- Obr. 100: Půdní mapa, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>.
- Obr. 101: Mapa MŽP - ÚSES <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>.
- Obr. 102: Typologie české krajiny, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>.
- Obr. 103: Zastavěná plocha území, zdroj: <https://land.copernicus.eu/pan-european/high-resolution-layers/imperviousness/status-maps/impervious-built-up-2018>.
- Obr. 104: Silniční a dálniční síť, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>.
- Obr. 105: Hustota zalesnění, zdroj: <https://land.copernicus.eu>.
- Obr. 106: Mapy s typy lesa, zdroj: <https://land.copernicus.eu>.
- Obr. 107: Louky, pastviny a trvale travní porosty, zdroj: <https://land.copernicus.eu>.
- Obr. 108: Drobné prvky zeleně, zdroj: <https://land.copernicus.eu>.
- Obr. 109: Vodní režim, zdroj: <https://land.copernicus.eu>.
- Obr. 110: Vodstvo, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>.
- Obr. 111: Břehové vegetace, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>.
- Obr. 112: Corine 2018 využití půdy, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>.
- Obr. 113: Mapa širších vztahů.
- Obr. 114: Mapa užších vztahů.
- Obr. 115: Mapa LCA analýzy, širší kontext.
- Obr. 116: Mapa LCA analýzy, užší kontext.
- Obr. 117: Analýza podle Kevina Lynche, užší kontext.
- Obr. 118: Analýza podle Kevina Lynche, širší kontext.
- Obr. 119: Pohled na oblíbené a harmonické místo v oblasti „Malé Benátky“. Foto autorka.
- Obr. 120: Pohled na z města přes rybník na lesy, které jsou oblíbenou rekreační oblastí. Foto autorka.
- Obr. 121: Pohled na kulturní dům, který jako takový i jeho okolí bylo hodnoceno negativně. Foto autorka.
- Obr. 122: Průhled parkem v blízkosti autobusového nádraží a kulturního domu. Foto autorka.

- Obr. 123: Průhled novějším sídlištěm s jeho veřejným prostorem, který nepůsobí příliš útulně. Foto autorka.
- Obr. 124: Pohled na náměstí, které bylo často označováno jako nudné místo. Foto autorka.
- Obr. 125: Analýza pocitové mapy.
- Obr. 126: Mapa hodnocení krajinného rázu
- Obr. 127: Pohled na území Vodňanských svobodných hor. Foto autorka.
- Obr. 128: Pohled přes rybník na průmyslové objekty. Foto autorka.
- Obr. 129: Pohled na kulturní dominantu – bašta u hradeb. Foto autorka.
- Obr. 130: Koryto náhonu z řeky Blanice, které vede rekreačním územím s chatičkami. Foto autorka.
- Obr. 131: Pohled na panorama města ze vzdálenějšího místa ve městě, dominuje kostelní věž. Foto autorka.
- Obr. 132: Pohled do krajiny z příjezdové komunikace, krajina je zemědělského charakteru s četnými remízky a doprovodnou zelení. Foto autorka.
- Obr. 133: Zonace území v okolí města Vodňany.
- Obr. 134: Pohled na panorama města z dálnice. V pozadí je vidět kostelní věž s kopcovitou krajinou. V přední části dominuje pohled na průmyslové areály. Foto autorka.
- Obr. 135: Pohled na náměstí, které je problematické zejména z důvodu nevhodného využívání v podobě hlavního parkoviště. Foto autorka.
- Obr. 136: Analýza řešeného území podle K. Lynche.
- Obr. 137: Návrh č. 1, úprava intenzivně obdělávaného pole.
- Obr. 138: Skica č. 2, pohled z rohu města na nově vysázený ovocný sad s cestou.
- Obr. 139: Mapa řešeného území s body pohledu.
- Obr. 140: Skica č. 5, pohled z rohu pole na nově vysazenou alej s lavičkou.
- Obr. 141: Analýza řešeného území podle metody LCA.
- Obr. 142: Návrh č. 3, pás zeleně clonící areál drůbežárny a skupinové výsadby.
- Obr. 143: Skica č. 4, pohled z dálničního sjezdu, skupinové výsadby stromů v ostrůvku cloní protější haly.
- Obr. 144: Pohled na náměstí, které slouží opět jako hlavní parkoviště. Foto autorka.
- Obr. 145: Pohled z kostelní věže na zámek a odtěženou část krajiny v pozadí. Foto autorka.
- Obr. 146: Typologie české krajiny, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>.
- Obr. 147: Urban Atlas, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>.
- Obr. 148: Zastavěné plochy, zdroj: <https://land.copernicus.eu>.
- Obr. 149: Silniční a dálniční síť, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>.
- Obr. 150: Půdní mapa, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>.
- Obr. 151: Vodní režim, zdroj: <https://land.copernicus.eu>.
- Obr. 152: Vodní plochy a toky, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>.
- Obr. 153: MŽP, ÚSES, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>.
- Obr. 154: Typy porostů, zdroj: <https://land.copernicus.eu>.
- Obr. 155: Hustota zalesnění, zdroj: <https://land.copernicus.eu>.
- Obr. 156: Louky, pastviny a TTP, zdroj: <https://land.copernicus.eu>.
- Obr. 157: Rozptýlená zeleň, zdroj: <https://land.copernicus.eu>.
- Obr. 158: Využití půdy, zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>.
- Obr. 159: Analýza širších vztahů.
- Obr. 160: Analýza užších vztahů.
- Obr. 161: LCA analýza.
- Obr. 162: LCA analýza – užší kontext.
- Obr. 163: Lynchova analýza – užší kontext.
- Obr. 164: Lynchova analýza – užší kontext.
- Obr. 165: Picitová mapa.
- Obr. 166: Hodnocení krajinného rázu.
- Obr. 167: Technická dominantu, budova duchcovského nádraží. Foto autorka.
- Obr. 168: Rekultivovaná krajina s výhledem na město, lze spatřit dominantu věží zámeckého kostela. Foto autorka.
- Obr. 169: Pohled na novou centrální část města s hodinami jakožto orientačním bodem. Foto autorka.
- Obr. 170: Budova duchcovského gymnázia, která rovněž představuje historickou dominantu uvnitř města. Foto autorka.
- Obr. 171: Pohled přes rybník Barbora na město. Foto autorka.
- Obr. 172: Kostel u rybníka Barbora s jeho rozlehlým parkem. Foto autorka.
- Obr. 173: Zonace území.
- Obr. 174: Pohled na luční porosty již provedené rekultivace, v pozadí lze vidět těžební krajinu a protější kopce. Foto autorka.
- Obr. 175: Pohled duchcovský viadukt, kterým vede cesta do řešeného území. Foto autorka.
- Obr. 176: Provedená lesnická rekultivace, která již plní svou funkci jako rekreační prostor s mnoha cestami. Foto autorka.
- Obr. 177: Analýza podle K. Lynche.
- Obr. 178: Analýza LCA.
- Obr. 179: Podkladová mapa s vyznačeným územím pro návrh.
- Obr. 180: Návrh území.
- Obr. 181: Návrh č. 1, oblast s většími valouny a vícekmennými stromy.
- Obr. 182: Návrh č. 2, břehové území.
- Tabulka 1: Zonace na základě teorií podle H. Riche a D. Riche (2017).
- Tabulka 2: Pohlaví a věkové složení dotázaných občanů.
- Tabulka 3: Národnostní složení dotázaných občanů.
- Tabulka 4: Poměr rodáků k přistěhovalým v Duchcově.
- Graf 1: Pracovní stav dotázaných.
- Graf 2: Vzdělání dotázaných osob.
- Graf 3: Jak dlouho žijí dotázaní v Duchcově?